

Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan

Bedömning avseende perioden 2022–2025

En rapport från:

Brottsförebyggande rådet
Polismyndigheten
Åklagarmyndigheten
Sveriges Domstolar
Kriminalvården

Publicerad: 2022-03-01
ISBN 978-91-89067-07-3
Beställningsnummer: 7139
Kriminalvården

Förord

Sedan 2008 samarbetar Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården, med stöd av Brottsförebyggande rådet, kring att på regeringens uppdrag ta fram prognoser över framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan.

Syftet med uppdraget är att ta fram ett myndighetsgemensamt underlag över hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas utvecklas, vilket också ska bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet.

Under 2019 utvidgade regeringen uppdraget till att ha ett större fokus på kvalitativa bedömningar vilket inneburit att arbetet därefter i huvudsak har varit inriktat på att beskriva hur myndigheterna i rättskedjan är delar av en större helhet och illustrera komplexiteten i begreppet rättskedjan. Under 2021 har ett fortsatt arbete gjorts med att beskriva rättskedjan genom att utveckla den gemensamma brottskategorisering samt arbetet med beskrivning av påverkansfaktorer.

I denna rapport redovisar myndigheterna prognoser som omfattar perioden 2022–2025. Prognoserna gäller volymer av ärenden in till och ut från Polismyndigheten, antalet brottsmisstankar vid Åklagarmyndigheten och antalet brottmål vid de allmänna tingsrätterna samt antalet dömda personer i olika påföljder och verkställigheter inom Kriminalvården. Det arbetssätt som används innebär att myndigheterna har ett nära samarbete, men själva tar ansvar för prognoserna över den egna verksamheten.

Utöver prognoser beskrivs även ärendeflödet i rättskedjan, hur myndigheterna i rättskedjan samverkar i ärendeprocessen samt förutsättningar för att bedöma och väga in påverkansfaktorer vid bedömningen av framtida verksamhetsvolymerna. En stor fördel med myndighetssamarbetet är att det skapar ett forum för att gemensamt och löpande följa och analysera förändringar som påverkar myndigheternas verksamhet.

Rapporten har utarbetats av en arbetsgrupp, som under året har bestått av Ylva Evers, Ludvig Olsson och Jonas Bergendal från Polismyndigheten, Vanja Hultkrantz, Tobias Engberg och Ellen Aule från Åklagarmyndigheten, Jan Lindgren och Pontus Thor från Domstolsverket, Dan Andersson och Per Anders Paulsson från Kriminalvården samt Johanna Olseryd från Brottsförebyggande rådet.

Februari 2022

Anders Thornberg
Rikspolischef
Polismyndigheten

Petra Lundh
Riksåklagare
Åklagarmyndigheten

Thomas Rolén
Generaldirektör
Domstolsverket

Martin Holmgren
Generaldirektör
Kriminalvården

Björn Borschos
Vikarierande generaldirektör
Brottsförebyggande rådet

Innehåll

1	Sammanfattning.....	6
1.1	Framtida verksamhetsvolymerna	7
2	Inledning.....	10
2.1	Uppdraget	10
2.2	Återblick: kort historik	10
2.3	Utvecklat uppdrag från 2019	10
2.4	Utvecklingsområden i årets rapport.....	11
3	Verksamhetsvolymerna i rättskedjan	13
3.1	Polismyndigheten	13
3.2	Åklagarmyndigheten	14
3.3	Sveriges Domstolar	15
3.4	Kriminalvården.....	16
4	Myndigheternas samverkan – ärendeprocess genom rättskedjan.....	18
5	Myndighetsgemensam brottskategorisering	21
5.1	Gemensam kategorisering av brott.....	22
5.2	Fördjupning i brottskategoriseringen	27
5.3	Slutsats	36
6	Påverkansfaktorer.....	37
6.1	Utgångspunkter i årets rapport	37
6.2	Uppföljning av förra årets faktorer.....	39
6.3	En inventering av omvärldsbevakningens potentiella nytta i prognossammanhang	39
6.4	Sammanställning över prognosrelevanta resultat från omvärldsbevakningen för respektive myndighet.....	40
6.5	Slutsatser om omvärldsbevakning och påverkansfaktorer	42
7	Säsongsvariation.....	45
7.1	Polismyndigheten	45
7.2	Åklagarmyndigheten	46
7.3	Sveriges Domstolar	46
7.4	Kriminalvården.....	47
8	Polismyndigheten	48
8.1	Bakgrund	48
8.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	51
8.3	Metod	53
8.4	Prognos över inflödet	54

8.5	Prognos över utflödet	57
9	Åklagarmyndigheten	63
9.1	Bakgrund	63
9.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	66
9.3	Metod	68
9.4	Prognos över inflödet	69
9.5	Prognos över utflödet	73
10	Sveriges Domstolar	78
10.1	Bakgrund	78
10.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	84
10.3	Metod	86
10.4	Prognos över inflödet	87
10.5	Prognos över utflödet	91
11	Kriminalvården.....	95
11.1	Bakgrund	95
11.2	Uppföljning av tidigare prognoser.....	98
11.3	Metod	100
11.4	Prognos över inflöde	100
11.5	Prognos över antal levererade personutredningar	102
11.6	Prognos över medelantal klienter	102
11.7	Osäkerhetsfaktorer kopplade till prognoser.....	105
12	Källförteckning.....	110
13	Bilaga 1 – Indelning i brottskategorier	111
14	Bilaga 2 – Metodbilaga	115
15	Bilaga 3 – Beskrivning av myndigheternas arbete med omvärldsbevakning	127
16	Bilaga 4 – Diagram säsongsvariation	129

1 Sammanfattning

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att, med stöd av Brottsförebyggande rådet, bedöma framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan. Likt tidigare år har bedömningar av framtida verksamhetsvolymerna gjorts av de fyra myndigheterna för de kommande fyra åren. Prognoser görs för inflöde och utflöde av verksamhetsvolymerna inom brottmålsprocessen hos respektive myndighet med undantag för Kriminalvården där medelantalet klienter prognostiseras istället för ett utflöde. Utöver prognostisering av verksamhetsvolymerna har årets arbete även varit fokuserat på vidareutveckling av den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen, fördjupning av arbetet med påverkansfaktorer (interna och externa faktorer som kan påverka verksamhetsvolymerna), beskrivning av säsongsvariation i volymerna under året och dess betydelse för resursbehovet samt avvikelseanalys av tidigare lagd prognos i förhållande till det faktiska utfallet.

I arbetet med att prognostisera verksamhetsvolymerna använder sig myndigheterna av olika mått utifrån myndighetens verksamhet och dess plats i rättskedjan (se vidare kap. 3). Måtten som används är för Polismyndigheten inkomna ärenden respektive ärenden redovisade till åklagare; för Åklagarmyndigheten inkomna brottsmisstankar respektive brottsmisstankar med åtalsbeslut; för Sveriges Domstolar inkomna brottmål respektive avgjorda brottmål genom dom; för Kriminalvården levererade personutredningar, påbörjade verkställigheter respektive medelantal klienter. Måtten är inte direkt jämförbara med varandra vilket skapar svårigheter vid analyser av kopplingar och flöden mellan myndigheterna. Volymerna är störst vid Polismyndigheten, som får markera början av rättskedjan, och minst vid Kriminalvården, som representerar slutet av kedjan.

En ytterligare omständighet att beakta är att begreppet rättskedjan kan leda tankarna till att en myndighets utflöde motsvarar en annan myndighets inflöde, det vill säga att ärenden hanteras som stafettpinor genom hela kedjan (se vidare kap. 4). Så är dock inte fallet, eftersom mycket av flödet stannar vid hantering av en eller två myndigheter, en eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt samt ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter. I vilken utsträckning förhållanden gör sig gällande varierar mellan olika brottstyper.

I syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet och för att närma sig frågeställningar som avser förhållandet mellan verksamhetsvolymerna och resursbehov används en myndighetsgemensam brottskategorisering (se vidare kap. 5).

Utgångspunkten för kategoriseringen är tre övergripande brottskategorier, nämligen

- initialt volymstarka brott
- särskilt resurskrävande brott
- övriga brott

Initialt volymstarka brott, som exempelvis tillgreppsbrott och skadegörelsebrott, utgör en stor andel av inkomna ärenden till Polismyndigheten. Volymen minskar genom rättskedjan eftersom en stor andel av dessa ärenden inte leder till en fällande dom, vilket innebär att denna typ av brott ofta endast hanteras av en eller två myndigheter. Särskilt resurskrävande brott, som exempelvis allvarliga narkotikabrott och grov misshandel, står regelmässigt för en mindre andel av inflödet till respektive myndighet, men utgör en påtaglig andel av Kriminalvårdens fängelseklienter och är därmed även mer resurskrävande för Kriminalvården. Denna typ av brott hanteras ofta parallellt av rättskedjans myndigheter och analys av ärendeinnehållet visar att särskilt resurskrävande brott i jämförelse med de

andra brottskategorierna är mer resurskrävande även hos de övriga myndigheterna. I denna rapport har myndigheterna utgått från den gemensamma brottskategoriseringen vid prognostisering av verksamhetsvolymerna med undantag för vissa av Kriminalvårdens prognosvolymerna.

I förra årets rapport lyftes påverkansfaktorerna pandemin, satsningen på polisen och snabbare lagföring. Av dessa är det främst den förstnämnda som bedöms ha påverkat verksamhetsvolymernas utfall på olika sätt (tre av fyra myndigheter). Därutöver har snabbare lagföring haft stor påverkan på Domstolarnas verksamhet.

I årets rapport har arbetet med påverkansfaktorer fördjupats på två sätt. Dels har en uppföljning gjorts av de påverkansfaktorer som identifierades som viktigast i förra årets rapport kontra konstaterade prognosavvikelser för år 2021 (redovisas i detalj i myndigheternas respektive prognoskapitel). Dels har arbetet fortskridit genom en inventering av möjligheterna att använda myndigheternas befintliga omvärldsbevakning som källa för att hitta påverkansfaktorer.

Genomgången av myndigheternas omvärldsbevakning visar på få faktorer som bedöms ha potential att orsaka betydande förändringar i de prognostiserade volymerna och som inte redan bedöms ligga i trenden för de statistiska prognoserna. De viktigaste som ändå bedöms kunna ha en betydande påverkan är fortsatt införandet av snabbare lagföring (Domstolsverket) samt ett antal lagstiftningsförändringar avseende påföljder (Kriminalvården). En sammanfattande bedömning är att respektive myndighets omvärldsbevakning, och de dokument som denna redovisas i, troligtvis fångar upp väsentliga förändringar som kan ha betydelse för prognoserna. En brist är dock att fokus läggs på faktorer som tenderar att leda till ökade volymer, medan sådant som kan leda till minskningar tas upp i mycket begränsad utsträckning.

Prognoserna i denna rapport redovisas som helårsvärden vilket gör att eventuell säsongsvariation, det vill säga den variation som finns under året, inte synliggörs (se vidare kap. 7). Analys av säsongsvariationer visar att det inom samtliga myndigheter i rättskedjan förekommer en viss säsongsvariation av volymerna med generellt sett mindre volymer under sommarmånaderna samt jul- och nyårshelgen. De flesta myndigheterna kan hantera effekten av säsongsvariation genom att arbeta med ärendebalanser och under exempelvis semesterperioden bygga upp balanser av verksamhetsvolymerna för att senare arbeta ner dessa. Inom Kriminalvården finns utmaningar med att man, framförallt inom häktes- och anstaltsverksamheten, måste ha kapacitet för att under året omhänderta alla klienter även under perioder där beläggningsläget är högre än det årliga genomsnittet. Störst är utmaningen inom häktesverksamheten där det skiljer så mycket som 300 klienter mellan det högsta och lägsta månadsutfallet.

1.1 Framtida verksamhetsvolymerna

I början av rättskedjan, vid Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten, visar prognoserna över verksamhetsvolymerna för perioden 2022 till 2025, relativt små förändringar på total nivå. Däremot ser den prognostiserade utvecklingen olika ut för brottskategorierna. Vid Polismyndigheten prognostiseras en påtaglig ökning av volymerna inom brottskategorin *särskilt resurskrävande brott* men även inom brottskategorin *övriga brott* ökar volymerna. Inom brottskategorin *initialt volymstarka brott* förväntas däremot volymerna minska. Samma utveckling kan även ses i antalet inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten även om volymerna inom *särskilt resurskrävande brott* och *övriga brott* inte förväntas öka lika mycket procentuellt sett. Gällande brottsmisstankar med åtalsbeslut prognostiseras ökade volymer enbart inom *övriga brott*.

I den senare delen av rättskedjan, Sveriges Domstolar och Kriminalvården, förväntas kraftiga totala ökningar av volymerna. Både inkomna brottmål och avgjorda brott genom dom förväntas öka kraftigt och utifrån brottskategoriseringen sker de största ökningarna inom *övriga brott* och *initialt volymstarka brott* följt av mindre men ändå tydliga uppgångar avseende *särskilt resurskrävande brott*. Även inom Kriminalvården prognostiseras kraftigt ökade volymer gällande medelantal klienter inom häktade, fängelseklienter samt frivårdsklienter. Gällande påbörjade fängelseverkställigheter förväntas samma förändring som tidigt i rättskedjan med fler klienter inom kategorierna *särskilt resurskrävande brott* och *övriga brott* medan *initialt volymstarka brott* förväntas minska.

Den förväntade ökningen hos flera myndigheter med fler *särskilt resurskrävande brott* innebär ökade resursbehov för myndigheterna då dessa typer av brott generellt sett genererar ett stort antal utredningsåtgärder hos polisen, skapar mer direkt ärende- och beredningsarbete vid åklagarkamrarna, leder till längre huvudförhandlingstid hos domstolarna samt kräver ett ökat platsbehov hos Kriminalvården.

Tabell 1. Utfall av verksamhetsvolymen år 2021 samt prognos år 2022–2025

Verksamhetsvolym	2021*	2022	2023	2024	2025	Utveckling 2021-2025
Inkomna ärenden till Polismyndigheten						
Särskilt resurskrävande brott	32 183	35 000	36 500	38 100	39 800	24%
Initialt volymstarka brott	819 890	809 100	799 200	790 200	782 000	-5%
Övriga brott	380 587	389 200	398 300	408 000	418 300	10%
Ärenden redovisade till åklagare						
Särskilt resurskrävande brott	8 474	9 000	9 400	9 800	10 200	20%
Initialt volymstarka brott	77 313	75 700	75 200	74 800	74 400	-4%
Övriga brott	73 277	75 000	78 100	81 300	84 700	16%
Inkomna brottmisstankar till Åklagarmyndigheten						
Särskilt resurskrävande brott	32 703	33 400	34 100	35 000	35 800	9%
Initialt volymstarka brott	144 812	137 200	134 000	130 800	127 600	-12%
Övriga brott	251 156	253 200	254 300	255 400	256 500	2%
Brottmisstankar med åtalsbeslut						
Särskilt resurskrävande brott	11 447	11 200	11 300	11 200	11 300	-1%
Initialt volymstarka brott	76 723	75 000	74 100	72 800	71 500	-7%
Övriga brott	91 789	92 600	93 400	94 800	95 800	4%
Inkomna brottmål till domstol, med brottmisstanke						
Särskilt resurskrävande brott	6 300	6 500	6 600	6 800	6 900	10%
Initialt volymstarka brott	38 300	40 400	42 500	44 500	46 600	22%
Övriga brott	49 000	51 600	54 300	56 900	59 600	22%
Avgjorda brottmål i domstol, med brottmisstanke						
Särskilt resurskrävande brott	5 788	5 900	6 000	6 100	6 200	7%
Initialt volymstarka brott	38 321	39 200	40 800	42 500	44 100	15%
Övriga brott	48 046	50 700	54 000	57 200	60 400	26%
Personutredningar i Kriminalvården						
Levererade personutredningar	30 838	31 100	31 300	31 500	31 700	3%
Påbörjade verkställigheter i Kriminalvården						
Fängelseverkställighet - särskilt resurskrävande brott	2 400	2 510	2 580	2 650	2 730	14%
Fängelseverkställighet - initialt volymstarka brott	2 414	2 350	2 280	2 210	2 140	-11%
Fängelseverkställighet - övriga brott	4 703	4 780	4 870	4 960	5 050	7%
IÖV	1 778	1 820	1 820	1 830	1 830	3%
Skyddstillsyn	6 273	6 330	6 360	6 380	6 390	2%
Villkorlig dom med samhällstjänst	2 981	2 850	2 880	2 880	2 880	-3%
Ungdomsövervakning	37	100	100	100	100	170%
Medelantal klienter i Kriminalvården						
Häktade	2 190	2 210	2 300	2 390	2 480	13%
Övriga i häkte	121	130	130	130	130	7%
Fängelseklienter	5 468	6 050	6 390	6 650	6 880	26%
Frivårdsklienter	12 121	13 410	14 630	15 680	15 810	30%

*Siffror för 2021 avser preliminärt utfall för Polismyndigheten och Kriminalvården. För Sveriges Domstolar avser utfallet gällande inkomna brottmål med brottmisstanke 2021 prognostiserat utfall

**Domstolsverkets huvudprognoser är inkomna brottmål respektive avgjorda brottmål genom dom. För att illustrera innehållet i totalprognosen och en bedömning hur det förväntas utvecklas görs även prognoser per respektive brottkategori. Prognoserna för respektive brottkategori summerar inte till totalprognosen. Se vidare avsnittet Sveriges Domstolar.

2 Inledning

Prognoser är utsagor om framtiden som ska reducera osäkerheten om den framtida utvecklingen. Övergripande kan man konstatera att vi behöver ha en uppfattning om framtiden för att det vi gör idag ska vara förståeligt. För myndigheterna i rättskedjan är prognoserna av verksamhetsvolymerna en viktig pusselbit i det fortsatta arbetet med bland annat dimensionering av verksamheten, bedömning av framtida resursbehov samt prioritering i arbetet (verksamhetsvolymerna i förhållande till andra saker).

2.1 Uppdraget

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att, med stöd av Brottsförebyggande rådet, bedöma framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan.¹

Syftet med uppdraget är att myndigheterna ska ta fram ett så välgrundat underlag som möjligt över hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas utvecklas och vad detta kan innebära för myndigheternas resursbehov. Uppdraget ska också bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet.

I genomförandet av uppdraget ska såväl myndighetsinterna som externa faktorer vilka kan påverka verksamhetsvolymerna identifieras och analyseras. Av redovisningen ska det tydligt framgå vilka bedömningar som har gjorts, hur bedömningarna har genomförts och vilka utfall som förväntas.

2.2 Återblick: kort historik

Arbetet med prognoser av verksamhetsvolymerna i rättskedjan har pågått sedan 2008. Över tid har såväl arbetssätt som prognosmodeller förändrats. Metoderna har utvecklats, och de statistiska prognoserna har fått en mer framträdande roll medan olika påverkansfaktorers inverkan på prognoserna behandlas mer i form av resonemang. Prognosmodellerna har blivit mer kvalificerade, dataunderlagen mer detaljerade och tidsserierna längre. Externa experter har granskat vissa delar av rapporterna och kommit med synpunkter och goda råd. Över tid har även arbete gjorts för att klargöra sambanden mellan de olika myndighetsvolymerna.

För att förstärka rättskedjeperspektivet i prognosarbetet och utveckla den gemensamma förmågan att löpande följa och förklara förändringar i myndigheternas resultat, har myndigheterna gjort gemensamma löpande avstämningar under åren. Under år 2014 började myndigheterna använda osäkerhetsintervall, för att visualisera prognosernas osäkerhet² och under 2020 infördes en gemensam brottskategorisering i syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet. Sammanfattningsvis har prognosarbetet, genom en lärandeprocess, utvecklats och ovan beskrivna åtgärder har gjort att kvaliteten har ökat.

2.3 Utvecklat uppdrag från 2019

Sedan hösten 2019 har prognosuppdraget utvidgats i förhållande till tidigare års regeringsuppdrag som avser prognoser i rättskedjan.

¹ Regeringsbeslut Ju2019/01057.

² Vilken typ av osäkerhetsintervall som används skiljer sig åt mellan myndigheterna. Läs mer i bilaga 2.

Förändringen i uppdraget innebär i huvudsak

- ett ökat fokus på hur interna och externa faktorer kan komma att påverka verksamhetsvolymerna i rättskedjan,
- att syftet med uppdraget har utökats till att omfatta vad förändringar i verksamhetsvolymerna framgent kan innebära för myndigheternas resursbehov samt att uppdraget också ska bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet,
- ett utökat tidsperspektiv som kan omfatta såväl kortsiktiga som långsiktiga bedömningar av verksamhetsvolymernas utveckling,
- en tydligare redovisning av hur bedömningarna gjorts och
- en analys av tidigare lämnade bedömningar i förhållande till det faktiska utfallet, med en analys av orsakerna till eventuella avvikelser.

Under 2019 identifierade myndigheterna gemensamt flera utvecklingspunkter för arbetet med framtida verksamhetsvolym baserat på dessa förändringar. Dessa redovisades i rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan – Bedömning avseende perioden 2020–2023* som lämnades till regeringen i februari 2021. Utvecklingspunkterna kan sammanfattas med att myndigheterna ska

- utreda möjligheten att beskriva rättskedjans komplexitet,
- utreda möjligheterna att identifiera den volym som normalt passerar genom hela rättskedjan och ta fram en gemensam kategorisering av brott för detta syfte,
- utreda möjligheten att presentera verksamhetsvolymerna som ett flöde genom rättskedjan samt kopplingen mellan dessa verksamhetsvolym och enskilda myndigheters resursbehov,
- bedöma förutsättningarna för att arbeta med analys av påverkansfaktorer och deras betydelse för de framtida verksamhetsvolymerna och,
- utreda möjligheterna att införa gemensamma mått för flöden inom och mellan myndigheterna i rättskedjan.

Under arbetet med denna rapport har myndigheterna utgått från dessa punkter för att svara upp mot förväntningarna i det utvidgade uppdraget.

2.4 Utvecklingsområden i årets rapport

Till årets rapport har fortsatt utvecklingsarbete pågått inom flera områden för att ytterligare kunna svara upp mot de skrivningar som finns i uppdraget.

Den gemensamma brottskategoriseringen som togs fram i förra årets rapport i syfte att öka förståelsen för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet har vidareutvecklats. Arbetet har bestått i en översyn av brottskategoriseringen, en uppdaterad beskrivning av myndigheternas verksamhetsvolym fördelat efter den reviderade brottskategoriseringen och en fördjupning av brottskategoriseringens förhållande till resursåtgång för de olika myndigheterna (kapitel 5).

Arbetet med påverkansfaktorer har fördjupats på två sätt, dels genom en uppföljning av förra årets viktigaste påverkansfaktorer (redovisas i myndigheternas respektive prognoskapitel), dels genom en inventering av användbarheten av myndigheternas befintliga omvärldsbevakning (kapitel 6).

Vidare har ett kapitel om säsongsvariation lyfts in i rapporten i syfte att belysa en dimension av kopplingen mellan prognoser och resursbehov (kapitel 7).

För att lyfta arbetet med avvikelseanalys finns i årets rapport ett avsnitt i respektive myndighetsavsnitt (kapitel 8–11) som berör just uppföljning av tidigare års prognoser.

3 Verksamhetsvolymen i rättskedjan

- De mått som myndigheterna använder för att beskriva verksamhetsvolymerna är inte direkt jämförbara med varandra. Detta gör det svårare att analysera kopplingen och flödena mellan myndigheterna i rättskedjan.
- De fyra myndigheterna hanterar olika stora verksamhetsvolymen. Volymerna är störst vid Polismyndigheten, som får markera början av rättskedjan, och minst vid Kriminalvården, som representerar slutet av kedjan. Detta eftersom en stor mängd ärenden hanteras av en eller två myndigheter för att sedan inte gå vidare i processen.
- Eftersom flera myndigheter ofta är involverade samtidigt i processen går det inte att fullt ut göra kopplingar mellan en myndighets utflöde och en annan myndighets inflöde. Detta utvecklas i kapitel 4.

I detta kapitel beskrivs de verksamhetsvolymen som de enskilda myndigheterna bedömer vara centrala. Vilka mått som används beror på vad som finns tillgängligt hos myndigheterna och vad som används i resultatredovisningar, verksamhetsstyrning och uppföljning. Polismyndigheten redovisar ärenden, Åklagarmyndigheten brottsmisstankar och Sveriges Domstolar brottmål. Kriminalvården använder mått för levererade personutredningar, påbörjade verkställigheter och medelantal av klienter. I beskrivningen av de enskilda myndigheternas verksamhetsvolymen redogörs dels för inkomna volymen, dels för volymen som i ett visst skede förs vidare till nästa myndighet i rättskedjan. Det är dock viktigt att ha i åtanke att flera myndigheter kan vara involverade samtidigt i processen, det vill säga att ett ärende kan handläggas vid två eller flera myndigheter samtidigt. Det faktum att ett ärende har förts vidare till en annan myndighet innebär inte heller med nödvändighet att hanteringen är avslutad vid den överlämnande myndigheten. Komplexiteten i ärendeprocessen genom rättskedjan beskrivs närmare i kapitel 4.

3.1 Polismyndigheten

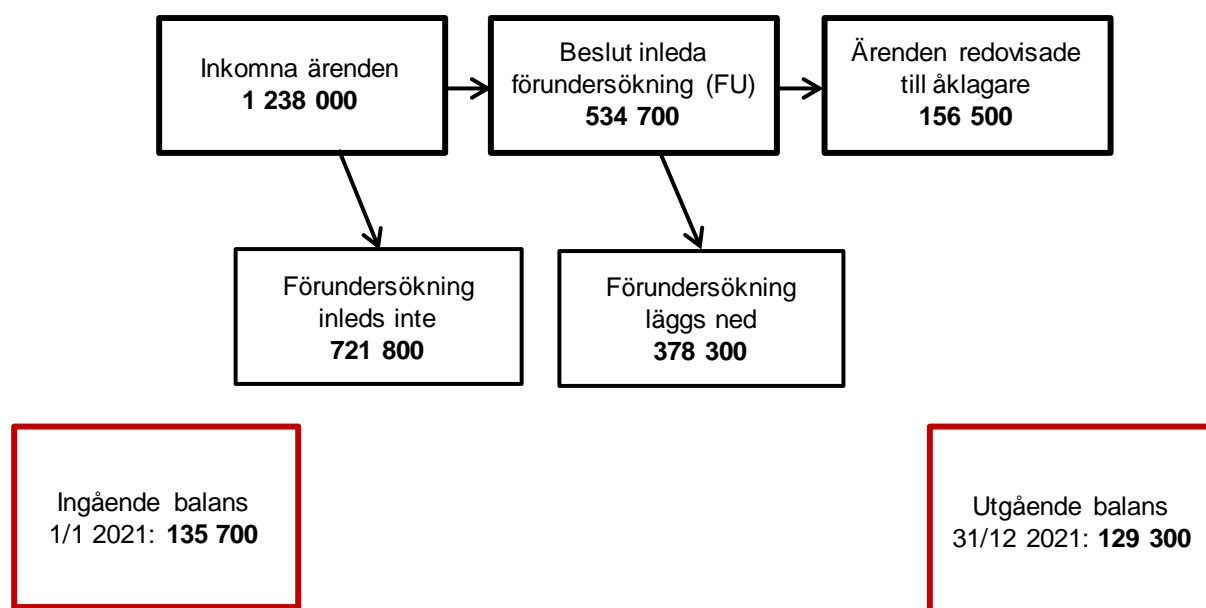
Nedan beskrivs översiktligt, utifrån tillgänglig statistik, hanteringen av verksamhetsvolymerna inom Polismyndigheten och vilka beslut som fattas för de ärenden som handläggs inom myndigheten. Polismyndighetens verksamhetsvolymen avser i detta sammanhang det vanligast förekommande ärendeflödet inom brottmålsprocessen. I denna beskrivning ingår exempelvis inte ärenden där böter utfärdas direkt på plats av polisen, så kallad ordningsbot. Vidare hanterar Polismyndigheten även andra ärendetyper, till exempel ansökningar om pass, som inte är inkluderade i den aktuella beskrivningen.

Polismyndighetens verksamhetsvolym avseende brottsutredningar består av polisanmälningar som innehåller anmälda brott. Polismyndigheten använder antalet ärenden som mått på dessa volymen. Ett ärende kan innehålla ett eller flera brott som i sin tur kan omfatta en eller flera brottsmisstankar. En stor majoritet av de inkomna ärendena innehåller endast ett brott.

Polismyndighetens inflöde av ärenden genereras av anmälningar från privatpersoner och andra aktörer i samhället samt från den egna verksamheten. Inflödet av ärenden till Polismyndigheten hanteras genom beslut om att inleda eller inte inleda en förundersökning. Förundersökning inleds i mindre än hälften av ärendena. Att förundersökning inte inleds i större omfattning kan förklaras av att en mycket stor del av ärendena innehåller brott som av olika skäl inte går att utreda eller skulle kräva utredningsresurser som inte står i proportion till brottens allvarlighetsgrad. Ärenden där

förundersökning inlets avslutas antingen genom att en polisiär förundersökningsledare eller en åklagare beslutar att lägga ned förundersökningen eller att ärendet, i de fall det bedöms leda till ett positivt lagföringsbeslut, redovisas till åklagare.³ Ett exempel på nedläggningsbeslut är förundersökningsbegränsning som innebär att förundersökningen begränsas till att enbart omfatta de mest väsentliga delarna. Det kan även poängteras att ärenden som har avslutats med ett nedläggningsbeslut kan återupptas, om nya omständigheter framkommer. Med positivt lagföringsbeslut avses beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse eller företagsbot. I figur 1 illustreras översiktligt Polismyndighetens ärendeflöde. Ingående respektive utgående balans avser ärenden som var oavslutade vid årets början respektive årets slut. Övriga numeriska uppgifter i figur 1 avser beslutade ärenden under 2021, oberoende av vilket år dessa ärenden inkom till myndigheten.

Figur 1. En översiktlig bild av flödet av ärenden inom Polismyndigheten 2021.

3.2 Åklagarmyndigheten

Åklagarens huvuduppgifter är att leda brottsutredningar, besluta i åtalsfrågan och föra talan i domstol. En brottsutredning äger rum inom ramen för en förundersökning. När förundersökningen är klar ska åklagaren ta ställning till om åtal ska väckas. Om åklagaren bedömer att det finns tillräckliga bevis för att den misstänkta personen har begått brottet är huvudregeln att åklagaren är skyldig att väcka åtal. Om åklagaren beslutar att väcka åtal lämnas en stämningsansökan till tingsrätten.

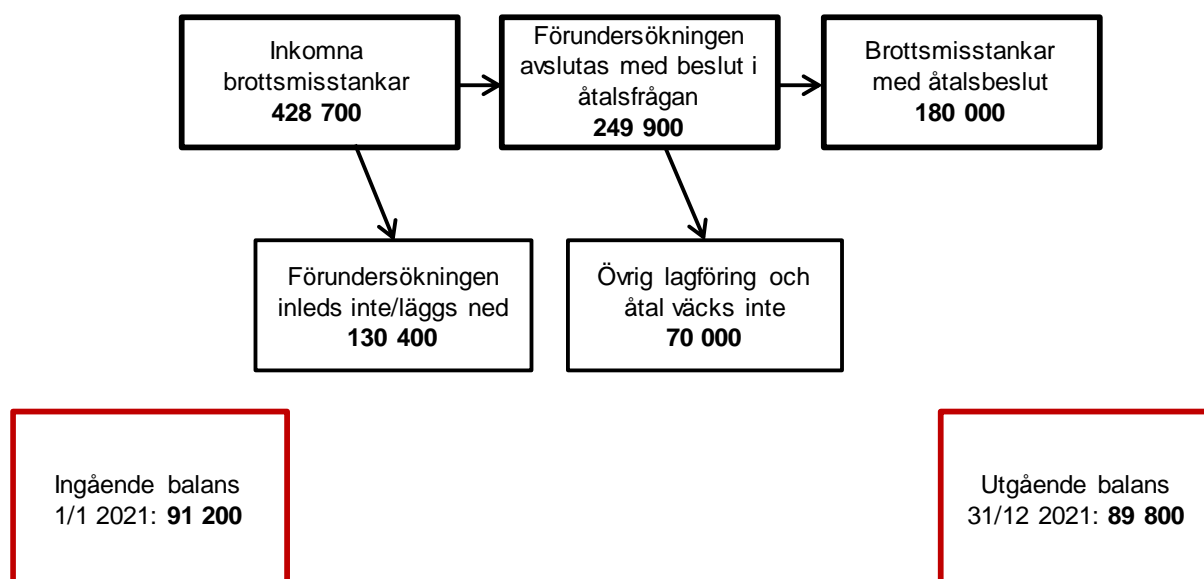
I figur 2 beskrivs Åklagarmyndighetens flöde. Ingående respektive utgående balans avser brottsmisstankar som var oavslutade vid årets början respektive årets slut. Övriga numeriska uppgifter avser beslutade brottsmisstankar under 2021, oberoende av vilket år dessa brottsmisstankar inkom till myndigheten.⁴ Övrig lagföring avser besluten strafföreläggande, åtalsunderlåtelse (inklusive straffvarning) och företagsbot. Som framgår har antalet balanserade brottsmisstankar minskat något

³ I ärenden redovisade till åklagare ingår också ärenden som redovisats med ett förenklat förfarande (RB 23:22). För dessa ärenden inleds inte förundersökning.

⁴ I denna översikt bild ingår inte brottsmisstankar med beslut av administrativ karaktär, till exempel exkludering av dubletter eller beslut om att förundersökningsledning ska lämnas till utredande myndighet.

eftersom den utgående balansen är lägre än den ingående balansen. Det bör dock noteras att denna typ av balansstatistik påtagligt kan påverkas av ett fåtal ärenden med många brottsmisstankar.

Figur 2. En översiktlig bild av flödet av brottsmisstankar inom Åklagarmyndigheten 2021.

3.3 Sveriges Domstolar

Inflödet till tingsrätterna, som avser verksamhet med anledning av brott, är inkomna brottmål. Dessa inleds i huvudsak genom att åtal väcks och därutöver genom inkomna häktningsframställningar och ansökningar om förordnande av offentlig försvarare och/eller målsägandebiträde. Det förekommer också enskilda åtal eller andra mål som inte har initierats av åklagare, men det rör sig om endast något hundratal fall per år. Stämningsansökningar och häktningsframställningar kommer således nästan uteslutande från Åklagarmyndigheten respektive Ekobrottsmyndigheten. Ansökan om offentlig försvarare och målsägandebiträde görs av den misstänkte respektive målsägande, men förmedlas i de flesta fall via de två nämnda myndigheterna eller via Polismyndigheten. Det kan ske samtidigt med ingivandet av en stämningsansökan, men även innan eller efter att åtal väckts. En ansökan om offentlig försvarare eller målsägandebiträde kan bifallas eller avslås, och i båda fallen registreras ett brottmål då ansökan kommer in. En häktningsframställan innehåller i princip alltid en ansökan om offentlig försvarare, om inte försvarare förordnats tidigare. Ett brottmål kan därmed innehålla allt från ingen till flera stämningsansökningar samt flera personer och flera brott. När ett brottmål registrerats hamnar det i balans i väntan på avgörande.

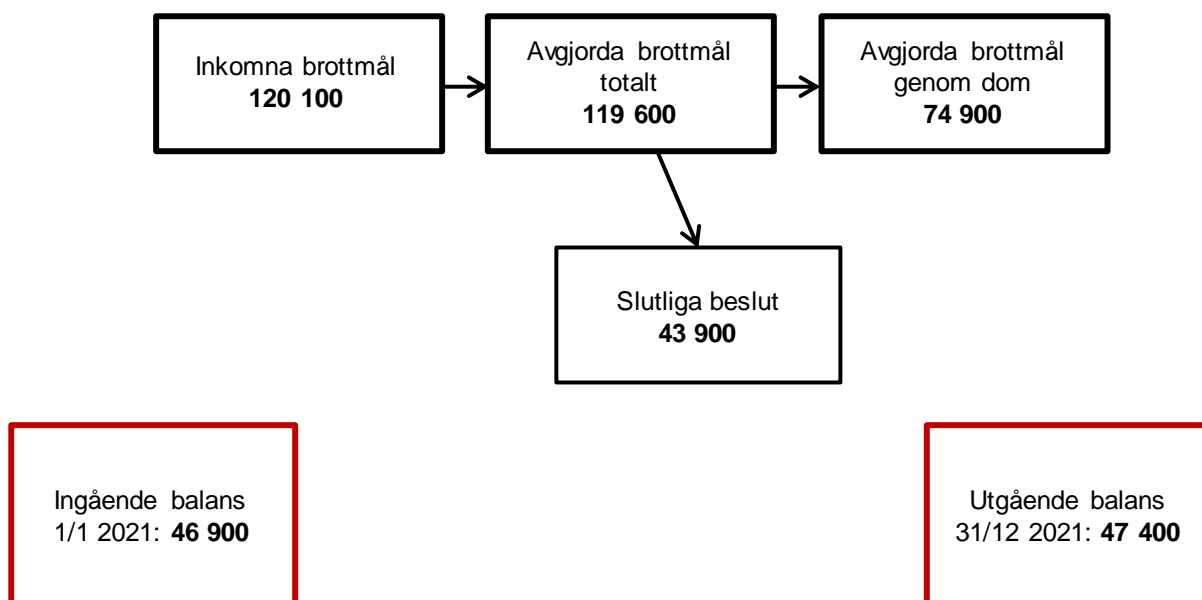
Tingsrätternas utflöde utgörs i huvudsak av domar och slutliga beslut. Det mått som används för att mäta utflödet är antalet avgjorda brottmål.⁵ Ett inkommet brottmål avgörs således alltid på ett eller annat sätt, vilket gör att inkomna och avgjorda brottmål följs åt väldigt tätt antalsmässigt. Hur brottmålen avgörs och vilket utfallet blir styrs av vilken typ av mål det rör sig om, av hur tidigare led i rättskedjan hanterat ärendet (exempelvis om åtal väckts) och av rådande lagstiftning. Ett brottmål kan antingen avslutas genom dom eller slutligt beslut. Att ett brottmål avgörs genom slutligt beslut innebär i de flesta fall att det skrivs av och målet registreras då som avgjort. Målen har ofta registrerats utifrån en ansökan om offentlig försvarare eller målsägandebiträde som bifallas eller avslås, men inte följts av

⁵ Ett avgjort brottmål kan innehålla inget, ett eller flera domslut. Med domslut avses i lagföringsstatistiken en fällande dom mot en tilltalad i tingsrätten. Till detta kommer ogillade åtal. Domslut är den största posten vad avser lagföringsbeslut. De två övriga är godkända strafförelägganden och meddelade åtalsunderlåtelse.

en stämningsansökan. Ett slutligt beslut kan också handla om avvisade mål och undanröjande av ordningsbot eller strafföreläggande.

År 2021 avslutades 63 procent av brottmålen, genom dom. De mål som avgörs genom dom resulterar, om åtalet inte ogillats, i en påföljd. Vissa påföljder hanteras av Kriminalvården.

Figur 3. En översiktlig bild av flödet av brottmål 2021.

3.4 Kriminalvården

Ett av Kriminalvårdens huvuduppdrag är att verkställa de av domstolarna utdömda påföljderna inom myndighetens anstalts- respektive frivårdsverksamhet. Utöver det finns Kriminalvården med i tidigare delar av rättskedjan genom till exempel häktesverksamhet, klienttransporter och frivårdens arbete med personutredningar inför dom.

Som nämndes ovan beror det på påföljden om ett domslut från Sveriges Domstolar påverkar Kriminalvårdens verksamhet. De påföljder som är aktuella för Kriminalvården är fängelse, skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst samt från och med 2021 även den nya påföljden ungdomsövervakning. Inflödet till Kriminalvården under ett år utgörs av personer som påbörjat sin verkställighet utifrån dessa domslut.

Ett domslut med fängelsepåföljd innebär oftast att straffet avtjänas på anstalt. En person som döms till fängelse i högst sex månader kan dock erbjudas, och sedan ansöka om, att få avtjäna straffet under intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV), så kallad fotboja. Det är frivården som utreder om den sökandes personliga förhållanden är lämpliga för IÖV.

I domslut med påföljden villkorlig dom är det enbart villkorlig dom med samhällstjänst som administreras av Kriminalvården. Kriminalvården ansvarar för att klienten får en plats för sin samhällstjänst och för att en arbetsplan upprättas, men klienten står inte under övervakning av Kriminalvården.

Personer som får påföljden skyddstillsyn får en provotid på tre år och står under övervakning den tiden. Kriminalvården kan efter ett år besluta att övervakningen ska upphöra. Övervakningen innebär

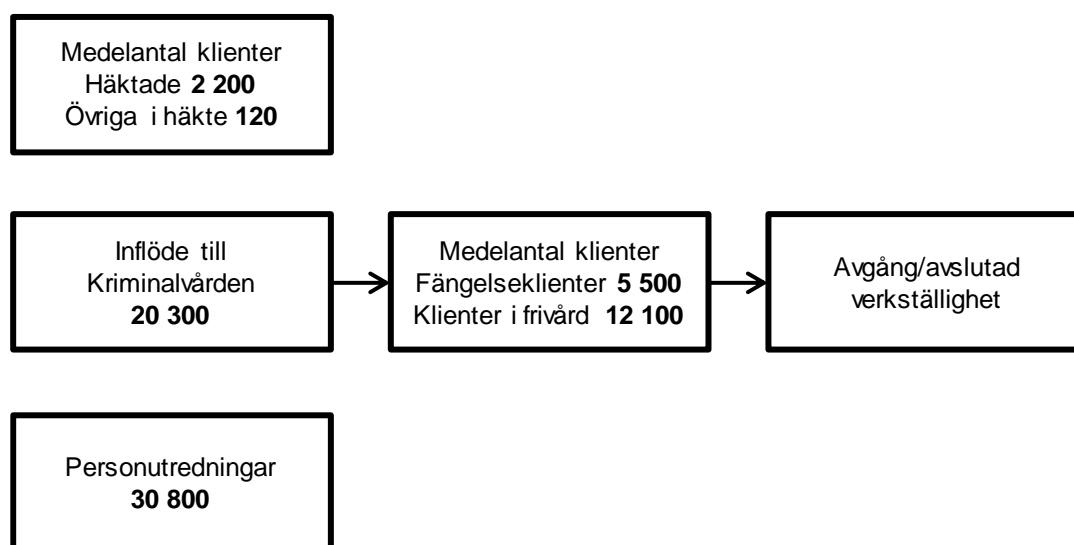
att regelbundna kontakter ska upprätthållas mellan klienten och frivården. Skyddstillsyn kan förenas med föreskrift om samhällstjänst eller särskild behandlingsplan, så kallad kontraktsvård.

Ungdomsövervakning är en påföljd för unga lagöverträdare, i huvudsak mellan 15 till 17 års ålder. Domstolen bestämmer tiden för ungdomsövervakning till lägst sex månader och högst ett år.

I stället för utflöde redovisar Kriminalvården medelantalet klienter i denna rapport. Medelantalet klienter i prognoserna kategoriseras som häktade, övriga i häkte, fängelseklienter och klienter i frivård. Medelantalet häktade är det genomsnittliga antalet personer som är skäligen eller på sannolika skäl misstänkta för brott. Övriga i häkte avser bland annat gripna, anhållna och förvarstagna enligt utlänningslagen. De klienter som verkställer fängelsestraff i häkte, så kallade verkställighetsfall, utgör tillsammans med klienter som är inskrivna på anstalt gruppen fängelseklienter i prognoserna.

Medelantalet klienter i frivård utgörs av klienter dömda till skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst eller ungdomsövervakning men även klienter som avtjänar fängelsestraff med IÖV, är villkorligt frigivna med övervakning, eller befinner sig på någon av utslussningsåtgärderna utökad frigång eller halvvägshus. Som ett sista led i flödet genom Kriminalvården finns avgång eller avslutad verkställighet, vilket innebär att en klient lämnar Kriminalvårdens verksamhet.

Figur 4. En översiktlig bild av inflödet av klienter, medelantal klienter och levererade personutredningar 2021.

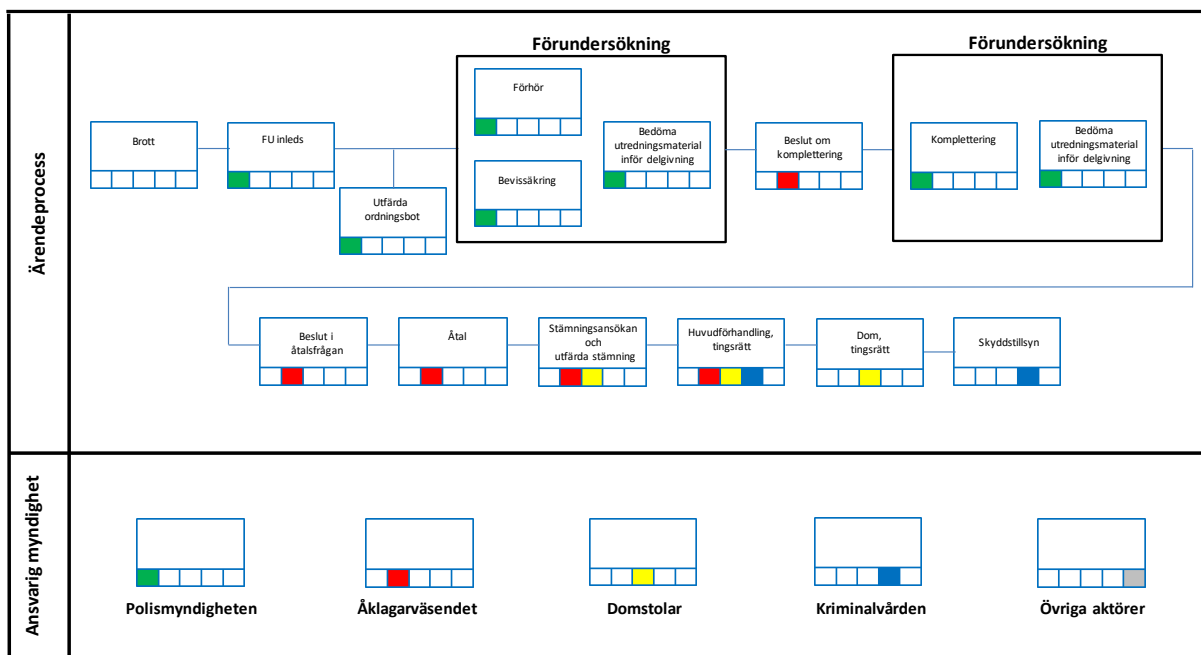
4 Myndigheternas samverkan – ärendeprocess genom rättskedjan

- Begreppet "rättskedjan" kan leda tankarna till att en myndighets utflöde motsvarar en annan myndighets inflöde, det vill säga att ärenden hanteras som stafettpinnar genom hela kedjan. Så är dock inte fallet eftersom
 - mycket stannar vid att hanteras av en eller två myndigheter
 - en eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt
 - ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter.
- I vilken utsträckning ovanstående förhållanden gör sig gällande varierar bland annat mellan olika typer av brott.

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Kriminalvården brukar sägas representera rättskedjan då dessa myndigheter i sina rättsvårdande uppdrag har en samhörighet med varandra och verksamheten i delar är gemensam. Beteckningen rättskedja kan emellertid leda tankarna till att en myndighets inflöde motsvarar en annan myndighets utflöde, det vill säga att ärenden är som stafettpinnar som lämnas vidare från en myndighet till nästa i kedjan. Så är inte fallet, dels eftersom det är mycket som stannar vid att hanteras inom en eller två myndigheter, dels eftersom två eller flera myndigheter ofta hanterar ett och samma ärende samtidigt och att ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheter. Detta illustreras av två figurer nedan. Den första figuren visar ett exempel på ett enklare ärende vars process i relativt hög utsträckning består av ett flöde genom myndigheterna. Den andra figuren visar ett mer komplicerat ärende som påkallar samtidig aktivitet från flera myndigheter och andra aktörer i olika skeden av processen.

Exempel 1: Stöld och hastighetsöverträdelse

Figur 5. Ärendeprocess genom rättskedjan: Utredning, lagföring och verkställighet.

Exemplet i figur 5 rör ett ärende med en person som är misstänkt för stöld och hastighetsöverträdelse. Utredningar av sådant slag ska regelmässigt ledas av polisiär förundersökningsledare. Eftersom hastighetsöverträdelse är en förseelse som omfattas av den så kallade ordningsbotskatalogen kan även lagföringen ske vid Polismyndigheten genom utfärdande av ordningsbot. Ett alternativ till att utfärda ordningsbot är att tillämpa förundersökningsbegränsning avseende brottsmisstanken, vilket även det kan göras vid Polismyndigheten.

Mycket talar därmed för att en brottsmisstanke avseende hastighetsöverträdelse i ett ärende av nu aktuellt slag inte skulle komma att hanteras av någon annan myndighet än Polismyndigheten. Brottsmisstanken om stöld kan hanteras ensamt av Polismyndigheten fram till och med att en polisiär förundersökningsledare har bedömt att ärendet ska slutredovisas till Åklagarmyndigheten. Brottsmisstanken förs då över till Åklagarmyndigheten och handläggningen avslutas vid Polismyndigheten. Vid Åklagarmyndigheten registreras förundersökningen som ett färdigt beslutsunderlag som en åklagare ska ta ställning till.

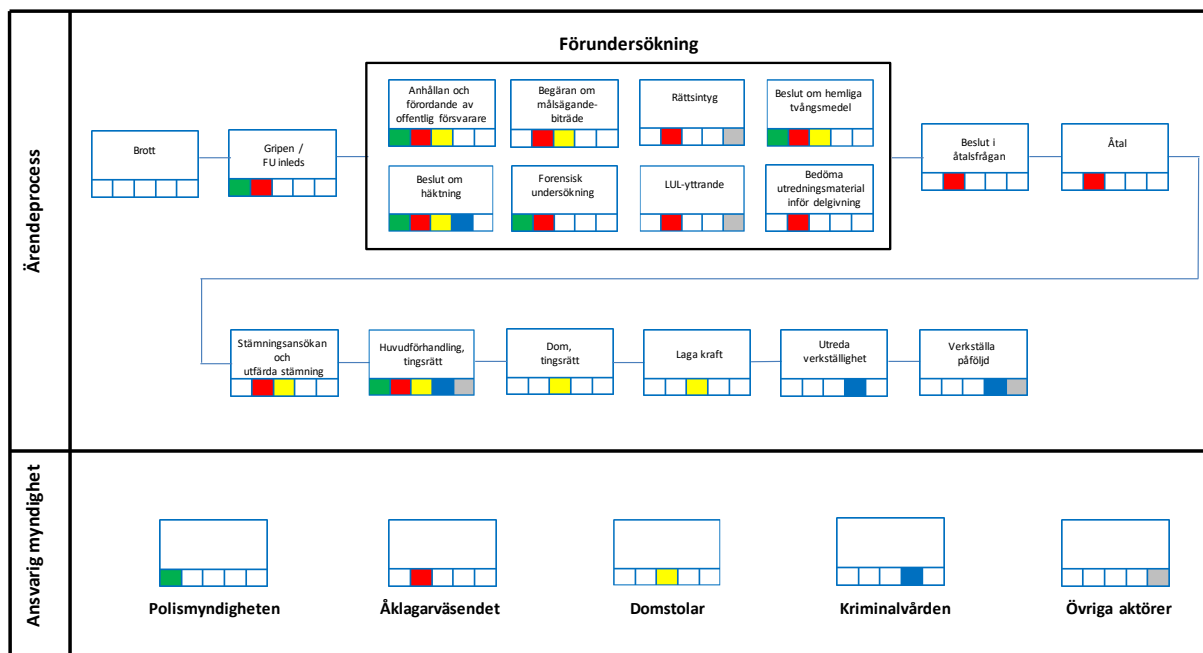
Det förekommer att åklagare bedömer att underlaget inte är tillräckligt för att fatta beslut i åtalsfrågan. Brottsmisstanken avslutas då vid Åklagarmyndigheten genom att förundersökningen skickas åter till Polismyndigheten för komplettering. Detta illustreras i figur 5. Efter komplettering kan ärendet slutredovisas på nytt till Åklagarmyndigheten.

Om påföljden kan stanna vid böter eller villkorlig dom i kombination med böter kan åklagare under vissa förhållanden utfärda strafföreläggande. I sådana fall hanteras ärendet inte av någon annan myndighet än Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Om åtal väcks skickas stämningsansökan till tingsrätten för bedömning om stämning ska utfärdas och om målet ska sättas ut till huvudförhandling eller inte. Om huvudförhandling sätts ut i tingsrätten kallas åklagare som part och det kan bli aktuellt att inhämta en personutredning från Kriminalvården. Även i detta, förhållandevis enkla, ärende är således tre myndigheter involverade under samma skede av processen. Tingsrätten meddelar därefter dom och om påföljden till exempel blir skyddstillsyn sker verkställigheten inom Kriminalvården.

Sammanfattningsvis är processen för det ärende som beskrivs i figur 5 i många delar ett flöde från en myndighet till nästa, även om där finns inslag av samtidig aktivitet från flera myndigheter och exempel på att ärenden kan skickas tillbaka till en myndighet som har avslutat sin handläggning.

Exempel 2: Rån (två misstänkta personer, en över 18 år och en under 18 år).

Figur 6. Ärendeprocess genom rättskedjan: Utredning, lagföring och verkställighet.

Exemplet i figur 6 rör två personer, varav den ena är under 18 år, som är misstänkta för rån. Ärendet inleds genom att den vuxna personen grips. Ärendet hanteras därmed så gott som omedelbart av såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten eftersom åklagare ska vara förundersökningsledare och Polismyndigheten ska biträda genom att utföra utredningsåtgärder. Även det faktum att det är en ungdom som misstänks för ett allvarligt brott gör att förundersökningen ska ledas av åklagare. Behov av åtgärder som till exempel förordnande av offentlig försvarare och beslut om hemliga tvångsmedel medför att även tingsrätten får del av ärendet i ett tidigt skede av processen. När personen häktas involveras även Kriminalvården. Andra myndigheter kan involveras genom olika utredningsåtgärder, som till exempel Rättsmedicinalverket vid inhämtning av rättsintyg. När det finns en ung lagöverträdare i ärendet begärs även yttrande av socialnämnden. Redan under förundersökningsstadiet kan ett ärende således hanteras samtidigt av alla myndigheter i rättskedjan och därtill även av andra aktörer.

Förundersökningen kan även i detta fall vidare behöva återupptas med anledning av behov av kompletterande åtgärder, vilket medför att ärendet även efter att det avslutats vid Polismyndigheten kan bli aktuellt vid myndigheten igen. Om åtal väcks i ett häktat ärende där det även finns en misstänkt under 18 år involverar en huvudförhandling Åklagarmyndigheten, tingsrätten, Kriminalvården och socialtjänsten. Om det finns särskilda säkerhetsaspekter att ta hänsyn till kan även Polismyndigheten involveras vid huvudförhandlingen. Verkställande av påföljd sker genom såväl Kriminalvårdens som socialtjänstens och Statens institutionsstyrelses försorg.

Båda figurerna visar att det kan vara svårt eller rentav missvisande att tala om ett flöde genom rättskedjan. Detta både eftersom ett ärende kan komma att skickas fram och tillbaka mellan myndigheterna och, kanske främst, eftersom ett ärende kan hanteras av flera av myndigheterna samtidigt i processen. Dessutom är det vanligt förekommande att ett ärende inte handläggs av samtliga myndigheter i rättskedjan, utan avslutas i någon form innan hantering hos Kriminalvården blir aktuell.

5 Myndighetsgemensam brottskategorisering

- I syfte att bidra till en ökad förståelse för hur myndigheterna i rättskedjan utgör delar av en större helhet och för att närma sig frågeställningar som avser förhållandet mellan verksamhetsvolymerna och resursbehov har den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen vidareutvecklats. Grupperingen utgår från tre övergripande brottskategorier, nämligen
 - initialt volymstarka brott
 - särskilt resurskrävande brott
 - övriga brott
- Initialt volymstarka brott, som exempelvis *tillgreppsbrott* och *trafikbrott*, utgör en stor andel av inkomna ärenden till Polismyndigheten. Volymen minskar genom kedjan eftersom hanteringen ofta kan avslutas i ett tidigt skede.
- Särskilt resurskrävande brott har definierats utifrån ett Kriminalvårdsperspektiv: brottstyper som genererar en stor straffmassa vid anstalterna ingår i denna brottskategori. Den analys av ärendeninnehållet som har genomförts avseende ärenden som hanteras av Polismyndigheten, tidredovisningsinformation från Åklagarmyndigheten och huvudförhandlingstid vid tingsrätterna visar att dessa ärenden, på aggregerad nivå, i jämförelse med de andra brottskategorierna, är mer resurskrävande hos samtliga myndigheter. Särskilt resurskrävande brott, som exempelvis *allvarliga narkotikabrott* och *grov misshandel*, står regelmässigt för en mindre andel av inflödet till respektive myndighet, men utgör en påtaglig andel av Kriminalvårdens fängelseklinter.
- Brottskategorin övriga brott, som bland annat innefattar *misshandel annan än grov*, *övriga narkotikabrott* samt *brott mot frihet och frid*, utgör knappt 30 procent av Polismyndighetens inflöde. Denna andel är högre för myndigheter senare i rättskedjan.

I arbetet med förra årets rapport konstaterades att ett sätt att förbättra förmågan att beskriva och analysera volymer och volymförändringar över myndighetsgränser är att ha ett gemensamt och enhetligt sätt att benämna och kategorisera ärendevolymer och innehåll. Därför utvecklade myndigheterna under år 2020 en gemensam kategorisering av brott i syfte att förbättra denna förmåga. Detta arbete medförde att en myndighetsgemensam gruppering av brott implementerades, där utgångspunkten var en gruppering i tre huvudkategorier: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott.

Under detta år har denna myndighetsövergripande brottskategorisering vidareutvecklats och innehållsmässigt analyserats på ett fördjupat sätt. Årets arbete har bestått av

- brottskategoriernas förhållande till resursåtgången översyn av brottskategoriseringen,
- en uppdaterad beskrivning av myndigheternas verksamhetsvolymerna fördelat efter den reviderade brottskategoriseringen och
- en fördjupning av brottskategoriseringen genom att utreda om det för fler myndigheter än Kriminalvården finns parametrar som kan användas för att beskriva brottskategoriernas förhållande till resursåtgång.

Syftet med översynen av brottskategoriseringen är att säkerställa att grupperingarna känns logiska och hållbara över tid. Mot bakgrund av att det gjorts vissa justeringar av brottskategorier och brottsgupper

samt då även data för 2020 funnits tillgängligt har det funnits behov av att uppdatera statistik som beskriver verksamhetsvolymerna för respektive myndighet.

De verksamhetsvolymerna som historiskt har prognostiserats utgår från en traditionell antalsräkning för de mått och grupperingar som myndigheterna använder. Detta har sina fördelar men också vissa begränsningar, till exempel vid analyser avseende resursbehov. För att på ett förbättrat sätt kunna bedöma resursbehovet är det nödvändigt att ta hänsyn till det faktum att alla ärenden inte är lika resurskrävande. Det optimala vore att vikta verksamhetsvolymerna efter hur mycket resurser som ärendehantering kräver. Som ett första steg i frågan om verksamhetsvolymernas betydelse för resursbehovet har myndigheterna genomfört en fördjupad beskrivning av den gemensamma brottskategoriseringen, med särskilt fokus på de resurskrävande brotten. Denna brottskategori är gjord utifrån de brottsgrupper som genererar en stor straffmassa⁶ inom Kriminalvården. I förra årets rapport gjordes bedömningen att den typ av brott som genererar stor straffmassa vid Kriminalvården typiskt sett är att betrakta som särskilt resurskrävande för samtliga myndigheter. Den bedömningen gjordes utifrån en kännedom om hur dessa brott generellt sett hanteras vid de andra myndigheterna i rättskedjan.⁷ I årets arbete har arbetsgruppen studerat om det även vid de andra myndigheterna finns mätbara parametrar som kan användas för att bedöma resursåtgången för att på så sätt kunna bedöma om antagandet att de brottstyper som är resurskrävande för Kriminalvården är det för hela rättskedjan, stämmer. Detta arbete kan ses som ett första steg för att på sikt försöka beskriva vad prognostiserade förändringar av verksamhetsvolymerna betyder för det framtida resursbehovet.

5.1 Gemensam kategorisering av brott

Den gemensamma brottskategoriseringen syftar till att ge en övergripande bild på aggregerad nivå. Utifrån ett handläggningsperspektiv kan ett enskilt ärende hanteras väldigt olika i rättskedjan, beroende på vilka förutsättningar som finns i det enskilda ärendet. Det betyder att samtliga ärenden som ingår i brottskategorin särskilt resurskrävande brott inte behöver vara komplicerade och handläggningsmässigt tidskrävande.

Genom att använda en gemensam kategorisering av brott är det möjligt att på ett förfinat sätt följa förändringar i vilka brottsgrupper som hanteras över myndighetsgränserna. Detta kan vara användbart både i deskriptiva och prognostiserande sammanhang. Dock bör det påpekas att det finns vissa begränsningar i tillgängliga data för uppföljning.

För det första har de mått som myndigheterna använder i sin interna verksamhetsuppföljning olika detaljeringsgrad. Exempelvis kan ett ärende hos Polismyndigheten eller ett brottmål hos Sveriges Domstolar innefatta flera olika typer av brott. Detta medför att den kategorisering som används inte alltid speglar samtliga brott som har handlagts i ett ärende eller brottmål. I detta sammanhang utgår dock Sveriges Domstolar, på samma sätt som Åklagarmyndigheten regelmässigt gör, från brottsmisstankar, vilket medför en bättre möjlighet till detaljering. För klienter hos Kriminalvården kan verkställandet av en påföljd avse flera brott, även om endast ett klassas som huvudbrott för verkställigheten.

För det andra har myndigheterna använt olika tillvägagångssätt för att identifiera de aktuella brottskategorierna. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket har utgått från brottskoder

⁶ Straffmassan räknas som summan av strafftiden för samtliga klienter som påbörjar en fängelseverkställighet. Brottsmassa är resurskrävande utifrån ett beläggingsperspektiv då dessa brottsgrupper innefattar stora klientgrupper och/eller genererar långa fängelsepåföljder.

⁷ Framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan, Bedömning avseende perioden 2021–2024, sid. 23.

medan Kriminalvården har använt juridisk information avseende huvudbrottet, då brottskategorierna har konstruerats. I alla situationer finns inte en perfekt översättning mellan dessa kodstrukturer. Se även bilaga 1.

Trots ovanstående svårigheter är myndigheternas bild att den gemensamma grupperingen av brott ändå är användbar och ger ett mervärde när man ser på verksamhetsvolymen i ett myndighetsövergripande perspektiv.

I den gemensamma kategoriseringen av brott delas brotten in i följande tre kategorier⁸:

- särskilt resurskrävande brott
- initialt volymstarka brott
- övriga brott

Varje kategori är i sin tur indelad i brottsgrupper. I bilaga 1 återfinns en detaljerad beskrivning av vilka brott som ingår i respektive brottskategori och brottsgrupp.

Med särskilt resurskrävande brott avses som sagt de brottsgrupper som genererar en stor straffmassa inom Kriminalvården (mord och dråp m.m., allvarliga narkotikabrott, våldtäkt, grov misshandel, rån och vapenbrott). Brottsgruppen *mord och dråp m.m.* innefattar både försök till, stämpling till, förberedelse till och fullbordat brott avseende mord, dråp eller misshandel med dödlig utgång samt barnadråp.

Straffmassan räknas som summan av strafftiden för samtliga klienter som påbörjar en fängelseverkställighet och ger en bild över beläggningsbehovet för de klienter som kommer till Kriminalvården. En större andel klienter med längre strafftider, vilket ökar straffmassan, är mer resurskrävande ur ett beläggningsperspektiv. Som konstaterats i inledningen till detta avsnitt gjorde arbetsgruppen i förra årets rapport, bedömningen att dessa brottsgrupper typiskt sett är att betrakta som särskilt resurskrävande för samtliga av myndigheterna eftersom de ofta även kräver en stor mängd utredningsåtgärder och, i förekommande fall, många förhandlingsdagar. Under årets arbete har det undersökts om det även finns mätbara parametrar vid de andra myndigheterna som kan visa hur resurskrävande olika brottstyper är.

Med initialt volymstarka brott avses brott som utgör en påtaglig del av Polismyndighetens volym av inkomna ärenden. Samtliga brott som varken ingår i kategorin särskilt resurskrävande brott eller initialt volymstarka brott ingår i brottskategorin övriga brott.

5.1.1 Utvecklingsarbete under 2021

Redan under 2020 konstaterades att brottskategorin övriga brott vid flera myndigheter står för en påtaglig volym (mer än hälften av alla inkommande brottsmisstankar hos Åklagarmyndigheten samt för två tredjedelar av verkställigheter i frivårdspåföljder hos Kriminalvården), samt att kategorin kan vara svår att överblicka eftersom den innehåller så vitt skilda brottstyper. Övergripande kan dock konstateras att dessa brott inte står för de största volymerna av inkomna ärenden hos Polismyndigheten, och inte heller leder till de strängaste påföljderna inom Kriminalvården. Den översyn av brottskategoriseringen som har gjorts under året har i första hand syftat till att försöka tydliggöra innehållet i brottskategorin övriga brott och dess olika brottsgrupper. I huvudsak har det lett till

⁸ Observera att grupperingarna av olika brott kan vara en annan än i respektive myndighets interna verksamhetsuppföljning.

förändringar inom brottskategorin, men vissa justeringar har även gjorts mellan brottskategorierna. Bidragsbrott har därvid flyttats från kategorin övriga brott till kategorin initialt volymstarka brott där en gemensam brottsgrupp för bedrägerier och bidragsbrott har skapats. Detta eftersom bedrägerier och bidragsbrott i många avseenden hanteras på ett likartat sätt och även bidragsbrott står för en relativt stor volym vid Polismyndigheten. Vidare ingår numera sjötrafikbrott i brottsgruppen trafikbrott som i sin tur ingår i brottskategorin initialt volymstarka brott. Tonvikten vid översynen har emellertid legat vid att göra en delvis ny indelning i brottsgrupper för brottskategorin övriga brott. Då även de nya brottsgrupperna ibland innefattar sinsemellan relativt olika brottstyper har myndigheterna överenskommit om grupperingar av vissa brottstyper. Brottskategorin övriga brott är numera indelad i följande brottsgrupper och i förekommande fall brottstyper

- Misshandel annan än grov
- Brott mot frihet och frid
 - Grov fridskränkning och övriga brott mot frid
 - Människohandel m.m.
 - Olaga frihetsberövande m.m.
 - Olaga hot och ofredande
 - Övriga brott mot frihet⁹
- Övriga narkotikabrott
 - Narkotikabrott, innehav och eget bruk
 - Övriga narkotikabrott och dopningsbrott¹⁰
- Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott
- Övriga sexualbrott
- Övriga brott
 - Brott mot allmän verksamhet och ordning
 - Knivförbud
 - Smugglingsbrott
 - Ärekränkingsbrott
 - Övriga våldsbrott
 - Övriga brott

5.1.2 Verksamhetsvolymerna 2020 med gemensam brottskategorisering

I tabell 2 nedan presenteras verksamhetsvolymerna som myndigheterna har hanterat inom de gemensamt framtagna brottskategorierna. Det bör framhållas att det i denna tabell för samtliga myndigheter redovisas statistik över verksamhetsvolymerna år 2020. Detta medför att det inte nödvändigtvis är samma ärenden eller samma individer som förekommer i de olika myndigheternas redovisning eftersom ärenden kan hanteras över årsskiften och aktualiseras vid olika myndigheter vid olika sidor av årsskiftena. Jämförelser med föregående år har gjorts utifrån ett förnyat uttag av statistik som

⁹ Övriga brott mot frihet innefattar dataintrång och olovlig avlyssning.

¹⁰ Övriga narkotikabrott och dopningsbrott innefattar brott mot lagen om kontroll av narkotika, bedriver verksamhet utan tillstånd etc. och brott mot dopningslagen.

justerats enligt de förändringar av brottskategorier och brottsgrupper som framgår ovan.¹¹ Dessutom bör det poängteras att verksamhetsvolymerna i rättskedjan hanteras på olika sätt: i vissa fall handlägger en myndighet enskilt ett ärende, medan det i andra fall hanteras parallellt av flera myndigheter samtidigt. Detta beskrivs mer ingående i kapitel 4.

Tabell 2. Myndigheternas verksamhetsvolymerna fördelade efter den gemensamma brottskategoriseringen, 2020.

Brottskategori	Polismyndigheten	Åklagarmyndigheten	Tingsrätt	Kriminalvården		
	Andel av totalt antal inkomna ärenden	Andel av totalt antal inkomna brottsmiss-tankar	Andel av totalt antal ingående brottsmiss-tankar	Andel av påbörjade fängelseverkställigheter	Andel av påbörjade frivårdsverkställigheter	Andel av total straffmassa för påbörjade fängelseverkställigheter*
Särskilt resurskrävande brott	2,6%	7,6%	6,2%	24,7%	4,8%	60,5%
Mord, dråp m.m.	0,1%	0,4%	0,3%	1,5%	0,0%	14,5%
Allvarliga narkotikabrott	0,6%	2,0%	2,1%	4,6%	0,1%	14,1%
Våldtäkt	0,5%	1,8%	1,0%	4,3%	0,6%	10,2%
Grov misshandel	0,3%	1,0%	0,8%	5,1%	0,7%	8,4%
Rån	0,6%	1,1%	1,0%	5,6%	1,6%	8,4%
Vapenbrott	0,4%	1,3%	1,1%	3,6%	1,7%	4,9%
Initialt volymstarka brott	68,1%	35,2%	42,8%	25,6%	30,8%	9,2%
Tillgreppsbrott	28,8%	8,5%	9,6%	13,1%	7,6%	5,0%
Skadegörelsebrott	17,0%	2,0%	2,0%	0,5%	1,1%	0,1%
Trafikbrott	11,7%	14,6%	20,1%	9,9%	20,0%	1,1%
Bedrägeri och bidragsbrott	10,7%	10,2%	11,2%	2,2%	2,2%	3,0%
Övriga brott	29,2%	57,2%	50,9%	49,7%	64,4%	30,3%
Misshandel annan än grov	4,6%	9,6%	4,7%	5,6%	15,4%	1,9%
Brott mot frihet och frid	8,6%	11,7%	6,2%	5,1%	2,6%	6,0%
Övriga narkotikabrott	5,1%	15,7%	21,2%	26,9%	33,0%	9,4%
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	3,4%	5,0%	5,4%	0,6%	1,3%	0,7%
Övriga sexualbrott	0,8%	1,9%	1,5%	0,7%	1,2%	0,7%
Övriga brott	6,7%	13,3%	12,0%	10,8%	10,9%	11,5%
Totalt	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Inklusive livstidsdömda, livstidsdömda utan angiven strafftid har satts till 25 år.

5.1.3 Särskilt resurskrävande brott

Av tabell 2 framgår att drygt 60 procent av Kriminalvårdens totala straffmassa för påbörjade fängelseverkställigheter utgörs av klienter som verkställer en påföljd för ett särskilt resurskrävande brott, vilket är något högre än året innan (drygt 56 procent). Av dessa är mord och dråp m.m. den enskilt största brottsgruppen och utgör 14,5 procent av den totala straffmassan för fängelseklienter 2020 (14,0 procent 2019), följt av allvarliga narkotikabrott som utgör drygt 14,1 procent (11,4 procent 2019). Dessa klienter står dock för en relativt liten andel av påbörjade fängelseverkställigheter (tillsammans cirka 6 procent). Särskilt resurskrävande brott står totalt sett för lite mer än 24,5 procent av påbörjade fängelseverkställigheter. Trots att det inte handlar om mer än en fjärdedel av Kriminalvårdens klienter har de resurskrävande brotten alltså en tydlig påverkan på beläggning och resurser till följd av den långa strafftiden.

¹¹ Detta innebär att de siffror som redovisas för 2019 inte nödvändigtvis överensstämmer med det som redovisas i tabell 1 i förra årets rapport.

Särskilt resurskrävande brott utgör även relativt små andelar av inflödet för de övriga myndigheterna i rättskedjan. De svarar för drygt 2,5 procent av Polismyndighetens inflödesvolym, medan motsvarande andel för Åklagarmyndigheten är drygt 7,5 procent och för Sveriges Domstolar drygt 6 procent. Vid samtliga dessa myndigheter har de särskilt resurskrävande brottsens andel av det totala inflödet ökat något sedan 2019, men det är alltjämt relativt små andelar. Att de brottstyper som driver resursåtgång över lång tid hos Kriminalvården inte utgör en betydande del av verksamhetsvolymerna i tidigare led av processen blir allra tydligast för brottstypen mord, dråp m.m. Denna brottstyp står för den största andelen i straffmassan för fängelseklienter, men endast utgör 1,5 procent av de nyintagna på anstalt och endast 0,1 procent av de ärenden som inkommer till Polismyndigheten varje år.

I samverkan med andra myndigheter, i Sverige och internationellt, har Polismyndigheten bedrivit ett framgångsrikt arbete mot kriminella nätverk, med stöd av olika krypteringschattar (Encrochat, Anom och Sky ECC). Genom informationen från dessa krypteringschattar har brottsbekämpande myndigheter i hela världen kunna ta del av kommunikationen och genomfört operativa åtgärder och lagföring. Arbetet har bidragit med bevisning, huvudsakligen för brott som typiskt sett kan kopplas till den grova organiserade brottsligheten, exempelvis mord och narkotikasmuggling. Detta är brottstyper som ingår i brottskategorin särskilt resurskrävande brott. Det framgångsrika arbetet med krypteringschattar har påverkat hela rättskedjan med bland annat hög beläggning i häkte under hösten 2021. Resultaten av detta arbete ger dock endast marginella effekter på de totala verksamhetsvolymerna, eftersom det rör sig om förhållandevis små volymer.

5.1.4 Initialt volymstarka brott

För brottskategorin initialt volymstarka brott framträder en annan fördelning av verksamhetsvolymerna bland myndigheterna än för de särskilt resurskrävande brotten. Hos Polismyndigheten svarar initialt volymstarka brott för drygt 68 procent av det totala ärendeinflödet för 2020, vilket är på ungefär samma nivå som året innan då den var knappt 69 procent. Denna brottskategori avser drygt 35 procent av inflödet hos Åklagarmyndigheten respektive knappt 43 procent vid Sveriges Domstolar, vilket i båda fallen är på samma nivå som för 2019. De initialt volymstarka brotten står emellertid endast för 9 procent av Kriminalvårdens straffmassa trots att andelen påbörjade fängelseverkställigheter inom kategorin är drygt 25 procent, vilket alltså är en större andel påbörjade verkställigheter än för kategorin särskilt resurskrävande brott som står för drygt 60 procent av straffmassan. Även andelen påbörjade frivårdsverkställigheter är relativt hög (knappt 31 procent) för denna brottskategori.

Trafikbrott¹² är en brottsgrupp som står för en relativt jämn fördelning av inflödet hos flera av myndigheterna. Vid Polismyndigheten står de för knappt 12 procent av inflödet, vid Åklagarmyndigheten cirka 14,5 procent och för Sveriges Domstolar omkring 20 procent. Andelen minskar något i inflödet till Kriminalvårdens anstalter – knappt 10 procent vilket motsvarar 1,1 procent av straffmassan – men brottsgruppen står för 20 procent av de påbörjade frivårdsverkställigheterna. Dessa brott är således inte särskilt resurskrävande för Kriminalvården i form av beläggning på anstaltsplatser men kräver i stället resurser från frivården.

Tillgreppsbrott dominerar inflödet till Polismyndigheten. De står för nästan 29 procent av de inkomna ärendena, men de genererar endast 5 procent av straffmassan hos Kriminalvården. Till-

¹² Notera att denna brottsgrupp numera även innefattar sjötrafikbrott som tidigare sorterades i kategorin övriga brott.

greppsbrotten är därmed ett tydligt exempel på en brottskategori som genererar volymer som framför allt hanteras vid Polismyndigheten.

Att de initialt volymstarka brotten endast i begränsad omfattning hanteras av samtliga myndigheter i rättskedjan kan förklaras av tre faktorer:

1. Polismyndigheten ska som huvudregel utreda alla anmälda brott. En förundersökning behöver dock inte inledas om det till exempel är uppenbart att brottet inte går att utreda. Det är heller inte alltid motiverat, till exempel av processekonomiska skäl, att lägga ner stora utredningsresurser på att utreda alla brott. Vissa brott, exempelvis tillgreppsbrott, kan vara så svårlösta att de åtgärder och resurser som skulle krävas för en utredningsframgång inte står i rimlig proportion till brottets allvarlighetsgrad. Ibland är det inte ens teoretiskt möjligt att slutföra en brottsutredning, till exempel när brottsanmälan avser en företeelse som inte är brottslig. Detta medför att en andel av de initialt volymstarka brotten inte går vidare i rättskedjan efter det att Polismyndigheten har avslutat handläggningen.
2. För vissa brott, som är av enklare karaktär, har Polismyndigheten befogenheter att utfärda ordningsbot. Ett sådant exempel är hastighetsöverträdelser. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har också möjlighet att fatta beslut om förundersökningsbegränsning vilket medför att vissa brott kan avslutas i ett tidigt skede. Detta medför att en andel av de initialt volymstarka brotten inte går vidare i rättskedjan efter att Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten har avslutat handläggningen.
3. Bland de initialt volymstarka brotten ingår en stor mängd brott som enbart har böter i straffskalan, vilket innebär att en kriminalvårdspåföljd inte kan komma i fråga. Detta kan till exempel medföra att Polismyndigheten utfärdar ordningsbot, att åklagare utfärdar strafföreläggande eller att domstolen utdömer bötesstraff.

5.1.5 Övriga brott

Av tabell 2 framgår att kategorin övriga brott utgör en stor del av inflödet för Åklagarmyndigheten (drygt 57 procent) och tingsrätterna (knappt 51 procent) samt att de även utgör en stor andel av påbörjade frivårdsverkställigheter (cirka 65 procent) och av påbörjade fängelseverkställigheter (knappt 50 procent). Det är på ungefär samma nivå som året innan även om andelen av påbörjade fängelseverkställigheter minskat något. I samtliga dessa avseenden, och särskilt för påbörjade fängelseverkställigheter, är det övriga narkotikabrott som är den dominerande brottsgruppen. För Polismyndigheten har kategorin övriga brott utgjort cirka 29 procent av inflödet det två senaste åren. Den brottsgrupp som inom kategorin står för den största andelen av inflödet är brott mot frihet och frid. Den brottsgruppen står även för en relativt stor andel av inflödet till Åklagarmyndigheten. I denna brottsgrupp ingår exempelvis olaga hot, ofredande, olaga frihetsberövande och grov fridskränkning.

5.2 Fördjupning i brottskategoriseringen

I uppdraget ingår att redovisa eventuella samband mellan utvecklingen av verksamhetsvolymer och myndigheternas framtida resursbehov. Den gemensamma kategoriseringen av brott syftar till att hitta sätt att göra kopplingar mellan verksamhetsvolymer och resursbehov även med vetskapen att brott som inte är volymstarka i antalet ärenden eller klienter ändå kan vara resurskrävande.

Ovan har redogjorts för hur kategorin särskilt resurskrävande brott tar avstamp i Kriminalvårdens brottstyper som är särskilt resurskrävande att hantera för myndigheten (straffmassan). Fråga kan dock ställas om de brott som ingår i kategorin är särskilt resurskrävande att hantera även för övriga

myndigheter i rättskedjan. Som tidigare nämnts konstaterades i förra årets rapport att brotten i kategorin, även om de utgör en relativt liten del av ärendeinflödet till respektive myndighet, ändå typiskt sett är att betrakta som mycket resurskrävande.

I förra årets rapport lyftes det därvid, utifrån erfarenhet och kännedom om vad hanteringen av de brottstyper som omfattas av kategorin särskilt resurskrävande brott i allmänhet kräver, fram ett antal omständigheter som pekar mot att samma kategori av brott som genererar störst straffmassa vid Kriminalvården också är särskilt resurskrävande för övriga myndigheter i rättsväsendet.¹³ Under året har ytterligare arbete gjorts för att också hitta mätbara variabler för hur mycket resurser olika typer av ärenden kräver för hanteringen vid övriga myndigheter i rättskedjan. Tonvikten ligger i årets arbete på Polismyndighetens verksamhet, men det finns även exempel från Åklagarmyndigheten och tingsrätterna.

5.2.1 Polismyndigheten – ärendeinnehåll

Att fastställa sambandet mellan verksamhetsvolym och resursbehov är komplicerat. Ett första steg kan vara att analysera ärendeinnehållet och därmed få ökad kunskap om förekomsten av vissa utredningsåtgärder och även variationen mellan olika brottskategorier, med utgångspunkt från den gemensamma kategoriseringen av brott. Som grund för arbetet att identifiera användbara variabler för att mäta resursåtgången vid Polismyndigheten har ett särskilt datauttag från Polismyndighetens ärendehanteringssystem Durtvå beställts. Materialet omfattar samtliga ärenden inom området utredning och lagföring som har avslutats under år 2019 och 2020. Ett antal utredningsåtgärder och andra parametrar som bedöms vara relevanta för att bedöma resursåtgången för ett ärende och som även är möjliga att fånga genom uttag ur ärendehanteringssystemet har identifierats. Dessa kallas framöver för variabler. Två övergripande kommentarer bör beaktas i detta sammanhang:

- De variabler som har studerats är endast antalsuppgifter. Det är rimligt att anta att vissa av dessa variabler är mer resurskrävande än andra. För att fastställa denna relation, krävs dock analyser som inte har omhändertagits i detta arbete.
- De variabler som har studerats kan ta olika mycket resurser i anspråk, beroende på flera omständigheter. Till exempel är det inte realistiskt att anta att ett förhör i ett mordärende ofta är mer resurskrävande än ett förhör i ett snatteriärende. För att fastställa denna variation, krävs dock analyser som inte har omhändertagits i detta arbete.

Nedan framgår vilka variabler som har identifierats och varför.

- Målsägande: att det finns en eller flera målsägande medför att ytterligare partsintressen behöver tillvaratas på olika sätt.
- Misstänkt person: flera misstänkta personer medför generellt sett att ärendet blir mer komplext att hantera.
- Förhör: förhör är en utredningsåtgärd som tar tid i anspråk att hålla, administrera och analysera, vilket gör sig särskilt gällande om det är många förhör.
- Vittne: att ytterligare involverade personer behöver hanteras i utredningen medför att fler åtgärder behöver vidtas.
- Förekomst av flera brott (två eller flera): ju fler brott ett ärende innehåller desto mer komplext blir det regelmässigt.

¹³ Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan, Bedömning avseende perioden 2021–2024, sid. 23.

- Beslag: hanteringen av beslag kräver åtgärder av administrativ natur såväl som särskilda beslut.
- Forensisk undersökning: denna typ av undersökningar är resurskrävande och tar ofta tid.
- Kroppsbesiktning: beslut om tvångsmedel kräver särskild hantering och det tar inte sällan en viss tid i anspråk.
- Husrannsakan: beslut om tvångsmedel kräver särskild hantering. Såväl genomförande som dokumentation är ofta tidskrävande.
- Frihetsberövanden: beslut om tvångsmedel kräver särskild hantering, vilket gör sig särskilt gällande vid frihetsberövande åtgärder.
- Rättsmedicinsk analys: detta avser exempelvis rättsmedicinsk obduktion, rättsintyg eller analyser av blod och urin, som Polismyndigheten begär från Rättsmedicinalverket. Dessa analyser kräver särskilda åtgärder och innebär kostnader.
- Tolk: tolkbehov innebär såväl administrativa åtgärder och kostnader som en större tidsåtgång för förhör m.m.

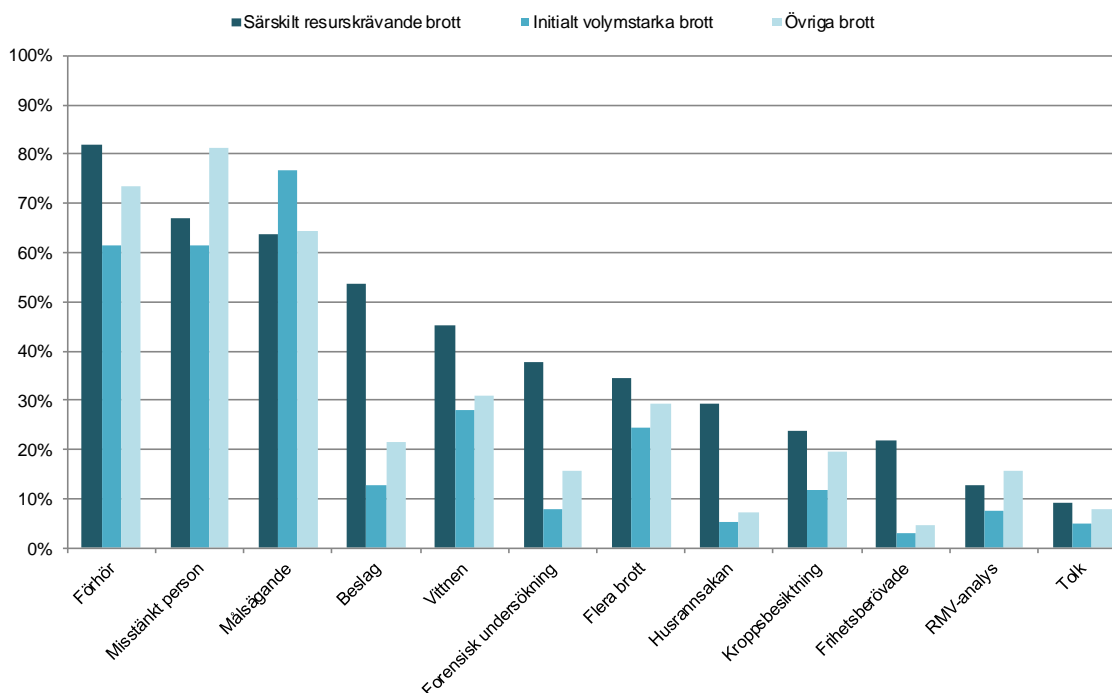
Variablerna har därefter analyserats med utgångspunkt från den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. Detta eftersom det är av intresse att se om de varierar mellan de olika kategorierna och i vilken utsträckning de förekommer. Inom ramen för arbetet har arbetsgruppen tittat på:

- samtliga avslutade ärenden vid Polismyndigheten, och av dessa:
- avslutade ärenden med inledd förundersökning, och av dessa:
- avslutade ärenden med redovisad förundersökning.

Urvalet samtliga avslutade ärenden har inte bedömts vara så relevant mot bakgrund av att endast en mindre del av alla ärenden som avslutas vid Polismyndigheten i något skede blir aktuella vid någon av de andra myndigheterna i rättskedjan. Det är i detta sammanhang intressant att dra slutsatser om resursåtgången för fler myndigheter i rättskedjan, vilket blir svårt om man enbart tittar på samtliga avslutade ärenden. I de ärenden där förundersökning redovisats kan det förutsättas att Åklagarmyndigheten alltid hanterar ärendet och inte sällan även domstolarna och Kriminalvården, men eftersom förundersökningen i många ärenden, både sådana som hanteras enbart av Polismyndigheten och sådana där åklagare är förundersökningsledare, läggs ned har arbetsgruppen bedömt det mer intressant att titta på förekomsten av variabler i ärenden där förundersökning inletts, men inte nödvändigtvis redovisats. På så sätt kan man få en uppfattning om resursåtgången särskilt för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten, men även tingsrätterna och Kriminalvården kan hantera sådana ärenden, till exempel om en person häktas men inte åtalas.

Nedanstående redovisning utgår mot denna bakgrund i första hand från urvalet avslutade ärenden med inledd förundersökning. Förekomsten av variabler för de andra urvalen nämns dock i de sammanhang det bedömts vara relevant. Inledningsvis beskrivs (diagram 1) förekomsten av olika variabler (finns/finns ej) i avslutade ärenden med inledd förundersökning vid Polismyndigheten fördelat efter brottskategori. Därefter beskrivs (diagram 2 och 3) det samlade ärendeninnehållet för de olika brottskategorierna utifrån, antalet observationer av variabler i avslutade ärenden med inledd förundersökning.

Diagram 1. Förekomst av variabler i avslutade ärenden med inledd förundersökning vid Polismyndigheten 2020 fördelat efter brottskategori

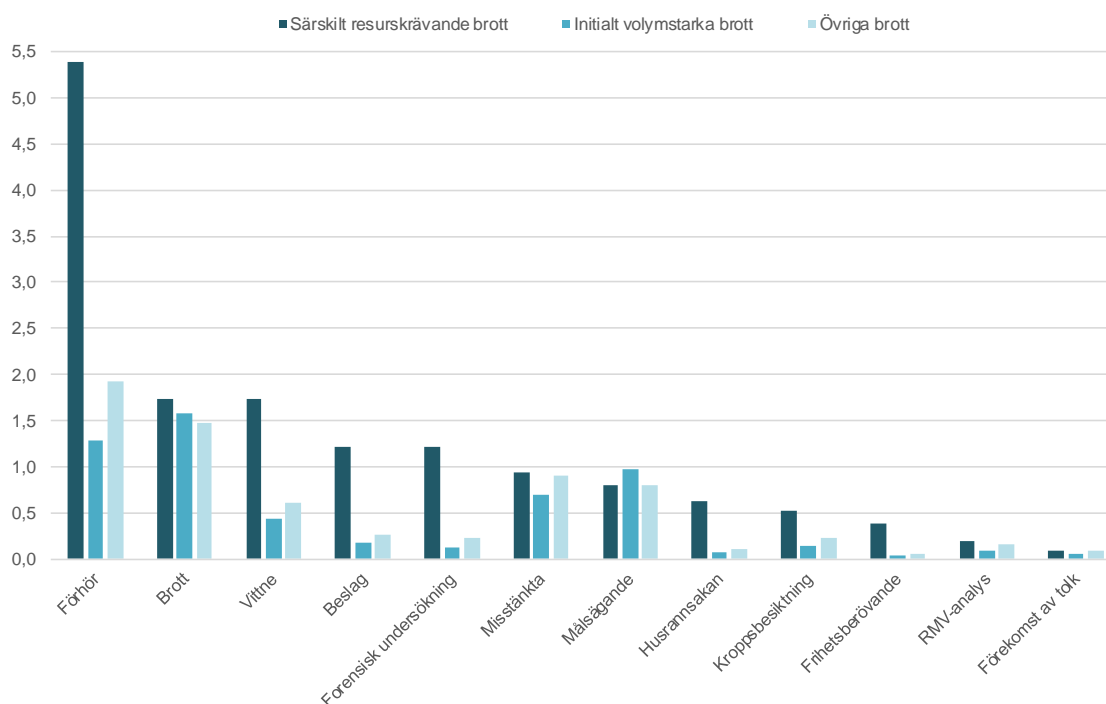
Som framgår av diagrammet utmärker sig kategorin särskilt resurskrävande brott på så sätt att förekomsten av olika utredningsåtgärder och de andra parametrar som identifierats som i detta sammanhang intressanta variabler, generellt sett i högre utsträckning förekommer i dessa ärenden än i ärenden innefattas av de andra kategorierna. Det är särskilt tydligt för tvångsmedelsanvändning, såsom beslag (54 procent), husrannsakan (29 procent) och frihetsberövanden (22 procent) där andelen ärenden i de andra kategorierna är betydligt lägre. Forensiska undersökningar beställs från NFC i 38 procent av ärendena om särskilt resurskrävande brott att jämföra med 8 procent för initialt volymstarka brott och 16 procent för övriga brott.

I de avslutade ärenden för kategorin särskilt resurskrävande brott där förundersökning inte bara inletts utan även redovisats till åklagare är tvångsmedelsåtgärder än mer vanligt förekommande. Då förekommer beslag i cirka 85 procent av ärendena, husrannsakan i knappt 60 procent och frihetsberövanden i cirka 55 procent av ärendena. Frihetsberövanden har förekommit i långt mindre utsträckning i de ärenden som avslutats genom redovisande av förundersökning avseende initialt volymstarka brott (6 procent) och övriga brott (9 procent). Forensiska undersökningar har beställts i drygt 70 procent av ärenden i brottskategorin särskilt resurskrävande brott. Andelen ärenden där det beställts forensiska undersökningar är lite mer än hälften så många avseende övriga brott (knappt 40 procent) och ungefär en femtedel (knappt 15 procent) avseende initialt volymstarka.

Kroppsbesiktning är i avslutade ärenden där förundersökning inletts ganska vanligt förekommande för såväl brottskategorin särskilt resurskrävande brott (24 procent) som kategorin övriga brott (20 procent). För den senare kategorin kan det förmodas hänga samman med att den innefattar brottsgruppen *övriga narkotikabrott*.

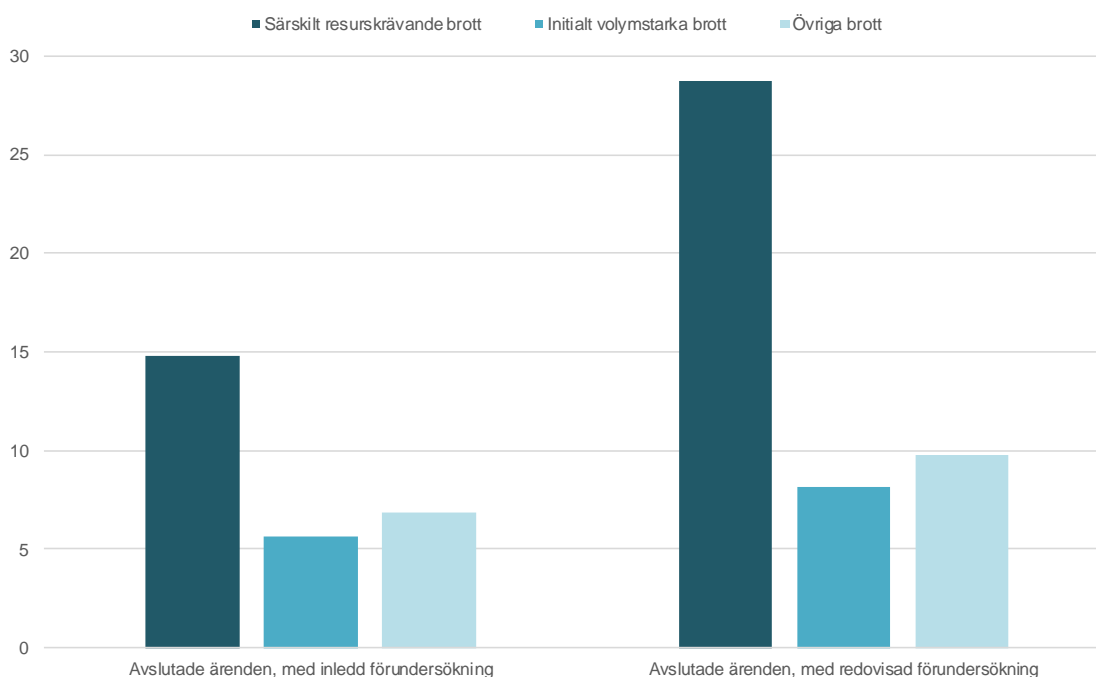
I kategorin initialt volymstarka brott, som bland annat innefattar tillgreppsbrott, bedrägerier och bidragsbrott samt skadegörelsebrott, är det vanligt förekommande (77 procent) att det finns en målsägande.

Diagram 2. Genomsnittligt antal variabelobservationer i avslutade ärenden med inledd förundersökning vid Polismyndigheten 2020 fördelat efter brottskategori

Att redovisa förekomsten av de studerade utredningsåtgärder och andra parametrar på det sätt som gjorts i diagram 1, illustrerar hur vanligt förekommande dessa variabler är i de olika brottskategorierna. Det förekommer dock, i vissa fall i stor omfattning, att samma utredningsåtgärd genomförs flera gånger i samma ärende. Exempelvis kan ett stort antal förhör genomföras i ett och samma ärende. Denna antalsräkning benämns i detta sammanhang för variabelobservationer. I diagram 2 illustreras det samlade ärendeninnehållet, för de studerade variablerna, avseende avslutade ärenden där förundersökning inletts. Genomsnittligt antal variabelobservationer per ärende redovisas i detta diagram. För samtliga studerade variabler, utom antal målsägande, är det genomsnittliga antalet variabelobservationer högre bland de särskilt resurskrävande brotten, i förhållande till både initialt volymstarka brott och övriga brott. Särskilt tydligt är skillnaden mellan särskilt resurskrävande brott och de andra brottskategorierna då förhör, vittne, forensiska undersökningar, beslag, husrannsakan, kroppsbesiktning och frihetsberövande studeras. I detta sammanhang bör det åter poängteras att hur omfattande och resurskrävande de olika utredningsåtgärderna är, varierar mellan olika ärenden och troligen mellan olika brottsgrupper. Det finns skäl att anta att en enskild utredningsåtgärd i ett komplicerat ärende ofta kan vara mer resurskrävande än samma utredningsåtgärd i ett enklare ärende.

Diagram 3. Genomsnittligt antal variabelobservationer för samtliga variabler 2020, fördelat efter brottskategorier. Ärenden med inledd förundersökning respektive ärenden som redovisats till åklagare.

Av diagram 3 framgår det samlade ärendeinnehållet för de studerade variablerna, fördelat efter brottskategori, dels för ärenden med inledd förundersökning dels för ärenden som redovisats till åklagare. Noteras bör att de senare är en delmängd av ärendena med inledd förundersökning. Av detta diagram framgår att de särskilt resurskrävande brotten i genomsnitt omfattar nästan 15 variabelobservationer per ärende med inledd förundersökning. Detta är betydligt högre än både för de initialt volymstarka brotten (drygt 6 variabelobservationer) och övriga brott (knappt 7 variabelobservationer). Skillnaden mellan brottskategorierna är ändå större om man koncentrerar sig på ärenden som redovisats till åklagare. Dessa ärenden innehåller i genomsnitt 28,7 variabelobservationer för särskilt resurskrävande brott. Detta är 3,5 gånger högre än det genomsnittliga antalet för initialt volymstarka brott och cirka tre gånger så många som för övriga brott.

5.2.2 Åklagarmyndigheten – tidredovisning

Samtliga anställda vid Åklagarmyndigheten tidredovisar vanligtvis under sammanlagt fyra veckor per år (två sammanhängande veckor vid två tillfällen, ett på våren och ett på hösten). Under 2020, som präglades av pandemin, ägde dock endast tidredovisningen rum på hösten. Tidredovisningen görs dels för att kunna redovisa kostnadsutvecklingen för verksamhetens prestationer enligt förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, dels för att få underlag för intern styrning och ledning. Genom tidmätningen kan det dras slutsatser om vilka brottstyper som åklagare lägger ner mest tid på per brottsmisstanke. Det är därför intressant att se i vilken utsträckning det går att se hur tidsåtgången ser ut för brottskategorierna som används i denna rapport.

I tidredovisningen ska all arbetad tid redovisas och hänföras till någon av de rapporteringskoder som finns fastställda. Rapporteringskoderna utgörs dels av ett antal brottsgrupper som definieras enligt en särskild brottskodsförteckning, dels av särskilda koder för rättsutveckling och rättslig styrning samt samverkan och övrig tid som till exempel utbildning. Allt direkt ärende- och beredningsarbete vid

Åklagarkamrarna ska redovisas under de olika brottsgrupperna, det vill säga samtliga arbetsuppgifter förknippade med förundersökningsledning, beslut i åtalsfrågan, häktningsförhandling och huvudförhandling i tingsrätt och hovrätt samt restid som hör samman med ärendehandläggning. Om ett ärende innehåller mer än en brottsgrupp ska tiden delas upp på respektive brottsgrupp och tid som inte direkt kan hänföras till någon av brottsmisstankarna ska i möjligaste mån delas upp i proportion till varje brottsmisstankes tidsåtgång. Den redovisade volymen arbetstimmar kan sedan relateras till antalet beslutade brottsmisstankar för varje brottsgrupp.¹⁴ Därigenom kan brottsmisstankarna ”viktas”, varvid brottsmisstankar som avser tidskrävande brott, det vill säga brottsmisstankar som avser brott för vilka det registrerats mer tid i tidredovisningen, får en större vikt och brottsmisstankar som avser mindre tidskrävande brott får mindre vikt. Det bör observeras att det handlar om genomsnittsvärden och att tidsåtgången kan variera avsevärt mellan brottsmisstankar inom samma brottsgrupp.

Tidredovisningens brottsgrupper framgår av tabellen nedan.

Tabell 3. Åklagarmyndighetens tidredovisningskoder

01.1 Mord och dråp, grov misshandel
01.2 Övrig misshandel och övriga våldsbrott
02.1 Olaga hot, ofredande
02.2 Brott mot frihet, övriga brott mot frid
03.1 Våldtäkt
03.2 Övriga sexualbrott
04.1 Rån
04.2 Ringa stöld
04.3 Stöld och övriga tillgreppsbrott
05. Skadegörelsebrott
06.1 Bedrägerier
06.2 Bidragsbrott
06.3 Övriga förmögenhetsbrott
07.1 Narkotikabrott, innehav och bruk
07.2 Övriga narkotikabrott
08. Trafikbrott
09. Miljö- och arbetsmiljöbrott
10. Övriga brott

Den brottsgruppering som tidredovisningen vilar på går tyvärr inte fullt ut att matcha mot den här aktuella myndighetsgemensamma brottskategoriseringen och dess underliggande brottsgrupper. För brottsgrupperna i brottskategorin särskilt resurskrävande brott kan motsvarande brottsgrupp hittas i tidredovisningen för mord, dråp och grov misshandel (brottsgrupp 01.1), våldtäkt (brottsgrupp 03.1) samt rån (brottsgrupp 04.1), men inte för allvarliga narkotikabrott eller vapenbrott. För brottsgrupperna i brottskategorin initialt volymstarka brott kan motsvarande brottsgrupp hittas i tidredovisningen för skadegörelsebrott (brottsgrupp 05) samt bedrägerier och bidragsbrott (brottsgrupperna 06.1 och 06.2), medan det för tillgreppsbrott och trafikbrott går att få en ungefärlig matchning med brottsgrupper i tidredovisningen (brottsgrupperna 04.2 och 04.3 respektive 08), men inte fullt ut. För brottsgrupperna i brottskategorin övriga brott är det endast brott mot frihet och frid och övriga sexualbrott som kan matchas mot ett par av tidredovisningens brottsgrupper (brottsgrupp 02.2 respektive 03.2), medan brottsgruppen övriga brott inte kan hittas alls i tidredovisningen. Övriga

¹⁴ Resultatet från tidredovisningsperioden räknas upp till årsutfall och från Åklagarmyndighetens statistikdatabas, Cåsa, hämtas antalet beslutade brottsmisstankar vid allmänna åklagarkammare under den senaste 12-månadersperioden.

brottsgrupper i kategorin kan matchas till viss del med brottsgrupper i tidredovisningen (brottsgrupperna 01.2, 07.1 respektive 06.3), men inte fullt ut. Vid en eventuell översyn av Åklagarmyndighetens tidredovisning kommer värdet av en överensstämmelse med den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen att beaktas.

Även om det alltså inte går att fullt ut jämföra de myndighetsgemensamma brottskategorierna med tidredovisningens indelning i brottsgrupper är det intressant att titta på de delar där en jämförelse är möjlig. Utgångspunkt har tagits i de vikter som tagits fram utifrån 2020 års tidredovisning. Det kan därvid konstateras att de tre brottsgrupper i tidredovisningen som går att matcha mot brottsgrupper i brottskategorin särskilt resurskrävande brott, nämligen mord, dråp och grov misshandel, våldtäkt respektive rån, var de brottstyper som åklagare redovisat mest tid per brottsmisstanke för och som därmed fått de tydligt största vikterna.¹⁵ För skadegörelsebrott som är den brottsgrupp i tidredovisningen som rakt av kan jämföras med en av brottsgrupperna i den myndighetsgemensamma brottskategorin initialt volymstarka brott är vikten betydligt mindre.¹⁶ Även tidredovisningens brottsgrupper bedrägerier respektive bidragsbrott, som tillsammans utgör en brottsgrupp i kategorin initialt volymstarka brott, har lägre vikter¹⁷ och detsamma gäller i hög utsträckning de tidredovisningsbrottsgrupper som nästan fullt ut motsvarar brottsgrupper i den myndighetsgemensamma kategoriseringen.¹⁸ Bland de brottsgrupper som helt eller delvis återfinns i brottskategorin övriga brott är bilden lite mer varierande. Där finns både brottsgrupper med väldigt låg vikt och sådana med högre vikt.¹⁹

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att även om möjligheterna till jämförelse är begränsade så ger Åklagarmyndighetens tidredovisning stöd för slutsatsen att de brott som i den myndighetsgemensamma kategoriseringen sorterats som särskilt resurskrävande är sådana brott som tar mycket tid för åklagare att hantera.

5.2.3 Tingsrätterna – huvudförhandlingstid

Vid tingsrätterna bedöms huvudförhandlingstiden i brottmål vara det mätinstrument som tydligast visar vilka brottsgrupper som är resurskrävande. Huvudförhandlingstiden återspeglar samlat ett antal indikatorer som påverkar arbetsbelastningen och komplexiteten i brottmålen såsom till exempel antal parter och ombud, bevisningens omfattning och tolkanvändning.

Totalt uppgick andelen brottmål som avgjordes efter huvudförhandling 2020 till 66 procent. För de särskilt resurskrävande brotten var andelen hela 93 procent medan den för initialt volymstarka brott och övriga brott uppgick till 64 respektive 69 procent. Andelen skiljer sig med andra ord avsevärt mellan de särskilt resurskrävande brotten och de andra två brottskategorierna.

Ser man till den i sammanhanget (att påvisa vilka brottsgrupper som är särskilt resurskrävande) mer väsentliga faktorn huvudförhandlingstid är skillnaderna mellan de olika brottskategorierna än tydligare. Antalet huvudförhandlingstimmar speglar att brottsgrupperna i kategorin särskilt

¹⁵ Mord, dråp och grov misshandel har fått vikten 17,441, våldtäkt 9,195 och rån 6,896.

¹⁶ Skadegörelse har fått vikten 1,431.

¹⁷ Bedrägerier har fått vikten 2,255 och bidragsbrott 0,338.

¹⁸ Ringa stöld och stöld och övriga tillgreppsbrott som tillsammans nästan motsvarar kategorins brottsgrupp tillgreppsbrott har fått vikterna 0,600 respektive 3,686. Trafikbrotten, som inte fullt ut har samma indelning i de båda redovisningarna, har fått vikten 0,787.

¹⁹ Som exempel kan nämnas narkotikabrott, innehav och bruk som har fått vikten 1,000 och övriga sexualbrott med vikten 4,515.

resurskrävande brott avviker markant från de övriga två kategorierna. År 2020 var antalet särskilt resurskrävande brott cirka 5 800 och de genererade drygt 32 000 förhandlingstimmar. Vid en jämförelse var antalet brott i kategorin initialt volymstarka brott cirka 23 000 och antalet förhandlingstimmar knappt 39 000. Antalet brott var med andra ord omkring sex gånger fler medan antalet förhandlingstimmar inte översteg kategorin särskilt resurskrävande med mer än omkring 7 000 timmar. För kategorin övriga brott var antalet brott cirka 44 000 och antalet förhandlingstimmar omkring 75 000.

För de särskilt resurskrävande brotten var mediantiden för huvudförhandling 6,3 timmar. För vissa av brottsgrupperna i kategorin, till exempel mord, dråp m.m. och våldtäkt, var mediantiden avsevärt längre. Mediantiden för initialt volymstarka brott uppgick till 1,3 timmar medan den för kategorin övriga brott var 2,0 timmar.

Närmare uppgifter om huvudförhandlingstid m.m. i de olika brottsgrupperna inom respektive brottskategori framgår av tabell 4.

Tabell 4. Tingsrätt, huvudförhandling 2020. Antal avgjorda mål med förekomst av brottsmisstanke²⁰

Brottskategori / brottsgrupp	Antal	Antal mål med HF	Andel mål med HF	HF timmar	Median HF-tid
Mord, dråp m.m.	359	359	100%	4 999	13,7
Allvarliga narkotikabrott	1 970	1 854	94%	7 590	3,0
Våldtäkt	753	745	99%	7 006	9,1
Grov misshandel	916	890	97%	6 944	7,1
Rån	835	813	97%	6 555	8,5
Vapenbrott	1 579	1 325	84%	6 253	2,6
Särskilt resurskrävande brott	5 858	5 440	93%	32 541	6,3
Tillgreppsbrott	10 328	7 147	69%	16 293	1,9
Skadegörelsebrott	2 414	2 283	95%	7 176	2,5
Trafikbrott	23 495	13 988	60%	18 734	0,8
Bedrägeri & bidragsbrott	1 679	1 578	94%	7 030	1,8
Initialt volymstarka brott	35 679	22 954	64%	38 965	1,3
Misshandel	5 800	5 603	97%	20 869	3,1
Övriga narkotikabrott	26 042	14 461	56%	28 978	0,9
Brott mot frihet och frid	5 218	4 948	95%	25 144	4,0
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	3 206	3 018	94%	15 255	3,8
Övriga sexualbrott	1 098	1 005	92%	5 144	6,7
Övriga brott	13 771	10 759	78%	30 562	1,9
Övriga brott	44 483	30 499	69%	74 993	2,2
Totalt	69 815	46 138	66%	96 012	2,0

²⁰ Huvudförhandlingstiden mäts på målbegreppet och inte brottsmisstanken. Summan av de enskilda brottsgrupperna är därför högre än totalt avgjorda mål då olika brottsmisstankar kan förekomma i samma mål och räknas flera gånger. Statistiken bör med anledning av detta tolkas med viss försiktighet.

5.3 Slutsats

Mot bakgrund av den fördjupade beskrivningen av den gemensamma brottskategoriseringen som har genomförts av myndigheterna kan nedanstående slutsatser dras.

1. Den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen som i introducerades i förra årets rapport utgick från Kriminalvårdens perspektiv då definitionen av särskilt resurskrävande brott fastställdes. Den genomgång av ärendeninnehållet som har genomförts avseende ärenden som hanteras av Polismyndigheten, tidredovisningsinformation från Åklagarmyndigheten och huvudförhandlingstid vid tingsrätterna, visar att dessa ärenden på aggregerad nivå, i jämförelse med de andra brottskategorierna, är mer resurskrävande även hos övriga myndigheter.
2. Förhållandet mellan aggregerade verksamhetsvolym och resursbehov är komplicerat. Att endast studera antal ärenden fördelat efter olika brottskategorier är inte ett tillräckligt underlag för att bedöma resursbehovet på ett tillfredställande sätt. Genom att mer detaljerat analysera de aktuella ärendena, kan förståelsen för utredningstekniska förutsättningar öka. Detta kan i sin tur ses som ett första steg mot att närma sig frågor som avser analyser av resursbehov.

6 Påverkansfaktorer

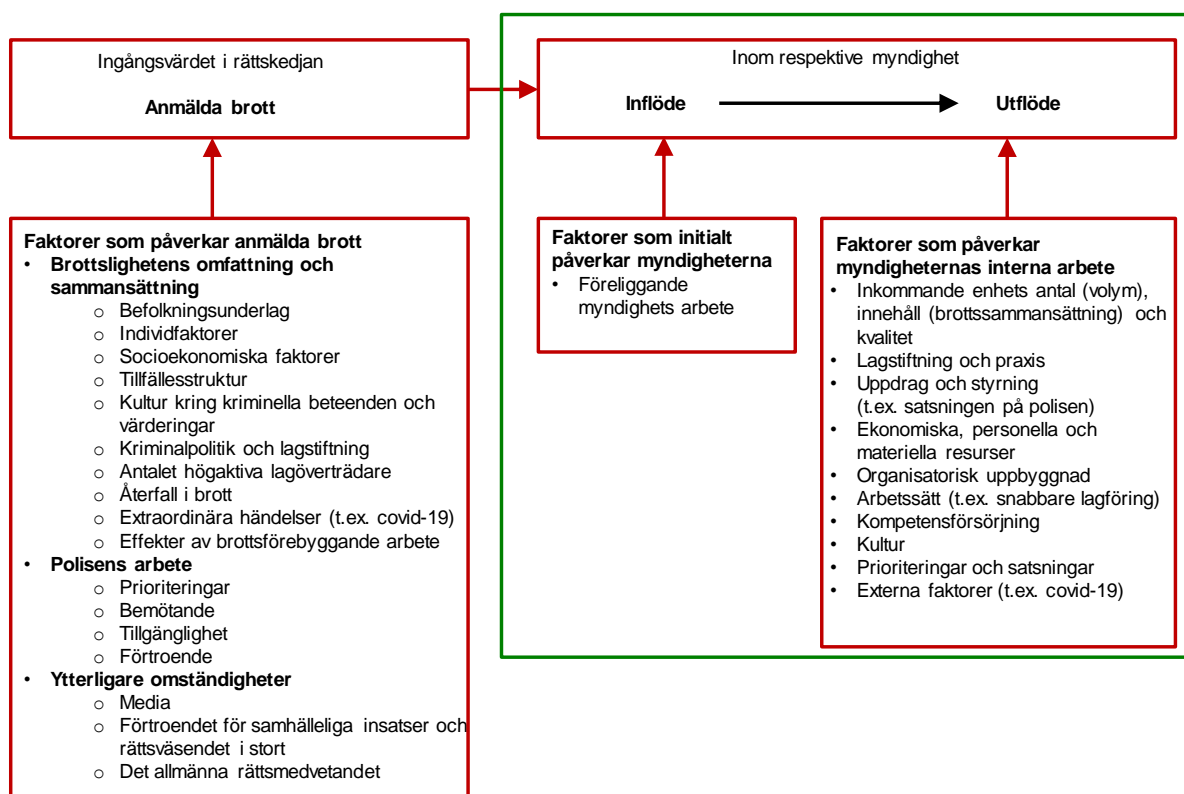
- I årets rapport har arbetet med påverkansfaktorer fördjupats på två sätt. Dels har en uppföljning gjorts av de påverkansfaktorer som identifierades som viktigast i förra årets rapport kontra konstaterade prognosavvikelser för år 2021 (redovisas i detalj i myndigheternas respektive prognoskapitel). Dels har arbetet fortskridit genom en inventering av möjligheterna att använda myndigheternas befintliga omvärldsbevakning som källa för att hitta påverkansfaktorer.
- Avseende påverkan av pandemin, satsningen på polisen och snabbare lagföring som lyftes i förra årets rapport är det främst den förstnämnda som bedöms ha påverkat verksamhetsvolymernas utfall på olika sätt (tre av fyra myndigheter). Därutöver har snabbare lagföring haft stor påverkan på Domstolarnas verksamhet.
- Genomgången av myndigheternas omvärldsbevakning visar på få faktorer som bedöms ha potential att orsaka betydande förändringar i de prognostiserade volymerna och som inte redan bedöms ligga i trenden för de statistiska prognoserna. De viktigaste som ändå bedöms kunna ha en betydande påverkan är fortsatt införande av snabbare lagföring (Domstolsverket) samt ett antal lagstiftningsförändringar avseende påföljder (Kriminalvården). En sammanfattande bedömning är att respektive myndighets omvärldsbevakning, och de dokument som denna redovisas i, troligtvis fångar upp väsentliga förändringar som kan ha betydelse för prognoserna. En brist är dock att fokus läggs på faktorer som tenderar att leda till ökade volymer, medan sådant som kan leda till minskningar tas upp i mycket begränsad utsträckning.

6.1 Utgångspunkter i årets rapport

I regeringsuppdraget som ligger till grund för det myndighetsgemensamma prognosarbetet skriver regeringen att både myndighetsinterna och externa faktorer som kan påverka verksamhetsvolymerna ska identifieras och analyseras. I tillägg ska dessa bedömas i ett kortare och längre tidsperspektiv. Av rapporten ska det framgå vilka bedömningar som har gjorts, hur bedömningarna har genomförts och vilka utfall som förväntas. Kopplingen till myndigheternas resursbehov ska också redovisas i tillämpliga fall.

I förra årets prognosrapport konstaterades sammanfattningsvis att de verksamhetsvolymer som hanteras inom rättskedjan påverkas av en stor mängd olika faktorer, både externa och interna. Resultaten sammanfattades i nedanstående figur där faktorerna övergripande grupperades i de tre områdena: faktorer som påverkar vilka och hur många brott som anmäls (brottslighetens omfattning och sammansättning men även polisens arbete och andra omständigheter), arbetet som gjorts av de föregående myndigheterna i ”kedjan” samt omständigheter som påverkar myndigheternas interna arbete.

Figur 7. Påverkansfaktorer i rättskedjan.

Värdet i att analysera påverkansfaktorer konstaterades ligga i möjligheten att öka förståelsen för vad som påverkar volymerna i stort och ge en ökad kännedom om vad som påverkar verksamheten. Kvarstår dock att svårigheterna i att förutse vilka faktorer som kommer att ha betydelse (svårt), samt därefter i vilken riktning (svårare) och hur mycket dessa kommer att påverka (svårast) gör att vi sällan kommer närmare än initierade gissningar. Svårigheterna består bland annat i att isolera betydelsen av en påverkansfaktor eftersom en enskild faktor sällan är den enda förklaringen till en förändring av en verksamhetsvolym och den kan dessutom ofta ge förändringar på flera håll. Vissa faktorer kan myndigheterna själva påverka, medan andra ligger utanför deras kontroll. Vidare kan påverkansfaktorer förstärka varandra, ibland på oförutsebara sätt. Att bedöma varje påverkansfaktor utifrån om, hur och hur mycket den kan förväntas påverka volymerna konstateras därför i de flesta fall vara en närapå omöjlig uppgift.

Under antagandet att en hel del av de mindre betydelsefulla påverkansfaktorerna ”tar ut” varandra och att en del av de mer successiva förändringar som sker redan finns med i de statistiska framskrivningarna som utgör själva prognoserna, lyftes i förra årets rapport tre påverkansfaktorer fram som myndigheterna bedömde vara särskilt intressanta under den då aktuella prognosperioden (2021–2024). Dessa var snabbare lagföring, covid-19 och satsningen på Polismyndigheten. I korthet väntades snabbare lagföring leda till ökade verksamhetsvolym, framför allt gällande antalet inkomna brottmål till tingsrätterna. Covid-19 konstateras utgöra både en intern och en extern påverkansfaktor som kunde ge både kort- och långvariga effekter som i sin tur kunde ge både ökning och minskningar i volymerna och därför gjordes ingen bedömning. Gällande satsningen på Polismyndigheten konstaterades att denna faktor var svår att koppla till just verksamhetsvolym eftersom en generell förstärkning till myndigheten inte ansågs behöva leda till att just de delar av verksamheten som bidrar till de stora verksamhetsvolymerna förstärktes på ett förutsebart sätt.

6.2 Uppföljning av förra årets faktorer

Tidigare forskning betonar vikten av att i efterhand ställa sig frågan hur träffsäkra de prognoser som gjorts visade sig vara. Detta utvärderande perspektiv är något som de menar ofta saknas (Tetlock och Gardner 2016). Det handlar helt enkelt om att följa upp utfallet av de prognostiserade volymerna vid givna intervaller för att se hur eventuella avvikelser ser ut, men också att göra utvärderingar av utfallet i relation till prognos och därmed bygga upp kunskaper om hur olika faktorer påverkar volymerna. En försvårande omständighet är dock att möjligheterna att faktiskt följa upp och beskriva hur en faktor påverkat verksamheten till och med i efterhand många gånger kan vara haltande (Montgomery m.fl. 2008). För att ge ett konkret exempel har inget av de system för verksamhetsuppföljning som finns utvecklade haft som syfte att kunna beskriva effekterna av en pandemi. I bästa fall finns vissa indikatorer som kan användas för att peka i någon viss riktning, till exempel utvecklingen av vissa brottstyper där effekterna av pandemin är mer lättförutsebara.

I årets rapport går vi vidare i arbetet kring påverkansfaktorer på två sätt. Ett av sätten går ut på att försöka beskriva om och hur de tre, i fjolårets rapport, identifierade faktorerna påverkat årets utfall och om ytterligare faktorer kan identifieras, inte minst som ett sätt att resonera och analysera orsaker till eventuella avvikelser. Denna del återfinns i de myndighetsspecifika kapitel 8–11 där utfallen av förra årets prognoser följs upp. Sammanfattningsvis kan konstateras att tre av fyra myndigheter (samtliga utom Kriminalvården) lyfter pandemin som en anledning till avvikelser mellan prognos och utfall under förra året. Färre nykterhetskontroller och upptäckta ringa narkotikabrott till följd av förändrade arbetssätt hos polisen påverkar även senare led i kedjan. Men även själva brottsligheten (färre personer på allmän plats och i krogliv) har till exempel lett till färre rån och misshandelsbrott. Pandemin har påverkat olika brottstyper i olika utsträckning varför den brottskategorisering som prognoserna delats upp i varit mycket värdefull för att belysa effekterna. På totalnivå är inte effekterna av pandemin lika tydliga.

För Domstolsverkets del lyfts snabbare lagföring som en faktor som bidragit till stora osäkerheter i prognoserna och som därmed har förklaringsvärde för avvikelserna. Kriminalvården lyfter istället betydelsen av ändrade arbetssätt, ökad användning av IÖV, kortare inställelsetider och utslussningsåtgärder med flera. De tre i förra årets rapport identifierade faktorerna bedöms inte ha påverkat utfallen nämnvärt.

6.3 En inventering av omvärldsbevakningens potentiella nytta i prognossammanhang

I årets rapport går vi också vidare i arbetet med påverkansfaktorer genom en inventering av hur omvärldsbevakningen på respektive myndighet går till och hur/om den kan vara prognosarbetet tillgodo när det gäller att identifiera påverkansfaktorer. Som nämnts är det värdefull kunskap för en myndighet att ha förståelse för vad som påverkar verksamheten, på både kort och lång sikt, även om själva prognostiseringsarbetet sker genom kvantitativa metoder. Oförmågan för de statistiska prognoserna att förutse trendbrott är dock det som främst motiverar att en analys av omvärldsfaktorer²¹

²¹ Med omvärldsbevakning avses i detta sammanhang ett samlingsnamn för identifierandet av trender och påverkansfaktorer som har bäring på verksamheten i de fyra aktuella myndigheterna. Med undantag för Domstolsverket som inte inkluderar faktorer inom den egna myndigheten ingår för samtliga övriga det som kan betecknas ”invärd” (faktorer inom den egna myndigheten), närvärld (den närmsta omgivning) och omvärld (faktorer längre bort).

måste göras, helst på ett strukturerat sätt, för att bedöma om det finns påverkansfaktorer, eller kanske snarare osäkerhetsfaktorer, som man bedömer skulle kunna orsaka ett trendbrott.

Det finns goda skäl att tro att omvärldsbevakningen skulle kunna vara en bra resurs för att identifiera påverkansfaktorer. Det är troligen kvalitetshöjande att denna görs av funktioner inom myndigheterna som har till uppgift att genomföra omvärldsbevakning och det finns potential att det görs på ett strukturerat sätt. En fördel med att det sker isolerat från prognoserna är att de bästa resultaten uppnås om det kvantitativa och kvalitativa arbetet sker var för sig, för att hålla borta eventuella tankebias (till exempel risken för optimistiskt tänkande, att överskatta det som ligger närmare i tid samt att förblindas av irrelevanta omständigheter, se vidare bilaga 2). Övningen kan också vara ett sätt att få synergier i myndigheterna genom att etablera kontaktytor mellan två näraliggande frågor i de fall som detta inte finns.

Alla myndigheter som ingår i prognosarbetet bedriver idag omvärldsbevakning. Detta görs dock på lite olika sätt varför arbetet har inletts med en inventering av med vilken systematik denna går till (av vem, vad är syftet och med vilken tidshorisont) på respektive myndighet och om/hur denna förhåller sig till prognosarbetet. Resultatet av denna genomgång återfinns i bilaga 3. En genomgång har därefter gjorts av relevanta dokument från respektive myndighet.²² Omvärldsfaktorer som skulle kunna påverka de centrala verksamhetsvolymerna nämns översiktligt i enlighet med uppdelningen i figur 7. Med utgångspunkt i de faktorer som identifierats inom ramen för respektive myndighets omvärldsbevakning har sedan särskilt betydelsefulla påverkansfaktorer identifierats utifrån följande frågor:

1. Har faktorn potential att orsaka ett trendbrott?
2. Går det att göra några säkra uttalanden om hur mycket samt i vilken riktning som faktorn kan komma att påverka? Skiljer det sig på kort respektive lång sikt?
3. Vilken myndighet berörs? Är faktorn något som påverkar fler av de berörda myndigheterna? Vad skulle faktorn kunna få för effekter på kort och lång sikt, i respektive organisation?
4. Ger det som framkommit med hjälp av frågorna ovan skäl att göra justeringar av prognoserna, det vill säga motiverar det bedömningsjusteringar²³?

6.4 Sammanställning över prognosrelevanta resultat från omvärldsbevakningen för respektive myndighet

6.4.1 Polismyndigheten

För Polismyndigheten har en genomgång gjorts av dokumenten *Polismyndighetens budgetunderlag 2022–2024*, *Verksamhetsanalys 2020*, *Analys av kärnverksamheten mot 2024*, *Årlig strategisk analys 2021* samt *Konsekvenser av covid-19 pandemin. Verksamhet, uppdrag och förmågor*.

Avseende brottslighetens omfattning och sammansättning lyfts brottsutvecklingen generellt sett både till antalet anmälda brott men också karaktären på dessa, utvecklingen i de utsatta områdena och gängkriminalitet, teknikutveckling, det säkerhetspolitiska läget och våldsbejakande extremism.

²² Observera att denna genomgång gjorts på arbetsårets dokument, det vill säga 2021. Majoriteten av dessa sträcker sig dock över den tidshorisont som prognostiseras i denna rapport varför detta bedöms utgöra ett mindre problem både för att kunna bedöma omvärldsbevakningens relevans för prognosarbetet i stort liksom möjligheterna att hitta trendbrytande påverkansfaktorer.

²³ För mer om bedömningsjusteringar, se vidare bilaga 2.

Centrala interna faktorer som skulle kunna ha bäring på volymerna som prognostiseras är satsningen på Polismyndigheten, en stärkt it-förmåga, och renodlingen av Polismyndighetens uppdrag. Målet om att ”fler brott ska klaras upp” i den strategiska inriktningen är en skrivning som har bäring på de volymer som är aktuella i prognosarbetet och som skulle kunna leda till förändrade arbetsmetoder (nämnda exempel är genom en mer verksamhetsanpassad arbetstidsförläggning och en utvecklad brotts- och ärendesamordning).

På en övergripande nivå identifieras myndighetsexterna omständigheter i form av tre trender: polarisering, globalisering och digitalisering och exempel på tendenser som dessa för med sig. Pandemin nämns också och dess påverkan både utifrån och inifrån myndigheten.

Övergripande konstateras dock att: *Samråd med arbetet inom ”Polisen 2035” har gett vid handen att inga av de trender som påverkar den problembild som togs fram inom ramen för Polisen 2024, som låg till grund för Strategi 2024 och som utgjort grunden för verksamhetsanalysen, förefaller mattas av i styrka eller ändra inriktning. Inte heller några helt nya potentiella hot har identifierats vilket sammantaget ger den preliminära bilden, med reservation för den osäkerhet som alltid följer med förutsägelser om framtiden, att polisen under perioden 2024–2035 kan förvänta sig att den nu kända problembilden är persistent. (Analys av kärnverksamheten mot 2024, sid. 25)*

6.4.2 Åklagarmyndigheten

För Åklagarmyndigheten har dokumentet *Budgetunderlag 2022–2024* gått igenom. I denna framhålls externa faktorer i form av att brottsligheten överlag blivit mer komplex och svårutredd och därmed är mer resurs- och tidskrävande samt satsningen på Polismyndigheten som bör leda till att förstärkningar behövs även inom Åklagarmyndigheten för att fler ska kunna lagföras. I övrigt nämns flera betydelsefulla lagändringar som utökar området för kriminalisering, höjer straffsatserna, medför fler häktade och ger en ökning i användningen av hemliga tvångsmedel.

6.4.3 Domstolsverket

För Domstolsverket har en genomgång gjorts av dokumenten: *Omvärldsanalys 2021, Omvärldsanalys på Domstolsverket 2015, Omvärldsanalys. Beskrivning av processen*²⁴ samt *Budgetunderlag 2022–2024*.

Sammanfattningsvis bedömer Domstolsverket att det finns flera viktiga faktorer som kan driva på målinflödet. Dessa tas upp i budgetunderlaget, men är i princip en återgivning av det som står i de tidigare prognosrapporterna. De mest betydelsefulla externa faktorerna är inflödet av vissa brottstyper från Åklagarmyndigheten (delvis kopplat till satsningen på Polismyndigheten, men även en ökning av stora/komplexa mål och det faktum att polisen och åklagarna själva prognostiserar en ökning av ingripandebrott som ofta går långt i rättskedjan och resulterar i att brottmål registreras hos domstolarna) och en fortsatt tendens till förordnandemål (som ingår i brottmålsvolymerna men rör förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde och inte initialt lagöverträdelser i en mer direkt mening).

Internt bedöms utökningen av snabbare lagföring kunna leda till en ökning av antalet mål. Något som däremot skulle kunna inverka negativt på antalet avgjorda brottmål är identifierade kompetensförsörjningsproblem. I förra prognosrapporten lyfter också Domstolsverket ändrade rutiner

²⁴ En powerpointpresentation med processbeskrivning av Domstolsverkets arbete med omvärldsbevakning.

vid Åklagarmyndigheten som bedöms leda till att en högre andel brottsmisstankar framöver kommer leda till ett strafföreläggande i stället för åtal vilket skulle ge färre antal brottmål inom snabbare lagföring.

Påverkan från pandemin tas upp som både en extern och intern faktor som påverkar dels genom att mål som skjuts upp under pandemin nu måste avgöras, men också i form av uppkomna effektivitetsvinster i nya arbetssätt genom digitala lösningar.

En faktor som lyfts i rapporten *Omvärldsanalys 2021* är risken för cyberangrepp som ökar i takt med ökad digitalisering. Denna påverkansfaktor gäller rimligen alla myndigheter i rättskedjan och skulle kunna ge upphov till stora konsekvenser för verksamheten.

6.4.4 Kriminalvården

Avseende Kriminalvården har rapporterna *Kriminalvårdens platskapacitet 2021–2030* samt *Budgetunderlag 2022* lästs igenom. I dessa framhålls främst kommande och genomförda lagstiftningsförändringar som drivande för verksamheten. De viktigaste exemplen utgör utredningarna om *Straffrättsliga åtgärder mot brott i kriminella nätverk* (Dir. 2020:62) och *En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring* (Dir. 2019:85) och förändringar i påföljdspraxis (ökad övervakning inom frivården, förändrad lagstiftning för skyddstillsyn, den nya påföljden ungdomsövervakning samt de nya lagarna rörande villkorlig frigivning). I platskapacitetsrapporten konstateras dock att flera osäkerhetsfaktorer, till exempel de successiva straffskärpningarna som skett och som är på väg att ske, redan antas vara omhändertagna i den statistiska prognosen. En kvarstående faktor är dock påverkan av en eventuell slopad straffreduktion för unga som föreslås träda i kraft 1 januari 2022.²⁵

Även satsningar och prioriteringar i tidigare led i rättskedjan är påverkansfaktorer som nämns, liksom befolknings-, samhälls- och brottsutvecklingen i stort. Överlag har det skett ett ökat inflöde (fler döms för resurskrävande brott som sexualbrott och grova våldsbrott) och strafftiderna har blivit längre (nästan 40 dagar längre under 2020 jämfört med året innan, bland annat till följd av straffskärpningar för narkotikabrott och grova våldsbrott). I tillägg lyfts som potentiell motvikt de interna åtgärder som kan vidtas för att dämpa de växande volymerna något i form av utslussningsåtgärder och användningen av elektronisk övervakning.

6.5 Slutsatser om omvärldsbevakning och påverkansfaktorer

6.5.1 Få potentiellt betydelsefulla faktorer har identifierats

Sammanfattningsvis kan konstateras att Polismyndigheten pekar på en bred flora av faktorer, där någon enskild inte går att peka ut. Förstärkningen på polisen nämns som en betydande förändring i verksamheten men troligtvis kommer detta att ske långsamt över flera års tid, och myndigheten pekar själva på att den kan leda till att volymerna utvecklas i båda riktningar och att storleken är okänd. Åklagarmyndigheten är till mycket stor del beroende av vad polisen lämnar ifrån sig samt vissa lagstiftningsförändringar. För Domstolsverket är det i princip, utöver vad Åklagarmyndigheten lämnar ifrån sig, snabbare lagföring som är relevant. Båda myndigheter har också pågående arbete avseende personalförsörjning (även sådana förändringar bedöms vara successiva). Inom Kriminalvården är det

²⁵ En potentiell påverkansfaktor som inte lyfts i de genomgångna dokumenten då den aktualiserats i närtid men som också väntas leda till en ökad beläggning är förslagen i utredningen om *Ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier* (SOU 2021:43) (se vidare kapitel 11).

slopanDET av straffrabatten för vissa brott begångna av ungdomar som lyfts fram som den mest betydelsefulla förändringen (detta skulle ge en ökning i medelantalet klienter samt nyintagna i anstalt). I övrigt finns många förslag på straffskärpningar – bland annat i *Gångbrottsutredningen (Ju 2020:15)* – men dessa kan betraktas som fortsättningen på en utveckling som pågått under lång tid och som därför mest troligt redan ligger i trenden.

Avseende mer oförutsebara händelser är det egentligen bara nämmandet av cyberangrepp i Domstolsverkets omvärldsbevakning som skulle kunna utgöra en potentiell risk som inte går att förutsäga och som skulle kunna få verksamheten att ”stå still” och orsaka ett (tillfälligt) trendbrott i form av en minskning av oklar storlek. För det skulle dock krävas bristande förmågor vid avbrott i systemen²⁶ och sannolikheten att det skulle kunna påverka nivåerna för hela året bedöms inte som hög.

Genomgången av dokument från respektive myndighet visar att de identifierade faktorerna som anses kunna ha betydelse är både interna (förändringar i arbetssätt och organisation) och externa (lagstiftningsförändringar) i sin karaktär. En viktig observation är dock att ingen faktor som härstammar endast från hur brottsligheten utvecklar sig har fått genomslag i identifierandet av betydelsefulla påverkansfaktorer.

6.5.2 Omvärldsbevakningen skiljer sig beroende på relevans och uppdrag

Genomgången som gjorts tyder på att det finns betydande skillnader i hur omvärldsbevakningen görs på myndigheterna (se beskrivningarna i bilaga 3) och att denna i varierande utsträckning är ägnad att fånga upp sådant som påverkar just de verksamhetsvolymerna som är aktuella här. Det beror främst på hur centrala de aktuella volymerna är för myndigheternas respektive verksamhet.

Omvärldsbevakningen skiljer sig också eftersom relevansen av att identifiera påverkansfaktorer över huvud taget skiljer sig mellan myndigheterna, som ett resultat av att det är olika lätt att rent övergripande säga hur många och vilka typer av faktorer som typiskt sett har en betydande inverkan på volymernas utveckling. En viktig dimension i detta är huruvida påverkansfaktorerna främst ligger utanför eller inom myndigheterna, det vill säga om de påverkar inflödet (vad man jobbar med) eller om de snarare påverkar hur man jobbar med det som kommer in.

Hos Polismyndigheten, som har ett brett uppdrag, bedrivs omvärldsbevakning avseende olika delar av verksamheten, allt från underrättelse till ingripande verksamhet. Verksamheten påverkas av en mängd olika faktorer och arbetet med utredning och lagföring utgör en del av uppdraget. Här är identifierandet av påverkansfaktorer av praktisk betydelse för att myndigheten behöver ha en beredskap att klara av en brottslighet i förändring, även om det är av begränsad relevans för just utrednings- och lagföringsverksamheten.

Hos Åklagarmyndigheten är omvärldsbevakningen mer begränsad och kan omhändertas inom verksamheten eftersom det finns en klarare bild av vilka typer av faktorer som typiskt sett påverkar. Volymerna är till stor del beroende av utflödet från Polismyndigheten med tillägg för lagstiftningsförändringar och eventuella organisatoriska förändringar. Fokus ligger därför snarare på att ha en jämn och adekvat bemanning för att klara av inflödet från tidigare led, snarare än att hitta utomstående faktorer. Samtidigt utgör arbetet med volymerna stommen i myndighetens arbete.

²⁶ Vid Åklagarmyndigheten finns till exempel en avbrottsplan som reglerar hur myndigheten hanterar längre avbrott i ärendehanteringssystemet. För ett par år skedde ett sådant avbrott i Cåbra som varade i nästan en arbetsvecka utan större problem. Avbrottet gjorde dock visst avtryck i månadsstatistiken eftersom det skedde över ett månadsskifte och medförde efterregistreringar.

Även för domstolarnas arbete med brottmål är antalet faktorer som påverkar begränsad och till stor del beroende av inflödet från tidigare led i "kedjan" samt av interna förändringar. Därutöver utgör brottmålen en begränsad del av arbetsuppgifterna, vilket motiverar en bredare omvärldsbevakning i likhet med Polismyndighetens, men med begränsad relevans i detta sammanhang.

För Kriminalvården är arbetet med de prognostiserade volymerna centrala delar av uppdraget och volymerna påverkas typiskt sett av både externa faktorer, vad de andra myndigheterna gör (häktningar, personutredningar) och lämnar ifrån sig (åtalsbeslut) såväl som av lagstiftningsförändringar och av interna faktorer. Hos Kriminalvården är identifierandet av påverkansfaktorer åter av stor praktisk betydelse eftersom arbetet ytterst handlar om att säkra platskapaciteten. Detta avspeglas också i att Kriminalvården har en intilliggande prognosverksamhet inriktad mot just dimensioneringen av anstaltsplatser.

En central fråga är huruvida en genomgång av myndigheternas omvärldsbevakning är ett bra angreppssätt för att uppfylla ändamålet med att hitta betydelsefulla påverkansfaktorer. Övergripande finns stora skillnader i hur myndigheterna går tillväga, men som framkommit finns rimliga skäl till det. Genomgången har gett en översiktlig bild och sannolikheten att en identifierad faktor med potentiellt mycket stor påverkan på myndigheternas arbete, inte skulle beröras bedöms som mycket liten. Bedömningen är därför att den omvärldsbevakning som görs av myndigheterna är tillräcklig för att tillgodose behoven i prognosarbetet. En viktig observation i sammanhanget är att dock underlagen troligen brister avseende möjligheten att identifiera faktorer som kan leda till minskningar i volymerna, så som avkriminaliseringar, renodling av uppdrag, nya it-system och andra effektivitetsvinster. Budgetunderlaget inrymmer visserligen ett avsnitt på detta tema men överlag lyfts fram sådant som pekar på ökade resursbehov. Det är något som skall kunna bli föremål för fortsatt arbete.

7 Säsongsvariation

- Säsongsvariationen inom rättskedjan visar sig främst genom lägre volymer under sommarmånaderna samt jul- och nyårshelgen
- Inom de flesta myndigheterna kan man hantera effekten av säsongsvariation genom att arbeta med balanser och under exempelvis semesterperioden bygga upp balanser av verksamhetsvolymer för att senare arbeta ner dessa igen.
- Kriminalvården har inte samma möjligheter att arbeta med balanser gällande anstalts- och häktesverksamheten där platskapaciteten behöver vara dimensionerad utifrån att klara av den perioden med störst behov av platser.

I denna rapport redovisas både historiskt utfall och framtida prognostiserade utfall generellt som ett genomsnittligt årsutfall vilket ger en bra bild över utvecklingen under en längre tidshorisont. En nackdel med aggregerade siffror är att variationen under ett aktuellt år, säsongsvariationen²⁷, inte syns. Ett mått på säsongsvariationen erhålls visserligen i vissa av de statistiska modeller som används vid framtagningen av prognoserna i rapporten, men i syfte att försöka belysa en dimension av kopplingen mellan prognoser och resursbehov har det bedömts nödvändigt att presentera hur dessa ser ut för de mått som används i prognossammanhang.

Att tydliggöra säsongsvariationen är viktigt för att påvisa att resursbehovet under kortare perioder kan vara större eller lägre än det genomsnittliga behovet under ett år. Inom de flesta myndigheterna kan man hantera effekten av säsongsvariation genom att arbeta med balanser och under exempelvis semesterperioden bygga upp balanser av verksamhetsvolymer för att senare arbeta ner dessa. Inom Kriminalvården finns utmaningar med att man, framförallt inom häktes- och anstaltsverksamheten, måste ha kapacitet för att under året omhänderta alla klienter även under perioder där beläggningsläget är högre än det årliga genomsnittet.

Säsongsvariationen inom rättskedjan visar sig främst genom lägre volymer under sommarmånaderna samt jul- och nyårshelgen. Lägre volymer kan alltså kopplas till semesterperioder och helgdagar då den tillgängliga personalvolymen inom rättskedjan är mindre. Säsongsmönster är därför av intresse att studera även för övriga myndigheter, då det måste finnas en tillräcklig bemanning för att klara av nödvändiga arbetsuppgifter under semesterperioden, liksom att arbeta ner balanserna som uppstår därefter. Exempelvis följs nedgångar i avgjorda mål under sommaren av större volymer under hösten som en effekt av att man då jobbar ner de balanser som uppstått under semesterperioden. Det kan även i många fall vara svårt att ta in exempelvis sommarvikarier för att upprätthålla produktionen under semesterperioden då det ställs krav på kompetens och i vissa fall internutbildningar för att genomföra många arbetsuppgifter. I bilaga 4 återfinns diagram avseende säsongsvariation för volymerna kopplat till inflöde samt medelantalet klienter inom häkte och anstalt hos Kriminalvården.

7.1 Polismyndigheten

Polismyndigheten prognostiserar inflöde i form av antal inkomna ärenden och utflöde i form av antal ärenden redovisade till åklagare. För dessa mått görs prognoser för särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. I detta avsnitt redovisas säsongsvariationen avseende

²⁷ Säsongsvariation kan beskrivas som ett mönster som upprepar sig under en begränsad period exempelvis ett år, till skillnad från en trend som är ett relativt jämt mönster som vanligtvis pågår under en längre period.

antalet inkomna ärenden, för de tre brottskategorierna under perioden 2011–2020. Polismyndighetens inflöde av ärenden genereras av anmälningar från privatpersoner och andra aktörer i samhället samt från den egna verksamheten. Detta medför att inflödets säsongsvariation påverkas dels av när på året som anmälningar inkommer från externt håll dels när polisens egna aktiviteter, som ger upphov till brottsanmälningar, genomförs. Den tydligaste säsongsvariationen återfinns för initialt volymstarka brott, där förhållandevis många ärenden inkommer under perioden maj–september. Det högsta medianvärdet avser augusti månad med knappt 80 000 inkomna ärenden, medan december har lägst medianvärde med cirka 65 000 ärenden. Inflödet av särskilt resurskrävande brott varierar mindre mellan årets månader: Medianvärdet för september är högst (knappt 2 400) och lägst för februari (drygt 2 100). Även brottskategorin övriga brott uppvisar en relativt liten säsongsvariation då inflödet studeras: Medianvärdet för maj är högst (knappt 31 400) och lägst för februari (drygt 26 200). Observera att ingen justering har gjorts med anledning av olika antal dagar i månaderna.

7.2 Åklagarmyndigheten

Åklagarmyndigheten prognostiserar inflöde i form av antal inkomna brottsmisstankar och utflöde i form av antal brottsmisstankar med åtalsbeslut. Prognoser görs för särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott.

Inflödet av brottsmisstankar minskar främst under sommarmånaderna för samtliga brottskategorier. Allra tydligast är detta för brottskategorin initialt volymstarka brott, vilket skiljer sig från Polismyndigheten där förhållandevis många ärenden inkommer under perioden maj–september. Förklaringen till skillnaden i säsongsvariation mellan myndigheterna torde vara att Åklagarmyndighetens inflöde för den aktuella brottskategorin i huvudsak utgörs av brottsmisstankar i av Polismyndigheten redovisade, inte inkomna, ärenden och att produktionen är mindre under semesterperioden.

Vad gäller brottskategorierna särskilt resurskrävande brott och övriga brott är säsongsvariationen i form av en nedgång under sommarmånaderna tydligare vid Åklagarmyndigheten än vid Polismyndigheten. Det gäller särskilt övriga brott. En förklaring till det bör kunna vara att det främst är de allvarligaste brotten som kräver åklagarinträde som inkommer till Åklagarmyndigheten under semesterperioden och att detta ger en särskilt tydlig effekt för brottskategorin övriga brott som innehåller många olika typer av brott av varierande allvarlighetsgrad.

7.3 Sveriges Domstolar

Domstolsverket prognostiserar inkomna brottmål samt avgjorda brottmål genom dom. För dessa mått görs prognoser för antal mål med brottsmisstankar vad avser brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott.

Inflödet av brottmål minskar främst under sommarmånaderna juli och augusti med medianvärden på drygt 5 800 respektive 6 300 mål. Övriga månaders medianvärden ligger mer jämnt med en spridning mellan cirka 7 200 mål upp till 8 200 mål. Även för dessa månader syns en trolig semesterpåverkan med lägst inflöde i juni och december.

Samtliga tre brottskategorier uppvisar en relativt tydlig säsongsvariation där inkomna mål minskar under sommarmånaderna juli–augusti. För särskilt resurskrävande och övriga brott nås dessutom det högsta inflödet under höstmånaderna oktober–november. För särskilt resurskrävande brott varierar medianvärdet från 343 mål i juli till dryga 500 mål i oktober–november. Inkomna brottmål rörande

övriga brott uppvisar samma mönster med ett medianinflöde under 2 500 mål i juli och dryga 3 500 mål under oktober–november. Motsvarande för initialt volymstarka brott är knappa 2 300 mål i juli medan det vid flertalet övriga månader når cirka 3 000 mål i medianvärde. Observera att ingen justering har gjorts med anledning av olika antal dagar i månaderna.

Tilläggs kan att, skulle man istället studera säsongsvariationen för avgjorda brottmål, skulle en än tydligare säsongsvariation synas vid tingsrätterna. När bemanningen minskar under semesterperioderna fokuseras främst på de så kallade förtursmålen, mål med häktade respektive minderåriga, då dessa styrs av tidsfrister. Mindre brådskande mål får vänta och bidrar till ett ökat antal avgjorda mål under september respektive oktober då tingsrätterna avgör en del av de målen som blivit liggande i balans under sommaren.

7.4 Kriminalvården

Kriminalvården prognostiserar inflöde och medelantal klienter. Inflödet prognostiseras i form av påbörjade fängelseverkställigheter (uppdelat på särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott), påbörjade IÖV, påbörjade skyddstillsyn samt påbörjade villkorlig dom med samhällstjänst. Även påbörjade ungdomsövervakningar prognostiseras men då verkställighetsformen endast funnits under 2021 förs inget resonemang kring ungdomsövervakningen i detta avsnitt. Av inflödesmåtten finns det ett säsongsmönster inom de tre frivårdspåföljderna påbörjade skyddstillsyn, påbörjade IÖV och påbörjade villkorlig dom med samhällstjänst.

För skyddstillsyn, som har den tydligaste säsongsvariationen, ligger antalet påbörjade verkställigheter som lägst under juli och augusti. Även under januari ligger påbörjade verkställigheter under det årliga genomsnittet. Medianvärden för juli månad under perioden 2011–2020 är 150 vilket kan jämföras med 680 för oktober månad som har det högsta medianvärdet.

Påbörjade IÖV ligger som lägst under december månad där medianen för perioden 2011–2020 ligger på 80 men även under sommarmånaderna är antalet påbörjade IÖV lägre. Högst medianvärde har januari med 210 påbörjade IÖV.

Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst har också lägre nivåer under sommaren och december månad. Lägst medianvärde finns i juli på 210 och högst värde i maj månad med 390 påbörjade verkställigheter.

För medelantal klienter har säsongsvariationen främst betydelse för de volymer som påverkar platsbehovet i något av kriminalvårdens häkten eller anstalter. Dessa är medelantal häktade och medelantal fängelseklienter. Medelantalet häktade är som högst under våren och maj månad har det högsta medianvärdet med 1 660 klienter. Detta är drygt 300 klienter fler jämfört med augusti som har det lägsta medianvärdet. Säsongsvariationen inom häkte är en effekt av flödena från tidigare myndigheter inom rättskedjan där vi också ser tydliga nedgångar under semesterperioder samt under jul och nyår.

För medelantal fängelseklienter finns inte en lika tydlig säsongsvariation och påverkar således inte platsbehovet inom anstalt i samma utsträckning som inom häkte.

8 Polismyndigheten

Polismyndigheten har utgått från den myndighetsgemensamma kategoriseringen av brott vid bedömning av de framtida verksamhetsvolymerna. Den prognos som Polismyndigheten redovisar i detta avsnitt pekar på att de tre brottskategorierna kommer att utvecklas på olika sätt.

- Inflödet avseende särskilt resurskrävande brott prognostiseras att öka påtagligt från 32 200 till 39 800 ärenden mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 24 procent. Utflödet förväntas öka från 8 500 till 10 200 ärenden, vilket motsvarar en ökning med 20 procent. För att möta en ökad ärendevolym avseende särskilt resurskrävande brott, behöver myndigheterna i rättskedjan ha en beredskap. Ärenden inom denna brottskategori kräver ofta att flera olika myndigheter och kompetenser är involverade i handläggningen. Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att framtida verksamhetsvolymerna inom denna brottskategori löpande följs upp.
- För brottskategorin initialt volymstarka brott prognostiseras en minskning av inflödet från 819 900 till 782 000 ärenden mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en minskning med 5 procent. Utflödet förväntas minska från 77 300 till 74 400 ärenden, vilket motsvarar en minskning med 4 procent.
- För brottskategorin övriga brott kommer verksamhetsvolymerna att öka enligt denna prognos: inflödet bedöms öka från 380 600 till 418 300 ärenden mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 10 procent. Utflödet förväntas öka från 73 300 till 84 700 ärenden, vilket motsvarar en ökning med 16 procent.

8.1 Bakgrund

Polismyndigheten är den första länken i rättskedjan. Inflödet till Polismyndigheten (inkomna ärenden) bearbetas på olika sätt för att sedan bland annat resultera i ett utflöde (ärenden redovisade till åklagare) som levereras till nästa länk i rättskedjan, Åklagarmyndigheten. Inflödet består till största delen av ärenden som anmäls av målsägare. Därtill kommer så kallade ingripandebrott, som till exempel trafik- och narkotikabrott, där det är Polismyndighetens egna aktiviteter som huvudsakligen påverkar inflödets omfattning. Polismyndighetens verksamhetsvolymerna påverkar ärendevolymerna hos myndigheter som ligger senare i rättskedjan. Det är dock värt att poängtera att det även finns ett beroende i omvänd riktning, exempelvis påverkar Åklagarmyndighetens kapacitet för förundersökningsledning Polismyndighetens förmåga att arbeta med brottsutredningar.

Vid bedömning av de framtida verksamhetsvolymerna har myndigheterna i rättskedjan historiskt utgått från den gruppering av brott som används internt inom respektive myndighet. Ett problem i detta sammanhang är att det har varit svårt att följa utvecklingen i hela rättskedjan eftersom begreppen inte har varit enhetliga. För att på ett mer ändamålsenligt sätt beskriva verksamhetsvolymerna i rättskedjan, har en gemensam brottskategorisering utarbetats av projektgruppen. I kapitel 5 beskrivs det utvecklingsarbete som myndigheterna har genomfört inom detta område. Mot denna bakgrund har prognoserna detta år utgått från den nya grupperingen av brott: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Förutom en ökad spårbarhet i rättskedjan är ytterligare en fördel att den nya grupperingen möjliggör en grov värdering av resursbehovet. Observera att det arbete som myndigheterna har genomfört med att vidareutveckla brottskategoriseringen innebär att utfallet som beskrivs i detta kapitel inte är helt jämförbart med de prognoser som har lämnats föregående år.

Under våren 2021 fattade rikspolischefen beslut om en gemensam strategi för utredningsverksamheten²⁸. Syftet med strategin är att stärka polisens brottsbekämpande förmåga. Strategin fastslår bland annat att:

- De brott som anmäls ska bedömas kvalificerat och korrekt i syfte att utredningsresurserna ska kunna fokuseras på de brott som har förutsättningar att nå lagföring och kan påverka påföljden. Övriga brottsmisstankar ska i normalfallet förundersökningsbegränsas eller läggas ner i brist på bevis.
- Förutsättningarna för beslut om förundersökningsbegränsning ska prövas så tidigt som möjligt och därefter fortlöpande.
- Ärendesamordning är en viktig del av utredningsverksamheten. Syftet är att alla ärenden och misstankar mot en och samma gärningsperson ska kunna redovisas i ett sammanhang till åklagare, vilket kan få effekter för både påföljdsval och straffmätning.
- Aktiv förundersökningsledning: tidiga utredningsåtgärder, proaktivt arbete med ärendebalanser och ärendesamordning är kända framgångsfaktorer i utredningsarbetet.

Vilken påverkan som utredningsstrategin kommer att ha på verksamhetsvolymerna är svår att bedöma, men till exempel bör ett ökat användande av ärendesamordning och förundersökningsbegränsning kunna synas inom vissa kategorier av brott. Det kan då innebära å ena sidan färre ärenden som redovisas till åklagare, men å andra sidan fler positiva lagföringsbeslut och fällande domar. De prognoser över verksamhetsvolymerna som återfinns i detta kapitel utgår från framskrivning av de historiska trenderna inom olika brottsgrupper. Prognoserna har således inte aktivt anpassats med anledning av påverkansfaktorer, som exempelvis Utredningsstrategin eller den resursmässiga tillväxt som sker inom Polismyndigheten.

8.1.1 Historisk utveckling

I tabell 5 beskrivs antalet inkomna ärenden under perioden 2016–2021 fördelade efter den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. Inflödet avseende de särskilt resurskrävande brotten har ökat med 23 procent under perioden 2016–2021. Brottsstrukturen, det vill säga sammansättningen av olika typer av brott, förändras över tid. Sedan 2016 har antalet inkomna ärenden avseende *vapenbrott* (+ 62 procent), *allvarliga narkotikabrott* (+ 55 procent) och *våldtäkt* (+ 43 procent) ökat kraftfullt. Däremot har antalet inkomna ärenden som avser *rån* (- 15 procent) och *grov misshandel* (- 2 procent) minskat under perioden 2016–2021.

Inflödet avseende initialt volymstarka brott uppvisar en annan utveckling: under perioden 2016–2021 har antalet inkomna ärenden i denna brottskategori minskat med 7 procent, från cirka 878 000 till omkring 820 000 ärenden. *Tillgreppsbrott*, som utgör den volymmässigt största delen i denna brottskategori, har minskat med 22 procent eller 96 900 ärenden. Ett ökat inflöde har dock skett inom brottsgrupperna *skadegörelsebrott* (+ 28 procent) och *trafikbrott* (+ 7 procent).

Brottskategorin övriga brott svarar för cirka 30 procent av Polismyndighetens totala inflöde. I denna kategori ingår brott av helt olika karaktär, som framgår av tabell 5. Under perioden 2016–2021 har inflödet avseende övriga brott ökat med 11 procent. Antal inkomna ärenden avseende *övriga narkotikabrott* har ökat påtagligt (+ 45 procent). Däremot har *övriga ekonomiska, förmögenhets- och*

²⁸ Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten. PM 2021:10.

tillgreppsbrott minskat med 12 procent under denna period. Denna brottsgrupp innehåller exempelvis penningtvättsbrott, bokföringsbrott, skattebrott, häleriförseelse och utpressning.

Tabell 5. Antal inkomna ärenden 2016–2021: faktiskt utfall 2016–2020 och preliminärt utfall 2021.

Brottskategori	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Mord, dråp m.m.	999	1 091	1 111	1 132	1 258	1 211
Allvarliga narkotikabrott	4 941	5 470	5 629	5 769	7 789	7 637
Våldtäkt	4 830	5 573	5 723	6 020	6 502	6 914
Grov misshandel	3 863	3 631	3 621	4 202	4 142	3 788
Rån	7 959	8 040	7 974	8 300	8 141	6 783
Vapenbrott	3 619	4 113	4 180	4 856	5 496	5 851
Särskilt resurskrävande brott	26 211	27 918	28 238	30 279	33 328	32 183
Tillgreppsbrott	439 023	425 763	388 789	381 309	368 240	342 083
Skadegörelsebrott	154 594	163 687	173 168	189 289	217 372	197 784
Trafikbrott	134 317	147 316	152 208	158 123	149 081	143 504
Bedrägeri och bidragsbrott	149 960	138 439	146 509	141 569	136 471	136 518
Initialt volymstarka brott	877 894	875 205	860 674	870 290	871 164	819 890
Misshandel annan än grov	65 402	61 730	60 640	60 713	59 071	58 458
Brott mot frihet och frid	103 301	103 641	102 932	105 280	109 514	115 438
Övriga narkotikabrott	45 182	49 915	54 781	60 244	65 650	65 415
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	47 187	44 355	50 943	44 699	42 878	41 305
Övriga sexualbrott	10 223	10 532	10 496	10 629	10 763	12 298
Övriga brott	72 377	75 858	78 678	81 224	86 056	87 674
Övriga brott	343 672	346 031	358 470	362 789	373 932	380 587
Totalt	1 247 777	1 249 154	1 247 382	1 263 358	1 278 424	1 232 660

* 2021 avser preliminärt utfall, se beskrivning i 8.3 Metod.

I tabell 6 beskrivs antalet ärenden redovisade till åklagare under perioden 2016–2021 fördelade efter den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. Utflödet avseende de särskilt resurskrävande brotten har ökat med 22 procent under perioden 2016–2021, från 7 000 till 8 500. I samtliga brottsgrupper i denna kategori har antalet redovisade ärenden ökat under perioden. En påtaglig ökning av utflödet återfinns i brottsgrupperna *våldtäkt* (+ 98 procent), men även *allvarliga narkotikabrott* (+ 21 procent) och *vapenbrott* (+ 18 procent) har ökat påtagligt sedan 2016. Däremot har utflödet avseende *grov misshandel* endast ökat marginellt (+ 2 procent). Av det totala antalet redovisade ärenden under perioden 2016–2021 avser 5 procent särskilt resurskrävande brott.

För initialt volymstarka brott har utflödet, precis som inflödet, minskat under perioden 2016–2021. Under år 2021 redovisades 2 procent färre ärenden i denna brottskategori jämfört med år 2016. Förklaringen till denna minskning är att antalet redovisade *tillgreppsbrott* har minskat kraftigt (- 24 procent). Brottsgrupperna *bedrägeri och bidragsbrott*, *trafikbrott* och *skadegörelsebrott* har däremot ökat då 2021 jämförs med 2016. Av totalt antal redovisade ärenden under perioden 2016–2021 svarar de initialt volymstarka brotten för 51 procent. Detta kan jämföras med motsvarande siffra för inflödet, där denna brottskategori avser 69 procent av det totala inflödet.

44 procent av Polismyndighetens totala utflöde avser ärenden i brottskategorin *övriga brott*. En förhållandevis stor andel av ärendena i denna kategori resulterar i att ärendet redovisas till åklagare. Av det totala inflödet avser 29 procent ärenden som tillhör kategorin *övriga brott*. Under perioden 2016–2021 har antalet ärenden som redovisas till åklagare ökat med 24 procent i denna brottskategori.

Inom denna brottskategori har endast *misshandel annan än grov* minskat, där utflödet av ärenden minskade med 8 procent. En kraftfull ökning av antalet redovisade ärenden kan noteras i brottskategorin *övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott* (+ 84 procent) under perioden 2016–2021.

Tabell 6. Antal ärenden redovisade till åklagare 2016–2021: faktiskt utfall 2016–2020 och preliminärt utfall 2021.

Brottskategori	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Mord, dråp m.m.	367	353	372	398	449	388
Allvarliga narkotikabrott	2 377	2 371	2 699	2 722	2 861	2 884
Våldtäkt	634	701	877	1 008	1 245	1 258
Grov misshandel	1 221	1 183	1 200	1 198	1 313	1 240
Rån	1 096	1 030	1 150	1 239	1 441	1 196
Vapenbrott	1 275	1 400	1 559	1 525	1 623	1 508
Särskilt resurskrävande brott	6 970	7 038	7 857	8 090	8 932	8 474
Tillgreppsbrott	30 867	28 439	26 764	24 663	24 575	23 574
Skadegörelsebrott	3 053	3 314	3 195	2 912	3 502	3 190
Trafikbrott	38 168	40 962	43 331	42 766	43 767	40 176
Bedrägeri och bidragsbrott	7 046	7 306	7 494	8 270	9 281	10 373
Initialt volymstarka brott	79 134	80 021	80 784	78 611	81 125	77 313
Misshandel annan än grov	8 633	8 315	7 926	7 823	8 498	7 906
Brott mot frihet och frid	7 436	7 427	7 789	7 632	8 509	8 269
Övriga narkotikabrott	26 553	29 740	32 559	35 137	36 837	34 204
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	2 311	2 596	2 794	3 198	4 105	4 242
Övriga sexualbrott	1 859	1 818	2 194	2 157	2 454	2 940
Övriga brott	12 469	12 864	13 449	13 872	16 264	15 717
Övriga brott	59 261	62 760	66 711	69 819	76 667	73 277
Totalt	145 365	149 819	155 352	156 520	166 724	159 065

* 2021 avser preliminärt utfall, se beskrivning i 8.3 Metod.

8.2 Uppföljning av tidigare prognoser

I prognossammanhang är det viktigt att kontinuerligt utvärdera metoder och arbetssätt i syfte att förbättra möjligheterna att prognostisera. Ett tillvägagångssätt är att studera hur träffsäkra tidigare framtagna prognoser är i förhållande till det faktiska utfallet och reflektera kring anledningar till de identifierade avvikelserna. För att utvärdera detta har prognosen avseende år 2021 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan - Bedömning avseende perioden 2021–2024*, analyserats i förhållande till utfallet för år 2021. I detta sammanhang bör det dock poängteras att utfallet för år 2021 avser preliminära data. De brottskategorier som ingår i denna jämförelse är de kategorier som användes vid framtagandet av prognoser avseende perioden 2021–2024. Dessa överensstämmer inte exakt med de kategorier som återfinns i denna rapport eftersom en vidareutveckling av den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen har skett, se kapitel 5.

För särskilt resurskrävande brott prognostiserades för år 2021 en ökning av inflödet med 4,7 procent och en ökning av utflödet med 6,5 procent jämfört med 2020. När det preliminära årsutfallet för 2021 jämförs med 2020 kan det konstateras att antalet inkomna ärenden minskade med 2,6 procent och antalet redovisade ärenden minskade med 3,3 procent. De huvudsakliga förklaringarna till att den tidigare lagda prognosen avvek från utfallet är:

- Att inflödet av ärenden i brottsgruppen *rån* överskattades i prognosen. Antalet inkomna ärenden i denna brottsgrupp har under perioden 2005–2020 varierat mellan 7 800 och 9 000 per år. Under år 2021 inkom 6 800 ärenden avseende rån, vilket är 17 procent lägre än 2020 och 20 procent lägre än prognosen för 2021. Det minskade inflödet i denna brottskategori kan med stor sannolikhet ses som en effekt av pandemin. Då fler medborgare lever ett mer isolerat liv med anledning av restriktionerna, förändras exempelvis förutsättningarna för personrån.
- Att utflödet av ärenden i brottsgruppen *vapenbrott* överskattades i prognosen. Andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare har för denna brottsgrupp under 2015–2020 varierat mellan 31 och 39 procent. För 2021 var prognosen att 32 procent av ärenden med inledd förundersökning skulle redovisas till åklagare, men istället minskade andelen till 28 procent.

För initialt volymstarka brott prognostiserades en ökning av inflödet med 1,2 procent och en minskning av utflödet med 0,5 procent för 2021 jämfört med 2020. Istället minskade i det preliminära årsutfallet för 2021 antalet inkomna ärenden med 4,8 procent och antalet redovisade ärenden med 3,5 procent. De huvudsakliga förklaringarna till att den tidigare lagda prognosen avvek från utfallet är:

- Att inflödet av ärenden i brottsgruppen *skadegörelsebrott* överskattades i prognosen. Antalet inkomna ärenden i denna brottsgrupp har sedan 2016 haft en tydlig stigande trend och antalet nådde en ny toppnivå år 2020, men minskade sedan med 9 procent mellan 2020 och 2021. Den minskning av ärendevolymen som har skett under år 2021 är sannolikt till del en effekt av pandemin, då restriktioner medfört att färre människor har befunnit sig på allmänna platser.
- Att utflödet av ärenden i brottsgruppen *trafikbrott* överskattades i prognosen. Detta förklaras i sin tur huvudsakligen av att inflödet av ärenden inom denna brottsgrupp hade överskattats. Polisen har genomfört väsentligt färre nykterhetskontroller än vanligt med anledning av pandemin. Detta har medfört ett lägre antal inkomna trafikbrott främst avseende rattfylleri men även olovlig körning.

För övriga brott prognostiserades en ökning av inflödet med 2,1 procent och en ökning av utflödet med 0,2 procent under 2021. Det preliminära årsutfallet för 2021 innebar en mindre ökning av inkomna ärenden med (1,1 procent) och att antalet redovisade ärenden minskade med 4,0 procent. De huvudsakliga förklaringarna till att den tidigare lagda prognosen avvek från utfallet är:

- Att inflödet av ärenden i brottsgruppen *enkla narkotikabrott* överskattades i prognosen. Antalet inkomna ärenden i denna grupp har sedan 2016 haft en tydlig stigande trend, men minskade något mellan 2020 och 2021. Detta beror främst på att polisen under 2021 har genomfört färre kontroller för narkotikabrott än normalt.
- Att utflödet av ärenden i brottsgruppen *enkla narkotikabrott* överskattades i prognosen. Detta förklaras dels av att inflödet blev lägre än prognosen och dels av att andelen ärenden med inledd förundersökning som redovisas till åklagare blev lägre än tidigare år. Enligt prognosen skulle andelen ha uppgått till 56 procent (samma nivå som 2020), men istället har den under 2021 sjunkit till 52 procent, enligt det preliminära årsutfallet.

Flera av de identifierade avvikelserna hade varit svåra att, med befintlig information vid prognostillfället, hantera på ett bättre sätt. Dock kan det övervägas att vid framtagande av framtida

prognoser för utflödet omhändertagna historiska trendförändringar avseende utredningsandelar och förundersökningsandelar på ett mer ändamålsenligt sätt (se avsnitt 9.3).

8.3 Metod

De data som används för bedömning av Polismyndighetens framtida verksamhetsvolym är statistiska uppgifter avseende inkomna ärenden (inflöde) och ärenden redovisade till åklagare (utflöde). Kategoriseringen av brott har gjorts enligt den myndighetsgemensamt framtagna grupperingen av brott. I kapitel 5 beskrivs detta arbete mer ingående. Prognoserna presenteras för de tre huvudkategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott och består av en summering av de separata prognoserna för de brottsgrupper som ingår i respektive kategori. I bilaga 1 framgår vilka brott som ingår i respektive kategori.

Data avseende inkomna ärenden och ärenden redovisade till åklagare har tagits fram ur Polismyndighetens system för verksamhetsuppföljning (VUP). Tidsserien utgörs av helårsdata för perioden 2015–2020. För år 2021 har preliminära uppgifter använts. Beräkningen av dessa preliminära uppgifter har baserats på den historiska månadsfördelningen under åren 2015–2020. Det faktiska utfallet under perioden januari till oktober 2021 har räknats upp till preliminärt utfall för helåret 2021 genom att dividera denna volym med andelen av årsutfallet under åren 2015–2020 som avser perioden januari–oktober 2015–2020. Denna uppräkningsmetod har skett per brottsgrupp.

Vid prognosberäkningen har utgångspunkten varit en framskrivning av den historiska trenden (se bilaga 2). Prognoserna har inte aktivt anpassats efter externa eller interna påverkansfaktorer, men vissa av faktorerna är fenomen som i mer eller mindre stor utsträckning redan påverkar utvecklingen och därmed också fångas i det historiska utfallet. Rimlighetsbedömningar av prognosen har gjorts i samarbete med sakkunniga inom myndigheten. Polismyndighetens beräkningsmodell för inflöde och utflöde beskrivs översiktligt i figur 8.

8.3.1 Metod för inflödesprognos

Prognoserna avseende det framtida inflödet av ärenden till Polismyndigheten baseras på de 16 brottsgrupper som gemensamt har utarbetats av myndigheterna. Se beskrivning i kapitel 5. Inflödesprognosen utgår från den historiska utvecklingen för respektive brottsgrupp och baseras på trendframskrivning av det historiska utfallet. De förändringar inom brottsgrupperna som kan identifieras under de senaste åren, efter polisens omorganisation 2015, utgör grunden för den framtida bedömningen av inflödet. Den genomsnittliga förändringen av inflödesvolymen under perioden 2015–2021 utgör utgångspunkten för den framtida bedömningen av utvecklingen.

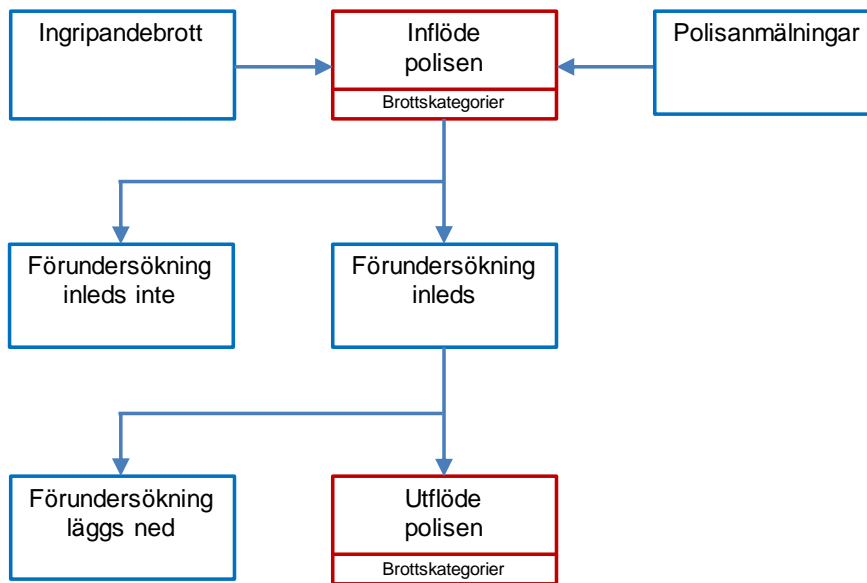
Det förekommer att enskilda årsvärden för vissa brottsgrupper avviker påtagligt från den historiska trenden. För att dessa extremvärden inte ska få alltför stor effekt på den framtida bedömningen av verksamhetsvolymerna har denna typ av extremvärden exkluderats i prognosberäkningen. Detta avser ett ovanligt högt antal inkomna ärenden avseende allvarliga narkotikabrott under år 2020 och ett ovanligt lågt antal inkomna ärenden avseende rån under år 2021.

8.3.2 Metod för utflödesprognos

Antalet ärenden som polisen redovisar till åklagare beror dels på hur stor ärendevolym som inkommer till polisen, dels på i hur stor andel av de inkomna ärendena som förundersökning inleds och dels på hur stor andel av dessa ärenden som avslutningsvis redovisas till åklagare. Prognoserna över det

framtida utflödet av ärenden från polisen baseras på de 16 brottsgrupper som gemensamt har utarbetats i detta projekt. För varje brottsgrupp beräknas utflödesprognosen genom att den prognostiserade inflödesvolymen först multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen där förundersökning inleds och att denna volym i sin tur multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen som redovisas till åklagare. Prognosberäkningen har utgått från andel inledda förundersökningar av inkomna ärenden och andelen av dessa ärenden som redovisats till åklagare, under år 2021. Utflödesprognosen utgår således från inflödesprognosen som beskrivs i avsnitt 9.3.1.

Figur 8. Polismyndighetens beräkningsmodell för prognos av inflöde och utflöde.

8.4 Prognos över inflödet

Enligt det scenario som prognosen visar kommer antalet inkomna ärenden avseende särskilt resurskrävande brott att öka med 24 procent, från 32 200 till 39 800, mellan 2021 och 2025. För brott som ingår i kategorin initialt volymstarka brott är bedömningen att antalet inkomna ärenden kommer att minska med 5 procent, från 819 900 till 782 000 under prognosperioden. Enligt prognosen för brott i kategorin övriga brott uppskattas antalet inkomna ärenden öka med 10 procent, från 380 600 till 418 300, mellan 2021 och 2025. Summan av de tre prognoserna ger en total ökning av inkomna ärenden med 1 procent mellan 2021 och 2025. Se tabell 7.

Tabell 7. Prognos över antal inkomna ärenden 2022–2025, faktiskt utfall för 2018–2020 och preliminärt utfall för 2021.

Brottskategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	28 238	30 279	33 328	32 183	35 000	36 500	38 100	39 800
Förändring i antal	320	2 041	3 049	-1 145	2 817	1 500	1 600	1 700
Förändring i procent	1%	7%	10%	-3%	9%	4%	4%	4%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					2 817	4 317	5 917	7 617
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					9%	13%	18%	24%
Initialt volymstarka brott	860 674	870 290	871 164	819 890	809 100	799 200	790 200	782 000
Förändring i antal	-14 531	9 616	874	-51 274	-10 790	-9 900	-9 000	-8 200
Förändring i procent	-2%	1%	0%	-6%	-1%	-1%	-1%	-1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					-10 790	-20 690	-29 690	-37 890
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					-1%	-3%	-4%	-5%
Övriga brott	358 470	362 789	373 932	380 587	389 200	398 300	408 000	418 300
Förändring i antal	12 439	4 319	11 143	6 655	8 613	9 100	9 700	10 300
Förändring i procent	4%	1%	3%	2%	2%	2%	2%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					8 613	17 713	27 413	37 713
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					2%	5%	7%	10%
Totalt	1 247 382	1 263 358	1 278 424	1 232 660	1 233 200	1 234 000	1 236 300	1 240 100
Förändring i antal	-1 772	15 976	15 066	-45 764	540	800	2 300	3 800
Förändring i procent	0%	1%	1%	-4%	0%	0%	0%	0%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					540	1 340	3 640	7 440
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					0%	0%	0%	1%

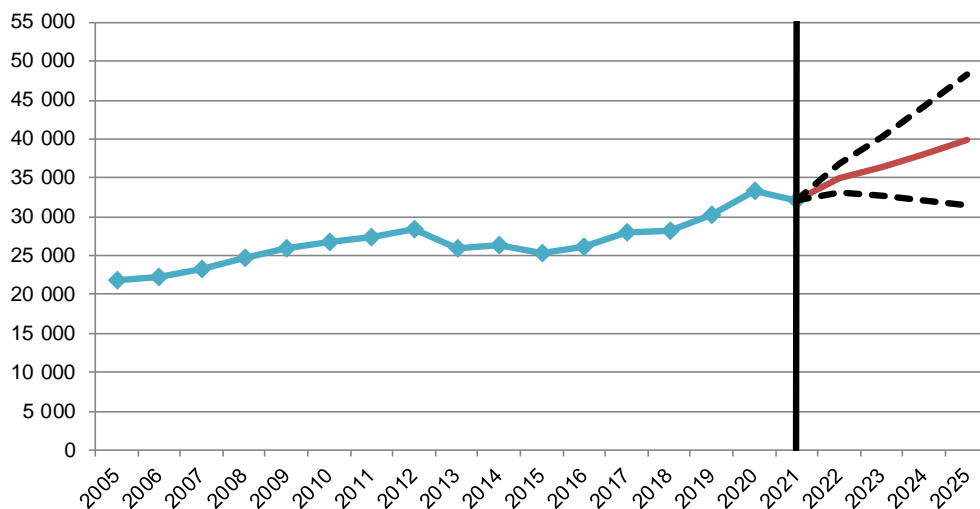
* 2021 avser preliminärt utfall, se beskrivning i 8.3 Metod.

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste hundratal.

8.4.1 Inflöde – särskilt resurskrävande brott

Samtliga brottsgrupper inom kategorin särskilt resurskrävande brott prognostiseras öka under perioden 2021–2025. I brottsgrupperna *vapenbrott* och *våldtäkt* har inflödet årligen ökat under hela perioden 2015–2021. Det ökande inflödet för dessa brottsgrupper bedöms fortsätta och vapenbrott prognostiseras öka med 39 procent medan inkomna ärenden avseende *våldtäkt* prognostiseras öka med 34 procent under perioden 2021–2025. Även för brottsgrupperna *rån* (+ 23 procent), *mord*, *dråp m.m.* (+ 21 procent) och *allvarliga narkotikabrott* (+ 13 procent) prognostiseras en påtaglig ökning av inflödet under prognosperioden. Brottsgruppen *grov misshandel* uppvisar endast en försiktig ökning av inflödet i denna prognos (+ 4 procent).

Diagram 4. Särskilt resurskrävande brott: inkomna ärenden 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

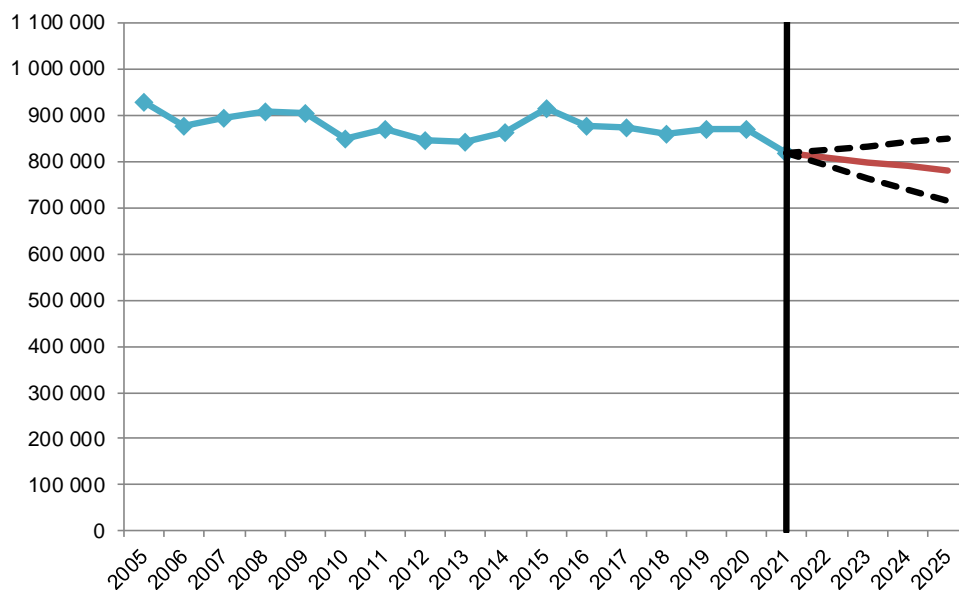

För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

8.4.2 Inflöde – initialt volymstarka brott

Under år 2021 har initialt volymstarka brott utgjort 67 procent av Polismyndighetens totala ärendeinflöde. Prognosen indikerar att inflödet kommer att minska med mellan 1,0 procent och 1,3 procent årligen under prognosperioden. Inom denna brottskategori är de historiska trenderna avseende inflödet olika för de brottsgrupper som ingår i kategorin. För *tillgreppsbrott*, som under längre tid har haft ett minskat inflöde, prognostiseras en fortsatt minskning (- 18 procent). Ett ökat inflöde prognostiseras för *skadegörelsebrott* (+ 9 procent) och *trafikbrott* (+ 5 procent). Ett relativt oförändrat inflöde under prognosperioden prognostiseras för *bedrägerier och bidragsbrott* (- 1 procent).

Diagram 5. Initialt volymstarka brott: inkomna ärenden 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

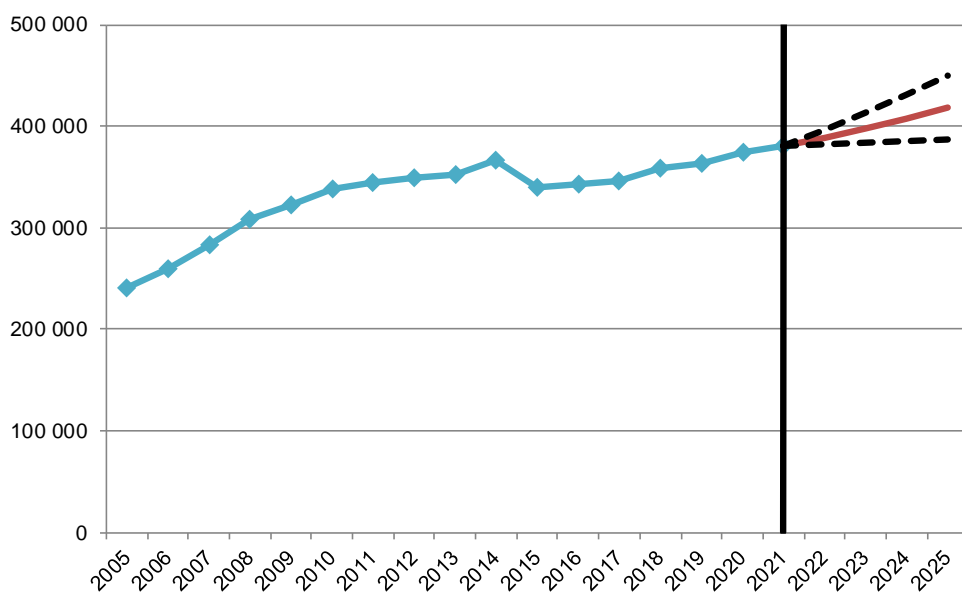
För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

8.4.3 Inflöde – övriga brott

Brottskategorin övriga brott består av ett stort antal olika brottsgrupper. Som framgår av diagram 6 har inflödet inom denna brottskategori endast varierat marginellt under de senaste åren. Sammantaget prognostiseras ett ökat inflöde för denna kategori med 10 procent under perioden 2021–2025. *Övriga narkotikabrott* har ökat påtagligt mellan 2015 och 2021. Prognosen indikerar att detta ökade inflöde kommer att fortsätta under prognosperioden och medföra 29 procent fler inkomna ärenden 2025 jämfört med 2021. Även *övriga sexualbrott* (+ 24 procent) och *brott mot frihet och frid* (+ 10 procent) bedöms öka under prognosperioden. Den senare brottsgruppen avser brott som exempelvis dataintrång och olovlig avlyssning.

För brottsgrupperna *övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott* samt *misshandel annan än grov* prognostiseras dock ett minskat inflöde med 10 respektive 5 procent under perioden 2021–2025. Observera att *grov misshandel* ingår i en egen brottsgrupp och behandlas inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott. Den kanske mest svårprognostiserade brottsgruppen är *övrigt*, mot bakgrund av att det i denna brottsgrupp ingår en stor mängd helt olika typer av brott. I denna prognos är bedömningen att inflödet kommer att öka med 11 procent under prognosperioden.

Diagram 6. Övriga brott: inkomna ärenden 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

8.5 Prognos över utflödet

Utflödet av ärenden redovisade till åklagare inom kategorin särskilt resurskrävande brott prognostiseras öka under perioden 2021–2025. Prognosen indikerar att utflödet kommer att öka med 20 procent, från 8 500 till 10 200, mellan 2021 och 2025. För brott som ingår i kategorin initialt volymstarka brott är bedömningen att antalet ärenden redovisade till åklagare kommer att minska med 4 procent, från 77 300 till 74 400 under prognosperioden. Enligt prognosen för brott i kategorin övriga brott, kommer utflödet att öka med 16 procent, från 73 300 till 84 700, mellan 2021 och 2025. En summering av de tre prognoserna ger en total ökning av ärenden redovisade till åklagare med 6 procent mellan 2021 och 2025. Se tabell 8.

Tabell 8. Prognos över antal redovisade ärenden till åklagare 2022–2025, faktiskt utfall för 2018–2020 och preliminärt utfall för 2021.

Brottskategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	7 857	8 090	8 932	8 474	9 000	9 400	9 800	10 200
Förändring i antal	819	233	842	-458	526	400	400	400
Förändring i procent	12%	3%	10%	-5%	6%	4%	4%	4%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					526	926	1 326	1 726
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					6%	11%	16%	20%
Initialt volymstarka brott	80 784	78 611	81 125	77 313	75 700	75 200	74 800	74 400
Förändring i antal	763	-2 173	2514	-3 812	-1 613	-500	-400	-400
Förändring i procent	1%	-3%	3%	-5%	-2%	-1%	-1%	-1%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					-1 613	-2 113	-2 513	-2 913
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					-2%	-3%	-3%	-4%
Övriga brott	66 711	69 819	76 667	73 277	75 000	78 100	81 300	84 700
Förändring i antal	3 951	3 108	6 848	-3 390	1 723	3 100	3 200	3 400
Förändring i procent	6%	5%	10%	-4%	2%	4%	4%	4%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					1 723	4 823	8 023	11 423
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					2%	7%	11%	16%
Totalt	155 352	156 520	166 724	159 065	159 700	162 600	165 800	169 300
Förändring i antal	5 533	1 168	10 204	-7 659	635	2 900	3 200	3 500
Förändring i procent	4%	1%	7%	-5%	0%	2%	2%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					635	3 535	6 735	10 235
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					0%	2%	4%	6%

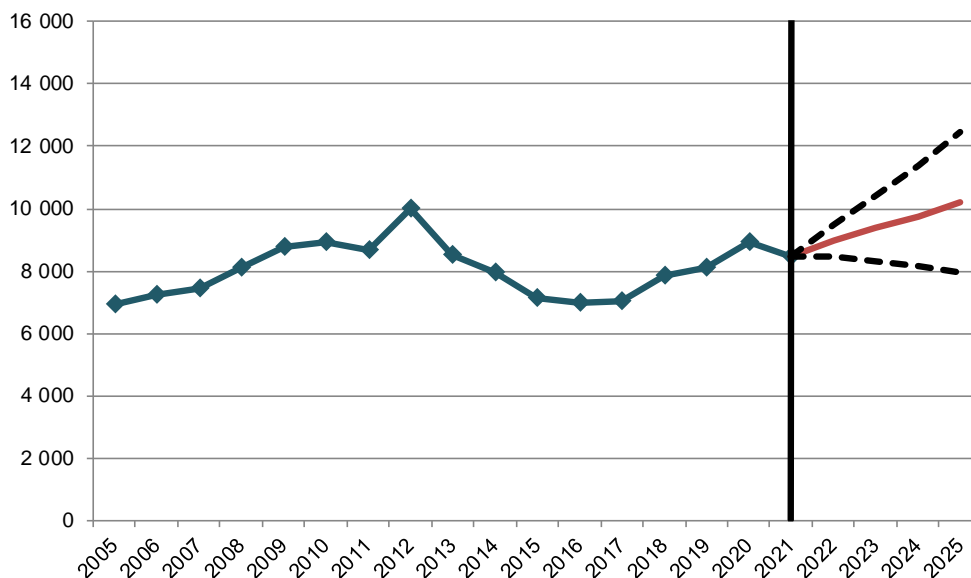
* 2021 avser preliminärt utfall, se beskrivning i 8.3 Metod.

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste hundratal.

8.5.1 Utflöde – särskilt resurskrävande brott

Cirka 8 500 ärenden inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott redovisades till åklagare under år 2021. För denna brottskategori prognostiseras ett ökat utflöde som innebär att 20 procent fler ärenden redovisas 2025 jämfört med 2021. Detta motsvarar en årlig ökning av antalet redovisade ärenden till åklagare mellan 4 och 6 procent. Samtliga brottsgrupper inom kategorin särskilt resurskrävande brott prognostiseras öka. De största ökningarna återfinns i brottsgrupperna *vapenbrott* (+ 38 procent), *våldtäkt* (+ 37 procent) och *mord, dråp m.m.* (+ 30 procent). Den mest stabila volymutvecklingen prognostiseras i brottsgruppen *grov misshandel* (+ 0,2 procent). En relativt stor andel av inflödet inom kategorin särskilt resurskrävande brott resulterar i att ärenden redovisas till åklagare. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 93 procent av ärendena i brottskategorin särskilt resurskrävande brott. Cirka 28 procent av de ärenden där förundersökning har inletts, redovisas senare till åklagare, inom denna brottskategori. Av totalt antal redovisade ärenden till åklagare år 2015, var 4,4 procent särskilt resurskrävande brott. År 2021 har denna andel ökat till 5,3 procent. Enligt denna prognos kommer andelen fortsätta att öka och vara 6,0 procent under år 2025.

Diagram 7. Särskilt resurskrävande brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

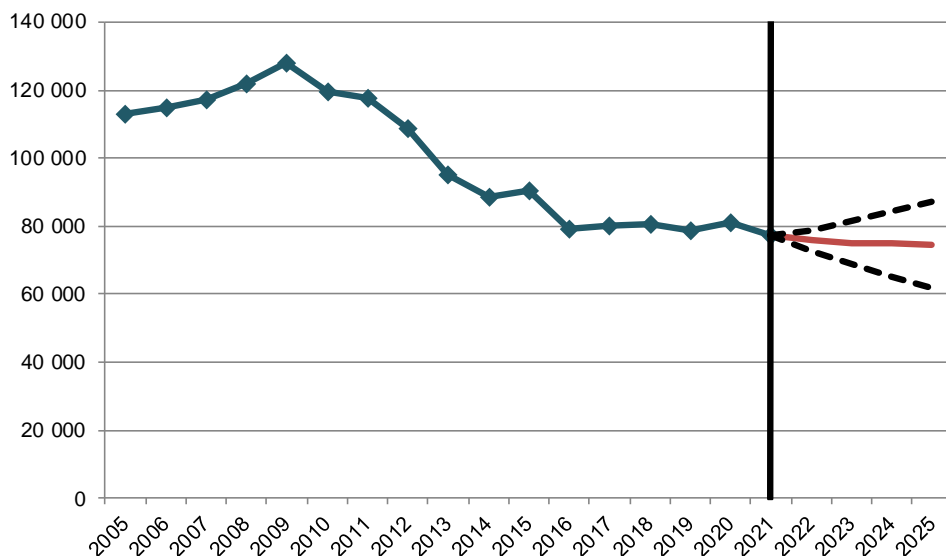

För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

8.5.2 Utflöde – initialt volymstarka brott

Som framgår av diagram 7 har antalet ärenden redovisade till åklagare inom brottskategorin initialt volymstarka brott endast varierat marginellt under de senaste åren. Prognosen avseende denna brottskategori indikerar att utflödet av ärenden från Polismyndigheten kommer att minska försiktigt (- 4 procent) under perioden 2021–2025. Inom brottskategorin finns tydliga skillnader mellan olika brottsgrupper: för *skadegörelsebrott* och *trafikbrott* prognostiseras en ökning (9 respektive 4 procent). Däremot prognostiseras ett minskat utflöde under prognosperioden med 19 procent för *tillgreppsbrott*. Detta följer den prognostiserade minskningen av inflödet av tillgreppsbrott väl. Antal ärenden redovisade till åklagare inom brottsgruppen *bedrägeri och bidragsbrott* bedöms enligt denna prognos minska med 3 procent, från 10 400 ärenden år 2021 till 10 000 år 2025. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 29 procent av ärendena i brottskategorin initialt volymstarka brott. Cirka 32 procent av de ärenden där förundersökning har inletts inom denna brottskategori redovisas senare till åklagare.

Diagram 8. Initialt volymstarka brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

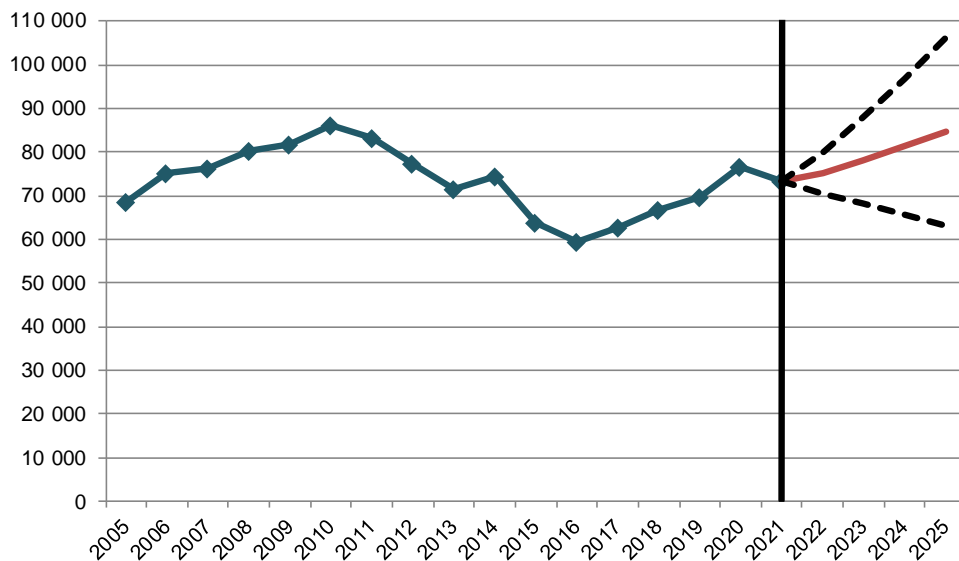

För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

8.5.3 Utflöde – övriga brott

För brottskategorin övriga brott prognostiseras att antalet ärenden redovisade till åklagare ökar med 16 procent under perioden 2021–2025. Skillnaden mot inflödesprognosen är för denna brottskategori liten. Förhållandevis stora variationer av utvecklingen prognostiseras inom denna kategori. Brottsgrupperna *övriga narkotikabrott* och *övriga sexualbrott* bedöms båda öka påtagligt under prognosperioden, med 27 respektive 26 procent. Däremot förväntas *övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott* samt *misshandel annan än grov* att minska, med 12 respektive 6 procent. Beslut att inleda förundersökning fattas för cirka 68 procent av ärendena i brottskategorin övriga brott. Cirka 28 procent av de ärenden där förundersökning har inletts redovisas senare till åklagare. Av det totala utflödet från Polismyndigheten år 2021 avser övriga brott cirka 46 procent.

Diagram 9. Övriga brott: antal ärenden redovisade till åklagare 2005–2021 och prognos för 2022–2025.

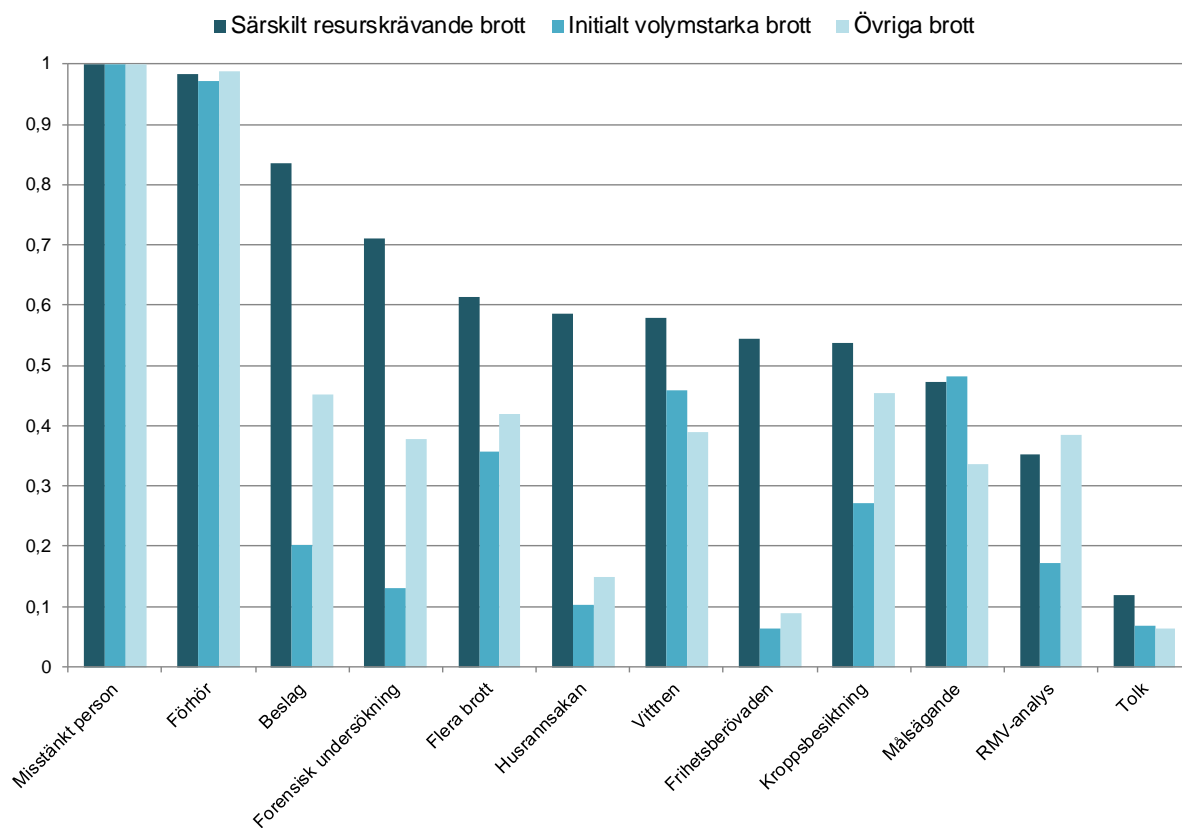

För 2021 redovisas preliminärt utfall, se beskrivning i 9.3 Metod.

Den prognos över framtida verksamhetsvolymerna som Polismyndigheten har redovisat i detta avsnitt pekar på att de tre brottskategorierna kommer att utvecklas på olika sätt. De särskilt resurskrävande brotten ökar påtagligt under prognosperioden (inflödet prognostiseras öka med 24 procent och utflödet med 20 procent). Även för brottskategorin övriga brott prognostiseras ökade verksamhetsvolymerna, dock i något mindre omfattning (inflödet prognostiseras öka med 10 procent och utflödet med 16 procent). För brottskategorin initialt volymstarka brott prognostiseras en försiktig minskning under perioden 2021–2025 (inflödet prognostiseras minska med 5 procent och utflödet med 4 procent). Sammantaget, för alla tre brottskategorierna, kommer både inflödet (+ 1 procent) och utflödet (+ 6 procent) av ärenden att öka under prognosperioden, enligt denna prognos.

I kapitel 5 återfinns en fördjupad beskrivning av ärendeinnehållet med utgångspunkt från den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen. De utredningsåtgärder och andra parametrar som har bedömts vara relevanta för att bedöma resursåtgången för ett ärende, kan även beskrivas med utgångspunkt från Polismyndighetens mått för utflödet: antal ärenden redovisade till åklagare. I diagram 10 beskrivs förekomsten av dessa variabler för ärenden som redovisats till åklagare under år 2020, fördelat efter brottskategorier. Som framgår av detta diagram förekommer oftare dessa utredningsåtgärder och parametrar i särskilt resurskrävande brott i förhållande till initialt volymstarka brott och övriga brott. Förekomsten av beslag, forensiska undersökningar, husrannsakan och frihetsberövanden är speciellt vanligt förekommande bland särskilt resurskrävande brott. Mot bakgrund av att prognosen indikerar en framtida volymökning i brottskategorin särskilt resurskrävande brott och att de är innehållsmässigt omfattande är det viktigt att det finns en beredskap inom rättskedjan och att framtida verksamhetsvolymerna inom denna brottskategori löpande följs upp. Det bör dock åter påpekas att prognoserna utgår från de historiska trenderna och därmed exempelvis inte beaktar framtida brottsförebyggande aktiviteter eller framtida förbättrade verktyg för att bedriva effektiva brottsutredningar.

Diagram 10. Förekomst av variabler i ärenden redovisade till åklagare 2020 fördelat efter brottskategori

9 Åklagarmyndigheten

- Åklagarmyndigheten tog i samband med arbetet med förra årets rapport fram en ny metod för att ta fram prognoser. Samma metod har använts i årets arbete, men Åklagarmyndigheten har i år utgått från den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen både i redovisningen av det historiska utfallet och vid bedömningen av de framtida verksamhetsvolymerna.
- För Åklagarmyndighetens inflöde i form av inkomna brottsmisstankar indikerar prognosen sammantaget en svag minskning från 428 700 till 419 800 under prognosperioden, vilket motsvarar 2 procent. Det är emellertid tydligt sett till både den historiska utvecklingen och prognosen att den minskande trenden inte är generell utan att inflödets utveckling ser olika ut för olika typer av brott.
- Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar för brottskategorin särskilt resurskrävande brott kommer att öka från 32 700 till 35 800 under prognosperioden, vilket motsvarar 9 procent. Kraftigast ökning förväntas för brottsgrupperna *mord, dråp m.m.* och *våldtäkt*.
- Vad avser brottskategorin initialt volymstarka brott indikerar prognosen en minskning av inflödet, från 144 800 till 127 600, vilket motsvarar 12 procent. Minskningen är i första hand kopplad till en förväntad fortsatt kraftig minskning för brottsgruppen *tillgreppsbrott*.
- För brottskategorin övriga brott indikerar prognosen en mindre ökning av inflödet, från 251 200 till 256 500, vilket motsvarar 2 procent. För de flesta brottsgrupperna inom den kategorin förväntas endast mindre förändringar av inflödet.
- Vad avser Åklagarmyndighetens utflöde i form av antal brottsmisstankar med åtalsbeslut indikerar prognosen sammantaget en mycket svag minskning från 180 000 till 178 500, vilket motsvarar knappt 1 procent.
- Även för utflödet skiljer sig den förväntade utvecklingen åt för de olika brottskategorierna. Prognosen indikerar att utflödet för kategorin särskilt resurskrävande brott kommer att minska från 11 400 till 11 300, vilket motsvarar 1 procent. För brottskategorin initialt volymstarka brott förväntas en minskning från 76 700 till 71 500, vilket motsvarar 7 procent. För brottskategorin övriga brott förväntas en ökning från 91 800 till 95 800, vilket motsvarar 4 procent.

9.1 Bakgrund

Åklagarmyndigheten är den andra länken i rättskedjan, där inflödet i form av inkomna brottsmisstankar bearbetas på olika sätt för att resultera i ett utflöde i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut som levereras till nästa länk i rättskedjan, Sveriges Domstolar. Det viktigaste underlaget för Åklagarmyndighetens bedömning av den framtida verksamhetsvolymen är utvecklingen av inkomna brottsmisstankar. Inflödet av brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten kommer till övervägande del från Polismyndigheten, medan en marginell del kommer från Tullverket och andra myndigheter, till exempel Försäkringskassan och Kustbevakningen. Åklagarmyndighetens volymer påverkas således främst av Polismyndighetens produktivitet eftersom cirka 98 procent av Åklagarmyndighetens inflöde av brottsmisstankar kommer från Polismyndigheten.

Alla brottsmisstankar som inkommer till Åklagarmyndigheten kommer, efter slutförd handläggning, att få ett avslutande beslut. Detta kan exempelvis vara ett beslut att inte inleda förundersökning, ett beslut att lägga ned förundersökningen, ett åtalsbeslut eller ett beslut om att utfärda strafföreläggande.

För att skapa en grund för Sveriges Domstolar att göra prognoser över sina verksamhetsvolymmer redovisas i denna rapport enbart de brottsmisstankar som går vidare i rättskedjan, det vill säga brottsmisstankar med åtalsbeslut. Av de inkomna brottsmisstankarna är det cirka 40 procent som avslutas med ett åtalsbeslut.

Åklagare har till uppgift att handlägga de ärenden som Polismyndigheten och andra myndigheter skickar in. Åklagare kan inte i någon större utsträckning påverka omfattningen av inflödet, utan det beror på samhällsutvecklingen och på hur de utredande myndigheterna arbetar. Uppgiften att leda förundersökningar är delad mellan åklagare och de utredande myndigheterna utifrån en reglering mellan berörda myndigheter. Det är främst vid allvarigare brottslighet som förundersökningen leds av åklagare. Det är en uppdelning som har blivit tydligare över åren, vilket innebär att en större andel förundersökningar leds och – när det är motiverat – läggs ned av polisen eller annan utredande myndighet i stället för att ärendet överlämnas till Åklagarmyndigheten för beslut av åklagare.

9.1.1 Historisk utveckling

I tabellerna nedan redovisas det historiska utfallet avseende inflödet till och utflödet från Åklagarmyndigheten fördelat efter den gemensamma kategoriseringen.

Tabell 9. Antal inkomna brottsmisstankar efter brottskategori 2016–2021.

Brottskategori/brottsgrupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mord, dråp m.m.	1 180	1 322	1 329	1 512	1 705	1 639
Allvarliga narkotikabrott	7 622	8 425	8 878	7 865	9 364	8 339
Våldtäkt	5 160	6 395	6 837	7 446	8 254	8 797
Grov misshandel	4 217	4 257	4 032	4 236	4 591	4 295
Rån	3 489	3 619	4 169	4 722	5 018	4 025
Vapenbrott	3 978	4 474	4 853	5 241	5 736	5 608
Särskilt resurskrävande brott	25 646	28 492	30 098	31 022	34 668	32 703
Tillgreppsbrott	51 240	46 952	43 663	39 305	38 722	35 305
Skadegörelsebrott	8 857	8 618	8 694	8 229	9 020	8 076
Trafikbrott	63 995	66 049	67 371	66 557	66 714	60 946
Bedrägerier och bidragsbrott	26 520	36 005	37 002	39 191	46 623	40 485
Initialt volymstarka brott	150 612	157 624	156 730	153 282	161 079	144 812
Misshandel annan än grov	43 510	41 089	41 721	42 834	43 912	42 457
Brott mot frihet och frid	52 226	50 555	53 320	53 165	53 355	54 817
Övriga narkotikabrott	58 405	64 128	67 676	70 044	71 688	64 810
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	18 005	18 156	23 636	21 483	22 767	21 755
Övriga sexualbrott	6 897	7 474	8 208	7 601	8 886	10 071
Övriga brott	53 443	54 934	55 837	57 286	60 889	57 246
Övriga brott	232 486	236 336	250 398	252 413	261 497	251 156
Totalt	408 744	422 452	437 226	436 717	457 244	428 671

Totalt har inflödet ökat med cirka 5 procent om man jämför 2021 års utfall med 2016 års utfall. Inflödet har dock varierat under åren med en tydlig topp för 2020 och bortsett från den toppen ses en svag minskande trend sedan 2018. Utvecklingen för de tre brottskategorierna ser dock olika ut. Om man jämför 2021 med 2016 har inflödet för särskilt resurskrävande brott ökat med cirka 28 procent och inflödet för övriga brott med 8 procent medan inflödet för initialt volymstarka brott har minskat med knappt 4 procent.

För de särskilt resurskrävande brotten är det brottsgruppen *våldtäkt* som står för den största ökningen både antalsmässigt och procentuellt. Antalet inkomna brottsmisstankar för brottsgruppen var knappt 3 650 fler år 2021 än år 2016, vilket motsvarar en ökning på mer än 70 procent. Antalet brottsmisstankar i brottsgruppen *vapenbrott* har ökat med drygt 1 600 (+ 41 procent). För brottsgruppen *mord, dråp m.m.* steg antalet till en ny nivå för 2017 och 2018 för att sedan hamna på ytterligare högre nivåer under de senaste tre åren. Även om antalet inkomna brottsmisstankar om *mord, dråp m.m.* under 2021 var något lägre än året innan har de ökat med nästan 40 procent jämfört med 2016. För brottsgrupperna *rån* och *allvarliga narkotikabrott* har det i stort sett skett stadiga ökning fram till 2020 för att sedan minska igen under 2021. *Rån* har ökat med 15 procent och *allvarliga narkotikabrott* med 9 procent år 2021 jämfört med 2016. Inflödet för *grov misshandel* har varierat under perioden.

För brottskategorin övriga brott dominerar brottsgruppen *övriga narkotikabrott* som står för den största ökningen antalsmässigt, cirka 6 400 brottsmisstankar. Procentuellt är det gruppen *övriga sexualbrott* som står för den största ökningen med ett inflöde som är 46 procent högre 2021 jämfört med 2016. För övriga brottsgrupper har inflödet varierat under perioden, men det har överlag legat på en högre nivå de senaste åren jämfört med 2016. Det gäller dock inte brottsgruppen *misshandel, annan än grov* där inflödet minskat något.

Vad avser de initialt volymstarka brotten är det endast för brottsgruppen *bedrägerier och bidragsbrott* som det har skett en ökning av inflödet med knappt 14 000 brottsmisstankar (cirka + 53 procent). För brottsgruppen *tillgreppsbrott* har det skett en stadig minskning under perioden. Totalt sett har den minskat med nästan 16 000 brottsmisstankar, vilket motsvarar en procentuell minskning på över 30 procent. Inflödet för *trafikbrott* har minskat 2021 jämfört med tidigare år under aktuell period även om minskningen inte är så tydlig jämfört med 2016. Även för brottsgruppen *skadegörelsebrott* har inflödet minskat (cirka - 9 procent 2021 jämfört med 2016).

Tabell 10. Antal brottsmisstankar med åtalsbeslut efter brottskategori 2016–2021.

Brottskategori/brottsgrupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mord, dråp m.m.	414	394	382	488	544	595
Allvarliga narkotikabrott	3 731	3 762	4 142	3 482	3 901	3 930
Våldtäkt	819	844	1 337	1 337	1 614	1 785
Grov misshandel	1 373	1 509	1 382	1 380	1 484	1 399
Rån	1 528	1 303	1 554	1 756	1 992	1 682
Vapenbrott	1 644	1 895	2 128	2 164	2 080	2 056
Särskilt resurskrävande brott	9 509	9 707	10 925	10 607	11 615	11 447
Tillgreppsbrott	22 901	21 335	21 178	19 086	18 389	17 306
Skadegörelsebrott	3 249	3 188	3 556	3 717	3 913	3 734
Trafikbrott	32 851	35 148	36 638	36 213	38 552	35 733
Bedrägerier och bidragsbrott	23 297	17 323	17 152	21 298	24 312	19 950
Initialt volymstarka brott	82 298	76 994	78 524	80 314	85 166	76 723
Misshandel annan än grov	8 909	8 798	8 410	8 307	9 237	8 428
Brott mot frihet och frid	11 340	10 937	11 227	11 111	12 391	13 201
Övriga narkotikabrott	31 726	34 598	36 259	37 716	41 481	37 282
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	7 580	5 514	10 411	8 235	8 511	7 625
Övriga sexualbrott	2 770	2 419	3 828	2 795	3 168	3 437
Övriga brott	17 817	19 282	19 958	21 294	23 761	21 816
Övriga brott	80 142	81 548	90 093	89 458	98 549	91 789
Totalt	171 949	168 249	179 542	180 379	195 330	179 959

Totalt har utflödet sett till antal brottsmisstankar med åtalsbeslut ökat med knappt 5 procent om man jämför 2021 års utfall med utfallet för 2016.

Särskilt resurskrävande brott har ökat med cirka 20 procent om man jämför 2016 med 2021. För den kategorin är det särskilt brottsgruppen *våldtäkt* som ökat med ett mer än fördubblat antal brottsmisstankar med åtalsbeslut 2021 jämfört med 2016. Även för övriga brottsgrupper i kategorin har utflödet ökat om man jämför 2021 med 2016 även om det har varit viss variation under perioden. Särskilt tydligt är denna ökning för brottsgruppen *vapenbrott* (+ 25 procent).

Även kategorin *övriga brott* har ökat under perioden (med knappt + 15 procent). Brottsgruppen *övriga brott* har i stort sett stadigt ökat både antals- och andelsmässigt (ca + 4 000 brottsmisstankar, vilket motsvarar + 22 procent) under perioden. För övriga brottsgrupper i kategorin har utflödet varierat en del under perioden, men för samtliga utom *misshandel annan än grov* är utflödet högre 2021 jämfört med 2016. Detta är särskilt tydligt för brottsgrupperna *övriga sexualbrott* (+ 24 procent) och *övriga narkotikabrott* (+ 18 procent).

Utflödet för brottskategorin initialt volymstarka brott har minskat med nästan 7 procent vilket är kopplat till brottsgrupperna *tillgreppsbrott* samt *bedrägerier och bidragsbrott*. För *tillgreppsbrott*, där även inflödet minskat betydligt, har utflödet minskat 24 procent 2021 jämfört med 2016. För *bedrägerier och bidragsbrott* ger samma jämförelse en 14 procentig minskning av utflödet i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut trots att inflödet för denna brottsgrupp ökat med mer än 50 procent. Detta kan ha sin förklaring i att strafförelägganden är relativt vanligt förekommande för denna brottstyp.

9.2 Uppföljning av tidigare prognoser

Tidigare baserade sig Åklagarmyndighetens prognos på uppgifterna i Polismyndighetens prognos, men i och med förra årets prognosarbete har Åklagarmyndigheten använt sig av ett nytt tillvägagångssätt för att ta fram prognoser genom tidsserieanalyser. Särskilt med tanke på att det är en för myndigheten ny metod är det viktigt att utvärdera den och ett tillvägagångssätt för att göra det är att studera hur träffsäkra tidigare framtagna prognoser är i förhållande till det faktiska utfallet och reflektera kring anledningar till de identifierade avvikelserna. För att utvärdera detta har prognosen avseende år 2021 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolym i rättskedjan - Bedömning avseende perioden 2021–2024*, analyserats i förhållande till utfallet för år 2021. Förra året gjordes prognoserna för in- respektive utflöde på totalnivå med prognoser för de brottskodsgrupper som används internt som grund. Uppföljningen utgår från samma upplägg och det bör noteras att det skiljer sig från årets prognoser som utgår från den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen.

För inflödet prognostiserades ett något minskat inflöde för 2021 jämfört med 2020 med - 1 procent, vilket motsvarar - 3 300 brottsmisstankar. Det faktiska utfallet för 2021 låg dock på en ännu lägre nivå. Avvikelsen mellan prognosen och det faktiska utfallet var cirka 5,6 procent eller knappt 25 300 brottsmisstankar. Även om utfallet ligger väl inom osäkerhetsintervallet²⁹ är det intressant att söka förklaringar till avvikelsen. Om man jämför utfall med prognos för respektive brottskodsgrupp kan konstateras att prognosen särskilt överskattat inflödet av narkotikabrott, övriga brott, trafikbrott och våldsbrott. Även prognosen för förmögenhetsbrott låg antalsmässigt en bit över (cirka 3 procent) det

²⁹ Osäkerhetsintervallet för inflödesprognosen var 407 000–501 000 och det faktiska utfallet blev 428 671. Osäkerhetsintervallet är beräknat genom att anpassa en säsongrensningmodell på årsdata från och med 2008. Storleken på det intervallet har sedan applicerats på den totala prognosen.

faktiska utfallet, vilket påverkar den totala prognosen i viss utsträckning eftersom förmögenhetsbrotten är många.

En förklaring till att inflödet av narkotikabrott och trafikbrott har överskattats kan vara att 2020 var ett år som präglades av särskilda omständigheter med anledning på grund av pandemin. Bland annat kunde en stor balansavarbetning äga rum vid Polismyndigheten, till exempel av ärenden med brottsmisstankar om enklare narkotikabrott och trafikbrott där förundersökningen leds av polis. En minskad balans i kombination med ett minskat inflöde av nya ärenden av detta slag även till Polismyndigheten kan förklara att utfallet för Åklagarmyndighetens inflöde hamnat på en lägre nivå än prognosen för dessa brottskodsgrupper. Vad gäller skillnaden mellan utfall och prognos för övriga brott och våldsbrott är det svårare att hitta en förklaring. Det kan dock konstateras att dessa två brottsgrupper, tillsammans med sexualbrott, utmärkte sig i förra årets prognos med något större ökning till skillnad från de flesta andra av brottskodsgrupperna som prognostiserades ligga ungefär på samma eller lägre nivå 2021 jämfört med 2020. För sexualbrotten underskattade prognosen den faktiska ökningen som utfallet för 2021 redovisar, men för övriga brott och våldsbrott har alltså utfallet blivit lägre. De brottstyper inom dessa brottskodsgrupper för vilka inflödet överskattats mest i prognosen är övrig misshandel, brott mot allmän verksamhet och ordning samt vapenbrott och knivförbud, det vill säga brott som i stor utsträckning begås i offentliga sammanhang. Med hänsyn till det skulle en tänkbar förklaring till skillnaden mellan prognos och utfall kunna vara den fortsatta påverkan av pandemin som förevarit under 2021, vilken var svårt att förutse när prognosen gjordes.

För utflödet, det vill säga brottsmisstankar med åtalsbeslut, prognostiserades också en minskning för 2021 jämfört med 2020 med - 2 procent, vilket motsvarar - 4 700 brottsmisstankar. Även här låg det faktiska utflödet på en ännu lägre nivå. Avvikelsen mellan prognosen och det faktiska utfallet var cirka 5,6 procent eller cirka 10 700 brottsmisstankar, vilket i och för sig ligger väl inom osäkerhetsintervallet.³⁰ Om man jämför utfall med prognos för respektive brottskodsgrupp kan konstateras att prognosen särskilt överskattat utflödet för samma brottskodsgrupper som för inflödet, det vill säga narkotikabrott, övriga brott, trafikbrott och våldsbrott. Därtill kan det konstateras att utflödet av förmögenhetsbrott överskattades. Att inflödet och utflödet hänger samman är naturligt särskilt för brottstyper där inflödet i stor utsträckning består av brottsmisstankar i polisledda förundersökningar eftersom dessa i hög utsträckning leder till lagföring. Det kan tydligt ses att det är en överskattning av utflödet för narkotikabrott, innehav och bruk som påverkar prognosen för utflödet av brottskodsgruppen narkotikabrott, vilket kan antas höra samman med det minskade faktiska inflödet. Detsamma gäller för trafikbrotten. Vad gäller förmögenhetsbrott har prognosen relativt kraftigt överskattat utflödet av bedrägerier och trolöshet- och ekobrott, vilket till viss del kan vara kopplat till ett minskat inflöde. Det är dock svårt att hitta en annan förklaring till att skillnaden mellan prognos och utfall är relativt stor än att brottskodsgruppen är svår att prognostisera eftersom inflöde och utflöde varierar kraftigt mellan år till år, vilket inte sällan är kopplat till enstaka ärenden med en väldigt stor mängd brottsmisstankar.

I prognosen för utflöde har brott mot frihet och frid samt sexualbrotten underskattats sett till det faktiska utfallet för 2021. För båda dessa brottskodsgrupper prognostiserades en lätt minskning av antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut, men antalet har istället ökat. Som framgår ovan underskattade prognosen även inflödet av sexualbrott. Detsamma gäller brott mot frihet och frid där antalet inkomna brottsmisstankar i prognosen låg en bra bit under det faktiska utfallet även om den procentuella skillnaden mellan prognos och utfall inte är så stor. Skillnaden mellan prognos och utfall

³⁰ Osäkerhetsintervallet för utflödesprognosen var 159 000–221 000 och det faktiska utfallet blev 179 959. Osäkerhetsintervallet är beräknat på samma sätt som för inflödesprognosen (se ovanstående fotnot).

för utfallet torde höra samman med att inflödet underskattats, men den underliggande förklaringen är svår att uttala sig om.

I förra årets rapport behandlades tre påverkansfaktorer. Åklagarmyndigheten justerade emellertid inte sin prognos utifrån dessa i egentlig mening. Den enda justering som gjorts som kan sägas ha samröre med någon av påverkansfaktorerna är att prognosmodellerna för in- och utflödet för bidragsbrott valdes utifrån kännedom om Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens då pågående gemensamma satsning på bidragsbrott. När man jämför prognosen och utfallet kan konstateras att prognosen detta till trots underskattat in- och utflödet något om än tämligen marginellt. Även om Åklagarmyndigheten inte justerat sina prognoser utifrån påverkansfaktorn Covid-19 kan det vara värt att kommentera att det synes vara en faktor som på olika sätt har påverkat myndighetens in- och utflöde under 2021.

9.3 Metod

Prognoserna baseras på data fram till och med december 2021.

De data som används för bedömning av Åklagarmyndighetens framtida verksamhetsvolym är uppgifter avseende inkomna brottsmisstankar (inflöde) och brottsmisstankar med åtalsbeslut (utflöde). Brottsmisstankar används för att Åklagarmyndighetens interna verksamhetsuppföljning huvudsakligen utgår från denna enhet. Detta eftersom många i uppföljningssammanhang intressanta uppgifter, exempelvis brottskoder och åtalsbeslut, registreras på brottsmisstankenivå.

Kategoriseringen av brott har gjorts enligt den myndighetsgemensamt framtagna grupperingen av brott. Prognoserna presenteras för de tre huvudkategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott och består av en summering av de separata prognoserna för de brottsgrupper som ingår i respektive kategori. Av bilaga 1 framgår vilka brott som ingår i respektive kategori.

Prognoserna är framtagna med tidsseriemodeller. En del grupper har prognostiserats med ARIMA-modeller medan andra har prognostiserats med modeller för exponentiell utjämning. Som huvudregel har månadsdata från och med januari 2008 använts som underlag vid framtagandet av prognosen.

I de fall förutsättningarna för en viss brottsgrupp tydligt ändrats vid en viss tidpunkt har det varit nödvändigt att använda en annan starttidpunkt.

Detta gäller på brottskodsgrupperna *trafikbrott* (inom kategorin initialt volymstarka brott) och *övriga brott* (inom kategorin övriga brott). Förändrade principer för brottskodsregistrering under 2015 innebär att grupperna fick ett förändrat innehåll. Uppgifter från perioden fram till denna tidpunkt är därför inte lämpliga att använda när prognoserna tas fram utan endast månadsdata från januari 2016 utgör underlag för prognoserna.

Även för brottskodgruppen *övriga narkotikabrott* (inom kategorin övriga brott), har en annan startpunkt använts för underlaget till prognoserna. Även där har januari 2016 blivit startpunkten för de månadsdata som används. Orsaken är att de observerade värdena sedan 2016 bedöms ge en bättre bild av den förväntade utvecklingen framöver än de observerade värdena för hela perioden sedan 2008

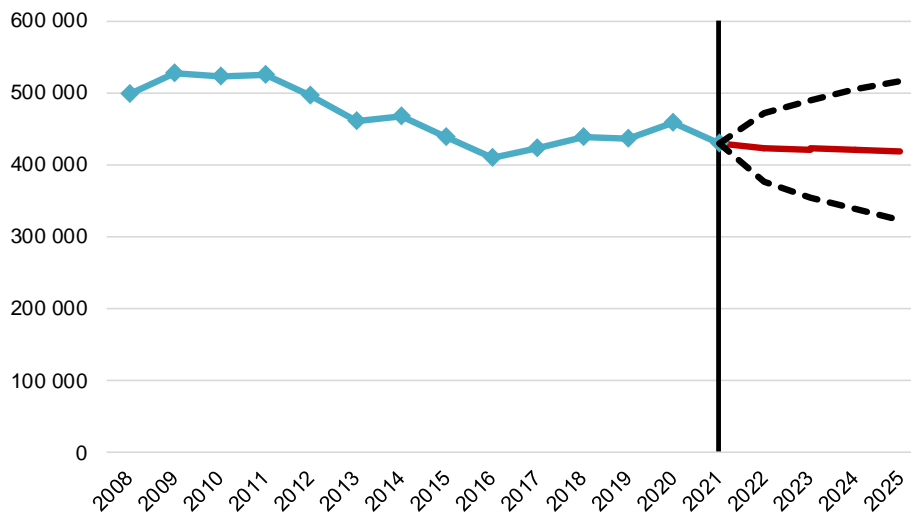
9.4 Prognos över inflödet

Tabell 11. Prognos över antal inkomna brottsmisstankar 2022–2025, faktiskt utfall för 2018–2021

Brottskategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	30 098	31 022	34 668	32 703	33 400	34 100	35 000	35 800
Förändring i antal	1 606	924	3 646	-1 965	700	700	900	800
Förändring i procent	6%	3%	12%	-6%	2%	2%	3%	2%
Ack. förändring i antal jfr-2021					700	1 400	2 300	3 100
Ack förändring i procent jfr-2021					2%	4%	7%	9%
Initiellt volymstarka brott	156 730	153 282	161 079	144 812	137 200	134 000	130 800	127 600
Förändring i antal	-894	-3 448	7 797	-16 267	-7 600	-3 200	-3 200	-3 200
Förändring i procent	-1%	-2%	5%	-10%	-5%	-2%	-2%	-2%
Ack. förändring i antal jfr-2021					-7 600	-10 800	-14 000	-17 200
Ack förändring i procent jfr-2021					-5%	-7%	-10%	-12%
Övriga brott	250 398	252 413	261 497	251 156	253 200	254 300	255 400	256 500
Förändring i antal	14 062	2 015	9 084	-10 341	2 000	1 100	1 100	1 100
Förändring i procent	6%	1%	4%	-4%	1%	0%	0%	0%
Ack. förändring i antal jfr-2021					2 000	3 100	4 200	5 300
Ack förändring i procent jfr-2021					1%	1%	2%	2%
Totalt	437 226	436 717	457 244	428 671	423 800	422 400	421 200	419 800
Förändring i antal	14 774	-509	20 527	-28 573	-4 900	-1 400	-1 200	-1 400
Förändring i procent	3%	0%	5%	-6%	-1%	0%	0%	0%
Ack. förändring i antal jfr-2021					-4 900	-6 300	-7 500	-8 900
Ack förändring i procent jfr-2021					-1%	-1%	-2%	-2%

År 2021 inkom 32 700 brottsmisstankar inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott till Åklagarmyndigheten. Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar under prognosperioden 2022–2025 jämfört med det faktiska utfallet för 2021 kommer att öka med 9 procent för kategorin särskilt resurskrävande brott. Vad avser brottskategorin initialt volymstarka brott inkom 144 800 brottsmisstankar 2021. Jämfört med detta indikerar prognosen en minskning med 12 procent. För brottskategorin övriga brott inkom 251 200 brottsmisstankar under 2021 och prognosen indikerar en mindre ökning med 2 procent.

För antalet inkomna brottsmisstankar totalt sett kan det, bortsett från en tydlig topp för 2020, ses en påbörjad svag minskande trend från och med 2018. År 2021 inkom cirka 428 700 brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten. Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar totalt sett under prognosperioden 2022–2025 kommer att minska ytterligare från 423 800 till 419 800, vilket motsvarar en minskning med 2 procent jämfört med 2021 års faktiska inflöde och med 1 procent under prognosperioden. Prognosen tyder således på att trenden med ett något minskat inflöde till Åklagarmyndigheten kommer att fortsätta.

Diagram 11. Samtliga brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

Det är emellertid tydligt sett till både den historiska utvecklingen och prognosen att den minskande trenden inte är generell utan att inflödets utveckling ser olika ut för olika typer av brott. Sett till den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen kan det konstateras att det för Åklagarmyndighetens räkning prognostiseras ökning för två av kategorierna, särskilt resurskrävande brott och övriga brott, men att prognosen på totalnivå trots detta blir en svag minskning av inflödet. Det beror på att kategorin initialt volymstarka brott, för vilken inflödet enligt prognosen förväntas minska, och kategorin övriga brott, som förväntas öka endast i mindre utsträckning, innehåller stora volymer av brottsmisstankar och att dessa kategorier därmed påverkar totalsiffran i stor utsträckning. Det är därför viktigt att inte bara se till den totala faktiska och prognostiserade utvecklingen utan att se till hur utvecklingen ser ut för olika brottstyper, vilket den myndighetsgemensamma brottskategoriseringen ger möjlighet till. I kapitel 5 finns mer ingående resonemang om betydelsen av att kategorisera olika typer av brott. Prognosen skiljer sig även åt för brottskategoriernas underliggande brottsgrupper, vilket kommenteras i kommande avsnitt.

Även om de mått som myndigheterna använder inte är direkt jämförbara med varandra kan det konstateras att Polismyndighetens prognos (se kapitel 8) ger samma bild på en övergripande nivå, nämligen ett ökat inflöde för särskilt resurskrävande brott och övriga brott. Polismyndigheten prognostiserar dock en betydligt kraftigare ökning för dessa kategorier. För initialt volymstarka brott, som till stor del hanteras i polisleda förundersökningar, är det mest rättvisande att jämföra Åklagarmyndighetens inflöde med Polismyndighetens utflöde. Även denna bild stämmer överens med Polismyndighetens prognos om ett minskat inflöde för den kategorin, men Åklagarmyndigheten prognostiserar en något kraftigare minskning.

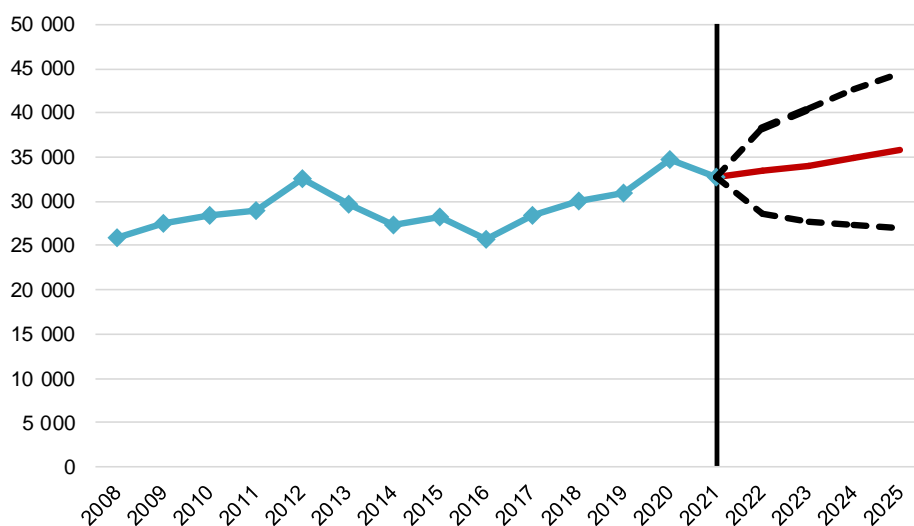
I detta sammanhang är det viktigt att framhålla det faktum att Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens metoder för att ta fram prognoser skiljer sig åt även såtillvida att Polismyndighetens prognoser baseras på preliminära uppgifter för 2021 medan Åklagarmyndighetens prognoser baseras på helårsdata. Det kan vara en bidragande orsak till de skillnader som finns mellan myndigheternas prognoser. I de preliminära prognoser baserade på oktoberdata som Åklagarmyndigheten gjort under arbetet med rapporten hamnade inflödet på högre nivåer under

prognosperioden, vilket var särskilt tydligt för brottskategorin särskilt resurskrävande brott.³¹ Att de slutliga prognoserna hamnade på lägre nivåer grundar sig på att inflödet av brottsmisstankar var lägre än förväntat under november och december 2021.

9.4.1 Inflöde – särskilt resurskrävande brott

Antalet inkomna brottsmisstankar för särskilt resurskrävande brott har ökat med 8 procent under perioden 2018–2021. Förväntningen är att ökningen kommer att fortsätta under prognosperioden och att den ackumulerade förändringen i procent vid prognosperiodens slut jämfört med 2021 års utfall kommer att ligga på ungefär samma nivå om än något högre (+ 9 procent). Sett till de olika brottsgrupperna inom kategorin förväntas en kraftig ökning jämfört med 2021 för *mord, dråp m.m.* (+ 26 procent) och *våldtäkt* (+ 24 procent) och något svagare ökning för *vapenbrott* (+ 10 procent) och *allvarliga narkotikabrott* (+ 4 procent). Detta är brottsgrupper där inflödet i stort sett har ökat varje år sedan flera år tillbaka. Två brottsgrupper som jämfört med inflödet 2021 avviker med förväntade minskningar under prognosperioden är *rån* (- 7 procent) och *grov misshandel* (- 2 procent).

Diagram 12. Särskilt resurskrävande brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

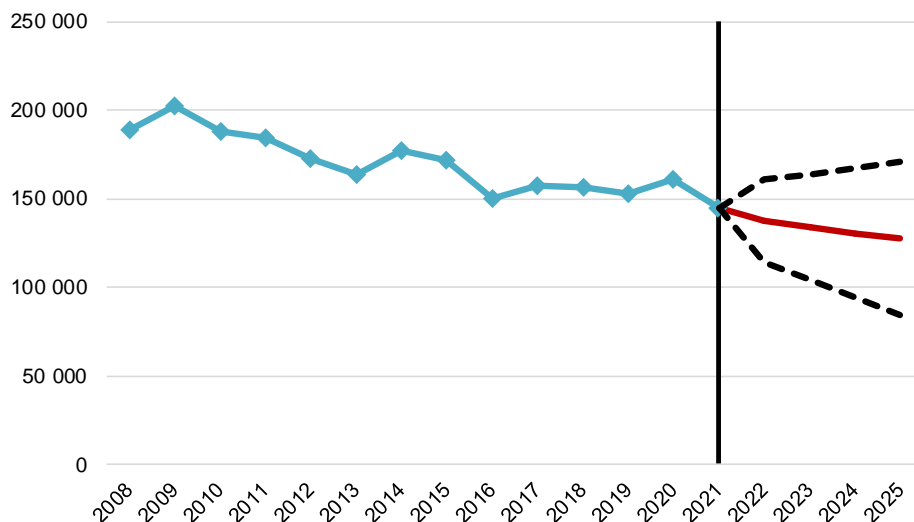

9.4.2 Inflöde – initialt volymstarka brott

Antalet inkomna brottsmisstankar för initialt volymstarka brott har minskat med 8 procent under perioden 2018–2021. Förväntningen är att minskningen kommer att fortsätta och bli tydligare under prognosperioden och att den ackumulerade förändringen i procent vid prognosperiodens slut jämfört med 2021 års utfall kommer att uppgå till 12 procent. Vad gäller de enskilda brottsgrupperna i kategorin förväntas jämfört med 2021 en kraftig minskning under prognosperioden för *tillgreppsbrott* (- 42 procent) och en svagare minskning för *skadegörelsebrott* (- 11 procent), vilket ligger i linje med hur inflödet utvecklats de senaste åren. Antalet inkomna brottsmisstankar om *trafikbrott* och *bedrägeri- och bidragsbrott* förväntas minska något (- 2 respektive - 1 procent).

³¹ Enligt den preliminära prognosen förväntades det totala antalet inkomna brottsmisstankar minska svagt med 1 procent under prognosperioden. Brottskategorin särskilt resurskrävande brott förväntades öka med 11 procent och kategorin övriga brott med 2 procent. För brottskategorin initialt volymstarka brott förväntades en minskning med 8 procent,

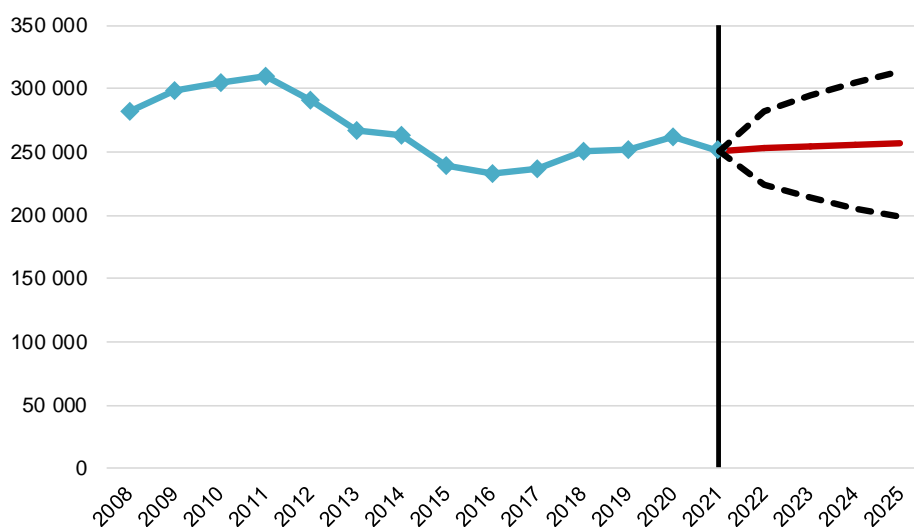
Diagram 13. Initialt volymstarka brott: inkomna brottsmisstankar 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

9.4.3 Inflow – övriga brott

Antalet inkomna brottsmisstankar för övriga brott har ökat marginellt vid en jämförelse av 2021 och 2018. Det kan konstateras att inflödesnivån har varierat under de senaste åren med en tydlig topp för 2020. Prognosen indikerar ett något ökat inflöde (+ 2 procent) för brottskategorin under prognosperioden jämfört med 2021, men utan att nå 2020 års nivå igen. Vad gäller de enskilda brottsgrupperna inom kategorin förväntas jämfört med 2021 en ökning för *övriga brott* (+ 11 procent) och en svag ökning för *övriga ekonomiska-, förmögenhets- och tillgreppsbrott* (+ 2 procent). För brottsgrupperna *brott mot frihet och frid* och *misshandel annan än grov* förväntas att nivåerna för inflödet ligger kvar på i stort sett oförändrade nivåer. För *övriga narkotikabrott* respektive *övriga sexualbrott* väntas svaga minskningar (- 1 procent).

Diagram 14. Övriga brott: Inkomna brottsmisstankar 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

9.5 Prognos över utflödet

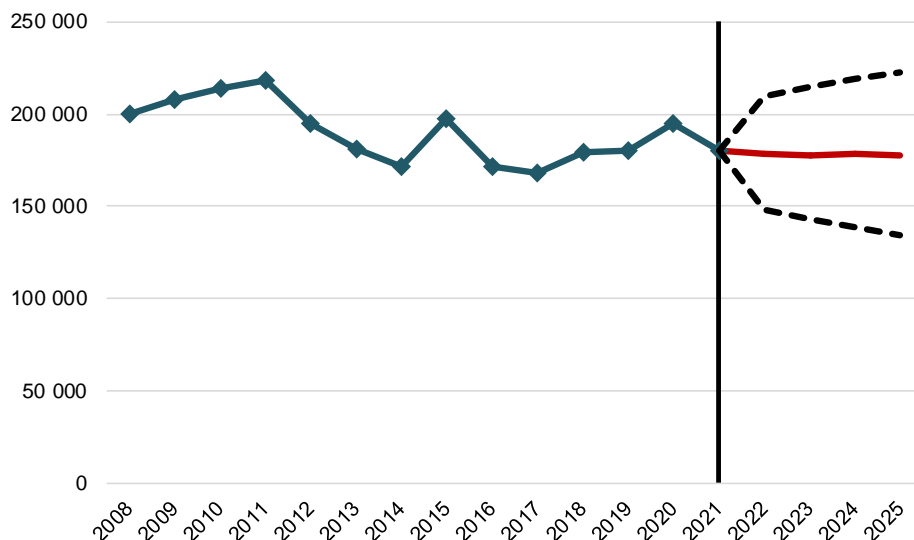
Tabell 12. Prognos över antal brottsmisstankar med åtalsbeslut 2022–2025, faktiskt utfall för 2018–2021

Brottskategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	10 925	10 607	11 615	11 447	11 200	11 300	11 200	11 300
Förändring i antal	1 218	-318	1 008	-168	-200	100	-100	100
Förändring i procent	13%	-3%	10%	-1%	-2%	1%	-1%	1%
Ack. förändring i antal jfr-2021					-200	-100	-200	-100
Ack. förändring i procent jfr-2021					-2%	-1%	-2%	-1%
Initialt volymstarka brott	78 524	80 314	85 166	76 723	75 000	74 100	72 800	71 500
Förändring i antal	1 530	1 790	4 852	-8 443	-1 700	-900	-1 300	-1 300
Förändring i procent	2%	2%	6%	-10%	-2%	-1%	-2%	-2%
Ack. förändring i antal jfr-2021					-1 700	-2 600	-3 900	-5 200
Ack. förändring i procent jfr-2021					-2%	-3%	-5%	-7%
Övriga brott	90 093	89 458	98 549	91 789	92 600	93 400	94 800	95 800
Förändring i antal	8 545	-635	9 091	-6 760	800	800	1 400	1 000
Förändring i procent	10%	-1%	10%	-7%	1%	1%	1%	1%
Ack. förändring i antal jfr-2021					800	1 600	3 000	4 000
Ack. förändring i procent jfr-2021					1%	2%	3%	4%
Totalt	179 542	180 379	195 330	179 959	178 900	178 700	178 800	178 500
Förändring i antal	11 293	837	14 951	-15 371	-1 100	-200	100	-300
Förändring i procent	7%	0%	8%	-8%	-1%	0%	0%	0%
Ack. förändring i antal jfr-2021					-1 100	-1 300	-1 200	-1 500
Ack. förändring i procent jfr-2021					-1%	-1%	-1%	-1%

År 2021 fattades åtalsbeslut för cirka 11 400 brottsmisstankar i kategorin särskilt resurskrävande brott. Prognosen indikerar att utflödet för kategorin mätt på detta vis kommer att minska under prognosperioden med cirka 1 procent jämfört med utfallet för 2021. För de initialt volymstarka brotten fattades 2021 åtalsbeslut för cirka 76 700 brottsmisstankar. För den kategorin förväntas minskningar enligt prognosen jämfört med 2021 års utfall (- 7 procent). Vad gäller brottskategorin övriga brott var utflödet i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut cirka 91 800 för 2021. Jämfört med det indikerar prognosen en ökning med 4 procent.

Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut totalt sett varierar över åren och för vissa år kan det ses tydliga toppar. Inte sällan hör det samman med enskilda ärenden med många brottsmisstankar. För 2020, som var ett år som präglades av särskilda förhållanden, var antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut ovanligt högt och utfallet 2021 blev en återgång till tidigare års nivåer. Jämfört med 2021 års utfall (cirka 180 000) indikerar prognosen en mycket svag minskning på knappt en procent.

Diagram 15. Samtliga brott: Brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

Återigen bör påtalas att de mått som myndigheterna använder inte är direkt jämförbara med varandra. Vad gäller utflödet använder Polismyndigheten i detta sammanhang måttet redovisade ärenden till åklagare. Att ett ärende slutredovisas indikerar en förväntan om ett positivt lagföringsbeslut. Det skiljer sig emellertid åt mellan olika brottstyper hur vanligt det är med beslut om åtal, som ju är Åklagarmyndighetens mått för utflöde i denna rapport. För vissa brottstyper utfärdas strafförelägganden i stor utsträckning, vilket inte fångas av prognosen.³² Vidare kan, som tidigare nämnts, ett ärende hos Polismyndigheten innehålla flera brottsmisstankar. Mot denna bakgrund ska jämförelser göras med försiktighet. Några iakttagelser kan dock vara av intresse att notera. För kategorin särskilt resurskrävande brott, där ett slutredovisat ärende som regel får antas mynna ut i ett åtalsbeslut eftersom de flesta brottstyper i den kategorin har straffvärden som utesluter att strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse väljs som påföljd, prognostiserar Polismyndigheten en kraftig ökning (+ 20 procent) av utflödet jämfört med 2021 medan Åklagarmyndighetens prognos indikerar en svag minskning. Det kan emellertid konstateras att prognoserna antalsmässigt inte ligger så långt ifrån varandra. Eftersom antalet brottsmisstankar i ett ärende kan variera är det svårt att dra slutsatser i vilken utsträckning prognoserna följs åt. Det gäller förstås även de andra två brottskategorierna, men för dessa stämmer den övergripande bilden mellan Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens prognoser överens. Båda myndigheternas prognoser indikerar ett minskat utflöde för de initialt volymstarka brotten och ett ökat utflöde för kategorin övriga brott om än i något olika utsträckning, särskilt vad avser brottskategorin övriga brott. I synnerhet för brottskategorin initialt volymstarka brott, men även för kategorin övriga brott som innehåller väldigt varierande brottstyper, innebär den faktorn att åtalsbeslut endast är ett av flera möjliga lagföringsbeslut att det är svårt att göra en mer ingående jämförelse mellan myndigheternas prognoser.

9.5.1 Utflöde – särskilt resurskrävande brott

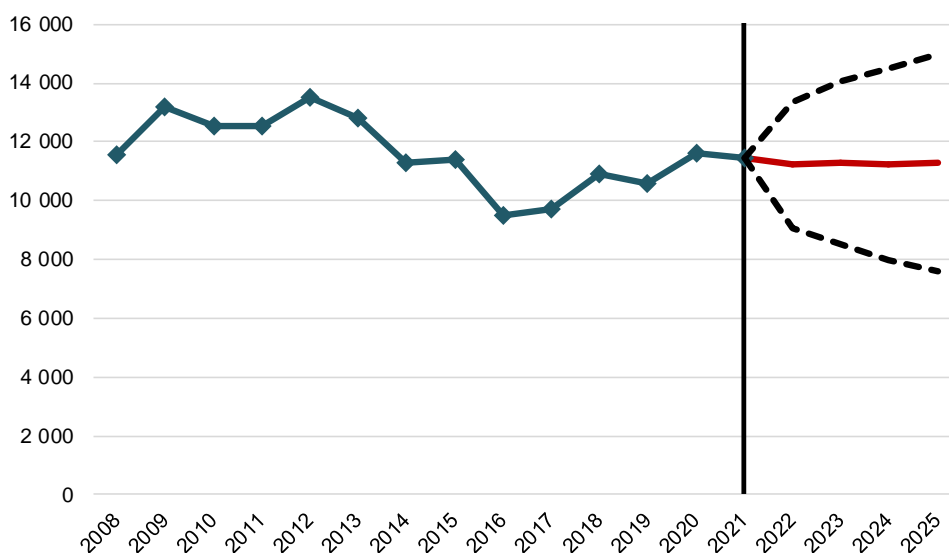
Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för brottskategorin särskilt resurskrävande brott var 5 procent fler 2021 jämfört med 2018. Förväntningen är trenden kommer att vändas till en svag minskning under prognosperioden. Den förväntade utvecklingen skiljer sig dock mycket åt mellan brottsgrupperna i

³² Även åtalsunderlåtelser räknas som lagföringsbeslut och förekommer i olika utsträckning för olika brottstyper.

kategori. För vissa brottsgrupper indikerar prognosen öknings jämfört med utfallet 2021. Det gäller särskilt *våldtäkt* (16 procent) men även *mord, dråp m.m.* och *rån* för vilka ett ökat utflöde med cirka 4 procent förväntas. För *allvarliga narkotikabrott* indikerar prognosen ett minskat utflöde med 13 procent jämfört med 2021 års utfall. *Grov misshandel* och *vapenbrott* förväntas ligga kvar på ungefär oförändrade nivåer.

Prognosen för utflödet följer inte i alla delar prognosen för inflödet. För *våldtäkt* och *mord, dråp m.m.* prognostiseras visserligen även ett ökat inflöde, men för *rån* förväntas enligt prognosen ett minskat inflöde. För *allvarliga narkotikabrott* och *vapenbrott* indikeras å andra sidan ett något ökat inflöde. Samma iakttagelse, det vill säga att utvecklingen för inflödet i form av inkomna brottsmisstankar och utflödet i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut inte alltid följs åt, kan emellertid även göras avseende det faktiska utfallet för tidigare år. Brottsgrupperna i kategorin är typiskt sett svåra att bevisa, vilket bidrar till svårigheten att sätta utflödet i relation till inflödet. För flera av brottsgrupperna är det även fråga om relativt sett små volymer, vilket gör att enskildheter kan få stor påverkan.

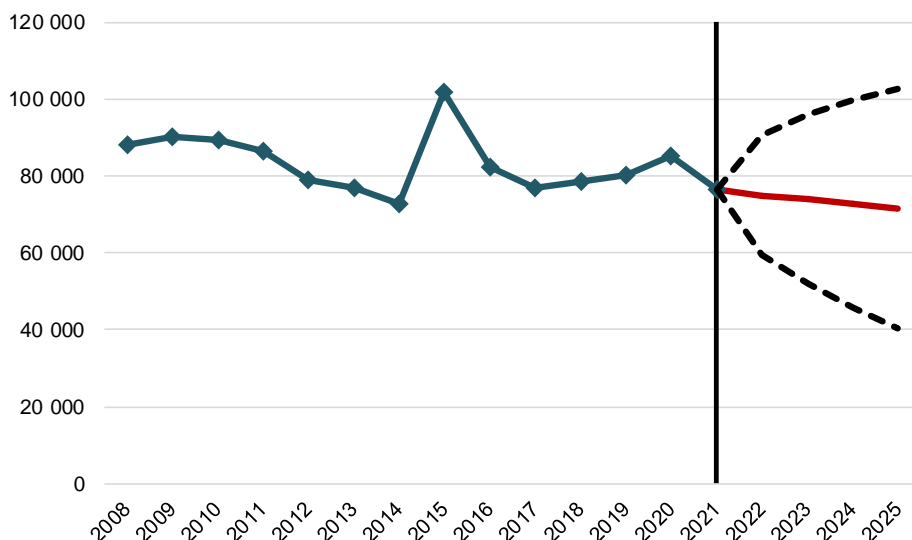
Diagram 16. Särskilt resurskrävande brott: brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

9.5.2 Utflöde – initialt volymstarka brott

År 2021 fattades det beslut om åtal för betydligt färre brottsmisstankar för brottskategorin initialt volymstarka brott än året innan, då nivån var ovanligt hög. Även jämfört med 2018 var det fråga om en minskning (- 2 procent) 2021. Förväntningen är att den minskande trenden kommer att fortsätta. Prognosen indikerar ett minskat utflöde med 7 procent jämfört med 2021 års utfall. Sett till brottskategorins underliggande brottsgrupper förväntas en kraftig minskning för *tillgreppsbrott* (- 27 procent jämfört med 2021 års utfall). Även för *trafikbrott* och *bedrägeri och bidragsbrott* förväntas minskningar (- 2 procent respektive - 1 procent) jämfört med utfallet för 2021. För *skadegörelsebrott* förväntas en måttlig ökning med 4 procent. För *tillgreppsbrott* prognostiseras visserligen även en kraftig minskning beträffande inflödet, men i övrigt finns vissa skillnader mellan prognosen för inflöde respektive utflöde. Som tidigare nämnts är det emellertid för brottskategorin initialt volymstarka brott särskilt svårt att sätta utflödet, såsom det definieras i denna rapport, i relation till inflödet eftersom lagföring för de brottsgrupper som ingår inte sällan sker genom utfärdande av strafföreläggande.

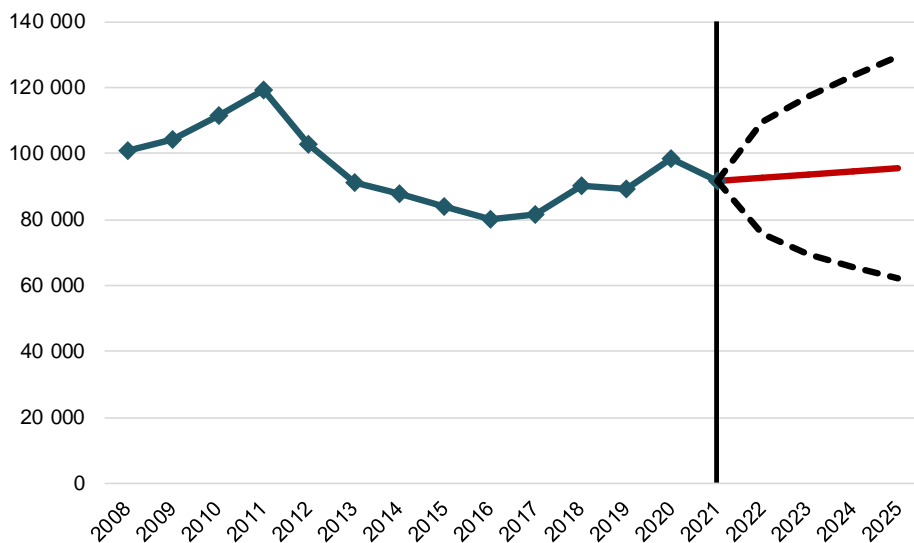
Diagram 17. Initialt volymstarka brott: brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

9.5.3 Utflyde – övriga brott

Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut för brottskategorin övriga brott var 2 procent fler 2021 än 2018 även om de var betydligt färre än 2020 då det var en kraftig topp. Prognosen indikerar en ökning med fyra procent jämfört med 2021 års utfall. Utvecklingen varierar för de olika brottsgrupperna som ingår i kategorin. För vissa brottsgrupper förväntas minskningar jämfört med 2021 års utfall. Det gäller *brott mot frihet och frid* (- 6 procent), *misshandel annan än grov* (- 4 procent) och *övriga ekonomiska-, förmögenhets- och tillgreppsbrott* (- 2 procent). För andra brottsgrupper förväntas ett kraftigt ökat utflyde jämfört med 2021, nämligen *övriga brott* (+ 21 procent) och *övriga sexualbrott* (+ 16 procent). För *övriga narkotikabrott* förväntas en i stort sett oförändrad nivå. Även för denna kategori skiljer sig prognosen för inflöde och utflyde åt i många delar och förklaringen till det torde vara en kombination av att kategorin innehåller en hel del brottstyper som generellt är svåra att bevisa och att kategorin också innehåller en hel del brottstyper för vilka strafföreläggande är vanligt förekommande.

Diagram 18. Övriga brott: Brottsmisstankar med åtalsbeslut 2008–2021 och prognos för 2022–2025.

10 Sveriges Domstolar

- Antal inkomna och avgjorda brottmål fortsatte öka under 2021 och uppnådde nya högsta nivåer uppmätt under 2000-talet. Såväl brottmål med som utan stämningsansökan uppnådde fortsatt höga nivåer även om ökningstakten för den sistnämnda kategorin märkbart avtagit under 2021. Avgjorda brottmål genom dom steg och överstiger nu tidigare högsta noteringar. Efter att ha minskat i andel under flera år ökar nu åter andelen brottmål som avgörs genom dom av det totala antalet brottmål. Utökningen av försöksverksamheten rörande snabbare lagföring är en förklaring till att fler mål med stämningsansökan inkommer, mål som sedan avgörs med dom.
- Sett till den indelning i brottskategorier som återfinns i årets rapport: särskilt resurskrävande, initialt volymstarka och övriga brott, har samtliga tre ökat de senaste åren. De två sistnämnda kategorierna fortsatte öka 2021 medan särskilt resurskrävande brott var i paritet med utfallet 2020 om man studerar avgjorda mål med brottsmisstanke.
- Domstolsverkets slutliga prognoser utgår från statistiska prognoser som för avgjorda brottmål genom dom justerats främst utifrån den planerade fortsatta utökningen av snabbare lagföring. Prognosen visar att:
 - inflödet bedöms öka från 120 100 mål till drygt 141 000 mål mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 17 procent,
 - utflödet (vad avser brottmål avgjorda genom dom) förväntas öka från 74 900 mål till 97 500 mål mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 30 procent,
 - inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke och avgjorda brottmål med dom prognostiseras öka för samtliga tre brottskategorier 2022–2025.

10.1 Bakgrund

Sveriges Domstolar är den tredje länken i rättskedjan, där inflödet (inkomna brottmål) handläggs för att resultera i ett utflöde (avgjorda brottmål) varav en viss mängd levereras till den sista länken i rättskedjan, Kriminalvården. Inflödet till tingsrätterna som avser verksamhet med anledning av brott utgörs i huvudsak av väckta åtal och därutöver av häktningsframställningar, ansökningar om förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde samt vissa andra typer av frågor. Domstolarnas utflöde, det vill säga avgjorda brottmål, utgörs i huvudsak av domar och slutliga beslut, där de förstnämnda i regel innehåller en stämningsansökan/väckt åtal medan de som avgörs med slutligt beslut oftast initieras av ett förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde men inte följs av en stämningsansökan. År 2021 avslutades 63 procent av brottmålen genom dom. Resterande brottmål avgörs i allt väsentligt genom slutligt beslut, oftast avskrivningar. Dessa mål leder således aldrig till någon kriminalvårdspåföljd.³³

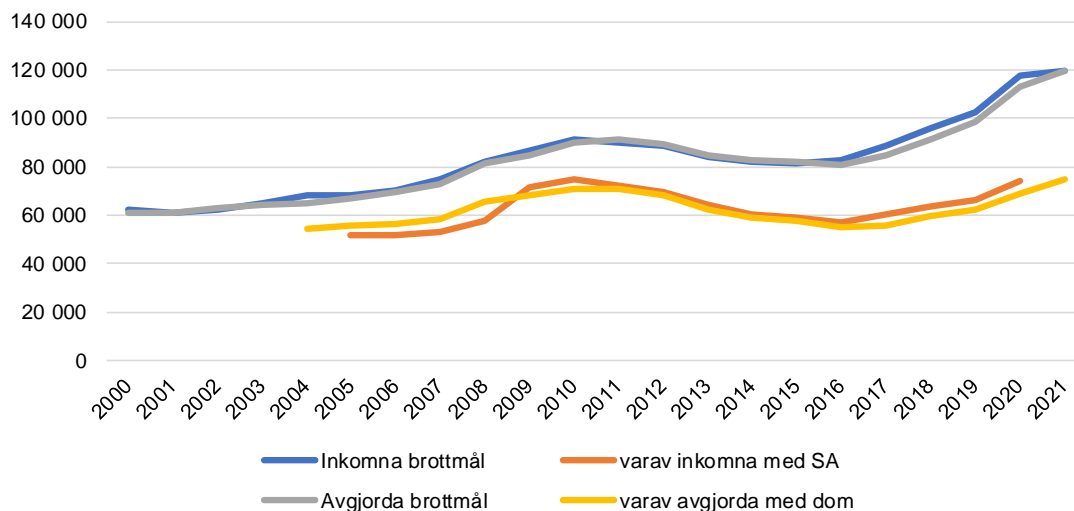
10.1.1 Historisk utveckling

Inkomna och avgjorda brottmål hade en stigande trend fram till 2010, se diagram 19. Åren efter det kan delas in i två faser. Åren 2011–2015 skedde en nedgång av inkomna mål (för avgjorda mål 2011–2016) och 2015 hade inflödet minskat med nära 11 procent jämfört med 2010. Under 2016 ökade

³³ I denna rapport är fokus i huvudsak på de volymer som kan mätas i antal inkomna respektive avgjorda brottmål. Det bör i sammanhanget framhållas att arbetsbelastning och resursbehov inte enbart avgörs av antalet inkomna brottmål. Av betydelse är också komplexiteten och omfattningen i de inkomna brottmålen, liksom naturligtvis utvecklingen av övrig verksamhet vid tingsrätterna, till exempel tvistemål och ärenden.

inkomna mål något (från 2017 för avgjorda mål), en ökning som tilltog. Under 2021 har ökningen av inkomna och avgjorda mål fortsatt men för den förstnämnda i mindre omfattning än 2017–2020. Utvecklingen har därmed stora likheter med utveckling vad avser utflödet vid Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Minskningen efter 2010 berodde på att färre brottmål med stämningsansökan inkom och därmed att färre brottmål avgjordes genom dom. Däremot ökade inkomna brottmål utan stämningsansökan varter året sedan 2010, det vill säga även under den period då inkomna brottmål totalt sett minskade. Efter 2016 har dock även inkomna brottmål med stämningsansökan ökat, därmed även brottmål avgjorda genom dom, de senaste åren har ökningen delvis påverkats av mål inom försöksverksamheten med snabbare lagföring. Ökningen för inkomna brottmål med stämningsansökan har dock varit lägre än den för inkomna brottmål totalt. Andelen brottmål som avgjorts med dom av det totala antalet avgjorda brottmål har minskat från runt 80 procent 2010 till dagens dryga 60 procent, resterande del avgörs genom slutligt beslut i de flesta fall genom avskrivning. Andelen har minskat varter året sedan 2010 men ökade något under 2021. Anledningen är en kombination av en betydligt mindre ökning av mål utan stämningsansökan jämfört med de senaste årens kraftiga öknings samtidigt som antalet mål inom snabbare lagföring ökar där en övervägande majoritet avgörs med dom.

Orsaker till utvecklingen beträffande det ökade antalet och andelen mål som avgörs med slutligt beslut är i första hand en ökad frekvens av ansökningar och förordnanden av offentliga försvarare och målsägandebiträden, vilket kan ge upphov till så kallade förordnandemål om ansökan ej följs av en stämning. En orsak till detta kan vara att det i lagstiftningen skett en utvidgning av när målsägandebiträde kan förordnas. Det kan också vara så att ansökan om målsägandebiträde sker tidigare i processen i dag jämfört med tidigare, långt innan det utretts om ett åtal kommer att väckas. Orsaken till det ökade antalet ansökningar kan vidare vara att antalet anmälda brott där målsägandebiträde normalt förordnas har ökat, och att allmänheten är mer påläst och får mer information om rätten till sådant biträde. Andra bidragande orsaker till det ökande antalet och andelen mål som avgörs genom slutligt beslut kan vara att allt fler ärenden läggs ner hos Polismyndigheten eller inte lagförs hos Åklagarmyndigheten. Även en ökad internationalisering, där det i större utsträckning blir svårare att nå den tilltalade, kan bidra till en ökning av slutliga beslut. En annan potentiellt påverkande faktor är att sekretesslagstiftningen ändrades i oktober 2016, något som gör att alla mål som initieras genom en ansökan om förordnande ska sekretessmarkeras. Innehåller gärningen flera tilltalade registrerar vissa tingsrätter då ett mål per misstänkt vilket påverkar antalet mål. Den avtagande ökningstakten av förordnandemål som kan ses under 2021 kan tala för att denna lagstiftningsförändring satt sig, utöver det faktum att ökningstakten för inkomna mål totalt avtagit under året, även de där förordnande i regel förekommer. Den fortsatta utökningen av snabbare lagföring kan innebära att andelen mål som avgörs med slutligt beslut minskar då dessa mål i hög utsträckning omfattas av en stämningsansökan och därmed avgörs med dom.

Diagram 19. Utfall antal inkomna och avgjorda brottmål totalt samt varav med stämningsansökan respektive avgjorda med dom 2000–2021**Tabell 13. Utfall inkomna brottmål 2016–2021³⁴**

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomna brottmål	82 523	89 007	95 795	102 566	117 748	120 106
Förändring i procent	1,2%	7,9%	7,6%	7,1%	14,8%	2,0%
- varav med stämningsansökan	57 352	60 490	63 723	66 123	74 196	Se fotnot
Förändring i procent	-3,2%	5,5%	5,3%	3,8%	12,2%	

Tabell 14. Utfall avgjorda brottmål 2016–2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Avgjorda brottmål	81 055	84 869	91 521	98 972	112 975	119 646
Förändring i procent	-1,6%	4,7%	7,8%	8,1%	14,0%	5,9%
- varav med dom	54 917	56 099	59 729	62 401	68 957	74 924
Förändring i procent	-5,1%	2,2%	6,5%	4,5%	10,5%	8,7%

Domstolsverket har sedan 2015 tillgång till brottsmisstankar i inkomna och avgjorda brottmål. Genom att studera antal brottmål med förekomst av brottsmisstanke kan man få en ytterligare uppfattning kring vilka typer av brott som ryms inom brottmålen och hur de utvecklats över tid. I nedanstående tabell illustreras det utifrån den gruppering i brottskategorier som, med början i förra årets rapport, tagits fram: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. I tabellen återges avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke då utfallet för inkomna brottmål är preliminärt då en brottsmisstanke kan inkomma efter att målet registrerats. Genom att visa utfallet för avgjorda mål

³⁴ En majoritet av brottmålen som avgörs med dom inleds med en stämningsansökan. Under 2021 hade närmare 80 procent av dessa brottmål i tingsrätt en stämningsansökan när målet registrerades. En stämningsansökan kan dock inkomma efter att ett brottmål registrerats. Av den anledningen redovisas inget utfall för inkomna brottmål med stämningsansökan 2021. Utfall för tidigare år kan också ändras, det dock marginellt. Början av 2021 hade cirka 69 500 inkomna brottmål med stämningsansökan inkommit 2021, antalet antas öka ytterligare och hamnar i paritet med 2020 års antal.

kan ett slutligt utfall visas och 2021 inkluderas. Viktigt att betona i sammanhanget är att flera av samma eller en blandning av brottsmisstankar kan förekomma i samma brottmål.³⁵

Antal avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande särskilt resurskrävande brott har ökat med 17 procent mellan 2016–2021. Samtliga brottsgrupper inom brottskategorin särskilt resurskrävande brott har ökat utöver *grov misshandel* och flertalet ganska kraftigt inte minst *våldtäkt*. Antal mål innehållande brottsmisstankar rörande våldtäkt har mer än tredubblats sedan 2016 och antalet rörande *vapenbrott* har ökat med närmare 23 procent. Detta är till antalet små brottsgrupper vilket delvis förklarar de kraftiga procentuella förändringarna. Arbetsbelastningen för mål som innehåller dessa brottsmisstankar är för tingsrätterna dock i regel hög, något som blir tydligt om man exempelvis studerar hur många huvudförhandlingstimmar de genererar (se kapitel 5).

Antal avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande initialt volymstarka brott har ökat med närmare 22 procent mellan 2016–2021. Mål med brottsmisstankar inom brottsgruppen *trafikbrott* är den dominerande och har ökat med drygt 30 procent under mätperioden. Mål rörande trafikbrott styrs mycket av polisens aktivitet inom området och är en brottsmisstanke som är relativt vanlig inom snabbare lagföring vilket bidragit till ökningen de senaste åren. Den andra stora brottsgruppen inom initialt volymstarka brott är *tillgreppsbrott*. Precis som i tidigare led av rättskedjan syns en minskning för mål innehållande tillgreppsbrott. Vad avser *bedrägeri och bidragsbrott* är det en brottsgrupp som inte innehåller antalsmässigt så många mål även om antalet brottsmisstankar i varje mål kan vara stort. Antalet mål har också ökat mycket kraftigt sedan 2016, inte minst de två senaste åren.

Antal avgjorda mål med förekomst av brottsmisstankar rörande övriga brott är den största kategorin sett till antalet brottsmisstankar, så även till antalet avgjorda mål. Den har ökat antalsmässigt mest av de tre brottskategorierna sedan 2016, närmare 45 procent. Ökningen sett till antal mål är betydligt kraftigare än ökningen av antal brottsmisstankar inom brottskategorin vilket talar för att en hel del mål endast innehåller en eller ett fåtal brottsmisstankar. Den antalsmässigt dominerande brottsgruppen inom brottskategorin är *övriga narkotikabrott*. Denna brottsgrupp har ökat mycket kraftigt, 66 procent. En förklaring är att mål rörande innehav och bruk av narkotika (ringa narkotikabrott) ingår i brottsgruppen, brottsmisstankar som är den vanligast förekommande inom snabbare lagföring. Även *övriga brott* är en stor brottsgrupp inom brottskategorin. Även denna har ökat kraftigt, 35 procent, sedan 2016. I denna grupp ingår en stor variation av brottsmisstankar där brott mot knivlagen, våldsamt motstånd och hot/våld mot tjänsteman är antalsmässigt flest. Precis som för *grov misshandel* har *misshandel annan än grov* minskat något medan *övriga sexualbrott* precis som våldtäkt ökat kraftigt.

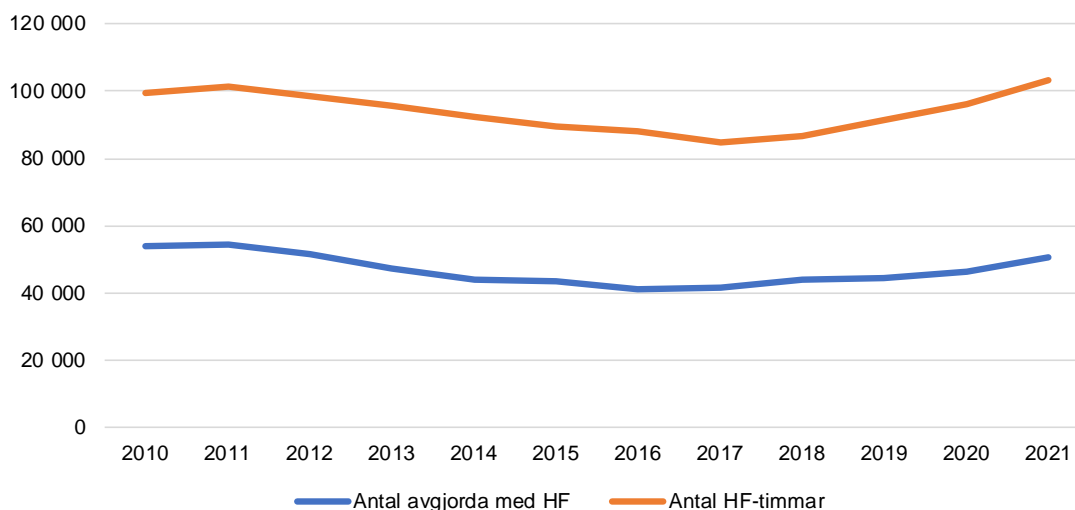
Sammantaget syns således en ökning av antal avgjorda brottmål inom samtliga tre kategorier de senaste åren, en period då även inkomna och avgjorda brottmål ökat totalt. Endast ett fåtal av brottsgrupperna inom respektive brottskategori uppvisar ett minskat antal avgjorda mål med brottsmisstanke sedan 2016.

³⁵ Ett brottmål kan innehålla allt från inga till många brottsmisstankar. Statistiken vad avser inkomna och avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke avser inte huvudbrott utan visar samtliga brottmål med berörd brottsmisstanke. Det innebär att samma mål kan förekomma i enbart en av brottskategorierna eller i samtliga tre och summan av de tre brottskategoriernas antal mål motsvarar inte det totala antalet avgjorda brottmål med brottsmisstankar.

Tabell 15. Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2016–2021.

Brottskategori/brottsgrupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mord, dråp m.m.	275	262	271	295	359	306
Allvarliga narkotikabrott	1 795	1 745	1 816	1 852	1 970	2 009
Våldtäkt	257	257	295	551	752	805
Grov misshandel	954	986	934	925	916	907
Rån	708	663	674	751	835	768
Vapenbrott	1 251	1 421	1 586	1 647	1 578	1 535
Särskilt resurskrävande brott	4 938	5 007	5 235	5 563	5 859	5 788
Tillgreppsbrott	11 593	11 195	10 844	10 156	10 328	10 805
Skadegörelsebrott	2 183	2 192	2 363	2 239	2 414	2 521
Trafikbrott	18 963	19 799	21 189	22 034	23 495	24 812
Bedrägeri och bidragsbrott	1 236	1 164	1 261	1 412	1 679	2 210
Initialt volymstarka brott	31 525	31 928	33 157	33 533	35 679	38 319
Misshandel annan än grov	6 455	6 059	6 113	5 816	5 800	6 254
Brott mot frihet och frid	5 060	4 988	5 023	5 122	5 218	5 990
Övriga narkotikabrott	16 128	18 363	20 060	22 565	26 043	26 704
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	2 565	2 586	2 838	3 080	3 206	3 794
Övriga sexualbrott	869	900	1 068	1 067	1 098	1 332
Övriga brott	10 987	11 316	12 053	12 424	13 771	14 796
Övriga brott	33 258	34 833	37 414	40 001	44 484	48 042
Totalt	55 981	57 159	60 657	63 309	69 812	75 718

Såsom beskrivits i kapitel 5 bedöms huvudförhandlingstid vara det mätinstrument som tydligast fångar arbetsbelastningen och resursbehovet i ett mål. Så som redogjorts för är också förekomsten av huvudförhandling och huvudförhandlingstiden påtagligt högre för resurskrävande brott jämfört de två övriga brottskategorierna. Utvecklingen för det totala antalet avgjorda brottmål med huvudförhandling liknar mycket den för inkomna och avgjorda brottmål med höga nivåer kring 2010/2011, minskning fram till 2015/2016 för att sedan åter öka. Till skillnad från antal mål totalt har dock antal avgjorda brottmål med huvudförhandling inte nått nya högsta nivåer de senaste åren utan ligger under de nivåer som rådde kring 2010/2011. Dessa år avgjordes drygt 54 000 brottmål med huvudförhandling jämfört med dagens 50 500. Sett till antal huvudförhandlingstimmar är de dock nu åter i paritet med de höga nivåerna 2010/2011. Det innebär att ett genomsnittligt brottmål med huvudförhandling tar längre tid idag än då, sannolikt delvis till följd av att fler mindre resurskrävande mål idag avgörs utan huvudförhandling. Tilläggas kan att den genomsnittliga huvudförhandlingstiden för ett brottmål legat relativt stabilt kring två timmar sedan 2013. Av brottmålen med huvudförhandling har de två senaste åren drygt 2 000 varit brottmål med enbart böter i straffskalan, så kallade bötesmål. Antal bötesmål har de senaste åren ökat efter att ha minskat kraftigt några år. Som jämförelse var antalet avgjorda bötesmål med huvudförhandling runt 4 500 mål 2010/2011. Cirka en tredjedel av bötesmålen har de senaste åren avgjorts med huvudförhandling.

Diagram 20. Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling och antal huvudförhandlingstimmar för dessa mål

Studeras den totala andelen brottmål som avgjorts med huvudförhandling syns en minskning från 60 procent 2010 ned till dagens dryga 40 procent. En förklaring är ökningen av förordnandemål, dessa avgörs i regel inte med förhandling. Genom att enbart studera brottmålen som avgörs med dom och hur hög andel av dessa som avgörs med huvudförhandling kan man dock se om fler mål med åtal tas på handlingarna. Andelen brottmål som avgjorts med huvudförhandling och dom av det totala antalet avgjorda brottmål med dom låg länge stabilt kring 75 procent men har de senaste åren minskat till dryga 65 procent. En bidragande faktor är tillkomsten av snabbare lagföring där en hög andel avgörs med dom men en relativt låg andel med huvudförhandling (45 procent av målen som avgjordes med dom inom snabbare lagföring avgjordes med huvudförhandling 2021 att jämföra med 72 procent bland övriga brottmål). En ytterligare faktor till nedgången i andel under 2020–2021 är sannolikt pandemin som medfört svårigheter att hålla förhandling. De har inneburit att man i vissa fall när det lämpat sig avgjort målen utan huvudförhandling eller fått senarelägga ett antal mål.

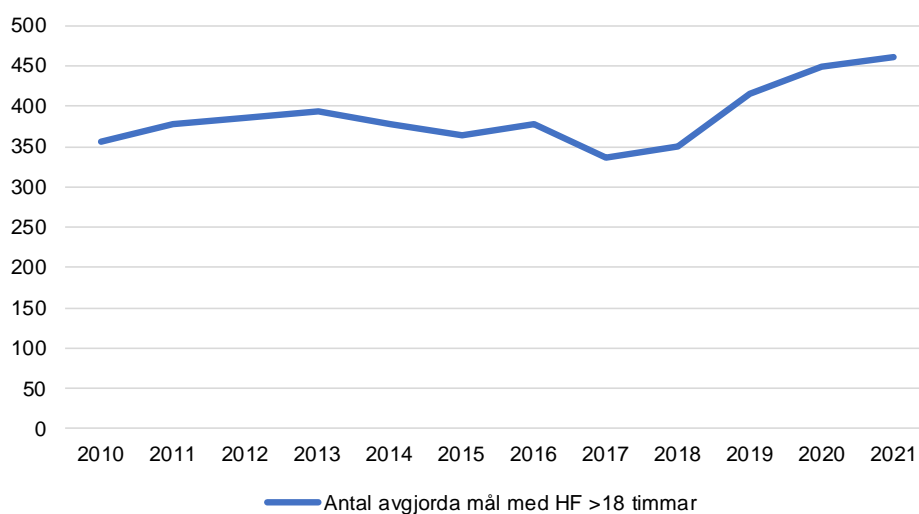
Tabell 16. Utveckling för antal och andel brottmål med huvudförhandling 2011 samt 2017–2021

	2011	2017	2018	2019	2020	2021
Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling	54 500	41 526	43 681	44 202	46 138	50 535
Antal huvudförhandlingstimmar	101 382	84 590	86 721	91 430	96 012	103 127
Andel avgjorda brottmål med huvudförhandling	59%	49%	48%	45%	41%	42%
Andel avgjorda brottmål med huvudförhandling och dom av totalt avgjorda med dom	76%	73%	72%	70%	66%	67%

Även utvecklingen för stora brottmål, i detta sammanhang uttryckt i brottmål med huvudförhandling över 18 timmar, kan vara relevant att studera. Detta då dessa är extra resurskrävande och ställer stora krav på domstolen, något som också genererar extra tilldelning i den resursfördelningsmodell för tingsrätterna som Domstolsverket tillämpar. Antalsmässigt är dessa mål få och de utgjorde 2021 färre än 1 procent av de avgjorda brottmålen med huvudförhandling. Dock utgör dessa få mål en inte oansenlig andel av den totala huvudförhandlingstiden, 2021 uppgick den till 15 procent. Antalet mål med huvudförhandling över 18 timmar låg under flera år stabilt kring cirka 375 mål per år men

passerade 2019 för första gången fler än 400 mål och har de två senaste åren legat kring 450 mål per år. Huvudförhandlingstiden för dessa mål har 2020–2021 också varit högre än åren dessförinnan.

Diagram 21. Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling över 18 timmar

Tabell 17. Utveckling för antal brottmål med huvudförhandling över 18 timmar 2016–2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal avgjorda brottmål med huvudförhandling >18 h	377	336	351	415	450	462
Antal huvudförhandlingstimmar i mål med huvudförhandling >18 h	14 089	11 057	11 655	13 289	15 453	15 415

10.2 Uppföljning av tidigare prognoser

I prognossammanhang är det viktigt att kontinuerligt utvärdera metoder och arbetssätt i syfte att förbättra möjligheterna att prognostisera. Ett tillvägagångssätt är att studera hur träffsäkra tidigare framtagna prognoser är i förhållande till det faktiska utfallet och reflektera kring anledningar till de identifierade avvikelserna. För att utvärdera detta har prognosen avseende år 2021 som publicerades i rapporten *Framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan – Bedömning avseende perioden 2021–2024*, analyserats i förhållande till utfallet för år 2021. I nämnda rapport gjordes prognoser för inkomna och avgjorda brottmål samt avgjorda brottmål genom dom.

För inkomna brottmål prognostiserades en ökning med drygt 8 procent till 127 400 inkomna mål. Detta i linje med de senaste årens kraftiga ökning både av mål med stämningansökan och så kallade förordnandemål. Till det förväntades utökningen av snabbare lagföring ytterligare bidra till ökningen. Vidare lyftes att både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten prognostiserade en fortsatt ökning av så kallade ingripandebrott, exempelvis trafik- och narkotikabrott, något som bedömdes tala för en fortsatt ökning av inkomna brottmål. Utfallet 2021 hamnade på dryga 120 000 inkomna mål, en ökning med 2 procent, det vill säga betydligt lägre än prognostiserat. Antal inkomna mål ökade mellan 7–8 procent åren 2017–2019 för att 2020 öka med närmare 15 procent. Därmed avvek utvecklingen 2021 även om inkomna brottmål fortsatte öka, dock i betydligt mindre omfattning. Tilläggas kan att den slutliga justerade prognosen i rapporten var närmare faktiskt utfall än den statistiska prognosen som indikerade en än kraftigare ökning. De huvudsakliga förklaringarna till att prognosen avvek från utfallet är:

- Utfallet vad avser inkomna mål med respektive utan stämningsansökan är preliminärt då en stämningsansökan kan inkomma i efterhand. Genom att studera utvecklingen för avgjorda brottmål kan man dock dra vissa slutsatser även kring utvecklingen för inflödet. Mål utan stämningsansökan vad avser så kallade förordnandemål har ökat under en rad år och ökningen har tilltagit de senaste åren. Under åren 2016–2020 har antalet ökat i genomsnitt cirka 15 procent per år både för inkomna och avgjorda brottmål. Under 2021 fortsatte förvisso antalet avgjorda förordnandemålen öka men ökningen stannade vid knappa två procent, det vill säga en betydligt lägre ökning än tidigare år. I och med att avgjorda förordnandemål ökade betydligt mindre än tidigare år bedöms det gälla även för inkomna förordnandemål. Detta var inget som förutsågs i prognosen för inkomna mål och är en förklaring till differensen mellan prognos och utfall.
- Vad avser inkomna brottmål med stämningsansökan är den preliminära ökningen lägre jämfört med de senaste åren, 2017–2021. När man studerar jämförbara uttag av inkomna mål, gjorda vid samma tillfälle det vill säga inledningen av 2021 respektive 2022, har antalet inkomna mål med stämningsansökan ökat knappt två procent, jämfört med närmare sju procent i genomsnitt åren 2017–2020, där 2020 stack ut med en ökning om tolv procent. I detta ingår mål inom snabbare lagföring som i regel har en stämningsansökan och som utökades med ytterligare tingsrätter under 2021.
- Vad avser mål inom snabbare lagföring har antal mål utvecklats ungefär som prognostiserat för de tingsrätter som gick in 2020 eller tidigare. De som gick in 2018–2019 uppvisar ett inflöde i paritet med 2020 och de som gick in 2020 har ett fortsatt ökat inflöde av mål inom snabbare lagföring, ett inflöde som var något högre än förväntat. Det beror sannolikt på att en högre andel av målen går i snabbare lagföring. För de som gick in 2021 har antalet mål inom snabbare lagföring motsvarat det som förväntades baserat på den utveckling som kunnat ses vid de tingsrätter som varit verksamma sedan tidigare. I det ligger bland annat att mindre tingsrätter synes få en lägre andel mål inom snabbare lagföring jämfört med tingsrätter i storstadsregion.
- Utflödet av volymmässigt stora brottsgrupper rörande bland annat narkotika- och trafikbrott har under 2021 minskat hos Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Detta är något som sannolikt påverkat utvecklingen av inkomna mål till tingsrätt i en riktning som inte prognostiserades varken av Domstolsverket eller myndigheterna i tidigare led av rättskedjan.
- Den fortsatt rådande pandemin bedöms ha haft viss effekt på inflödet till tingsrätterna. Det kan kopplas till brottsgrupper såsom bland annat trafik och misshandel där pandemin bedöms ha påverkat inflödet i tidigare led i rättskedjan, en effekt som potentiellt syns även i domstol i form av något färre mål.

Mot bakgrund av det prognostiserade fortsatta höga inflödet av brottmål och det starka sambandet mellan inkomna och avgjorda mål, samt med hänsyn till det historiska och rådande balansläget vid tingsrätterna, prognostiserades antalet *avgjorda brottmål* öka 2021. Antalet prognostiserades öka med knappt 10 procent till 124 000 mål. Antalet har ökat 2021, med knappt 6 procent till 119 600 avgjorda brottmål. Att inkomna mål inte ökade som prognostiserat får direkt effekt på utfallet för avgjorda brottmål. Antal avgjorda mål har dock närmast sig antalet inkomna mål precis så som prognostiserades, även om inkomna mål fortsatt är fler till antalet 2021, och de senaste årens kraftiga ökning av brottmål i balans har därmed avtagit.

Vad avser avgjorda brottmål genom dom prognostiserades 78 800 mål avgöras under 2021, en kraftig ökning om dryga 14 procent. Denna justerade slutliga prognos var något högre än den statistiska

prognosen. Utfallet 2021 stannade vid dryga 74 900 mål, en ökning med knappa 9 procent. I prognosen bedömdes samtidigt att andelen som avgjordes genom dom av samtliga avgjorda brottmål skulle upphöra minska, vilket också skett. Andelen som avgjorts genom dom, 63 procent, nådde inte fullt ut upp till prognostiserad andel om 64 procent. Den främsta anledningen till att utfallet blivit något lägre än prognos är att som tidigare redogjorts för, inflödet av mål med stämning inte fullt nådde upp till de förväntade nivåerna. Vidare bedöms pandemin ha påverkat möjligheten att avgöra mål även 2021, främst de som kräver huvudförhandling. I gengäld har en del mål som ställdes in under 2020 avgjorts under 2021. Vad avser avgjorda brottmål genom dom inom snabbare lagföring har de utvecklats ungefär som prognostiserat, andelen har varit något högre än förväntat.

10.3 Metod

I det följande behandlas inkomna respektive avgjorda brottmål som avgjorts genom dom i tingsrätt. Domstolsverket har i årets prognosrapport valt att fortsätta göra prognos på den samlade kategorin brottmål. Därutöver har prognoser gjorts för respektive brottskategori (särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott) för inkomna och avgjorda brottmål med brottsmisstanke (se vidare bilaga 2). Till skillnad från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten kan respektive prognos för de tre brottskategorierna inte summeras till en total prognos, detta då de baseras på brottsmisstanke medan totalprognosen utgår från mål. Samma förhållande råder för de enskilda brottsgrupperna inom respektive brottskategori, inte heller dessa kan summeras till en total för brottskategorin. Därmed ska inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom ses som huvudprognoser, medan prognoserna för de tre brottskategorierna kan ses som komplement och en illustration av innehållet i brottmålen och hur utvecklingen förväntas ske.

Domstolsverket har valt att basera sina statistiska prognoser för inkomna brottmål och för brottmål som avgjorts genom dom på månadsdata, 2000–2021 för inkomna mål och 2004–2021 för mål som avgjorts genom dom. Statistiken för denna tidsperiod bedöms hålla god kvalitet, och fler dataobservationer förbättrar precisionen. Domstolsverket vill vidare betona det starka historiska samband som finns mellan det totala antalet inkomna och det totala antalet avgjorda brottmål i tingsrätterna och har detta som utgångspunkt för det fortsatta resonemanget. Under 2000-talet ses en stark trend där inkomna och avgjorda mål följts åt och antalsmässigt ligger nära varandra, i princip under samtliga år. Att de under enskilda år utvecklats något olika kan förklaras av perioder av balanstillväxt och insatser för att minska balanserna vid tingsrätterna. Eftersom sambandet mellan inkomna och avgjorda brottmål historiskt är starkt, samt att det mest centrala är brottmålen som avgörs med dom, både sett till arbetsbelastning och resursbehov, har ingen separat prognos tagits fram för avgjorda brottmål totalt. Antalet avgjorda brottmål bedöms fortsätta ligga nära antalet för inkomna brottmål även kommande år. Domstolsverket har för inkomna brottmål, brottmål som avgjorts genom dom samt prognoserna för inkomna och avgjorda mål med förekomst av brottsmisstanke inom respektive brottskategori använt en modell med exponentiell utjämning för åren 2022–2025. Brottskategorierna har prognostiserats utifrån totalt utfall för respektive brottskategori, det vill säga inte utifrån de enskilda brottsgrupperna, och den statistiska prognosen har baserats på månadsdata för åren 2015–2020³⁶ för inkomna mål och 2015–2021 för avgjorda mål.

³⁶ Utfallet för inkomna mål med förekomst av brottsmisstanke är preliminärt för 2021, därav har historik fram till 2020 använts. Även 2020 kan förändras något, inte minst de senare månaderna av året. Det gäller inte minst mål med mer allvarlig brottslighet där det kan ta lång tid innan ett åtal väcks. Därav har inkomna brottmål inom särskilt resurskrävande brott prognostiserats utifrån månadsdata för åren 2015–2019, det vill säga både 2020 och 2021 har utelämnats då dess utfall ses som preliminärt och riskerar påverka prognosen för kommande år.

Eftersom försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål bedöms ha avsevärd påverkan på antalet inkomna brottmål, och i än högre utsträckning på brottmål avgjorda genom dom, har Domstolsverket utgått från de statistiska prognoserna men justerat slutliga prognoser för avgjorda brottmål genom dom utifrån bedömd påverkan av försöksverksamheten och dess fortsatta utbyggnad. Även inkomna mål påverkas av snabbare lagföring men påverkan är mer påtaglig för avgjorda brottmål genom dom då majoriteten av brottmålen inom snabbare lagföring innehåller en stämningsansökan och avgörs genom dom. Då osäkerheten är stor rörande den fortsatta utvecklingen för brottmålen väljer Domstolsverket därmed att låta den statistiska prognosen också utgöra den slutliga vad avser inkomna brottmål totalt. Osäkerheten rörande snabbare lagföring utgörs av hur och exakt när utbyggnad av försöksverksamheten sker och när och hur ett permanentande kommer ske. Huruvida den påverkan som kunnat ses vid de idag involverade tingsrätterna i försöksverksamheten bedöms återkomma vid resterande tingsrätter som går in i verksamheten är också osäkert, likaså hur utvecklingen kommer fortsätta vid de tingsrätter som redan är verksamma. Domstolsverket har därför gjort ett antal antaganden till grund för sin slutliga prognos. Vad avser påverkan på inflödet av mål till tingsrätterna av försöksverksamheten antas att något fler brott där det idag väcks åtal och som idag handläggs i tingsrätt kommer att stanna vid strafföreläggande hos Åklagarmyndigheten. Utöver det bedömer Domstolsverket att ökningen av brottmål till följd av snabbare lagföring blir något lägre vid mindre tingsrätter än de företrädesvis Stockholmsbaserade tingsrätter som hittills varit verksamma längst i försöksverksamheten. Vidare finns en osäkerhet rörande vilka typer av brott som framöver kommer ingå i snabbare lagföring. Redan idag ingår dock mängdbrott som trafik, narkotika och tillgreppsbrott så en utökning med fler typer av brott bedöms ha relativt liten påverkan. Utöver detta antar Domstolsverket att samtliga resterande tingsrätter, utöver de som går in 2022, går in i snabbare lagföring under 2023 varav merparten i början av året.

10.4 Prognos över inflödet

10.4.1 Prognos inkomna brottmål totalt

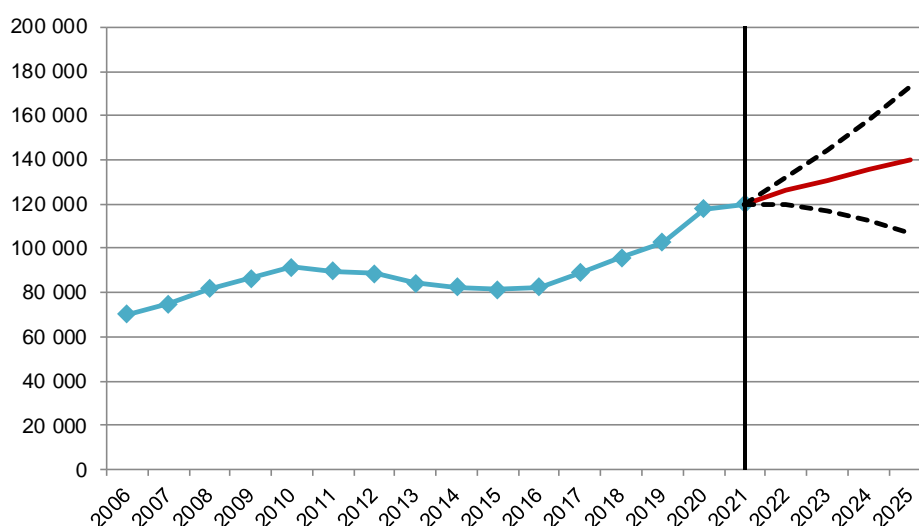
Domstolsverkets prognos för inkomna brottmål indikerar att antalet kommer att fortsätta att öka varje år under perioden 2022–2025. Ökningstakten bedöms tillta igen efter att under 2021 bromsat in, dock inte fullt ut till de nivåer som rådde 2017–2020. Det förefaller rimligt när ytterligare tingsrätter ansluter till snabbare lagföring samtidigt som även brottmål utanför försöksverksamheten, både mål med och utan stämningsansökan, antas öka om än mindre än de senaste årens kraftiga tillväxt. Det faktum att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten prognostiserar en fortsatt ökning av så kallade ingripandebrott, till exempel trafik- och narkotikabrott, talar ytterligare för en fortsatt ökning av brottmål, eftersom dessa i relativt hög omfattning går till lagföring i någon form. Under 2022 antas inflödet av brottmål öka med 5 procent till tingsrätterna för att åren därefter öka med 3–4 procent årligen. Andelen mål inom snabbare lagföring antas öka kontinuerligt och utgöra dryga 25 procent av brottmålsinflödet i slutet av prognosperioden. Nedan redovisas Domstolsverkets prognos över inkomna brottmål fram till och med 2025.

Tabell 18. Prognos över inkomna brottmål 2022–2025 och utfall för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomna brottmål	95 794	102 562	117 749	120 106	126 000	130 700	135 300	140 000
Förändring i antal	6 780	6 768	15 187	2 357	5 900	4 700	4 600	4 700
Förändring i procent	8%	7%	15%	2%	5%	4%	4%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					5 900	10 600	15 200	19 900
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					5%	9%	13%	17%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste hundratal.

I diagram 22 beskrivs antalet inkomna brottmål under perioden 2006–2025, där data fram till och med 2021 belyser det faktiska utfallet och data för perioden 2022–2025 illustrerar de prognostiserade volymerna. Den röda linjen beskriver det prognostiserade inflödet till tingsrätterna. För att beskriva prognosens osäkerhet används svartprickade linjer i figuren, vilket illustrerar osäkerhetsintervall.

Diagram 22. Antal inkomna brottmål 2006–2021 och statistisk prognos för 2022–2025 med osäkerhetsintervall.

10.4.2 Prognos inkomna mål med brottsmisstanke per brottskategori

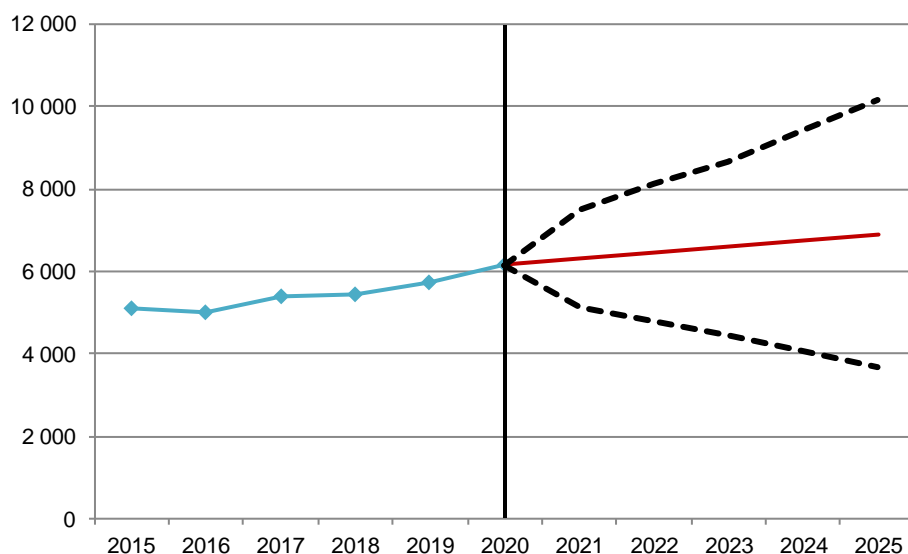
Totalprognosen för inkomna brottmål utgör Domstolsverkets huvudprognos vad avser inflödet. För att illustrera innehållet i totalprognosen och en bedömning hur det förväntas utvecklas görs även prognoser per respektive brottskategori: särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Dessa prognoser kan tillsammans inte summeras till en totalprognos då de baseras på inkomna mål med brottsmisstanke där olika brottsmisstankar kan förekomma i samma mål. Till skillnad från totalprognosen för inkomna mål ingår här således också endast brott med stämningsansökan.

Tabell 19. Prognos över inkomna brottmål med brottsmisstanke 2021–2025, preliminärt utfall för 2018–2020

Kategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	5 400	5 700	6 200	6 300	6 500	6 600	6 800	6 900
Förändring i antal	40	300	430	150	150	150	150	150
Förändring i procent	1%	5%	8%	2%	2%	2%	2%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					150	300	450	600
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					2%	5%	7%	10%
Initialt volymstarka brott	34 000	34 200	37 000	38 300	40 400	42 500	44 500	46 600
Förändring i antal	1 300	200	2 700	1 400	2 100	2 100	2 100	2 100
Förändring i procent	4%	1%	8%	4%	5%	5%	5%	5%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					2100	4200	6300	8400
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					5%	11%	16%	22%
Övriga brott	39 200	41 500	47 400	49 000	51 600	54 300	56 900	59 600
Förändring i antal	2 500	2 300	5 800	1 700	2 600	2 700	2 700	2 700
Förändring i procent	7%	6%	14%	4%	5%	5%	5%	5%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					2 700	5 300	8 000	10 600
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					6%	11%	16%	22%

10.4.2.1 Prognos inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke – särskilt resurskrävande brott

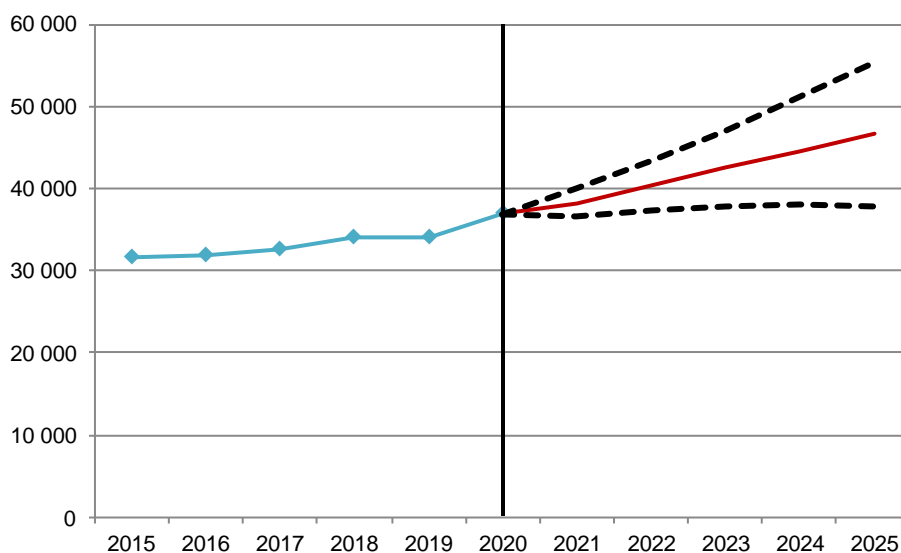
Antal inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke rörande särskilt resurskrävande brott har ökat vartdera året sedan 2017. Antalet bedöms öka varje år 2021–2025 med cirka 2 procent per år för att 2025 vara närmare 7 000 inkomna mål. Inom brottskategorin förekommer normalt sett inga mål inom snabbare lagföring.

Diagram 23. Särskilt resurskrävande brott: inkomna brottmål 2015–2020 och prognos för 2021–2025.

10.4.2.2 Prognos inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke – initialt volymstarka brott

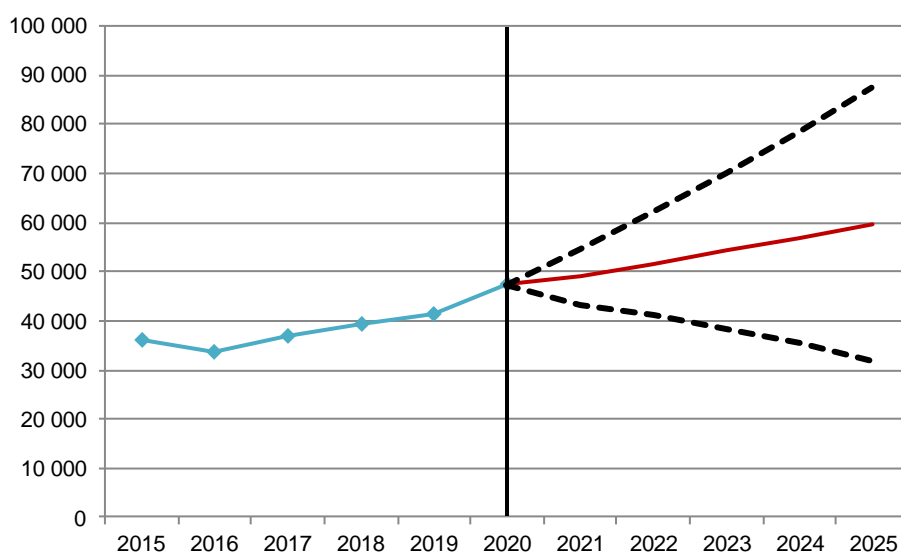
Antal inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke rörande initialt volymstarka brott har ökat de senaste åren och bedöms fortsätta göra så även för åren 2021–2025. Antalet inkomna mål prognostiseras öka med cirka 5 procent per år för att 2025 vara närmare 47 000 inkomna mål. Inom brottskategorin förekommer en rad mål inom snabbare lagföring inte minst inom brottsgruppen trafikbrott.

Diagram 24. Initialt volymstarka brott: inkomna brottmål 2015–2020 och prognos för 2021–2025.

10.4.2.3 Prognos inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke – övriga brott

Antal inkomna brottmål med förekomst av brottsmisstanke rörande övriga brott har ökat de senaste åren och bedöms fortsätta göra så även för åren 2021–2025. Antalet inkomna mål prognostiseras öka med cirka 5 procent per år för att 2025 vara närmare 60 000 inkomna mål. Inom brottskategorin förekommer en rad mål inom snabbare lagföring inte minst inom brottsgruppen *övriga narkotikabrott* där den absolut vanligast förekommande brottsmisstanken, ringa narkotikabrott, ingår.

Diagram 25. Övriga brott: inkomna brottmål 2015–2020 och prognos för 2021–2025.

10.5 Prognos över utflödet

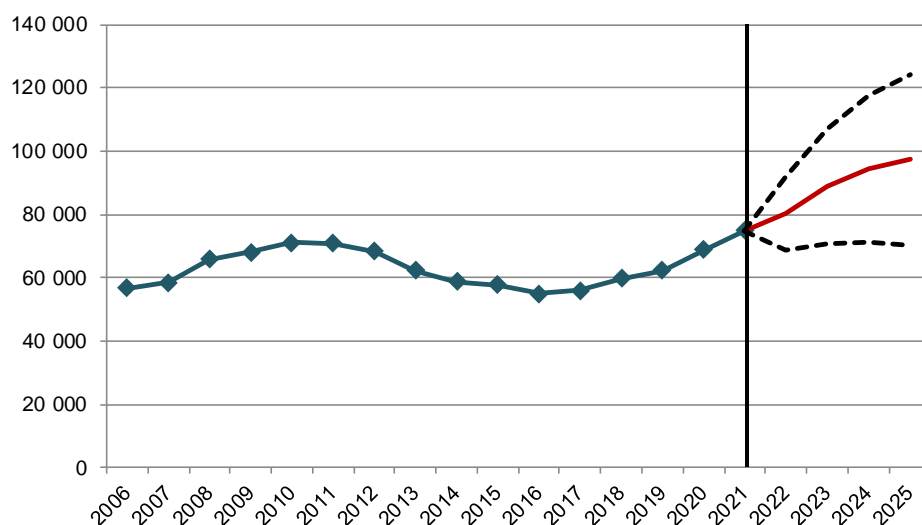
10.5.1 Prognos över antalet brottmål som avgörs genom dom

Domstolsverkets prognos indikerar att antalet brottmål som avgörs genom dom kommer att fortsätta öka under prognosperioden. Det ligger i linje med den prognostiserade ökningen av inkomna och därmed avgjorda brottmål, utökningen av snabbare lagföring och ambitionen att minska nivåerna av brottmål i balans. Utvecklingen under 2021 med en ökad andel brottmål som är avgjorda genom dom av det totala antalet avgjorda brottmål bedöms fortsätta. Detta främst till följd av att målen inom snabbare lagföring i stor utsträckning avgörs med dom. Utifrån prognostiserat antal avgjorda brottmål genom dom bedöms de senare utgöra närmare 69 procent av samtliga avgjorda brottmål 2025, att jämföra med 63 procent 2021. För att denna prognos ska bli realitet krävs resurser för att klara av denna ökning, då det är de brottmål som avgörs genom dom som är de mest arbetskrävande och ökningen fram till 2025 prognostiseras till 30 procent jämfört dagens nivåer.

Tabell 20. Prognos över antal avgjorda mål genom dom 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Brottmål avgjorda genom dom	59 703	62 401	68 957	74 924	80 300	89 000	94 600	97 500
Förändring i antal	3 633	2 698	6 556	5 967	5 400	8 700	5 600	2 900
Förändring i procent	6%	5%	11%	9%	7%	11%	6%	3%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					5 400	14 100	19 700	22 600
Akkumulerad förändring i procent jfr 2020					7%	19%	26%	30%

Diagram 26. Antal brottmål som avgjorts genom dom 2006–2021 och prognos för 2022–2025 med osäkerhetsintervall.

10.5.2 Prognos avgjorda mål genom dom per brottskategori

Totalprognosen för avgjorda brottmål genom dom utgör Domstolsverkets huvudprognos vad avser utflödet. För att illustrera innehållet i totalprognosen och en bedömning hur det förväntas utvecklas görs även prognoser per respektive brottskategori; särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Dessa prognoser kan tillsammans inte summeras till en totalprognos då olika brottsmisstankar kan förekomma i samma mål.

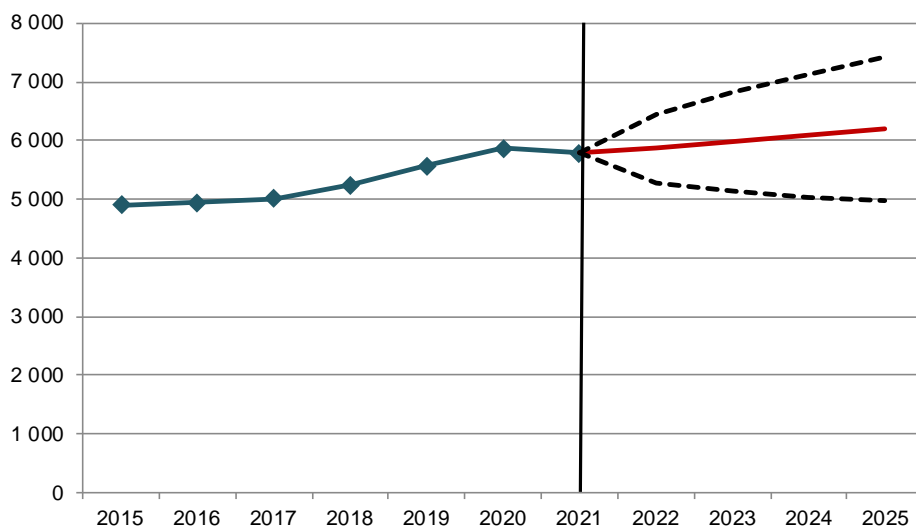
Tabell 21. Prognos över avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2022–2025, faktiskt utfall för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Särskilt resurskrävande brott	5 235	5 563	5 859	5 788	5 900	6 000	6 100	6 200
Förändring i antal	228	328	296	-71	80	110	110	110
Förändring i procent	5%	6%	5%	-1%	1%	2%	2%	2%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					80	190	300	410
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					1%	3%	5%	7%
Initialt volymstarka brott	33 157	33 533	35 679	38 321	39 200	40 800	42 500	44 100
Förändring i antal	1 229	376	2 146	2 642	900	1 600	1 600	1 600
Förändring i procent	4%	1%	6%	7%	2%	4%	4%	4%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					900	2 500	4 100	5 700
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					2%	7%	11%	15%
Övriga brott	37 414	40 001	44 484	48 046	50 700	54 000	57 200	60 400
Förändring i antal	2 581	2 587	4 483	3 562	2 700	3 200	3 200	3 200
Förändring i procent	7%	7%	11%	7%	4%	5%	5%	5%
Akkumulerad förändring i antal jfr 2021					2 700	5 900	9 100	12 300
Akkumulerad förändring i procent jfr 2021					4%	12%	19%	26%

10.5.2.1 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – särskilt resurskrävande brott

Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke vad avser särskilt resurskrävande brott har ökat stadigt de senaste åren men ökningen avstannade 2021, något som även kunde ses vad avsåg inflödet. Antalet bedöms dock, precis som inkomna mål inom brottskategorin, åter öka 2022 och åren därefter med cirka 2 procent per år för att 2025 vara närmare 6 200 avgjorda mål. Inom brottskategorin förekommer normalt sett inga mål inom snabbare lagföring.

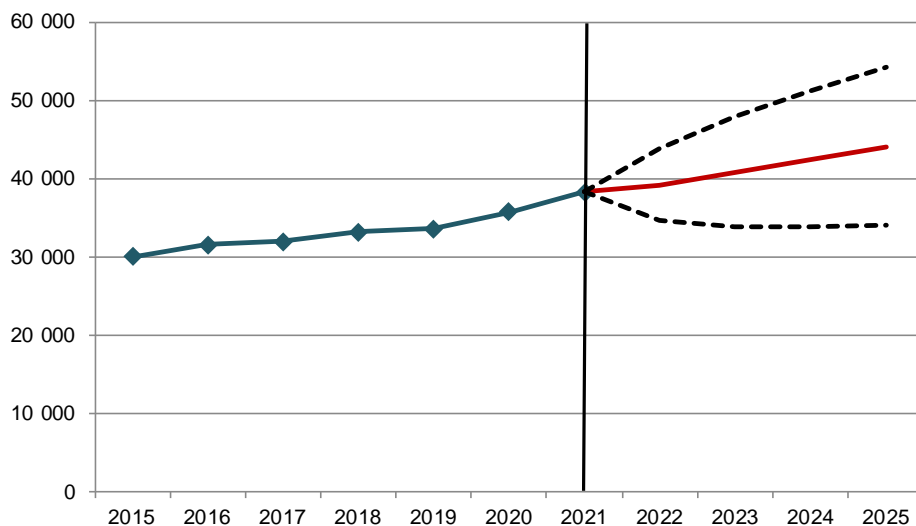
Diagram 27. Särskilt resurskrävande brott: avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2021 och prognos för 2022–2025.

10.5.2.2 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – initialt volymstarka brott

Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke rörande initialt volymstarka brott har ökat de senaste åren och bedöms fortsätta göra så även för åren 2022–2025. Antalet inkomna mål prognostiseras öka med cirka 4 procent per år för att 2025 vara dryga 44 000 inkomna mål. Inom brottskategorin förekommer en rad mål inom snabbare lagföring inte minst inom brottsgruppen trafikbrott.

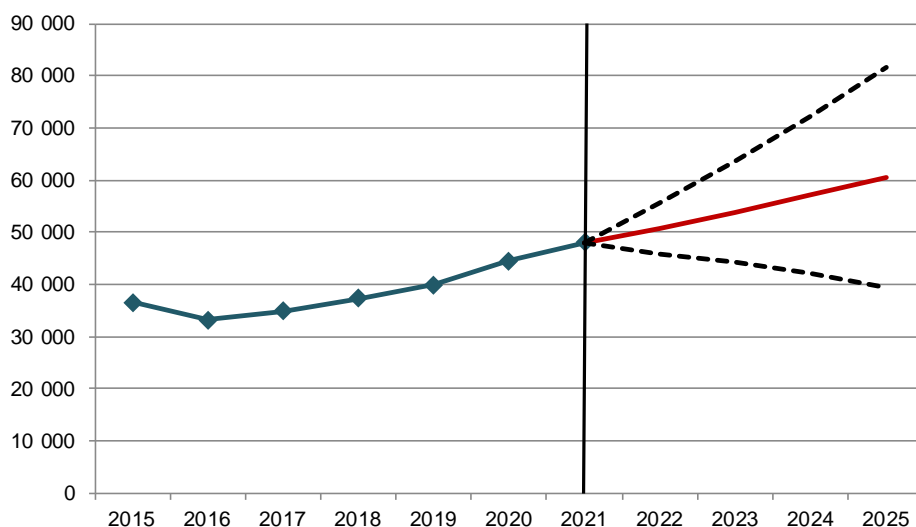
Diagram 28. Initialt volymstarka brott: avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2021 och prognos för 2022–2025.

10.5.2.3 Prognos avgjorda brottmål med förekomst av brottsmisstanke – övriga brott

Antal avgjorda brottmål med brottsmisstanke vad avser övriga brott har ökat de senaste åren, en ökning som tilltagit genom utökningen av snabbare lagföring. Ökningen prognostiseras fortsätta, det ganska kraftigt med en ökningstakt om i genomsnitt fem procent per år. Antal avgjorda mål bedöms hamna kring 60 000 mål 2025 vilket skulle motsvara en ökning om 26 procent jämfört 2021. En fortsatt ökning av avgjorda mål, inte minst vad avser inom snabbare lagföring, bedöms bidra till detta. De senaste åren har brottsgruppen övriga narkotikabrott ökat mycket, en ökning som antas fortsätta.

Diagram 29. Övriga brott: Avgjorda brottmål med brottsmisstanke 2015–2021 och prognos för 2022–2025.

11 Kriminalvården

Kriminalvårdens prognoser indikerar en total ökning av medelantalet klienter med 5 400 klienter fram till 2025. Prognoserna visar att

- Medelantalet häktade beräknas öka från 2 190 till 2 480 mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 13 procent.
- Medelantalet fängelseklienter beräknas öka från 5 470 till 6 880 mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 26 procent.
- Medelantalet klienter i frivård beräknas öka från 12 120 till 15 810 mellan 2021 och 2025, vilket motsvarar en ökning med 30 procent.

Flera osäkerhetsfaktorer präglar Kriminalvårdens framtida verksamhetsvolym. De som identifierats för den närmaste fyraårsperioden är

- Straffskärpningar, främst förändringarna slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier samt skärpta straff för brott i kriminella nätverk.
- Ny lagstiftning genererar fler övervakningsärenden (ungdomsövervakning) och att övervakningstiderna blir längre (förändrad lagstiftning för skyddstillsyn samt nya villkorlig frigivning).
- Interna åtgärder för att hantera den ökade beläggningen inom myndigheten, exempelvis ambitionshöjningar avseende utslusningsåtgärder och IÖV.

11.1 Bakgrund

Ett av Kriminalvårdens huvuduppdrag är att verkställa de kriminalvårdspåföljder som domstolarna har dömt ut. Utöver det finns Kriminalvården med i tidigare delar av rättskedjan genom till exempel häktesverksamhet, transporter och frivårdens arbete med personutredningar inför dom.

Inflödet till Kriminalvården utgörs av personer som påbörjat sin verkställighet i kriminalvårdspåföljd. Till dessa hör påbörjade fängelseverkställigheter samt personer med påbörjad IÖV³⁷, påbörjad skyddstillsyn³⁸, påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst och från 2021 även den nya verkställighetsformen påbörjad ungdomsövervakning.³⁹ Inflödet styrs till stor del av vilka straff som domstolarna utdömer. Det är därför intressant att följa detta mått som en koppling mot tidigare led i rättskedjan men även för att visa vilka volymer Kriminalvården måste ta om hand i sin verksamhet. I stället för att prognostisera ett utflöde prognostiserar Kriminalvården medelantalet klienter (häktade, fängelseklienter och klienter i frivård). Medelantalet används för att bedöma klientvolymernas resursbehov i Kriminalvården. Medelantalet visar antalet klienter som Kriminalvården har att hantera i den dagliga driften, vilket ett flödesmått inte gör.

³⁷ IÖV står för intensivövervakning med elektronisk kontroll, så kallad fotboja och är ett sätt att verkställa ett kortare fängelsestraff på och inte en påföljd som döms ut.

³⁸ Skyddstillsyn kan kombineras med föreskrift om särskild behandlingsplan (så kallad kontraktsvård), föreskrift om samhällstjänst, fängelse (så kallad 28:3) eller olika särskilda föreskrifter.

³⁹ Övriga påföljder inom frivårdsområdet gäller klienter som redan finns i Kriminalvården, exempelvis villkorligt frigivna med övervakning, klienter i utökad frigång och klienter i halvvägshus. De räknas därför inte som ett inflöde.

Utöver att verkställa kriminalvårdspåföljder genomför Kriminalvården ett stort antal personutredningar. Årets rapport kommer även inkludera prognos gällande levererade personutredningar då detta är ett resurskrävande område för Kriminalvården.

Kriminalvården omfattar i dag vid ett givet tillfälle cirka 2 200 personer i häkte, 5 500 fängelseklienter och 12 100 klienter inom frivården.

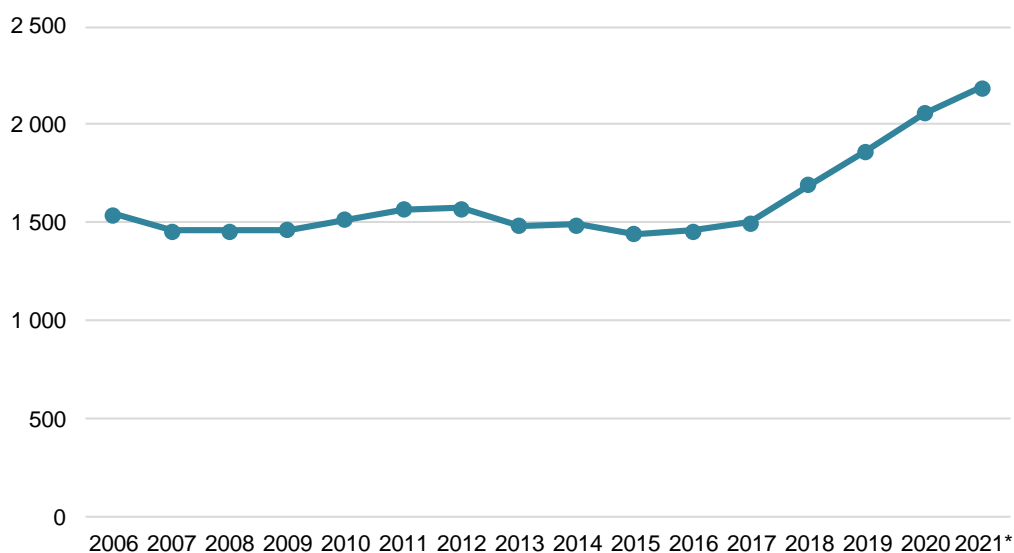
11.1.1 Historisk utveckling

11.1.1.1 Häkte

Medelantalet häktade låg relativt konstant mellan 2006 och 2017, på runt 1 500 klienter. Från och med 2018 har antalet ökat drastiskt och ligger 2021 på knappt 2 200 klienter, se diagram 30.

Utvecklingen av medelantalet häktade drivs dels av inflödet och dels av häktningstider. Under perioden 2018–2021 har medelantalet häktade haft en årlig tillväxt på tio procent. Samtidigt har antalet påbörjade häktningar under åren 2018–2020 enbart haft en genomsnittlig årlig tillväxt på två procent. Därtill minskade inflödet under 2021 med åtta procent jämfört med året innan. Istället är det häktningstiderna som driver upp medelantalet häktade. Från 2018 till 2021 ökade häktningstiderna med i genomsnitt 18 dagar, vilket ger en genomsnittlig tillväxt på nio procent per år. Ökningen av antalet häktade från 2018 går i linje med ökningen av särskilt resurskrävande brott inom påbörjade fängelseverkställigheter, se avsnittet om anstalt nedan, vilket indikerar en grövre brottslighet som även i större utsträckning medför häktning. Den grövre brottsligheten är även förknippad med längre utredningstider vilket i sin tur leder till längre häktningstider och fler häktade klienter vid en given tidpunkt.

Diagram 30. Medelantal häktade 2006–2021.

* Siffrorna för 2021 är preliminära

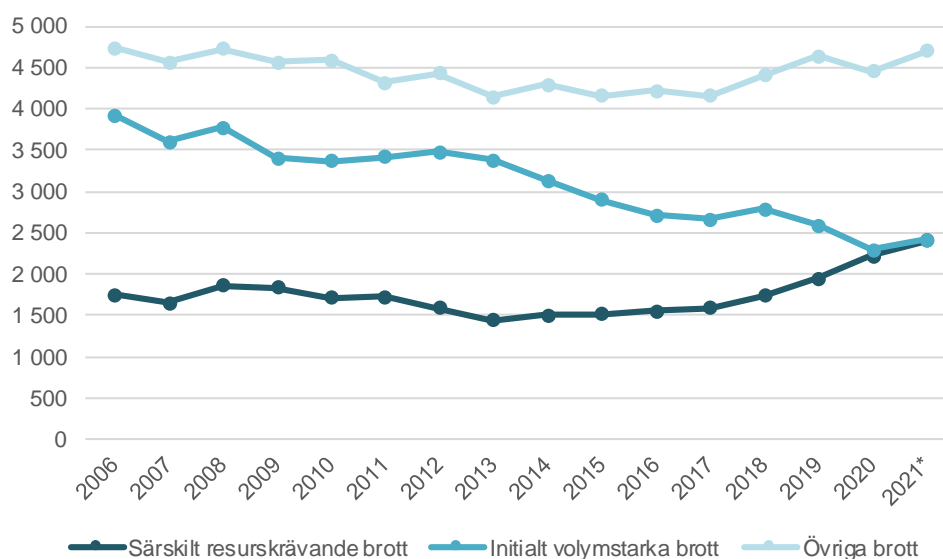
11.1.1.2 Anstalt

Inflödet av klienter till anstalt hade en avtagande trend från 2006 fram till och med 2017, för att sedan öka från 2018 med undantag för 2020 då inflödet minskade något. Utvecklingen i inflödet av klienter

skiljer sig dock åt mellan olika brottskategorier⁴⁰. De särskilt resurskrävande brotten är de som ökat mest de senaste åren. Denna grupp ökade även under 2020 när det totala inflödet minskade. Samtidigt ses en minskning av de initialt volymstarka brotten, vilken pågått sedan 2013. Kategorin övriga brott följer den totala trenden även om de fluktuerat något mellan åren. Detta visar på en förändring i Kriminalvårdens klientsammansättning, där antalet klienter dömda för mer resurskrävande brott, som exempelvis grova vålds-, narkotika- och sexualbrott, ökar.

En ökning av de särskilt resurskrävande brotten innebär även längre strafftider vilket i sin tur innebär att klienterna befinner sig längre hos Kriminalvården och att medelantalet klienter ökar. Mellan 2017 och 2021 ökade den genomsnittliga strafftiderna totalt med drygt 100 dagar.

Diagram 31. Påbörjade fängelseverkställigheter efter brottskategori 2006–2021.

* Siffrorna för 2021 är preliminära

11.1.1.3 Frivård

Inom frivården har antalet påbörjade verkställigheter generellt varit nedåtgående sedan 2012. Den ökning som går att se tidigare under 00-talet berodde delvis på en förändrad inriktning i domstolarnas val av påföljd som innebar färre fängelsestraff och fler straff i frivård.

Antalet påbörjade verkställigheter av skyddstillsyn minskade genomgående mellan 2011 och 2016. I juli 2016 genomfördes en lagändring som begränsade möjligheten att en tidigare utdömd påföljd även ska avse ny brottslighet. Det innebär att en dom för ny brottslighet, som innan lagändringen skulle ha räknats in i eller förlängt en tidigare verkställighet, därefter i många fall i stället kommer att räknas som en ny verkställighet. Antalet verkställigheter av skyddstillsyn ökade under 2017 och 2018 men det var fortfarande 1 460 färre påbörjade verkställigheter 2018 jämfört med 2010. Under 2020 minskade antalet, något som kan kopplas till att tingsrätterna ställde in förhandlingar med anledning av pågående pandemi, men har under 2021 återigen ökat.

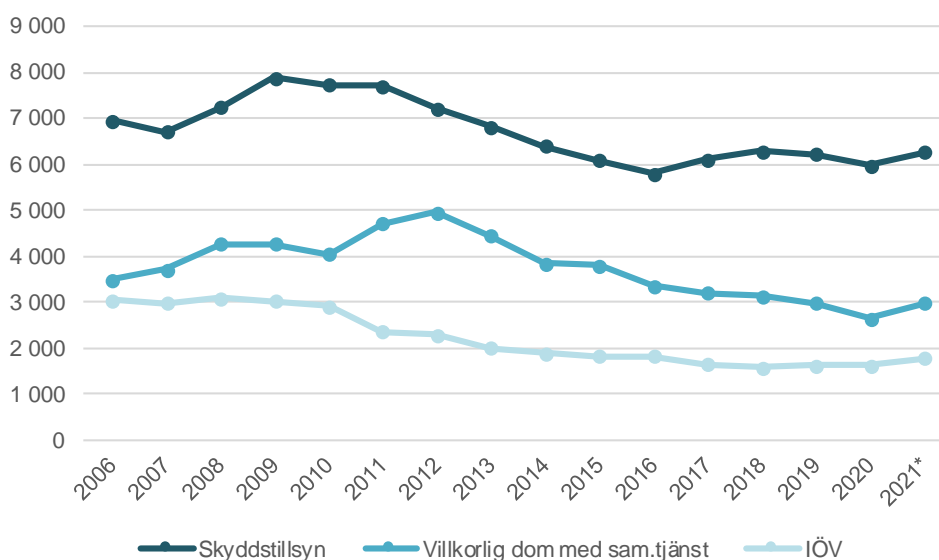
Villkorlig dom med samhällstjänst har för perioden 2012–2020 haft en nedåtgående trend. Den något större minskningen av villkorlig dom med samhällstjänst som skedde under 2020 och därefter följdes

⁴⁰ Se kapitel 5 för beskrivning av de olika brottskategorierna.

av en uppgång under 2021 kan till viss del vara en effekt av de restriktioner som pandemin förde med sig vilket kan skapat en fördröjning av påbörjade villkorlig dom med samhällstjänst under 2020, både hos Sveriges Domstolar och hos Kriminalvården. Något som sedan återhämtades under 2021 när restriktionerna minskade något.

IÖV har under perioden 2006 till 2018 nästan halverats i antal påbörjade verkställigheter. Denna utveckling kan delvis förklaras av att färre dömdes till fängelse med strafftider upp till sex månader och därmed fick färre klienter ett erbjudande om IÖV. Sedan 2018 har dock antalet påbörjade IÖV ökat årligen. Kriminalvården har under 2021 haft uppdrag att öka användningen av IÖV och därmed också jobbat aktivt med att söka upp den målgruppen, motivera dem till att ansöka samt att undanröja hinder för IÖV, genom att medverka till att anordna särskild sysselsättning, och hjälpa till i kontakten med andra myndigheter för att anordna särskilt boende vilket bidragit till den fortsatta uppgången under 2021.⁴¹

Diagram 32. Antalet påbörjade frivårdsverkställigheter uppdelat på verkställighetsform 2006–2021.

* Siffrorna för 2021 är preliminära

11.2 Uppföljning av tidigare prognoser

För att skapa en bättre förståelse för myndighetens prognoser i förhållande till utfall görs här en uppföljning av de prognoser som togs fram i förra årets rapport avseende prognosperioden 2021–2024. Uppföljningen görs av 2021 års utfall i förhållande till vad som prognostiserades.

Gällande påbörjade fängelseverkställigheter underskattades utfallen i förra årets prognoser för samtliga tre brottskategorier. För initialt volymstarka brott och för särskilt resurskrävande brott underskattades utfallet med fem procent (motsvarande cirka 100 klienter) och för övriga brott underskattades utfallet med tre procent (motsvarande 170 klienter). Avvikelsen från prognos kommer främst under andra halvan av 2021.

⁴¹ Avseende sysselsättning boende handlar det om tillfälliga lösningar under tiden för verkställigheten.

För övriga påbörjade verkställighetsvolymerna underskattades utfallet för villkorlig dom med samhällstjänst med tre procent (190 klienter) och påbörjad IÖV med elva procent (200 klienter). För påbörjad skyddstillsyn var utfallet två procent (110 klienter) över prognos.

Även om det förekom avvikelser från prognostiserade värden var utfallet för samtliga prognoser gällande inflöde inom de beräknade osäkerhetsintervall som finns kopplade till klientprognoserna. Huvudsakliga förklaringar till avvikelserna kopplat till påbörjade verkställigheter är:

- Antalet påbörjade fängelseverkställigheter var högt under augusti och september vilket var en effekt av att Kriminalvården återgick till 75 dagars inställetid (från tidigare 100). Detta märktes främst inom initialt volymstarka brott samt övriga brott.
- Under andra halvan av 2021 var inflödet av särskilt resurskrävande brott högre än prognostiserat vilket kan kopplas mot insatser kring krypterade chattar och organiserad brottlighet tidigare under året vilket under hösten ger effekt på inflödet.
- Den positiva utveckling som skedde under 2021 avseende påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst, och som bröt av den nedåtgående trenden, fanns med i lagd prognos men ökningen blev större än förväntat. Att volymerna ökat mer är prognostiserat kan vara kopplat till att pandemin skapat eftersläpningar hos domstolarna och/eller Kriminalvården vilket tagits igen under 2021. Även ett ökat antal personutredningar kan vara en bidragande orsak till ökade volymer.
- Sedan 2020 har Kriminalvården haft uppdrag att öka användningen av IÖV. Ett aktivt arbete med att söka upp, motivera och undanröja hinder för IÖV har bidragit till att öka antalet påbörjade IÖV.

För medelantalet klienter var utfallet för både häktade och fängelseklienter i nivå med prognosen. Inom frivården överskattades skyddstillsyn med kontraktsvård med nio procent (50 klienter) och skyddstillsyn med samhällstjänst med tre procent (30 klienter). Däremot underskattades villkorligt frigivna med sex procent (330 klienter) och halvvägshus med 27 procent (30 klienter).

Avvikelseerna inom medelantalet klienter landar inom de beräknade osäkerhetsintervallen för samtliga verksamhetsvolymerna med undantag för villkorligt frigivna som ligger marginellt utan för osäkerhetsintervallet. Huvudsakliga förklaringar till avvikelserna kopplat till medelantal klienter är:

- Under 2021 har antalet förslag om skyddstillsyn med kontraktsvård minska i genomförda personutredningar. Bidragande orsaker är hög arbetsbelastning inom frivården (bland annat utifrån införande av flera förändrade lagstiftningar) med många personutredningar (där kontraktsvårdsutredningar är resurskrävande), samt att pandemin har gjort att personutredningar genomförs på telefon vilket kan begränsa möjligheterna till utredning.
- Under året har ny lagstiftning kring förstärkta återfallsförebyggande åtgärder börjat ge effekt på villkorligt frigivna vilket innebär att fler står under övervakning under längre tid. Detta var något som inte omhändertogs av prognoserna i förra årets rapport utan beskrevs då som en osäkerhetsfaktor.
- Kriminalvården har aktivt arbetat med utslusningsåtgärder under 2021, delvis med anledning av det ansträngda beläggningsläget myndigheten har befunnit sig i, vilket genererat ett högre utfall än förväntat.

11.3 Metod

Grundläggande data om klienter hämtas från myndighetens klientadministrativa system. Som grund för de statistiska framskrivningarna har månadsdata använts. För olika prognoser har olika långa tidserier använts. För häkte har data sedan 1996 använts och prognosen över fängelseklienter använder data sedan 2005. För frivårdspåföljderna varierar tidserierna med start mellan 1996 och 2015. Levererade personutredningar använder en tidserie från 2012. För de statistiska framskrivningarna har Kriminalvården till största del använt olika ARIMA-modeller men undantag finns. En detaljerad redovisning finns i bilaga 2.

För påbörjade fängelseverkställigheter har tre prognoser gjorts, en för vardera av de myndighetsgemensamma brottskategorier som presenteras i kapitel 5: initialt volymstarka brott, särskilt resurskrävande brott och övriga brott. Dessa har sedan lagts samman för en totalprognos över påbörjade fängelseverkställigheter.

För fängelseklienter har Kriminalvården kunskap om klienters beräknade återstående tid på anstalt och kan använda sig av en annan typ av prognosmetod som bedöms ge en mer träffsäker prognos på kort sikt (1 år eller mindre). I denna metod tas det även hänsyn till kända faktorer som påverkar under första prognosåret. Prognosutfallet från denna metod används som underlag för beräkning av efterföljande tre prognosår.

För några prognoser över små volymer (medelantal övriga klienter i häkte, halvvägshus och utökad frigång) har bedömningsprognos använts i stället för statistiska framskrivningar.

Från och med 2021 finns en ny verkställighetsform inom Kriminalvården, ungdomsövervakning. Då inga historiska underlag finns att tillgå har det inte varit möjligt att prognostisera dessa volymer enligt de metoder som generellt används. Istället har en bedömningsprognos gjorts utifrån utfallen under 2021.

11.4 Prognos över inflöde

Prognoserna över inflödet till Kriminalvården redovisas i tabell 22. Inflödet till Kriminalvården prognostiseras att öka med 150 klienter under 2022. Under den kommande fyraårsperioden fram till 2025 förväntas inflödet öka med 530 klienter motsvarande tre procent.

Inom frivården prognostiseras ett ökat inflöde med 120 klienter för skyddstillsyn. Inflödet till villkorlig dom med samhällstjänst förväntas minska med 100 klienter och inflödet till IÖV förväntas öka med 50 klienter under perioden. För den nya verkställighetsformen ungdomsövervakning förväntas inflödet ligga på 100 klienter per år under hela prognosperioden.

Tabell 22. Prognos över inflödet till Kriminalvården 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Påbörjade fängelseverkställigheter	8 930	9 172	8 964	9 517	9 640	9 720	9 820	9 920
Påbörjade IÖV	1 563	1 609	1 622	1 778	1 820	1 820	1 830	1 830
Påbörjad skyddstillsyn	6 275	6 220	5 983	6 273	6 330	6 360	6 380	6 390
Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	3 127	2 978	2 645	2 981	2 850	2 880	2 880	2 880
Påbörjad ungdomsövervakning	-	-	-	37	100	100	100	100
Totalt	19 895	19 979	19 214	20 586	20 740	20 880	21 010	21 120
Årlig förändring i antal		84	-765	1 372	154	140	130	110
Årlig förändring i procent		0%	-4%	7%	1%	1%	1%	1%
Ackumulerad förändring i antal jmf 2021					154	294	424	534
Ackumulerad förändring i procent jmf 2021					1%	1%	2%	3%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste total.

*Inflödessiffrorna för 2021 är preliminära

Antalet påbörjade fängelseverkställigheter förväntas öka med fyra procent under prognosperioden. Utvecklingen skiljer sig dock för de tre redovisade brottskategorierna initialt volymstarka brott, särskilt resurskrävande brott och övriga brott (se kapitel 5 för specifikation av vilka brott som ingår i respektive grupp). Ökningen drivs framför allt av en förväntad ökning inom kategorierna särskilt resurskrävande brott samt övriga brott. Särskilt resurskrävande brott har de senaste åren haft en relativt kraftig uppgång något som förväntas fortsätta även under prognosperioden. Fram till 2025 förväntas inflödet öka med 14 procent. Gällande övriga brott ligger även de i en uppåtgående trend som också förväntas fortsätta under prognosperioden, sju procent. Den tredje brottskategorin, initialt volymstarka brott, skiljer sig från de övriga två genom att relativt länge ha befunnit sig i en nedåtgående trend. Under prognosperioden förväntas volymerna fortsätta att minska med elva procent fram till 2025.

Tabell 23. Prognos över påbörjade fängelseverkställigheter uppdelat på brottskategori 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Initialt volymstarka brott	2 789	2 585	2 298	2 414	2 350	2 280	2 210	2 140
Särskilt resurskrävande brott	1 734	1 944	2 215	2 400	2 510	2 580	2 650	2 730
Övriga brott	4 407	4 643	4 451	4 703	4 780	4 870	4 960	5 050
Påbörjade fängelseverkställigheter totalt	8 930	9 172	8 964	9 517	9 640	9 730	9 820	9 920
Årlig förändring i antal		242	-208	553	123	90	90	100
Årlig förändring i procent		3%	-2%	6%	1%	1%	1%	1%
Ackumulerad förändring i antal jmf 2021					123	213	303	403
Ackumulerad förändring i procent jmf 2021					1%	2%	3%	4%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste total.

*Inflödessiffrorna för 2021 är preliminära

11.5 Prognos över antal levererade personutredningar

Från och med årets rapport tas prognoser fram över antalet levererade personutredningar. För perioden fram till 2025 prognostiseras att antalet levererade personutredningar ökar med tre procent motsvarande 860 stycken.

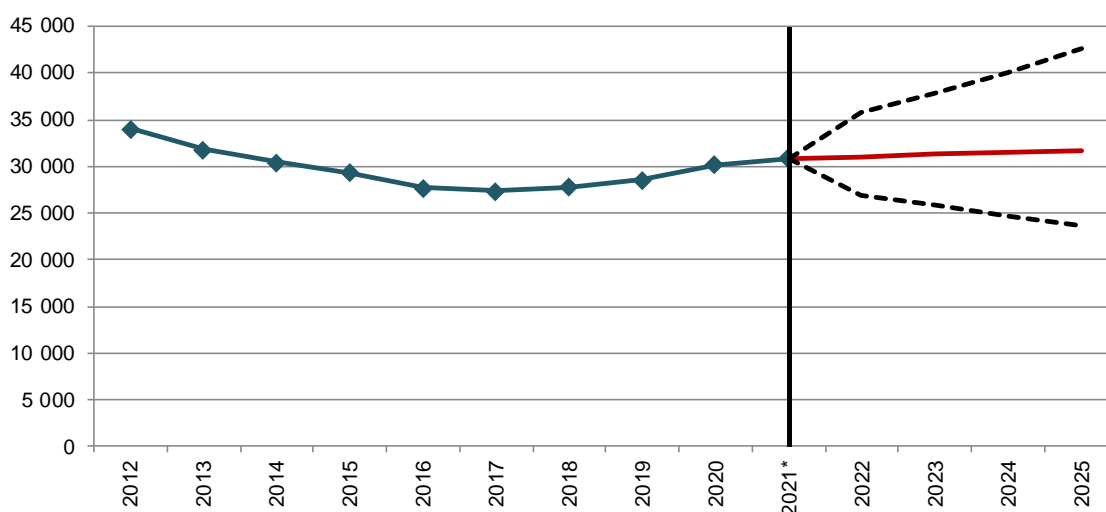
Tabell 24. Prognos över antal levererade personutredningar 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Levererade personutredningar	27 755	28 569	30 162	30 838	31 100	31 300	31 500	31 700
Förändring i antal		814	1 593	676	262	200	200	200
Förändring i procent		3%	6%	2%	1%	1%	1%	1%
Akkumulerad förändring i antal jmf 2021					262	462	662	862
Akkumulerad förändring i procent jmf 2021					1%	1%	2%	3%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste hundratal.

*Siffrorna för 2021 är preliminära

Diagram 33. Levererade personutredningar 2012–2021 och prognos för 2022–2025 med 95-procentigt osäkerhetsintervall.

11.6 Prognos över medelantal klienter

Den samlade prognosen för medeltal klienter inom de tre verksamhetsområdena häkte, anstalt och frivård hos Kriminalvården ses i tabell 25. På totalnivå prognostiseras en ökning av medelantalet med 5 400 klienter fram till 2025, vilket motsvarar en ökning på 27 procent.

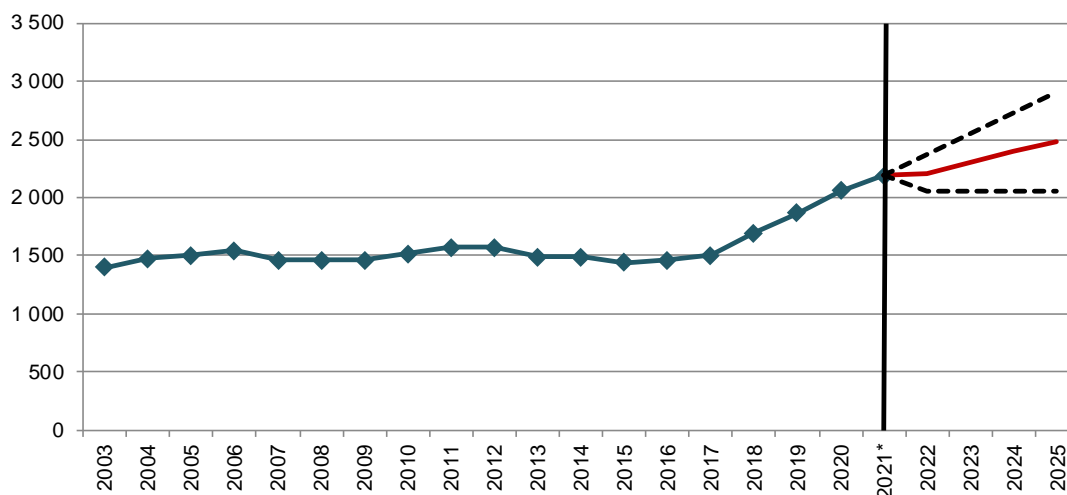
Tabell 25. Prognos över medelantalet klienter 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Häktade	1 695	1 868	2 059	2 190	2 210	2 300	2 390	2 480
Övriga i häkte	135	132	121	121	130	130	130	130
Fängelseklienter	4 357	4 706	5 059	5 468	6 050	6 390	6 650	6 880
Frivård	9 934	10 198	10 738	12 121	13 410	14 630	15 680	15 810
Totalt	16 121	16 904	17 977	19 900	21 800	23 450	24 850	25 300
Förändring i antal		783	1 073	1 923	1 900	1 650	1 400	450
Förändring i procent		5%	6%	11%	10%	8%	6%	2%
Akkumulerad förändring i antal jmf 2021					1 900	3 550	4 950	5 400
Akkumulerad förändring i procent jmf 2021					10%	18%	25%	27%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste tiotal.

*Siffrorna för 2021 är preliminära

Prognosen över medelantalet häktade visar att antalet ökar med 290 klienter under perioden fram till 2025 (+ 13 procent). Medelantal häktade avser de klienter som vid en given dag är inskrivna som häktade på något av Kriminalvårdens häkten. I måttet ingår inte klienter som verkställer på häkte (dessa ingår i stället i måttet fängelseklienter) eller övriga i häkte. Detta gör att medelantal häktade inte kan likställas med platsbehovet på häkte. För en bedömning av framtida platsbehov hänvisas till Kriminalvårdens platskapacitetsrapport⁴².

Diagram 34. Medelantal häktade 2003–2021 och prognos för 2022–2025 med 95-procentigt osäkerhetsintervall.

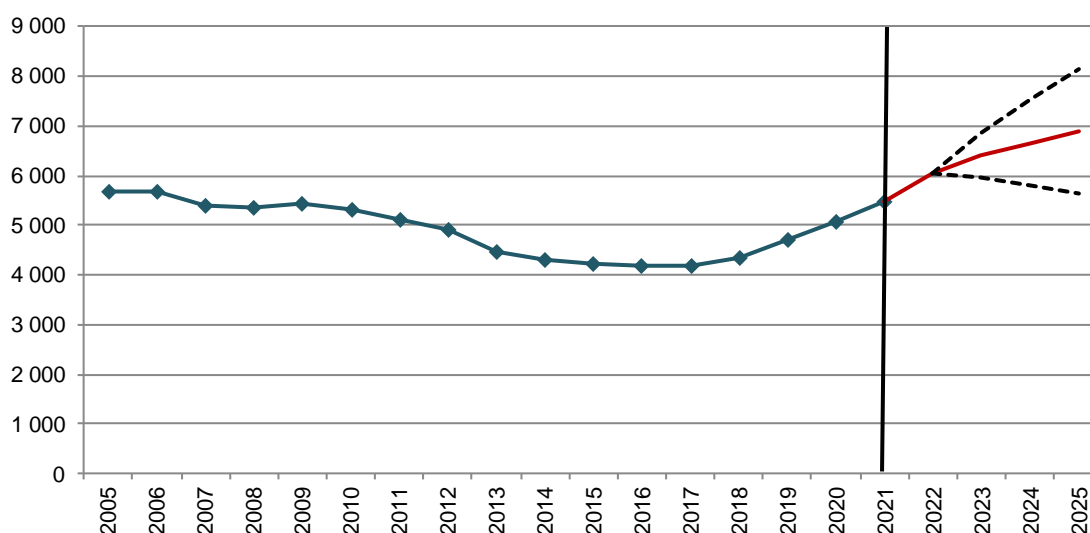
* Siffrorna för 2021 är preliminära

Prognosen över fängelseklienter visar en ökning under kommande prognosperiod. Över hela perioden förväntas medelantalet fängelseklienter öka med 26 procent, vilket skulle motsvara 1 410 klienter. Den kraftiga ökningen förväntas delvis vara en effekt av ny lagstiftning, se osäkerhetsfaktorer senare i kapitlet.

⁴² Kriminalvårdens platskapacitetsrapport 2022-2031 (Dirnr: 2022-244).

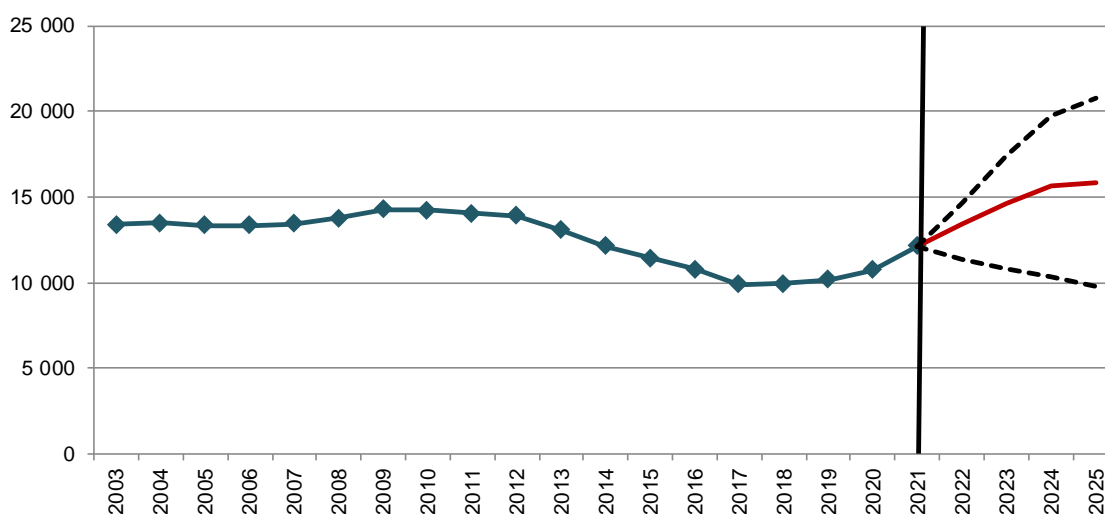
På samma sätt som för medelantal häktade kan måttet medelantal fängelseklienter inte likställas med platsbehovet i anstalt. Detta då klienter som verkställer på häkte ingår i måttet men i praktiken upptar en plats på häkte. Andra klienter som ingår i måttet men som inte upptar en plats är klienter på utslussning, halvvägshus och utökad frigång, ingår i måttet. För en bedömning av framtida platsbehov hänvisas till Kriminalvårdens platskapacitetsrapport⁴³.

Diagram 35. Medelantal fängelseklienter 2005–2021 och prognos för 2022–2025 med 95-procentigt osäkerhetsintervall 2023–2025.

Prognosen för medelantalet klienter i frivård visar ett ökande antal under prognosperioden. Under 2022 förväntas en ökning med 1 300 klienter och fram till 2025 förväntas en ökning på 3 690 klienter (+ 30 procent). De kraftiga ökningarna inom frivården beror till stor del på lagförändringar kopplat till skyddstillsyn och villkorlig frigivning med övervakning (se osäkerhetsfaktorer senare i kapitlet).

Diagram 36. Medelantalet klienter i frivård 2003–2021 och prognos för 2022–2025 med osäkerhetsintervall.

⁴³ Kriminalvårdens platskapacitetsrapport 2022-2031 (Dirnr: 2022-244).

I tabellen nedan redovisas prognoser för de olika frivårdsverkställigheterna. Som tidigare nämnts prognostiseras en ökning av antalet frivårdsklienter med totalt 30 procent fram till 2025. De största grupperna inom frivård gäller ren skyddstillsyn⁴⁴ och villkorlig frigivning med övervakning. Ren skyddstillsyn förväntas öka med 1 360 klienter (32 procent) fram till 2025. Prognosen är något osäker, då den är beroende av den nya lagen kring skyddstillsyn och dess utökning av övervakningstiden, se avsnitt om osäkerhetsfaktorer nedan.

Antalet villkorligt frigivna med övervakning förväntas öka med drygt 1 650 klienter (+ 32 procent) fram till 2025. Detta är en stor ökning och prognosen för villkorligt frigivna är i nuläget svårbedömd då även den verkställighetsformen påverkas av ny lagstiftning, se avsnitt om osäkerhetsfaktorer nedan.

Tabell 26. Prognos över medelantalet klienter i olika frivårdsverkställigheter 2022–2025 och faktiska värden för 2018–2021.

Kategori	2018	2019	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Ren skyddstillsyn	4 199	4 292	4 181	4 215	4 460	5 000	5 520	5 570
Skyddstillsyn med kontraktsvård	747	706	620	616	590	660	720	720
Skyddstillsyn med samhällstjänst	1 125	1 122	1 058	1 108	1 200	1 360	1 500	1 540
Villkorligt frigivna med övervakning	2 909	3 097	3 931	5 087	5 950	6 380	6 700	6 740
Villkorlig dom med samhällstjänst	614	594	538	621	650	640	620	610
IÖV	194	195	194	208	200	200	200	200
Utökad frigång	116	137	150	170	190	200	210	220
Halvvägshus	32	56	65	96	110	120	130	140
Ungdomsövervakning	-	-	-	-	70	70	70	70
Totalt	9 936	10 199	10 737	12 121	13 420	14 630	15 670	15 810
Förändring i antal		263	538	1 384	1 299	1 210	1 040	140
Förändring i procent		3%	5%	13%	11%	9%	7%	1%
Akkumulerad förändring i antal jmf 2021					1 299	2 509	3 549	3 689
Akkumulerad förändring i procent jmf 2021					11%	21%	29%	30%

Det prognostiserade utfallet för perioden 2022–2025 är avrundat till närmaste total.

*Siffrorna för 2021 är preliminära

11.7 Osäkerhetsfaktorer kopplade till prognoser

Som redovisas ovan har Kriminalvårdens prognoser för perioden 2022 till 2025 ett visst osäkerhetsintervall. De statistiska prognoserna bygger på historiskt utfall och tar således inte hänsyn till eventuella framtida händelser som inte ligger i linje med det historiska utfallet. Myndigheten har identifierat ett antal osäkerhetsfaktorer varav några bedöms omhändertagna i den statistiska prognosen, då de redan ligger i linje med rådande trend, men även några som avviker från rådande trend. I de fall där faktorerna bedöms ge en utveckling som avviker från rådande trend, och således inte omhändertas av de statistiska prognoserna som används, har en justering av prognosens utfall gjorts. Dessa justeringar redovisas nedan.

Möjligheten att som myndighet själv påverka verksamhetsvolymerna, i form av antalet klienter inom respektive verksamhetsgren av häkte, anstalt och frivård, är för Kriminalvården relativt liten. Den finns i form av exempelvis förändring av inställetid, fördelning av klienter mellan anstalt och

⁴⁴ Exklusive kontraktsvård, i kombination med samhällstjänst eller i kombination med fängelse.

frivård genom exempelvis utslussningsåtgärder eller IÖV samt verkställande av anstaltspåföljd i häkte och dylika åtgärder. För närvarande bedöms ambitionshöjningar kring att öka antalet klienter som påbörjar IÖV och antalet klienter och tid i de särskilda utslussningsåtgärderna som interna faktorer vilka skulle kunna ha påverkan på verksamhetsvolymerna framöver.

Omfattningen av dessa interna möjligheter är dock, relativt de totala klientvolymerna, tämligen begränsad. De faktorer som i nuläget därför identifierats ha störst påverkan på Kriminalvårdens verksamhetsvolym framgent, är således främst yttre faktorer främst i form av straffskärpningar och andra lagändringar.

11.7.1 Straffskärpningar

Ny och förändrad lagstiftning har stor påverkan på Kriminalvårdens verksamhet, framför allt förändringar som leder till längre strafftider. Under de senaste åren har det funnits ett stort fokus på straffskärpningar, varav några har haft, eller förväntas ha, särskilt stor påverkan på Kriminalvården. Verksamhetsvolymerna kan öka både på Kriminalvårdens anstalter och på häkte, då höjningar av till exempel minimistraff kan innebära att det föreligger en presumtion för häktning vid misstanke på sannolika skäl. Vilka konsekvenser nykriminaliseringar och straffskärpningar får på verksamhetsvolymerna i anstalter och häkten beror också på tidigare led i rättskedjan: hur polis och åklagare prioriterar och hur praxis utvecklas i domstolarna.

Under kommande prognosperiod, 2022–2025, och som nämnts tidigare i denna rapport bedöms tre lagstiftningar gällande främst straffskärpningar vara särskilt relevanta för Kriminalvården ur ett klientprognosperspektiv.

- Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet (Prop. 2021/22:17).
- Ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier (SOU 2021:43).
- Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68).

Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet trädde ikraft den 2 januari 2022. Kriminalvården har bedömt att förändringen i straffrabatten kommer innebära ett ökat bruk av påföljderna villkorlig dom, skyddstillsyn och fängelse för den kategori lagöverträdare i åldern 18–20 år som i dag döms till ett högt antal dagsböter. Detta kommer leda till större klientvolym och bidra till den ökande trenden av medelantalet klienter inom både anstalt och frivård. I utredningen bedömdes att förändringarna skulle leda till en ökad medelbeläggning med drygt 350 klienter på anstalt vid full effekt. Kriminalvårdens egna beräkningar pekar dock på en större effekt och bedömer en ökad medelbeläggning på knappt 400 klienter i slutet av 2025 för att därefter öka något ytterligare.

Ett förstärkt skydd mot sexuella trakasserier föreslås träda ikraft den 1 januari 2023. Enligt utredningen skulle straffskärpningen innebära ytterligare 264 fängelseklienter per år vid full effekt. Kriminalvården bedömer att utredningens beräkningar bygger på en relativt grov uppskattning och att de angivna siffrorna gällande fängelseklienter ska ses som en miniminivå. Fler fängelsepåföljder och ökade strafflängder kommer sannolikt även att påverka antalet häktade vilket inte bedöms i utredningen.

Skärpta straff för brott i kriminella nätverk föreslås träda ikraft den 1 juli 2023. Enligt utredningen skulle straffskärpningarna innebära ytterligare 465 fängelseklienter per år vid full effekt. Kriminalvården bedömer att vissa uppskattningar i utredningarna är i underkant och behäftade med

stor osäkerhet vilket kan leda till större effekter gällande antalet fängelseklienter men även påverka volymer både i häkte och i frivård.

Sammantaget skulle ovanstående tre lagförändringar generera ytterligare cirka 1 100 fängelseklienter per år. Prognostiserade volymförändring fram till 2025 gällande fängelseklienter är 1 410 klienter. Utifrån ovanstående är bedömningen att inga justeringar av den statistiska prognosen behövs utan att nämnda lagförändringar ryms inom men även är en förutsättning för den prognostiserade utvecklingen.

11.7.2 Övervakning inom frivården

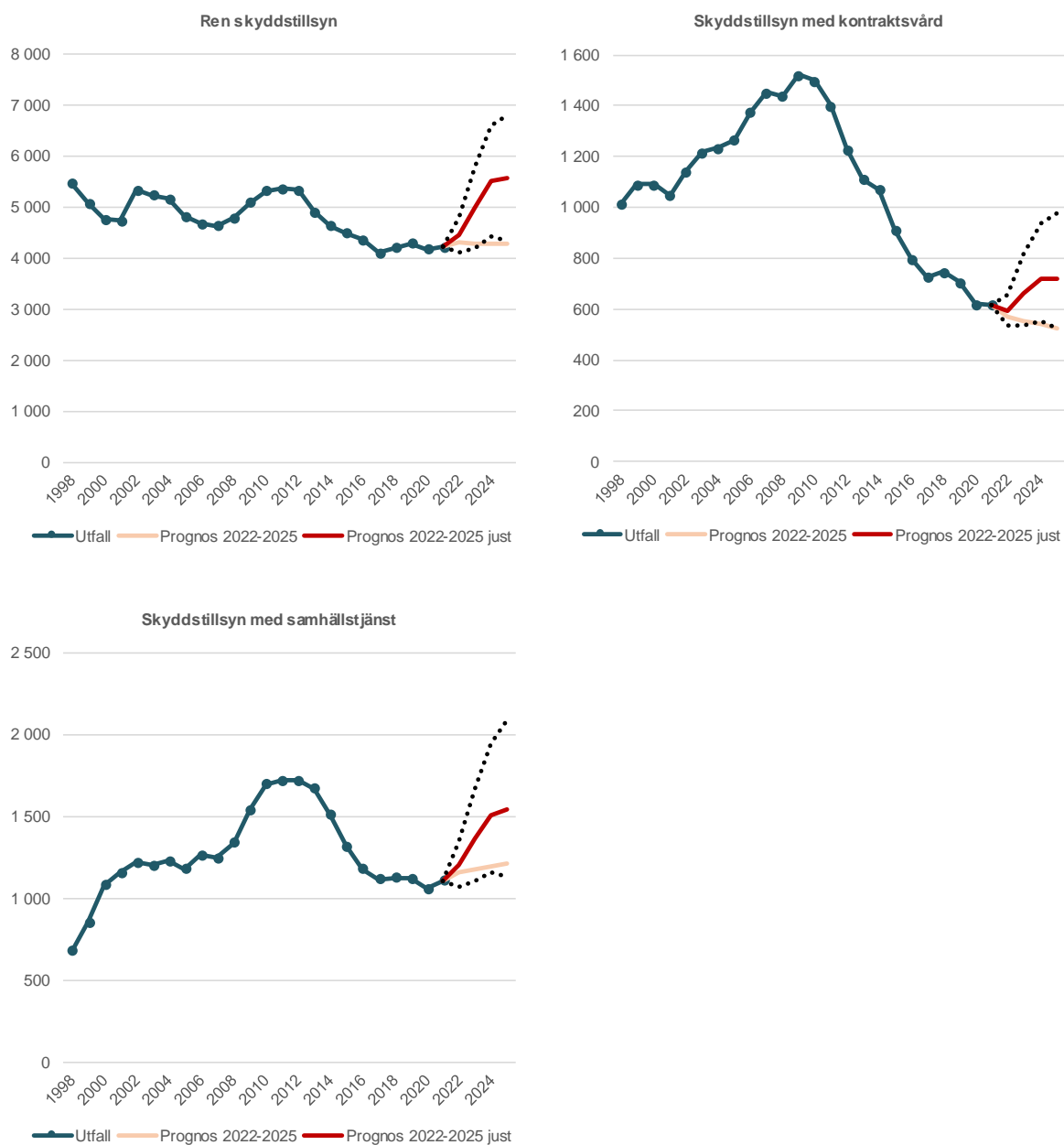
Inom frivården finns, som tidigare nämnts i denna rapport, en ny verkställighetsform samt två lagändringar som ändrar förutsättningarna för övervakning inom frivården. Dessa tre är

- Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (2020/21: JuU22)
- Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (2018/19: JuU25)
- Den nya påföljden ungdomsövervakning

Den förändrade lagstiftningen för skyddstillsyn kommer påverka verksamhetsvolymerna inom frivården framför allt från de delar som rör ändringar i övervakningstiden för klienter dömda till skyddstillsyn. Lagstiftningen innebär att övervakningstiden kan bli lika lång som prövotiden, det vill säga tre år. Övervakningen upphör inte automatiskt efter ett år, vilket var fallet innan den nya lagstiftningen, utan Kriminalvården ska kontinuerligt bedöma om övervakningen ska kvarstå eftersom tanken inte är att övervakningstiden generellt ska pågå tre år. De nya reglerna började gälla den 1 maj 2021. Kriminalvårdens bedömning är att lagförändringen innebär ytterligare 1 800 frivårdsklienter år 2024.

Förändringen som lagstiftningen innebär bedöms inte rymmas inom rådande trend gällande skyddstillsyn och därför har de statistiska prognoserna justerats. De prognoser som justerats är medelantal ren skyddstillsyn, skyddstillsyn med kontraktsvård och skyddstillsyn med samhällstjänst. Justeringen innebär att förändringen på 1 800 klienter fördelas proportionellt mellan de tre skyddstillsynsverkställigheterna och antas ha en linjär utveckling från maj 2022 till juni 2024.

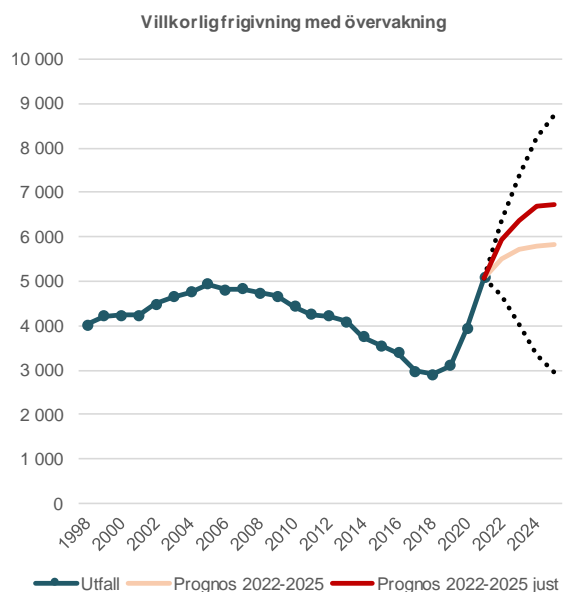
Diagram 37. Medelantalet skyddstillsynsklienter 1998–2021 och prognos samt justerad prognos för 2022–2025 med osäkerhetsintervall.

Lagförändringen gällande förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning trädde i kraft den 1 juli 2020. Ändringarna som den nya lagen medför innebär bland annat att övervakningstiden efter villkorlig frigivning förlängs. Detta medför ökade klientvolymen inom frivården, vilket kräver en kapacitetsutökning kopplat till frivårdskontoren. Volymökningarna bedöms börja få verkan i mitten på 2021 men framför allt 2022 och framåt och på sikt beräknas förändringen medföra en ökning av klientvolymen inom villkorlig frigivning med ungefär 900 klienter.

Förändringen som lagstiftningen innebär bedöms inte inrymmas i rådande trend gällande villkorligt frigivna med övervakning och därför har de statistiska prognoserna justerats. Justeringen innebär att förändringen på 900 klienter antas ha en linjär utveckling från mitten av 2021 till 2024.

Diagram 38. Medelantalet skyddstillsynsklienter 1998–2021 och prognos samt justerad prognos för 2022–2025 med osäkerhetsintervall.

Ungdomsövervakning är en ny verkställighetsform inom frivården. För att dömas till ungdomsövervakning krävs följande:

- Den unge är 15–17 år.
- Särskilda skäl om den unge är 18–20 år.
- Varken ungdomsvård eller ungdomstjänst bedöms som tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Domstolen bedömer även att slutna ungdomsvård är en ingripande åtgärd.

I årets rapport prognostiseras dessa till 100 påbörjade per år och ett medelantal pågående till 70. Detta är lägre än de 250 klienter som nämndes i lagförslaget. Orsaken till de lägre prognostiserade volymerna är att utfallet under 2021 inte var i den omfattning av klienter som bedömdes inför införandet av verkställighetsformen. Det finns dock fortfarande många osäkerhetsfaktorer kring hur utvecklingen kommer att se ut under 2022 vilket gör att bedömningarna kan komma att justeras till kommande prognosperioder.

11.7.3 Särskilda utslussningsåtgärder

Kriminalvården arbetar för att fler intagna ska kunna delta i särskilda utslussningsåtgärder i form av utökad frigång, vårdvistelse och halvvägshus. Åtgärderna är viktiga för klienternas återanpassning, samtidigt som de frigör anstaltskapacitet. Hur många intagna som deltar i utslussning, samt hur länge åtgärden pågår, har en effekt på utvecklingen av medelantal klienter inom frivård kopplat till utslussningsåtgärderna utökad frigång samt halvvägshus.

12 Källförteckning

Alonso, W. och Starr, P. (red.) (1987). The politics of numbers. New York: Russell Sage Foundation.

Goodwin, P. och Wright, G. (2008). Forecasting with judgment. Chichester: Wiley.

Montgomery, D., Jennings, C och Kulahci, M. (2008). Introduction to time series analysis and forecasting. John Wiley and Sons, inc.: New Jersey, USA.

Tetlock, P. och Gardner, D. (2016). Konsten att förutsäga framtiden. En bok om superprognostik. Bookwell: Borgå, Finland.

Domstolsverket (2015). Omvärldsanalys på Domstolsverket 2015.

Domstolsverket (2021). Omvärldsanalys. Beskrivning av processen.

Domstolsverket (2021). Omvärldsanalys 2021.

Domstolsverket (2021). Budgetunderlag 2022–2024.

Kriminalvården (2021). Kriminalvårdens platskapacitet 2021–2030. Dnr: KV 2021–1325.

Kriminalvården (2021). Budgetunderlag 2022.

Polismyndigheten (2019). Analys av kärnverksamheten mot 2024. Underlag för dimensionering och förmågeutveckling.

Polismyndigheten (2020). Konsekvenser av covid-19 pandemin. Verksamhet, uppdrag och förmågor.

Polismyndigheten (2020). Verksamhetsanalys 2020.

Polismyndigheten (2021). Polismyndighetens budgetunderlag 2022–2024.

Polismyndigheten (2021). Årlig strategisk analys 2021.

Åklagarmyndigheten (2021). Budgetunderlag 2022–2024.

Prop. 2021/22:17 Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet.

SOU 2021:43 Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar.

SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk.

2020/21: JuU22 Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda.

2018/19: JuU25 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning.

13 Bilaga 1 – Indelning i brottskategorier

Myndighetsgemensam indelning i brottskategorier

Nedan återfinns beskrivningar av brottskategorier och brottsgrupper i den myndighetsgemensamma kategoriseringen av brott. Detaljerad beskrivning av vilka brottskoder som ingår i respektive brottsgrupp återfinns i Brås rapport *Klassificering av brott – anvisningar och regler. Version 10.0 Januari 2022*.

Särskilt resurskrävande brott

Brottskategorin består av följande sex brottsgrupper: *mord, dråp m.m., allvarliga narkotikabrott, våldtäkt, grov misshandel, rån och vapenbrott*. Nedan återfinns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Initialt volymstarka brott

Brottskategorin består av följande fyra brottsgrupper: *tillgreppsbrott, skadegörelsebrott, trafikbrott samt bedrägeri och bidragsbrott*. Nedan återfinns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Övriga brott

Brottskategorin består av följande sex brottsgrupper: *misshandel annan än grov, brott mot frihet och frid, övriga narkotikabrott, övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott, övriga sexualbrott samt övriga brott*. Nedan återfinns definitioner avseende dessa brottsgrupper.

Brottsgrupper

Mord, dråp m.m.

Brottsgruppen består av

- Mord, dråp, barnadråp, misshandel med dödlig utgång, enligt 3 kap. 1, 2, 3, 5, 6 §§ BrB

Allvarliga narkotikabrott

Brottsgruppen består av

- Brott mot lag om straff för smuggling (2000:1225), avseende narkotikasmuggling (grov, synnerligen grov eller annan än grov)
- Narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), avseende framställning, oaktsam medverkan till framställning (vårdslöshet med narkotika), överlåtelse; utbudande av narkotika till försäljning, förvaring eller befordran av vederlag för narkotika, förmedling av kontakter mellan säljare och köpare eller annan åtgärd ägnad att främja narkotikahandel; förvärv i överlåtelsesyfte; anskaffning, bearbetning, förpackning, transporter, förvaring eller annan befattning med narkotika som ej är avsedd för eget bruk; oaktsamma förfaranden enligt ovan (vårdslöshet med narkotika)

Våldtäkt

Brottsgruppen består av

- Våldtäkt inkl. grov, enligt 6 kap. 1 § BrB
- Oaktsam våldtäkt, enligt 6 kap. 1 a § BrB
- Våldtäkt mot barn inkl. grov, enligt 6 kap. 4 § BrB

Grov misshandel

Brottsgruppen består av

- Grov misshandel och synnerligen grov misshandel, enligt 3 kap. 6 § BrB

Rån

Brottsgruppen består av

- Rån, enligt 8 kap. 5, 6 §§ BrB

Vapenbrott

Brottsgruppen består av

- Brott mot vapenlagen (1996:67), 9 kap.

Tillgreppsbrott

Brottsgruppen består av

- Tillgrepp/stöld av forskaffningsmedel, enligt 8 kap. 1, 2, 4, 7, 8 §§ BrB
- Stöld (även genom inbrott), enligt 8 kap. 1, 2, 4, 4 a §§ BrB
- Stöld genom och utan inbrott, enligt 8 kap. 1, 2, 4, 4 a §§ BrB

Skadegörelsebrott

Brottsgruppen består av

- Skadegörelsebrott, enligt 12 kap. 1-4 §§ BrB

Trafikbrott

Brottsgruppen består av

- Brott mot trafikbrottslagen (1951:649)
- Brott mot trafikförordningen (1998:1276)
- Brott mot sjölagen (1994:1009), 20 kap.
- Brott mot sjötrafikförordningen (1986:300)

Bedrägeri och bidragsbrott

Brottsgruppen består av

- Bedrägeri, ringa bedrägeri, grovt bedrägeri, grovt fordringsbedrägeri, enligt 9 kap. 1-3a §§ BrB
- Brott mot bidragsbrottslagen (2007:612)

Misshandel annan än grov

Brottsgruppen består av

- Misshandel, annan än grov, enligt 3 kap. 5 § BrB

Brott mot frihet och frid

Brottsgruppen består av

- Människorov, människohandel, människoexploatering, enligt 4 kap. 1, 1 a, 1 b §§ BrB
- Olaga frihetsberövande, enligt 4 kap. 2 § BrB
- Barnfridsbrott, enligt 4 kap. 3 § BrB
- Olaga tvång, enligt 4 kap. 4 § BrB
- Grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga förföljelse, äktenskapstvång m.m., enligt 4 kap. 4 a-d §§ BrB
- Olaga hot, enligt 4 kap. 5 § BrB
- Hemfridsbrott, olovlig identitetsanvändning m.m. enligt 4 kap. 6-6 b §§ BrB
- Olaga integritetsintrång, enligt 4 kap. 6 c, 6 d §§ BrB
- Ofredande, uppmaning till självmord m.m. enligt 4 kap. 7, 7 a §§ BrB
- Dataintrång, olovlig avlyssning m.m. enligt 4 kap. 8-9 a, 9 c §§ BrB
- Brott mot lagen om kontaktförbud (1988:688)

Övriga narkotikabrott

Brottsgruppen består av

- Narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), avseende innehav och bruk av narkotika
- Brott mot lagen om kontroll av narkotika (1992:860), 13 §
- Brott mot lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (1991:1969), 3, 3 a §§

Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott

Brottsgruppen består av

- Brott mot skattebrottslagen (1971:69)
- Brott mot lagen om näringsförbud (2014:836)
- Brott mot aktiebolagslagen (2005:551), 30 kap.
- Brott mot lagen om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden (2016:1307), 2 kap.
- Brott mot lagen om straff för penningtvättsbrott (2014:307)
- Övriga brott mot brottsbalken, enligt 9 kap. 3 b-10 §§ BrB
- Förskingring och annan trolöshet, enligt 10 kap. 1-8 §§ BrB
- Brott mot borgenärer m.m. enligt 11 kap. 1-5 §§ BrB

Övriga sexualbrott

Brottsgruppen består av

- Sexuellt övergrepp inkl. grovt, oaktsamt sexuellt övergrepp, enligt 6 kap. 2, 3 §§ BrB
- Sexuellt utnyttjande av barn under 18 år, enligt 6 kap. 5 § BrB
- Sexuellt övergrepp inkl. grovt mot barn under 18 år, enligt 6 kap. 6 § BrB

- Samlag med avkomling eller syskon, enligt 6 kap. 7 § BrB
- Utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn under 18 år, enligt 6 kap. 8, 9 §§ BrB
- Sexuellt ofredande, exhibitionism, enligt 6 kap. 10 § BrB
- Kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, enligt 6 kap. 10 a § BrB
- Köp av sexuell tjänst, koppleri av person 18 år och äldre, enligt 6 kap. 11, 12 §§ BrB

Övriga brott

Brottsgruppen består av samtliga brott som inte ingår i någon av de övriga brottsgrupperna.

14 Bilaga 2 – Metodbilaga

Inledning

En övergripande beskrivning av de prognosmetoder som används av respektive myndighet ingår i prognosredogörelserna för respektive myndighet i kapitel 8–11 i huvudrapporten. I denna bilaga återfinns inledningsvis en övergripande beskrivning om relevansen med att göra prognoser, och förordade prognosmetoder. Vidare presenteras fördjupande beskrivningar om hur prognoserna i denna rapport tas fram, vilka prognosmodeller och data som används för respektive verksamhetsvolym som ingår i prognosframställningen samt hur osäkerheten i skattningarna hanteras.

I tillägg till denna bilaga finns en elektronisk bilaga innehållande dataunderlagen för respektive myndighet som går att hitta på www.bra.se.

Introduktion – värdet av att göra prognoser

All models are wrong, some are useful⁴⁵.

Prognoser är utsagor om framtiden som ska reducera osäkerheten om den framtida utvecklingen. Statistiska prognoser bygger på historiska data och bygger på antaganden om att det som påverkar historiskt kommer fortsätta att påverka på samma sätt framåt i tiden, vilket inte är sant (Montgomery m. fl. 2008, Alonso och Starr 1987). Varför är det då ändå värdefullt att göra prognoser?

Övergripande kan man konstatera att vi behöver ha en uppfattning om framtiden för att det vi gör idag ska vara förståeligt ("make sense", Alonso och Starr 1987). När det gäller offentlig förvaltning är prognoser bra för att

- få kunskaper om hur verksamheten kommer se ut (dimensionering och efterfrågan)
- de har bäring på finanserna (för att kontrollera/förutse utgifter och bedöma om resurserna går till rätt saker)
- göra bedömningar av kvalitetsaspekter (görs rätt saker och hur prioriteras till exempel verksamhetsvolymerna i relation till andra saker).

Även om prognoserna över en så pass komplex verksamhet som rättskedjan aldrig kan ge förutsägelser som träffar helt rätt, hur logiska och teoretiskt väl utprovade de använda modellerna än är, kan de ge en viktig vägledning om vad som kan förväntas under de närmaste åren. På grund av de osäkerheter som prognoserna är behäftade med bör dock de skenbart exakta siffror som redovisas i den här rapporten inte övertolkas.

Statistiska prognoser förordas över kvalitativa prognoser

Det finns flera olika metoder för att göra prognoser. Med stöd i tidigare forskning har det myndighetsgemensamma prognosarbetet över tid utvecklats i riktningen mot att i så stor grad som det är möjligt och lämpligt tillämpa statistiska metoder för att göra prognoserna. Här ingår tidsseriemodeller och beräkningsmodeller varav båda används i rapporten (se vidare nedan för en uttömmande lista över vilka metoder som används för att prognostisera respektive verksamhetsvolym). Anledningarna till att använda statistiska modeller har presenterats i varierande omfattning i tidigare prognosrapporter och sammanfattningsvis kan konstateras att den sammantagna bilden av de olika

⁴⁵ Citat av statistikern George E. P. Box. i Montgomery m.fl. 2008.

prognosmetodernas för- och nackdelar gör att statistiska prognoser kan förordas. Statistiska prognoser ger mer träffsäkra prognoser när volymerna som ska prognostiseras inte varierar alltför mycket från år till år och data som prognoserna bygger på håller hög kvalitet (Montgomery m.fl. 2008, Goodwin et.al). Montgomery m.fl. pekar därutöver på att träffsäkerheten ökar när prognoserna inom organisationer utförs av någon som har statistiska kunskaper, har tillgång till rätt information, och är insatt i hur prognoserna är tänkta att komma till användning. Två försvårande omständigheter är om prognoserna justeras av andra än de som arbetar med prognoserna samt om de som arbetar med prognoserna gör detta som en sidouppgift eller byts ut så att ingen har kompetens att dra lärdom av tidigare erfarenheter.

Den största nackdelen med de rent statistiska framskrivningarna är att de just bygger på historiska data och därmed inte kan förutse trendbrott. Ofta finns inte möjlighet att förutse sådana och även om det hade varit möjligt är det inte alltid görbart att förutsäga i vilken riktning som volymerna kommer att kunna påverkas. Covid-19 hade visserligen inte så stor påverkan att det kan klassas som ett trendbrott, men en liknande händelse med ännu större konsekvenser hade exempelvis kunnat ge ett sådant scenario. Även ett år in i pandemin var osäkerheten fortfarande stor om, och i sådant fall i vilken ritning som verksamhetsvolymerna skulle komma att påverkas.

Motsatsen till statistiska prognosmetoder kan betecknas kvalitativa prognosmetoder. Det finns olika metoder även för detta, varav Delphi metoden är en mer känd. Gemensamt för de kvalitativa metoderna är att de baseras på olika typer av bedömningar. Bedömningsprognoser kan vara användbara när dataunderlaget brister och de görs av personer med mycket goda kunskaper om hur kommande förändringar kommer att påverka volymerna. Nackdelarna med bedömningar är att dessa är föremål för människors bearbetningar och därmed tenderar att vara inkonsekventa, ta mer hänsyn till det som ligger närmare i tid, sammanblanda korrelation med kausalitet, påverkas av optimistiskt tänkande och underskatta variation och osäkerheter (Montgomery m.fl. 2008). Ju närmare verksamheten man är och ju mer man har investerat i prognosen desto lättare är det att man förblindas av irrelevanta omständigheter som man kan någonting om och låser sig vid föreställningar som man håller för sanna utan att det finns ett faktaunderlag (Tetlock och Gardner 2016). Därför är det bättre att låta utomstående göra prognoserna många gånger, alternativt att de görs tillsammans med andra som står längre ifrån verksamheten.

Inslag av bedömningsjusteringar förekommer i enskilda fall

Mot bakgrund av ovanstående är slutsatsen att användningen av statistiska prognoser är det bästa sättet att infria syftet med uppdraget: att myndigheterna ska ta fram ett så välgrundat underlag som möjligt över hur verksamhetsvolymerna i brottmålsprocessens centrala delar förväntas utvecklas. Samtidigt förutsätter användningen en tillgång till statistiska dataserier av hög kvalitet och att inga trendbrott kan förutses. Mot bakgrund av detta kan rena bedömningsprognoser, likväl som justeringar av de statistiska prognoserna behöva göras i enskilda fall, givet en avsaknad av data och/eller god insyn i kommande förändringar som tros påverka de volymer som prognostiseras. Bedömningsjusteringar är dock också förenade med olika felkällor. Ett problem med bedömningsjusteringar som framhålls i litteraturen (utöver de nackdelar som lyfts ovan avseende kvalitativa prognosmetoder i stort) är att man riskerar att dubbelräkna en viss påverkan. Om det pågår en satsning i en viss del av rättsväsendet kan inverkan av satsningen redan ha gett utslag i den sifferserie som prognostiseras, vilket innebär att dess effekt redan finns med i prognosutfallet. Skulle man därutöver lägga till en bedömningsjustering

för satsningen riskerar man att räkna effekten två gånger, vilket får till följd att prognosens träffsäkerhet minskar.⁴⁶

Prognosmetoder som används i rapporten

Valet av prognosmetod bygger främst på dataförutsättningarna för respektive volym som prognostiseras och eftersom dessa skiljer sig används olika tillvägagångssätt vid framtagningen av prognoserna i rapporten. Prognostyperna som används i rapporten kan grovt delas in i tre grupper: tidsseriemodeller, beräkningsmodeller och bedömningsprognoser.

En tidsseriemodell är en statistisk prognosmodell som uteslutande baseras på tidsserier över hur en verksamhetsvolym historiskt har varierat. Tidsseriemodeller av olika slag används av samtliga myndigheter och är den vanligast förekommande metoden i rapporten.

En beräkningsmodell är ett sätt att prognostisera en framtida verksamhetsvolym med utgångspunkt från en prognostiserad volym i tidigare led (i föreliggande fall oftast framtagen med tidsseriemodell) och ett nyckeltal som beskriver relationen mellan den första volymen och den volym som prognostiseras. Detta är lämpligt när relationen mellan de två volymerna är känd. Detta görs till exempel av Polismyndigheten avseende ärenden redovisade till åklagare där man utgår utifrån prognosen för inkomna ärenden och multiplicerar med en uppskattning av den framtida andelen där förundersökning inleds.

Med bedömningsprognos menas här att en manuell bedömning görs av ett rimligt framtida värde utifrån kända omständigheter. Detta kan vara nödvändigt om det är en prognos över en volym där det saknas tidigare uppgifter (ett exempel från årets rapport är den nyinförda påföljden ungdomsövervakning) eller om det är fråga om en väldigt liten volym som varierar kraftigt från år till år och statistiska prognoser därför inte är meningsfulla att göra.

Som framgått av huvudrapporten förekommer också en kombination av tidsseriemodeller och bedömningsjusteringar. Detta är aktuellt i de få fall där det finns kända omständigheter/påverkansfaktorer som bedöms leda till trendbrott/betydande förändringar av den prognostiserade volymen och som därmed inte ligger i den statistiska prognosen. Detta gör sig till exempel gällande för Domstolsverket avseende införandet av snabbare lagföring och för Kriminalvården rörande skyddstillsyn och villkorlig frigivning med övervakning. För ökad transparens redovisas, i de fall det finns bedömningsinslag, både de ursprungliga och de justerade prognoserna i de myndighetsspecifika avsnitten i denna bilaga.

Ytterligare förutsättningar för goda prognoser

Vid prognosarbete är det eftersträvarsvärt att ha så långa tidsserier som möjligt, förutsatt att de håller tillräckligt god kvalitet. Därför används i hög grad de längsta tidsserier som finns tillgängliga för de valda verksamhetsvolymerna. I vissa fall kan det dock vara lämpligt att använda kortare tidsserier, till exempel när något speciellt har inträffat, såsom ett trendbrott. Detta är till exempel fallet för Polismyndigheten, vars omorganisation 2015 medfört att prognoserna har detta år som utgångspunkt.

⁴⁶ I 2011 års prognosrapport drogs slutsatsen att inslaget av bedömningsprognoser under åren dessförinnan troligen bidragit till den systematiska överskattning i prognoserna jämfört med utfall som präglade prognoserna under de första åren av arbetet med uppdraget.

För att ytterligare öka den statistiska kvaliteten görs också majoriteten av prognoserna på månadsdata.

I tabellen nedan sammanfattas prognosmetod, startår, datanivå med mera för respektive prognosvolym i rapporten.

Tabell 1. Sammanfattande tabell över myndigheternas prognosmetoder och dataförutsättningar.

Myndighet / Prognosvolym	Prognosmetod	Startår tidsserie	Datanivå	Källa	Analysnivå
Polismyndigheten					
Inkomna ärenden	Tidsseriemodell	2015	Helår	VUP	Nivå 2 av den gemensamma brottskategoriseringen
Ärenden redovisade till åklagare	Beräkningsmodell	2015	Helår	VUP	Nivå 2 av den gemensamma brottskategoriseringen
Åklagarmyndigheten					
Inkomna brottsmisstankar	Tidsseriemodell	2008	Månad	Cåbra	Nivå 2 av den gemensamma brottskategoriseringen
Brottsmisstankar med åtalsbeslut	Tidsseriemodell	2008	Månad	Cåbra	Nivå 2 av den gemensamma brottskategoriseringen
Domstolsverket					
Inkomna brottmål	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	2000	Månad	SIV	Totalsiffror
Brottmål avgjorda genom dom	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	2004	Månad	SIV	Totalsiffror
Kriminalvården					
Påbörjade fängelseverkställigheter	Tidsseriemodell	2005	Månad	KVR	Nivå 1 av den gemensamma brottskategoriseringen
Påbörjade verkställigheter inom frivården	Summering av de fyra delprognoseerna nedan	2003	Månad	KVR	Summering av de fyra delprognoseerna nedan
varav påbörjad skyddstillsyn	Tidsseriemodell	2003	Månad	KVR	
varav påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	Tidsseriemodell	2003	Månad	KVR	
varav påbörjad IÖV	Tidsseriemodell	2003	Månad	KVR	
varav påbörjad ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021	Månad	KVR	
Levererade personutredningar	Tidsseriemodell	2012	Månad	KVR	Totalsiffror
Medelantal häktade	Tidsseriemodell	1996	Månad	KVR	Totalsiffror
Medelantal övriga i häkte	Bedömningsprognos	1996	Månad	KVR	Totalsiffror
Medelantal fängelseklienter	Tidsseriemodell	2006	Månad	KVR	Totalsiffror
Medelantal frivårdsklienter	Summering av de nio delprognoseerna nedan		Månad	KVR	Summering av de nio delprognoseerna nedan
varav ren skyddstillsyn	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	1998	Månad	KVR	
varav skyddstillsyn med kontraktsvård	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	1998	Månad	KVR	
varav skyddstillsyn med samhällstjänst	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	1998	Månad	KVR	
varav villkorligt frigivna	Tidsseriemodell med bedömningsjustering	1998	Månad	KVR	
varav villkorlig dom med samhällstjänst	Tidsseriemodell	2002	Månad	KVR	
varav IÖV	Tidsseriemodell	2002	Månad	KVR	
varav utökad frigång	Bedömningsprognos	1996	Månad	KVR	
varav halvägshus	Bedömningsprognos	1996	Månad	KVR	
varav ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021	Månad	KVR	

Intervall som beaktar osäkerheten i prognoserna

En tidsserie som svänger mycket kring en trend eller ett medelvärde är svårare att prognostisera än en tidsserie med små svängningar och är därmed mer osäkra. Speciellt osäkra är tidsserier som innehåller mycket oregelbunden variation och osäkerheten är också större för långsiktiga än för kortsiktiga prognoser. Ett vanligt sätt att presentera denna typ av osäkerhet är genom att ange ett osäkerhetsintervall i skattningarna. I myndigheternas respektive kapitel illustreras osäkerheterna med osäkerhetsintervall för de mest centrala prognoserna. Intervallen visar en övre och en undre osäkerhetsgräns för prognosvärdet. I rapporten används i regel 95-procentiga osäkerhetsintervall, vilket lite förenklat kan beskrivas som att det är till 95 procent sannolikt att intervallet täcker det verkliga utfallet.

Osäkerhetsintervall används här, och genomgående i rapporten, som en samlad benämning för prediktionsintervall och andra typer av osäkerhetsintervall. I de fall det har varit möjligt att ta fram teoretiskt utprovade prediktionsintervall har detta gjorts. I vissa fall medger inte prognosmodellerna något prediktionsintervall, vilket medfört att ett osäkerhetsintervall tagits fram som baseras på andra beräkningssätt. Dessa beräkningar är endast i vissa fall teoretiskt förankrade men ger ändå läsaren en bild av osäkerheten. Bedömningen är att intervallen, trots att de inte är helt teoretiskt förankrade, ger en bättre bild av osäkerheten i prognoserna än alternativet, det vill säga att inte presentera osäkerhetsintervall.

I rapporten använder sig myndigheterna av dessa i olika utsträckning i de olika prognoserna. Medan prognoserna görs på månadsdata presenteras prognoserna och därmed också osäkerhetsintervallen på årsbasis i huvudrapporten. Det innebär att det är en approximation av prediktionsintervallet som presenteras där. För vissa underprognoser, på brottskategorinivå eller annan underkategori, presenteras i regel inte intervall utan enbart punktskattningar.

Vidare detaljer om Polismyndighetens prognoser

Prognosmodell över Polismyndighetens inflöde

För att ta fram prognoser över antal inkomna ärenden har delprognoser gjorts för samtliga brottsgrupper. Dessa delprognoser har sedan summerats för att generera prognoser avseende antal inkomna ärenden för de tre brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. Inflödesprognosen görs med en tidsseriemodell som bygger på antagandet om en fortsatt utveckling enligt den genomsnittliga årliga procentuella förändringen under perioden 2015–2021. Detta tillvägagångssätt har använts för samtliga brottsgrupper. Det förekommer att enskilda årsvärden för vissa brottsgrupper avviker påtagligt från den historiska trenden. För att dessa extremvärden inte ska få alltför stor effekt på den framtida bedömningen av verksamhetsvolymerna har denna typ av extremvärden exkluderats i prognosberäkningen. Detta avser ett ovanligt högt antal inkomna ärenden avseende allvarliga narkotikabrott under år 2020 och ett ovanligt lågt antal inkomna ärenden avseende rån under år 2021.

Prognosmodell över Polismyndighetens utflöde

För att ta fram prognoser över antal ärenden redovisade till åklagare har delprognoser gjorts för samtliga brottsgrupper. Dessa delprognoser har sedan summerats för att generera prognoser avseende antal ärenden redovisade till åklagare för de tre brottskategorierna särskilt resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott. En beräkningsmodell har använts för att prognostisera antalet ärenden redovisade till åklagare, som baseras på den prognostiserade inflödesvolymen (se ovan). Den

prognostiserade inflödesvolymen multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen där förundersökning inleds. Därmed erhålls, per brottsgrupp, ett uppskattat antal ärenden där förundersökning inleds. Denna volym multipliceras med en uppskattning av den framtida andelen av dessa ärenden som avslutas med att redovisas till åklagare. Det ger i sin tur, per brottsgrupp, ett uppskattat antal ärenden som redovisas till åklagare. De framtida andelarna har uppskattats baserat på historiskt utfall, fördelat per brottsgrupp. Prognosberäkningen har utgått från andelen inledda förundersökningar och andelen av dessa ärenden som redovisats till åklagare under år 2021. Detta tillvägagångssätt har använts för samtliga brottsgrupper.

Osäkerhetsintervall i Polismyndighetens prognoser

Osäkerhetsintervallet för antal inkomna ärenden och antal ärenden redovisade till åklagare har beräknats per brottskategori. Intervallet beräknas genom att den prognostiserade volymen multipliceras med den genomsnittliga årliga absoluta differensen under perioden 2015–2021 och antal prognosår.

Vidare detaljer om Åklagarmyndighetens prognoser

I denna text beskrivs behandlingen av indata och modellval för prognoserna för inkommande brottsmisstankar och för brottsmisstankar med åtalsbeslut. De två olika typerna av prognoser behandlas gemensamt då principerna för val av indata och modellval varit desamma i båda fallen. Prognoserna som tagits fram är statistiska prognoser som i några få fall styrts med bedömningar om den framtida utvecklingen. Dessa undantagsfall tas upp i texten nedan.

Som huvudregel har månadsdata från och med januari 2008 har använts som underlag vid framtagandet av prognosen. För trafikbrott och övriga brott valdes 2016 som startår för både inkomna brottsmisstankar och för brottsmisstankar med åtalsbeslut. En förändring i registrering av brottskoder under 2015 innebar att ett byte från den ena till den andra gruppen av en stor mängd brottsmisstankar. Förändringen innebär att de observerade värdena för åren 2008–2015 i sitt innehåll inte motsvarar värdena för åren därefter och därför inte kan användas som underlag för prognoser.

För övriga narkotikabrott valdes också 2016 som startår för både inkomna brottsmisstankar och för brottsmisstankar med åtalsbeslut. Orsaken är att de observerade värdena sedan 2016 bedöms ge en bättre bild av den förväntade utvecklingen framöver än de observerade värdena för hela perioden sedan 2008 då de ligger till grund för en prognos.

Modellval för respektive brottsgrupp har för både inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut gjorts utifrån en validering av ett antal modeller mot observerade data. Perioden januari 2018 till oktober 2021 har använts för validering av samtliga modeller. För de modeller som har indata från 2016 har validering gjorts även mot perioden januari 2020 till oktober 2021. De modeller som ingått i valideringen är sju modeller för exponentiell utjämning: Brown, Holt, Winters additive, Winters multiplicative, Damped trend, Simple seasonal och Simple. Förklaringar av modellerna finns i SPSS dokumentation om Exsmooth subcommand. Dessutom har en ARIMA-modell ingått för var och en av de olika brottsgrupperna. Vilken ARIMA-modell som ingått har avgjorts genom val av den så kallade Expert Modeler-funktionen i SPSS Forecasting.

Valideringen har legat till grund för modellval enligt principen att den modell valts som visat den lägsta genomsnittliga avvikelsen i absoluta tal från de observerade värdena. För brottsgrupperna med indata från 2016 har modellvalet baserats på båda de valideringar som gjorts men där särskilt vikt lagts

vid träffsäkerheten i valideringen mot perioden januari 2020 till oktober 2021. Modellvalet var okomplicerat utom i följande två fall:

- Brottsmisstankar med åtalsbeslut, våldtäkt. Här valdes modellen Brown trots att den inte hade lägst genomsnittlig avvikelse i absoluta tal i valideringen. Bedömningen är att den är bäst lämpad att visa på den förväntade framtida utvecklingen. Förväntat är en utveckling i enlighet med hur antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut ökat de senaste åren.
- Brottsmisstankar med åtalsbeslut, övriga narkotikabrott. Här valdes modellen Simple. Den hade lägst genomsnittlig avvikelse i absoluta tal vid valideringen mot januari 2020 – oktober 2021 men inte vid valideringen mot januari 2018 – oktober 2021. Den valdes då dess förväntade värden för 2022 – 2025 sågs som mer sannolika för den framtida utvecklingen än värdena hos den modell som sammantaget sett över de två olika valideringarna hade den lägsta avvikelsen i absoluta tal.

Tabell 2. Modellval för inkomna brottsmisstankar hos Åklagarmyndigheten.

Brottsgrupp	Modell	Startår
Särskilt resurskrävande brott		
Mord, dråp m.m.	Brown	2008
Allvarliga narkotikabrott	ARIMA (1,0,0) (1,1,0)	2008
Våldtäkt	Brown	2008
Grov misshandel	Simple seasonal	2008
Rån	Simple seasonal	2008
Vapenbrott	Winters multiplicative	2008
Initialt volymstarka brott		
Tillgreppsbrott	Winters multiplicative	2008
Skadegörelsebrott	Simple	2008
Trafikbrott	Simple seasonal	2016
Bedrägeri och bidragsbrott	Winters multiplicative	2008
Övriga brott		
Misshandel annan än grov	Simple seasonal	2008
Brott mot frihet och frid	Simple seasonal	2008
Övriga narkotikabrott	Simple seasonal	2016
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	ARIMA (2,0,1) (1,0,1)	2008
Övriga sexualbrott	Simple seasonal	2008
Övriga brott	Winters additive	2016

Tabell 3. Modellval för brottsmisstankar med åtalsbeslut hos Åklagarmyndigheten.

Brottsgrupp	Modell	Startår
Särskilt resurskrävande brott		
Mord, dråp m.m.	Winters multiplicative	2008
Allvarliga narkotikabrott	Winters multiplicative	2008
Våldtäkt	Brown	2008
Grov misshandel	Simple seasonal	2008
Rån	ARIMA (1,0,1) (1,0,1)	2008
Vapenbrott	Simple seasonal	2008
Initialt volymstarka brott		
Tillgreppsbrott	Winters multiplicative	2008
Skadegörelsebrott	ARIMA (1,0,1) (1,0,0)	2008
Trafikbrott	Brown	2016
Bedrägeri och bidragsbrott	ARIMA (1,0,0) (0,0,1)	2008
Övriga brott		
Misshandel annan än grov	Simple seasonal	2008
Brott mot frihet och frid	ARIMA (1,0,0) (1,0,1)	2008
Övriga narkotikabrott	Simple	2016
Övriga ekonomiska, förmögenhets- och tillgreppsbrott	ARIMA (0,0,0) (0,0,0)	2008
Övriga sexualbrott	Winters additive	2008
Övriga brott	Winters additive	2016

Osäkerhetsintervall i Åklagarmyndighetens prognoser

Osäkerhetsintervall redovisas i denna rapport i diagramform för de tre brottskategorierna samt för samtliga brottsmisstankar. Prognoserna för kategorierna är framtagna genom summering av prognoserna för brottsgrupperna i respektive kategori. Det är inte möjligt att ta osäkerhetsintervall för kategorierna som exakt motsvarar den osäkerhet som faktiskt finns hos dem i deras egenskap av summerade brottsgruppsprognoser. Orsaken är att olika ingående brottsgrupper har olika typer av prognosmodeller som ger olika typer av osäkerhetsintervall. Även förhållandet att det är olika startår för indata för olika grupper inom en kategori är en försvårande omständighet. De framtagna konfidensintervallen ska därför ses som inexakta representationer av osäkerheten i prognoserna.

Den metod som använts för framtagning av konfidensintervall är särskilda prognoser för de tre brottskategoriernas samt totalens årsvärden. Det handlar alltså om prognoser från vilka inte prognosvärden utan endast konfidensintervall hämtas. Modellen Simple, vald av den så kallade Expert Modeller-funktionen i SPSS Forecasting har i samtliga fall utom ett använts. Avvikelsen finns för inkomna brottsmisstankar, initialt volymstarka brott, där valet inte gjordes av Expert modeller utan var styrt till modellen Brown, då denna klart bättre motsvarar utvecklingen för kategorin. Prognoskörningarna ger 95 procents konfidensintervall. Bredden på dessa, alltså inte de exakta värdena, har applicerats på de framtagna prognosvärdena för respektive kategori.

I ett fall har istället för konfidensintervallens bredd endast standardavvikelsen för residualerna hämtats från prognoskörningen. Det gäller för brottsmisstankarna med åtalsbeslut, kategorin initialt volymstarka brott. Där har en särskild formel använts för att utifrån standardavvikelsen räkna fram konfidensintervallens bredd. Orsaken till att konfidensintervall i prognosen inte valdes var att detta hade en konstant bredd över prognosperioden⁴⁷.

⁴⁷ En konstant bredd kan ses som mindre lämplig i detta fall. Bland de ingående brottsgrupperna finns en blandning av grupper med konstant bredd och grupper med en ökande bredd. Båda varianterna hade alltså varit

Nedan redovisas modeller som använts vid prognoserna från vilka konfidensintervallens bredd/standardavvikelsen för residualerna hämtats. Där redovisas också formel för framräkning av konfidensintervall utifrån standardavvikelsen från residualerna.

Tabell 4. Modellval för prognoser som ger konfidensintervall/standardavvikelse för brottskategorierna samt uppgift om formel för framräkning av konfidensintervall då sådan använts. Åklagarmyndighetens prognoser.

Brottskategori	Modell
Inkomna brottsmisstankar	
Särskilt resurskrävande brott	Simple
Initialt volymstarka brott	Brown
Övriga brott	Simple
Samtliga	Simple
Brottsmisstankar med åtalsbeslut	
Särskilt resurskrävande brott	Simple
Initialt volymstarka brott	Simple, för standardavvikelsen RMSE*
Övriga brott	Simple
Samtliga	Simple

* Formel för beräkning av konfidensintervall: $1,96 * (RMSE * \sqrt{(antal \text{ år in i prognosperioden})})$

Vidare detaljer om Domstolsverkets prognoser

Prognosmodell över Sveriges Domstolars inflöde

Inkomna brottmål

För att prognostisera antalet inkomna brottmål använder Domstolsverket Holts-Winters, en modell med exponentiell utjämning, med trend- och multiplikativ säsongskomponent.

Inkomna brottmål med brottsmisstankar

För att prognostisera antalet inkomna brottmål med brottsmisstankar för resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott använder Domstolsverket Holts-Winters, en modell med exponentiell utjämning, med trend- och multiplikativ säsongskomponent. Respektive prognos för de tre brottskategorierna kan inte summeras till en total prognos, detta då de baseras på brottsmisstanken medan totalprognosen för inkomna brottmål utgår från mål. Olika brottsmisstankar inom de tre brottskategorierna kan förekomma i samma mål.

Prognosmodell över Sveriges Domstolars utflöde

Avgjorda brottmål genom dom

För att prognostisera antalet avgjorda brottmål genom dom har en Holt-Winters modell med exponentiell utjämning, med trend- och multiplikativ säsongskomponent. Som framgått av rapporten har den slutliga prognosen justerats utifrån bedömda effekter av försöksverksamheten rörande snabbare lagföring. Vissa av de redan verksamma tingsrätterna inom snabbare lagföring bedöms öka

tänkbara sett till hur prognosen för kategorin är framräknad. I en sådan situation kan det vara mest lämpligt att välja ett intervall med ökande bredd då det kan ses som standardvarianten för konfidensintervall kring skattade prognosvärden. Den använda formeln är en standardformel för så kallade naiva prognoser och avser 95 procents konfidens. Den ger ett intervall som i sin utveckling över åren liknar den som finns för flera av de andra kategorierna, med konfidensintervall från prognoskörningarna.

sitt antal mål ytterligare under kommande år. Dessutom kommer fler tingsrätter att ansluta till snabbare lagföring under 2022–2023 vilket bedöms öka antalet mål ytterligare. Antalet mål som avgörs med dom bedöms öka särskilt då merparten av mål inom försöksverksamheten innehåller ett åtal. Uppskattningarna avseende antal och andel har baserats utifrån utfall vid de tingsrätter som redan är verksamma inom snabbare lagföring. I tabell 4 framgår den statistiska prognosen jämfört den justerade.

Tabell 5. Antalet avgjorda brottmål genom dom hos Domstolsverket, statistisk och justerad prognos, åren 2021–2025.

År	Statistisk prognos	Justerad prognos
2021	74 900	74 900
2022	74 600	80 300
2023	75 900	89 000
2024	77 300	94 600
2025	78 600	97 500

Avgjorda brottmål med brottsmisstanke

För att prognostisera antalet avgjorda brottmål med brottsmisstankar för resurskrävande brott, initialt volymstarka brott och övriga brott använder Domstolsverket Holts-Winters, en modell med exponentiell utjämning, med trend- och multiplikativ säsongskomponent. Respektive prognos för de tre brottskategorierna kan inte summeras till en total prognos, detta då de baseras på brottsmisstanke medan totalprognosen för avgjorda brottmål genom dom utgår från mål. Olika brottsmisstankar inom de tre brottskategorierna kan förekomma i samma mål.

Tabell 6. Modellval för avgjorda brottmål hos Domstolsverket.

Brottskodsgrupp	Modell	Startår
Inkomna brottmål	Holt winters multiplikativ	2020
Inkomna brottmål med brottsmisstanke		
Särskilt resurskrävande brott	Holt winters multiplikativ	2015
Initialt volymstarka brott	Holt winters multiplikativ	2015
Övriga brott	Holt winters multiplikativ	2015
Avgjorda brottmål genom dom	Holt winters multiplikativ	2004
Avgjorda brottmål med brottsmisstanke		
Särskilt resurskrävande brott	Holt winters multiplikativ	2015
Initialt volymstarka brott	Holt winters multiplikativ	2015
Övriga brott	Holt winters multiplikativ	2015

Osäkerhetsintervall i Domstolsverkets prognoser

Prognoserna för domstolarna görs per månad, vilket innebär att prediktionsintervallen bara erhålls per månad, inte per år. Därför görs en ny statistisk prognos på årssiffrorna över inkomna brottmål och avgjorda brottmål genom dom, där ett prediktionsintervall erhålls. Intervallet appliceras sedan på den ursprungliga prognosen. Intervallen inkluderar endast den osäkerheten som är förknippad med den statistiska analysen, därutöver tillkommer en okänd osäkerhet förknippad med de manuella justeringarna av prognoserna.

Vidare detaljer om Kriminalvårdens prognoser

Prognosmodeller över inflödet till Kriminalvården

Kriminalvården utgår ifrån månadsdata från 1996 och framåt, tidsseriens längd anpassas dock dels utifrån tillgång till data för olika mått samt efter vilken typ av tidsseriemodell som används. Efter att ha testat olika modeller och kombinationer för att få fram de mest lämpliga prognosmodellerna, har Kriminalvården valt att använda ett antal olika ARIMA-modeller, exponentiella modeller och några konstanta modeller. För att jämföra olika modeller har förutom relevanta plottar också mått som bland annat MAPE och AIC använts.

Prognosmodell över medelantalet klienter

För prognoser över medelantalet klienter används flera olika typer av modeller. För medelantalet häktade används en ARIMA-modell. För medelantalet övriga i häkte (exempelvis förvarstagna) har en bedömningsmodell använts. För medelantalet fängelseklienter används en korttidsprognos som görs enligt förväntad återstående vistelsetid på anstalt för första året och en exponentiell modell med dämpad trend för de tre resterande åren. För medelantalet klienter inom olika frivårdsverkställigheter används ARIMA-modeller för alla tre skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst samt IÖV. För villkorligt frigivna med övervakning används en exponentiell modell med dämpad trend. För utökad frigång, halvvägshus och ungdomsövervakning används bedömningsmodeller. För prognosen över levererade personutredningar används en ARIMA-modell.

Tabell 7. Modellval för Kriminalvårdens prognoser.

Prognostiserad volym	Modell	Startår
Påbörjade fängelseverkställigheter		
Initialt volymstarka brott	Log ARIMA(0 1 2)(0 1 1)	2006
Särskilt resurskrävande brott	Log ARIMA(0 1 1)(0 1 1)	2006
Övriga brott	Log ARIMA(0 1 1)(1 1 1)	2006
Påbörjade verkställigheter inom frivården		
varav påbörjad skyddstillsyn	Log ARIMA (0,1,2)(0,1,1)	2003
varav påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	Log ARIMA (1,0,0)(0,1,1)	2015
varav påbörjad IÖV	Log ARIMA (0,1,1)(0,1,1)	2015
varav påbörjad ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021
Levererade personutredningar	Log ARIMA(1,1,1)(0,1,2)	2012
Medelantal häktade	ARIMA (0,1,2)(0,1,1)	1996
Medelantal övriga i häkte	Bedömningsmodell	1996
Medelantal fängelseklienter	Exponentiell modell med dämpad trend	2006
Medelantal frivårdsklienter		
varav ren skyddstillsyn	ARIMA(2,0,1)(2,1,0)	1998
varav skyddstillsyn med kontraktsvård	Log ARIMA (2,1,2)(0,1,1)	1998
varav skyddstillsyn med samhällstjänst	Log ARIMA(0,1,2)(0,1,1)	1998
varav villkorligt frigivna	Exponentiell modell med dämpad trend	1998
varav villkorlig dom med samhällstjänst	Log ARIMA (0,1,1)(0,1,1)	2015
varav IÖV	Log ARIMA(1,0,0)(0,1,1)	2015
varav utökad frigång	Bedömningsmodell	1996
varav halvvägshus	Bedömningsmodell	1996
varav ungdomsövervakning	Bedömningsmodell	2021

För de statistiska prognoserna gällande skyddstillsyn (tre stycken) samt villkorlig frigivning med övervakning har bedömningsjusteringar gjorts utifrån lagförändringar som förväntas påverka framtida volymer (se tabell 6). För skyddstillsyn har justering gjorts utifrån innehållet i betänkandet *Utökade*

kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (2020/21:JuU22). Lagändringen bedöms ge ytterligare 1 800 frivårdsklienter år 2024. Effekten av lagstiftningen bedöms ha en linjär utveckling från maj 2022 till juni 2024 då full effekt bedöms vara uppnådd. Tillskottet av de 1 800 klienterna bedöms dessutom fördela sig proportionellt mellan de tre verkställighetsformerna.

För villkorligt frigivna med övervakning har justering gjorts utifrån innehållet i betänkandet Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (2018/19:JuU25). Lagändringen bedöms ge ytterligare 900 frivårdsklienter år. Av dessa bedöms 200 redan vara inräknade i 2021 års utfall och resterade 700 bedöms ge en linjär effekt med full effekt vid utgången av 2024.

Tabell 8. Medelantalet klienter för olika typer av skyddstillsyn samt villkorligt frigivna med övervakning hos Kriminalvården, statistiska och justerade prognoser, åren 2021–2025.

Prognos	2022	2023	2024	2025
Ren skyddstillsyn (statistisk)	4 300	4 300	4 300	4 300
Ren skyddstillsyn (justerad)	4 500	5 000	5 500	5 600
Skyddstillsyn med kontraktsvård (statistisk)	570	560	540	530
Skyddstillsyn med kontraktsvård (justerad)	590	660	720	720
Skyddstillsyn med samhällstjänst (statistisk)	1 200	1 200	1 200	1 200
Skyddstillsyn med samhällstjänst (justerad)	1 200	1 400	1 500	1 500
Villkorligt frigivna med övervakning (statistisk)	5 500	5 700	5 800	5 800
Villkorligt frigivna med övervakning (justerad)	5 900	6 400	6 700	6 700

Osäkerhetsintervall i Kriminalvårdens prognoser

Prognoserna för Kriminalvården görs på månadsstatistik, vilket gör att prediktionsintervallen erhålls för månadsvärden för häktade, fängelseklienter, frivård och personutredningar. Årsintervallen tas därefter fram med bootstrap-metoden utifrån de 12 undre och 12 övre intervallgränserna för varje år.

15 Bilaga 3 – Beskrivning av myndigheternas arbete med omvärldsbevakning

Polismyndigheten

På Polismyndigheten bedrivs omvärldsbevakning i form av strategisk analys med tidsperspektiv som omfattar såväl några års sikt till framsynsarbete till år 2035. De bedrivs med tematisk bredd i syfte att identifiera förändringar som är relevanta för inriktning och (förmåge-) utveckling av polisen. Detta görs myndighetsövergripande på rikspolischefens kansli och för kärnverksamheten på nationella operativa avdelningen. Resultaten av omvärldsbevakningen används i till exempel Polismyndighetens utvecklingsplan, Nationella operativa avdelningens strategiska inriktning och Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan. De funktioner som utför omvärldsbevakningen på myndighetsövergripande nivå har varit involverade i prognosarbetet. Det har identifierats att skrivningar kring utrednings- och lagföringsverksamheterna kan bidra till prognosuppdraget på ett övergripande plan samt att de framåtblickande bedömningar av brottsligheten och brottsutvecklingen som görs av underrättelseenheten skulle kunna vara av relevans för det aktuella regeringsuppdraget.

Åklagarmyndigheten

Vid Åklagarmyndigheten är omvärldsanalysen främst inriktad på faktorer som bedöms kunna påverka verksamheten i myndigheten i syfte att i god tid kunna ta fram utbildningar vid lagändringar, metodstöd i rättsliga frågor och it-system samt identifiera faktorer som kan komma att påverka resursättning. Tidshorizonten är inte definierad ("på några års sikt"). Det finns ingen särskild funktion för omvärldsbevakning utan den är integrerad i övrig verksamhet; utvecklingscentrum, utvecklingsråd, områdescheferna samt en ny samordnande funktion på huvudkontoret för lagstiftningsutveckling bidrar i olika grad. Även kommunikationsavdelningen gör utskick om relevanta nyheter som kan påverka verksamheten. På Åklagarmyndigheten finns ingen formell koppling mellan omvärldsbevakningen och arbetet som görs inom prognosuppdraget.

Domstolsverket

På Domstolsverket görs omvärldsbevakningen i syfte att identifiera de mest avgörande förändringarna i omvärlden som påverkar hela Sveriges Domstolars verksamhet (samtliga måltyper) under de kommande fem åren. Omvärldsgruppen som gör arbetet består av en grupp av personer på både domstolarna och Domstolsverket och dessa väljs på nytt årligen. Omvärldsanalysen är en insamling av trender och bedrivs strukturerat utifrån tre frågeställningar: Vad händer? (förändringar och trender), Varför händer det? (drivkrafter och aktörer) samt Vad innebär detta? (konsekvenser). Utöver detta görs en kontinuerlig omvärldsbevakning som hör till arbetet löpande hos olika funktioner. Omvärldsbevakningen på Domstolsverket resulterar i ett separat dokument som för året heter Omvärldsanalys 2021. Arbetet går även in i verksamhetsplaneringen och budgetarbetet. På Domstolsverket vävs prognoserna och omvärldsanalysen ihop i budgetunderlaget (senaste för 2022–2024).

Kriminalvården

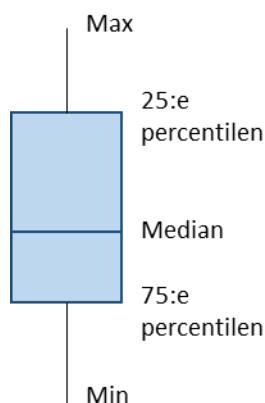
Kriminalvården saknar i dagsläget ett formellt och strukturerat sätt att hantera omvärldsbevakning på ett övergripande sätt. Ett delat ansvar för omvärldsbevakning gäller i myndigheten där varje avdelningschef har i uppdrag att omvärldsbevaka sina respektive områden. I dagsläget handlar

omvärldsanalysen främst om att säkra att det finns nog med platser i häkten och fängelser. Detta arbete bedrivs av en specifik funktion som arbetar med att ta fram prognoser över platskapacitet och resultaten presenteras i en Platskapacitetsrapport som innehåller prognoser fram till 2030 samt i budgetunderlaget för nästkommande år. Prognosarbetet i det föreliggande uppdraget och de över platskapaciteten förhåller sig till varandra på sådant sätt att det säkerställs att dessa inte motsäger varandra.

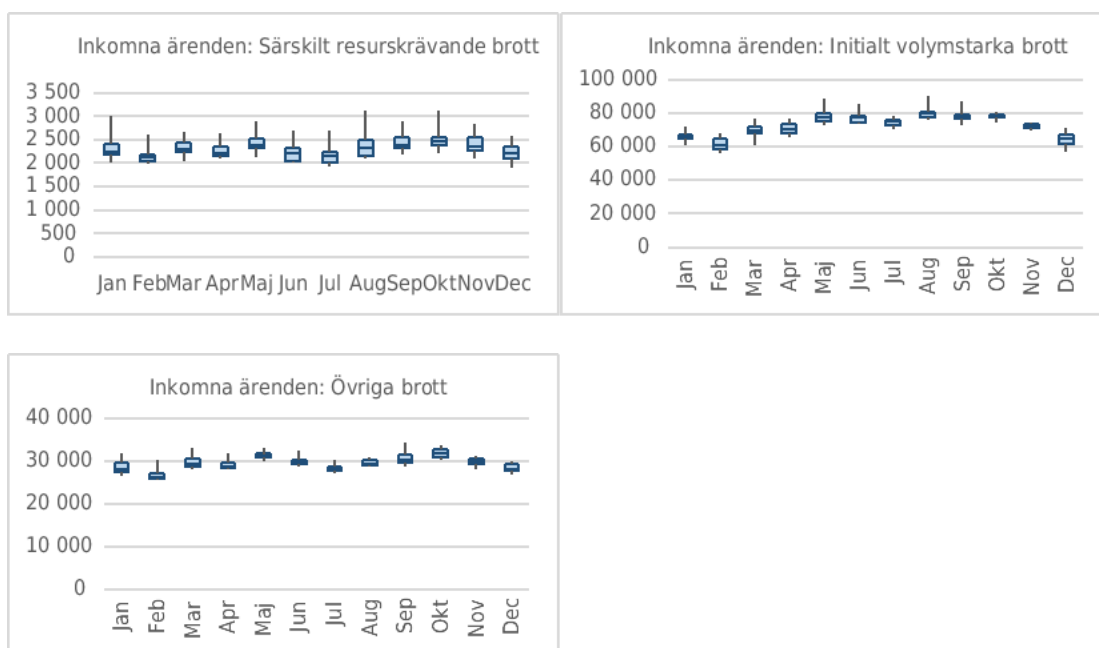
16 Bilaga 4 – Diagram säsongsvariation

För att illustrera säsongsvariationen används låddiagram. I ett låddiagram kan man utläsa lägsta värde, 25:e percentilen, medianvärde, 75:e percentilen samt högsta värde. Diagrammen som redovisas i kapitlet bygger på utfall inom respektive verksamhetsvolym perioden 2011–2020.

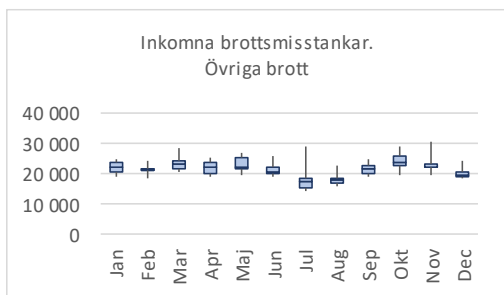
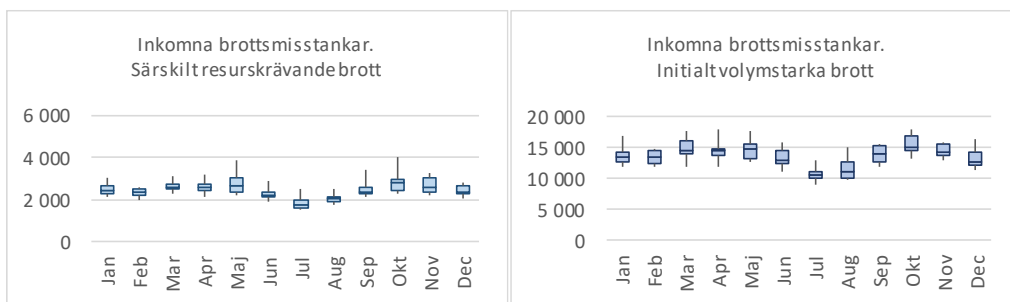
Figur 1: Förklaring hur låddiagram ska tolkas

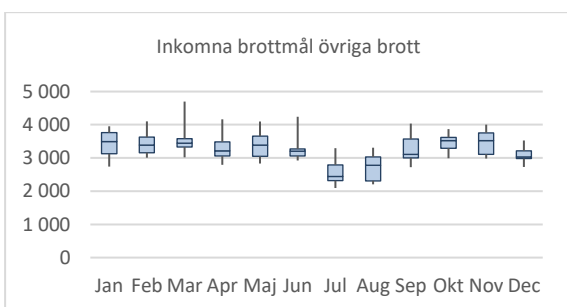
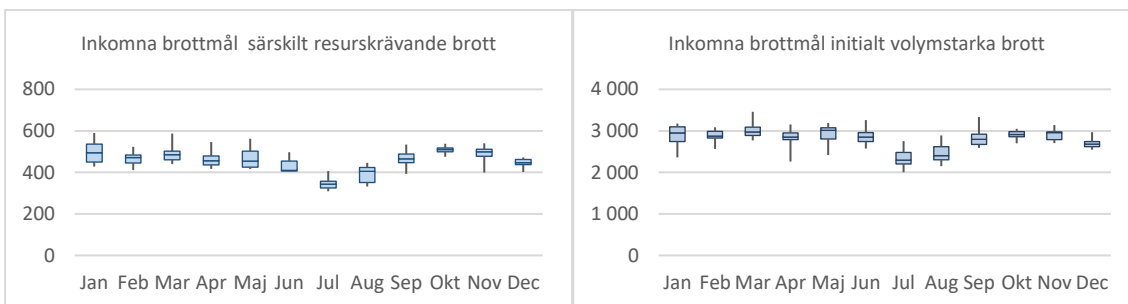
Polismyndigheten

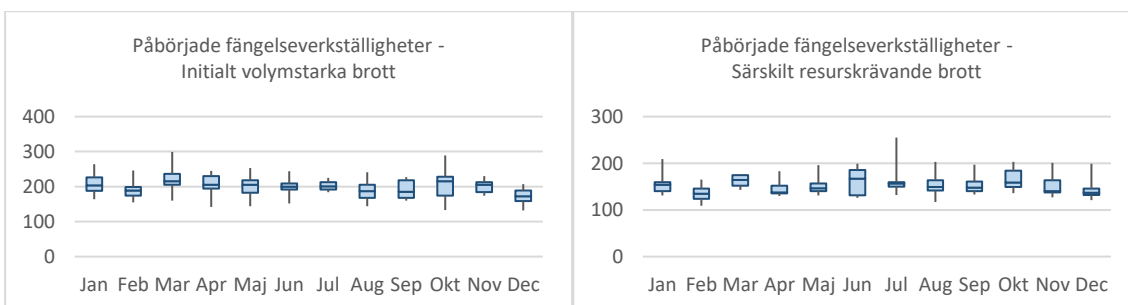
Åklagarmyndigheten

Sveriges Domstolar

Kriminalvården

BILAGA 4 – DIAGRAM SÄSONGSVARIATION

